

JULES VERNE

**NYOLCVAN NAP ALATT
A FÖLD KÖRÜL**

**FORDÍTOTTA
CSATLÓS JÁNOS**

TARTALOM

ELSŐ FEJEZET

Egy megállapodásról, melynek értelmében Phileas Fogg és Passepartout kölcsönösen gazdává, illetve inassá fogadja egymást

MÁSODIK FEJEZET

Passepartout megbizonyosodik róla, hogy álmai ezúttal valóra váltak

HARMADIK FEJEZET

Egy beszélgetésről, mely Phileas Foggnak sokba kerülhet

NEGYEDIK FEJEZET

Passepartout-nak, Phileas Fogg inasának leesik az álla a meglepetéstől

ÖTÖDIK FEJEZET

Új valuta a londoni tőzsdén

HATODIK FEJEZET

Fix detektív méltán türelmetlenkedik

HETEDIK FEJEZET

Újabb bizonyíték arról, hogy rendőri ügyekben az útlevél fabatkát sem ér

NYOLCADIK FEJEZET

Passepartout talán egy csöppnyivel többet beszél a kelleténél

KILENCEDIK FEJEZET

A Vörös-tenger és az Indiai-óceán nem húzza keresztül Phileas Fogg terveit

TIZEDIK FEJEZET

Passepartout olcsón megússza, csak a cipőjét hagyja el

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Phileas Fogg csillagászati áron paripát vásárol

TIZENKETTEDIK FEJEZET

Mire vezetett Phileas Foggnak és útítársának őserdei kalandozása?

TIZENHARMADIK FEJEZET

Passepartout újra bebizonyítja, hogy bátraké a szerencse

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

Phileas Fogg befutja a Gangesz csodás völgyét, de arra sem kíváncsi

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

A pénzes zsák tovább apad; egy-két ezresnek megint lába kel

TIZENHATODIK FEJEZET

Fix úgy tesz, mintha kettőig sem tudna számolni

TIZENHETEDIK FEJEZET

Apróságok a hajóúton, Singapore-Hongkong között

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

Phileas Fogg, Passepartout és Fix külön-külön lát dolga után

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

Passepartout a kelleténél többet akar tudni Mr. Foggról. Mi következik ebből?

HUSZADIK FEJEZET

Fix közvetlen kapcsolatot teremt Phileas Fogg-gal

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

Elnyeri-e a kétszáz font jutalmat a Tankadčre kapitánya?

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

Passepartout belátja, hogy a világ végén sem árt, ha pénz van a zsebünkben

HUSZONHARMADIK FEJEZET

Passepartout orra módfelett hosszúra nyúlik

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Sikeres átkelés a Csendes-óceánon

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Meeting San Franciscóban. Futó benyomások

HUSZONHATODIK FEJEZET

Utazás a nagy nyugati expresszen

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Passepartout óránként húszmértődes sebességgel átfutja a mormonok történetét

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

Passepartout a józan ész mellett kardoskodik, de nem hallgatnak rá

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

Beszámoló bizonyos epizódokról, melyek csupán az Unió rail-roadjain adódnak

HARMINCADIK FEJEZET

Phileas Fogg csupán a kötelességét teljesíti

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Fix ugyancsak szívén viseli Phileas Fogg érdekeit

HARMINCKETTEDIK FEJEZET

Phileas Fogg maga fordul szembe a balszerencsével

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Phileas Fogg a helyzet magaslatán

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Passepartout rossz, de meglehetősen eredeti szójátéka

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

Passepartout nem várja meg, hogy gazdája kétszer megismételje parancsát

HARMINCHATODIK FEJEZET

Phileas Fogg árfolyama ismét felszökik

HARMINCHETEDIK FEJEZET

*Kiderül, hogy Phileas Fogg nem sokat nyert a világ körüli utazással,
mindössze a boldogságot találta meg*

ELSŐ FEJEZET

Egy megállapodásról, melynek értelmében Phileas Fogg és Passepartout kölcsönösen gazdává, illetve inassá fogadja egymást

1872-ben a Saville Row 7. szám alatt (Burlington Gardens) - e házban halt meg 1814-ben Sheridan - Phileas Fogg esq.,¹ a londoni Reform Club tagja lakott, aki, bár nyilvánvalóan minden igyekezetével azon fáradozott, hogy semmivel ne irányítsa magára a közfigyelmet, mégis a klub egyik legkülönösebb és legfigyelemreméltóbb tagja volt.

Az egyik legnagyobb és legdicsőbb angol szónok utóda lett tehát ez a rejtélyes Phileas Fogg, akiről senki nem tudott semmit, legföljebb azt, hogy igen derék ember, és az angol felsőbb körök egyik férfiszépsége.

Byronhoz szokták hasonlítani, legalábbis arcra, mert lába kifogástalanul ép volt - csak hogy ez a Byron-arc bajuszt viselt; szenvtelen Byron-fő: egy ezredévig is dacol az öregedéssel.

Angolnak angol volt, az bizonyos, de hogy londoni-e, az már kevésbé. Soha nem látták sem a tőzsdén, sem az Angol Bankban, sem a City más kifizetőhelyén. London dokkjaiba és kikötőibe sosem futott be hajó, melynek gazdája ő lett volna. Fogg úr egyetlen intéző bizottság névsorában sem szerepelt. Nevét nem ismerték sem ügyvédi körökben, sem a Temple-ben, sem Lincoln's-innben, sem Gray's-innben. Nem folytatott ügyvédi tevékenységet sem a főszámvevőszéki bíróságon, sem a királyi, sem a pénzügyi bíróságon, sem az egyházi törvényszéken. Sem ipari vállalkozó, sem üzletember, sem kereskedő, sem földbirtokos nem volt. Nem volt tagja sem az *Angol Királyi Akadémiának*, sem a *Londoni Akadémiának*, sem a *Jogi Akadémiának*, sem az *Ő Kegyes Felségének közvetlen támogatását élvező Egyesült Művészeti és Tudományos Akadémiának*. Egyszóval nem tartozott semmiféle egyesülethez, bár ezek ugyancsak burjánzanak Anglia fővárosában, kezdve a *Szájharmonikaegyesülettől* egészen az *Entomológiai Egyesületig*, mely elsősorban az ártalmas rovarok pusztításának célját tűzte zászlajára.

Phileas Fogg a Reform Club tagja volt, semmi más.

Aki csodálná, hogy kerülhetett ez a titokzatos gentleman e tekintélyes társaság tagjai közé, az érje be annyival, hogy a Baring testvérek ajánlására, akiknél korlátlan hitele volt. Ez egy-magában kezeskedik „szoliditásáról”, melyet annak köszönhetett, hogy csekkjeit rendszeresen látra² fizették, a folytonosan „követel” egyenleget mutató folyószámlája terhére.

Szóval gazdag volt Phileas Fogg? Kétségkívül. De a legjobban értesültek sem tudták, hogyan szerezte vagyonát, Mister Fogghoz fordulni pedig e kérdéssel igazán a legkevésbé sem lett volna ildomos. Elég annyi, hogy nem volt pazarló, de nem is fukarkodott; ahol nemes, hasznos vagy nagylelkű célt kellett támogatni, ő mindig megtette a magáét, csendben, sőt névtelenül.

Így hát nála kevésbé közlékeny természetű gentlemant talán még sosem hordott hátán a föld. A lehető legkevesebbet beszélt, és ez a hallgatagság még titokzatosabbnak mutatta. Pedig életmódjában nem volt semmi titokzatos, de éppen mivel szinte matematikai pontossággal csinálta mindig ugyanazt, az emberek képzelete kielégületlen maradt, és szeretett volna a külszín mögé hatolni.

1 Nagyságos úr (ejtsd: *eszkvájrr*)

2 Azaz: azonnal kifizették a bemutatott csekkeken kért összeget, mert folyószámláján állandóan nagy összegű pénz szerepelt

Utazgatott valaha? Igen valószínű, mert a világ térképe, mondhatni, a kisujjában volt. Egész különleges módon ismerte földünk legtávolibb zegzugait is. Amikor eltűnt vagy eltévedt utazókról beszélgettek a klubban, ő nagy ritkán közbeszólt, és röviden, világosan és szükséztlenül a helyes irányba terelte a társalgást; leszögezte, mi a tényekhez legközelebb álló valószínűség, és szavait mintha egy hatodik érzék diktálta volna: az események mindig őt igazolták. Úgy látszott, minden földet bejárta - legalábbis képzeletben.

Egy mindenesetre bizonyos: Phileas Fogg hosszú évek óta nem mozdult ki Londonból. Azok a szerencsések, akik valamivel közelebből ismerhették, azt állították, hogy még nem akadt emberfia, aki valaha másutt látta volna, mint a lakásától a klubhoz vezető egyenes úton: ezen sétált végig naponta. Két szórakozása volt: újságot olvasott és whistezett. Ezen a természetének annyira megfelelő, csendes kártyajátékon gyakran nyert, nyeresége azonban sosem vándorolt erszényébe, hanem játékonysági alapját növelte tetemes összegekkel. Különbözik meg kell jegyezni, hogy Mister Foggot nyilván a játék és nem a nyereség érdekelte. A játékot harcnak tekintette, küzdelemnek valamilyen nehézség ellen, de mozgólódás, helyváltoztatás, fáradság nélküli küzdelemnek - s ez igen jól vágott természetéhez.

Senki sem tudott róla, hogy Phileas Fognak felesége vagy gyermeke volna - s ez megesik a legrendesebb emberrel is -; sem rokona vagy barátja - ami, valljuk be, már szinte ritkaság. Phileas Fogg egyedül élt a Saville Row-i házban; senki nem lépte át a küszöbét. Házi tűzhelye soha nem került szóba. Beérte egyetlen inas szolgálatával. Percnyi pontossággal, kiszabott időben a klubban ebédelt, vacsorázott, mindig ugyanabban a teremben, ugyancsak asztalnál; nem kínálta meg klubbársait, nem invitált meg asztalához idegent, csak aludni járt haza, pontban éjfélkor, és soha nem vette igénybe a Reform Club tagjainak rendelkezésére álló kényelmes vendégszobákat. Huszonnégy órától tízet otthonában töltött, alvással, öltözködéssel. Ha sétálni akart, csakis a klub előcsarnokának intarziás parkettjén sétált, kimért léptekkel, vagy a körfolyosón, a kékekkel üvegezett kupola alatt, mely húsz jón vörös márványoszlopra támaszkodik. Ebédje, vacsorája a klub konyhájából, éléstárából, készleteiből, halastavából, tejgazdaságából került ki; ezek látták el asztalát ízes falatokkal. A klub fekete frakkos, nesz-telen járású, méltóságteljes inasai szolgálták ki; különleges porcelán edényekben, csodálatos damaszt asztalneműn: sherryjét, fahéjjal, fodormentával és cimettel³ kevert bordeaux-i vagy portói borát a klub kristálypoharaiból itta - ezeket a kristálypoharakat kizárólag a klub részére gyártották -; és végül, italainak kellő hűtéséről a klub jégverme gondoskodott; a jeget méregdrágán szerezték be az amerikai Nagytavakról. Ha azt, aki így él, különcként nevezzük, meg kell hagyni, nem is olyan utolsó dolog a különcködés!

A Saville Row-i ház nem volt fényűző, de lakójának minden kényelmet biztosított. A ház rendben tartása egyébként, tekintettel a házigazda megállapodott életmódjára, igen kevés munkát adott. E téren azonban Phileas Fogg rendkívüli pontosságot, rendszerességet kívánt egyetlen inasától. Épp a mai napon, október 2-án bocsátotta el alkalmazottját, James Forstert, mert nagy bünt követett el: nyolcvannégy Fahrenheit helyett nyolcvanhat fokra melegítette borotválkozóvizét. A házigazda most éppen a régi inas utódát várta, akinek tizenegy és fél tizenkettő között kellett jelentkeznie.

Phileas Fogg feszesen ült a karosszékekben, két lábát összeszorította, mintha katonai díszmezlén volna, két kezét térdén nyugtatta, törzse egyenes volt, és emelt fővel figyelte az óra mutatóját - a bonyolult műszer az órákon, percek és másodpercek kívül a napot, a hónapot és az évet is mutatta. Fél tizenkettőre járt; Mr. Fogg, mindennapos szokása szerint, pontban fél tizenkettőkor szokta elhagyni otthonát, hogy a Reform Clubba induljon.

Ebben a pillanatban kopogtattak a kis szalon ajtaján; jelenleg itt üldögélt Phileas Fogg.

3 Trópusi fűszer, fahéj

James Forster jelent meg, az elbocsátott inas.

- Az új inas - jelentette.

Egy harminc év körüli fiatalember lépett be és köszönt.

- Ön, ugye, francia, és a neve John? - kérdezte tőle Phileas Fogg.

- Engedelmeivel, uram, a nevem Jean - felelt a jövevény -, Jean Passepartout vagy Talpraesett János; velem született tehetségem van arra, hogy mindig kivágjam magam: így ragadt rám ez a név. Azt hiszem, uram, rendes ember vagyok, de őszintén megmondom, elég sok mesterséget próbáltam. Voltam vándorénekes, cirkuszi műlovar, Léotard sem csinált külön halálugrást a lovon; voltam kötél-táncos, mint Blondin; aztán, hogy közhasznúbbá tegyem tehetségemet, felcsaptam tornatanárnak, és végül őrmesterként fejeztem be Párizsban, a tűzoltóságnál. Egy-két igen nevezetes tűzvész is szerepel előéletemben. Öt éve azonban elhagytam Franciaországot, és most, a családi élet örömeire vágyva, szobainas vagyok Angliában. Mivel épp mostanában állás nélkül maradtam, és megtudtam, hogy Phileas Fogg úr a legrendszeresebb és legotthonülőbb ember az Egyesült Királyságban, abban a reményben kopogtattam be urasághoz, hogy itt nyugodalmas életre találok, s még azt is elfeledhetem, hogy valaha Passepartout volt a nevem...

- Engem a Passepartout név nem zavar - válaszolt a gentleman. - Ismerőseim már beajánlották; jó információim vannak önről. Ismeri feltételeimet?

- Ismerem, uram.

- Helyes. Önnél most hány óra van?

- Tizenegy óra huszonkettő - felelte Passepartout, s egy óriási ezüstórát halászott elő feneketlen mellényzsebéből.

- Késik - szólt Mr. Fogg.

- Bocsásson meg, uram, ez lehetetlen.

- Négy percet késik. Lényegtelen. Fontos, hogy tudjuk az eltérést. Tehát e perctől, vagyis 1872. október 2-án, szerdán délelőtt tizenegy óra huszonkilenc perctől fogva ön nálam szolgálatban van.

Azzal Phileas Fogg felkelt, bal kezébe vette, majd gépiesen fejére tette kalapját, és szó nélkül távozott.

Passepartout hallotta, amint az utcai bejáró becsapódik: új gazdája lépett ki rajta; aztán még egyszer becsapódik: ezúttal elődje, James Forster távozott.

Passepartout egyedül maradt a Saville Row-i házban.

MÁSODIK FEJEZET

*Passepartout megbizonyosodik róla,
hogy álmai ezúttal valóra váltak*

„Szavamra mondom - gondolta magában Passepartout, aki még nem heverte ki az első pillanatok meglepetését -, elevenség dolgában új gazdám bizvást vetekszik Tussaud mama társulatával!”

Jegyezzük meg itt, hogy Tussaud mama „társulata” megszólalásig élethű viaszfigurákból áll; magyarán szólva panoptikum; Londonban igen szép számú közönség látogatja.

Phileas Fogg csupán néhány pillanatig volt szeme előtt, de Passepartout ezalatt gondosan és éppoly gyorsan szemügyre vette leendő gazdáját. A ház ura negyvenéves lehetett, arca szép és nemes metszésű, termete magas, még enyhe pocakja sem rútította el, haja és pofaszakálla szőke, homloka sima, szeme sarkában még nem mutatkoztak szarkalábak, arcbőre inkább halvány, mint vérmes, fogazata remek. A legnagyobb mértékben meglehetett benne az a tulajdonság, melyet a fiziognómusok „tevékeny nyugalom”-nak neveznek: közös jellemvonása mindazoknak, akik mellőzik a sok hühót, de annál tevékenyebbek. Szenvtelen nyugalmán, tekintetének tisztaságán, soha meg nem rebbenő szempilláján meglátszott, hogy az a fajta jól sikerült típusa a hidegvérű angolnak, amilyenre gyakran bukkan az ember az Egyesült Királyságban; Angelica Kauffmann ecsetje csodálatosan örököltette meg kissé akadémikus külsejüket. Ha életmódjának különféle megnyilvánulásait tekintjük, meg kell állapítanunk, hogy ez az úriember minden ízében kiegyensúlyozott, rendíthetetlenül szilárd egyéniség volt; oly sikerült példány, mint egy Leroy- vagy Earnshaw-kronométer.

Igen, Phileas Fogg maga volt a megtestesült pontosság, s ez „kezének-lábának kifejezésén” is meglátszott, mert, akárcsak az állatoknál, a végtagok az embernél is a szenvedélyek megnyilatkozásának szervei.

Phileas Fogg az a fajta matematikailag pontos ember volt, aki soha nem siet, de mindig készen áll, és gazdaságosan beosztja minden lépését, minden mozdulatát. Soha nem lépett többet a kelletténél, mindig a legrövidebb úton járt. Nem merengett, a mennyezetre függesztve tekintetét. Kezét sem mozdította fölöslegesen. Senki nem látta felhevülten, megzavarodva. Senki a világon nem volt nála kényelmesebb, mégis mindig időben érkezett. Mindazonáltal az is érthető, hogy egyedül és úgyszólván teljesen társadalmi kapcsolatok nélkül élt. Tudta, hogy az életben a sűrűlódások elkerülhetetlenek, de mivel a sűrűlódás késedelmet okoz, ő nem „sűrűlódott” senkivel.

Jean viszont, a mi Passepartout-nk, ez a Párizsba valósi igazi párizsi, mióta Angliában lakott, és Londonban inaskodott - ennek öt éve már -, hiába keresett olyan gazdát, aki mellett megállapodhatott volna.

Passepartout-ban semmi nem volt a Frontinek vagy Mascarille-ok⁴ jelleméből, akik sunyi módon folyvást szimatolnak, szemrebbenés nélkül, könyörtelenül bonyolítják ügyleteiket, és alapjában véve pimasz csibészek. Nem. Passepartout rendes fickó volt; arca megnyerő; ínyeskedésre, csókra mindig kész ajka egy kissé duzzadt; magatartása nyájas és szolgálatkész; jóságos, kerek képét látva bárki szívesen barátságába fogadhatta volna. Szeme kék volt, színe egészséges, arca oly telt, hogy önmaga könnyen végigpillanthatott ábrázatának domborulatain, mellkasa széles, dereka inas, izmai duzzadók, herkulesi erejét ifjúkori

4 Frontin és Mascarille a pimaszkodó inasok típusai Le Sage *Turcaret*, ill. Molière *A kényeskedők* c. darabjában

tornamutatványai bámulatosan kifejlesztették. Barna üstöke meglehetősen rakoncátlan volt. Az ókor szobrászaival ellentétben, akik tizenharcféleképpen alakították Minerva hajzatát, Passepartout csak egy módszert alkalmazott: három rántás a bontófésűvel - azzal kész a szépítkezés.

Hogyan fér majd össze barátunk mozgékony jelleme új gazdája természetével - arról e percben nyilatkozni, enyhén szólva, vakmerőség volna. Gazdája minden tekintetben pontos inast keresett; ilyen lesz-e Passepartout? Majd megmutatja a gyakorlat. Mint már tudjuk, ifjúsága meglehetősen kalandos volt, s ezek után nyugalomra áhítozott. Azért jött Angliába szerencsét próbálni, mert igen sok jót hallott az angol módszerességről és a gentlemanek közmondásos hidegvéréről. Mindaddig azonban nem nagyon kedvezett neki a sors. Sehol sem bírt gyökeret verni. Tíz házat végigpróbált. Valamennyiben szeszélyes, kiszámíthatatlan, kalandos vagy utazni vágyó gazdára akadt; ebből pedig Passepartout-nak már elege volt. Legutóbbi gazdája, az ifjú Lord Longsferry, parlamenti képviselő, gyakran tért haza a rendőrök hátán, miután éjszakáit a Hay-Market „oysters-room”-jaiban⁵ töltötte. Passepartout, aki mindennél többre tartotta, ha gazdája tiszteletre méltó, bátorkodott udvariasan szóvá tenni a történeteket, azonban nem talált tetszésre, és - csomagolt. Eközben értesült róla, hogy Phileas Fogg esq. inast keres. Információkat gyűjtött a gentlemanről. Álmában sem találhatott volna különbet ennél a férfúnál, aki olyan módszeresen él, nem éjszakázik, nem utazik, s egyetlen napot sem tölt házon kívül. Jelentkezett, és fel is vették - már tudjuk, hogyan.

Passepartout tehát - az óra éppen elütötte a fél tizenkettőt - egyedül maradt a Saville Row-i házban. Azonnal hozzáfogott a helyszíni szemléhez. Tetszett neki a tiszta, rendben tartott, józan, puritán, jól berendezett ház: itt könnyű lesz a dolga. Úgy nézett rá, mint egy szép csigaházra, csak hogy ezt a csigaházat gázzal fűtötték és világították: itt fényt, meleget egyaránt a szénhidrogén szolgáltatott. Passepartout könnyűszerrel megtalálta a saját szobáját a második emeleten. Tetszett neki. Villanycsengők, hallócsövek kötötték össze a földszinttel és az első emelettel. A kandalló párkányán villamos ingaóra jelezte az időt, összhangban Phileas Fogg hálószobájának ingaórájával; a két szerkezet ugyanabban a pillanatban ugyanazt a másodpercet mutatta.

„Ez kell nekem!” - gondolta magában Passepartout.

Az ingaóra felett egy feljegyzést pillantott meg a szobájában: rajta a szolgálat napirendje. Phileas Fogg szabályszerűen reggel nyolckor kelt, és fél tizenkettőkor távozott ebédelni a Reform Clubba; az aprólékos házirend e két időpont között az alábbiak szerint intézkedett; nyolc óra huszonhárom perc: tea és pirítós kenyér felszolgálása; kilenc óra harminchét: meleg víz a borotválkozáshoz; kilenc óra negyven: fésülködés stb. Azután délelőtt tizenegy óra harminc perctől éjfélig - ekkor tért nyugovóra a rendszerető gentleman - mindenre volt feljegyzés, utasítás, szabály. Passepartout örömmel elmélkedett a napirenden, és máris eszébe véste különféle cikkelyeit.

A háziúr ruhatárán meglátszott a gazdagság és a szakértelem. Valamennyi nadrágon, kabáton, mellényen sorszám függött; ugyanaz a szám szerepelt egy listán, mely az évszaknak megfelelően feltüntette, melyik ruhát mely napon kell hordani. Épp ilyen „menetrendjük” volt a cipőknek is.

5 Osztrigát árusító kocsmák (ejtsd: *ojsztörz rum*)

Egyszóval a Saville Row-i házban - mely a dicső, de korhely Sheridan idején a bohémság szentélye lehetett - most minden jómódra, kényelmes életre vallott. Könyvtár sehol, könyvek sehol; de miért is? Hiszen a Reform Clubban Mr. Foggnak két könyvtár állott rendelkezésére, az egyik szépirodalmi, a másik jogi-politikai. A hálószobában közepes nagyságú páncélszekrény állt; tűztől, betöréstől biztosan védte szerkezete. Fegyvernek, vadászatra, hadakozásra szolgáló szerszámnak nyoma sem volt a házban. Minden a legbékésebb foglalatosságokra vallott.

Passepartout tüzetesen szemügyre vette a lakást, széles ábrázatára mosoly terült, majd kezét dörzsölve, vidáman ismét így morfondírozott:

„Ez kell nekem! Remek! Ez a Mr. Fogg épp nekem való. Házias, rendszerető. Pontos, akár egy gépezet. Nos, én szívesen szolgállok egy ilyen gépezetet!”

HARMADIK FEJEZET

Egy beszélgetésről, mely Phileas Foggnak sokba kerülhet

Phileas Fogg fél tizenkettőkor lépett ki Saville Row-i házából, és miután jobb lábát ötszázhetvenöttször bal lába elé, illetve bal lábát ötszázhetvenhatszor jobb lába elé helyezte, megérkezett a Reform Club hatalmas pall-malli épületébe, melynek felépítése kereken hárommillióba került.

Phileas Fogg azonnal az ebédlőbe ment, melynek kilenc ablaka szép kertre néz; a fák koronáját már bearanyozta az ősz. Itt elfoglalta szokott helyét; az asztal terítve várta. Előétel, elsőrendű „reading sauce”-szal⁶ ízesített főtt hal, mushroom-mal⁷ fűszerezett, vörösre sült roastbeaf⁸, rebarbarával, zöld ribizlivel készült lepény, egy darab chester sajt - ebből állt az ebédje; az egészet néhány csésze kitűnő teával öblítette le; a teakeveréket külön a Reform Club részére szállították.

A gentleman tizenkettő negyvenhétkor felkelt az asztaltól, és a fényűzően berendezett nagyszalon felé indult, melynek falait festmények díszítették, gazdagon aranyozott keretben. Itt egy inas átnyújtotta neki a Times egy felvágatlan példányát; Phileas Fogg mesteri ügyességgel látott hozzá az újság szétbontásának fáradságos feladatához; látszott, hogy nagy gyakorlata van ebben a nehéz mutatványban. A lap olvasása három óra negyvenöt percig foglalta le Phileas Foggot, azután áttért a Standardre; ezzel töltötte idejét vacsoráig. Második étkezése ugyanúgy zajlott le, mint az ebédje; most azonban „royal british sauce” is gazdagította az étlapot.

Húsz perccel hat óra előtt a gentleman ismét megjelent a nagyszalonban, és a Morning Chronicle olvasásába merült. Fél órával később szállingózni kezdtek a Reform Club többi tagjai, és elhelyezkedtek a kandalló körül, melyben kőszéntűz lobogott. Phileas Fogg szokott társasága volt; mind szenvedélyes whistező, akárcsak ő: Andrew Stuart mérnök, John Sullivan és Samuel Fallentin bankár, Thomas Flanagan sörgyáros, Gauthier Ralph, az Angol Bank egyik igazgatója - gazdag és tekintélyes személyiség valamennyi, még itt a klubban is, az ipar és a pénzügy legnagyobb nevei között.

- Nos, Ralph - kérdezte Thomas Flanagan -, van-e újabb hír a bankrablásról?

- Azt hiszem - válaszolta Andrew Stuart -, a bank sirathatja a pénzét.

- Éppen ellenkezőleg - szólt közbe Gauthier Ralph -, véleményem szerint hamarosan lefűleljük a tettetést. Igen tapasztalt rendőrügynököket küldtünk szét Amerika és Európa kikötőibe; akár partra száll éppen, akár hajóra, nem lesz könnyű dolga az uraságnak, ha szökni akar.

- Tehát megvan a tolvaj személyleírása? - kérdezte Andrew Stuart.

- Igazság szerint - válaszolt komolyan Gauthier Ralph - az illető nem is tolvaj.

- Hogyne volna tolvaj az, aki ötvenötezer fontot (1 375 000 frank) vitt el bankjegyekben?!

- Pedig nem az - erősítette meg Gauthier Ralph.

- Talán bizony gyáros? - jegyezte meg John Sullivan.

6 Mártás (ejtsd: *reding szósz*)

7 Gomba (ejtsd: *masrum*)

8 Marhasült (ejtsd: *rosztbif*)

- A Morning Chronicle szerint gentleman.

A közbeszóló Phileas Fogg volt, most dugta elő fejét a körülötte tornyosuló papírhegyek közül. Egyben köszöntötte kollégáit; azok visszaköszöntek.

A szóban forgó eseményt szenvedélyesen tárgyalták az Egyesült Királyság különféle hírlapjai; három nappal azelőtt történt, szeptember 29-én. Valaki elemelt az Angol Bank főpénztárosának asztalkájáról egy köteg bankjegyet; egész vagyon volt: ötvenötezer font.

Azoknak, akik nem értették, hogyan lophatott el valaki oly könnyen ekkora összeget, Gauthier Ralph igazgató kurtán mindössze annyit felelt, hogy a lopás pillanatában a pénztárosnak dolga volt; éppen egy három shilling hat pennys bevételt jegyzett be; s végül is senki sem szakadhat százfelé.

Könnyebben megértjük a dolgot, ha megjegyezzük, hogy a Bank of England, ez a bámulatra méltó intézmény nyilván igen kényes ügyfeleinek méltóságára. Őrség, lakat, rács itt ismeretlen. Arany, ezüst, bankjegyek, mindez szabadon hozzáférhető, és úgyszólván szabad prédája lehet bárkinek. Végül is senki tisztességét nem lehet kétségbe vonni. Sőt valakitől, aki az angol szokásokat kitűnően ismeri, ezt a történetet hallottam: a bank egyik termében járt, és szeretett volna közelebbről szemügyre venni egy 3,5-4 kilós aranyrudat, mely a pénztáros asztalán hevert; felvette, megnézte, továbbadta a szomszédjának, az ismét továbbadta, az aranyrúd kézről kézre járt, egy homályos folyosó végén eltűnt, és csupán fél óra múlva foglalta el helyét az asztalon: a pénztáros közben fel sem pillantott munkájából.

Szeptember 29-én nem egészen így esett a dolog. A bankjegyköteg nem tért vissza, és amikor a remek toronyóra elütötte az ötöt a „drawing-office”⁹ fölött, a hivatali idő végét jelezve, az Angol Bank már csak egyet tehetett: veszteséglistára írhatta az ötvenötezer fontot.

Beismerték hát a lopást annak rendje és módja szerint, és válogatott, rendkívül ügyes detektíveket küldtek szét a főbb kikötőkbe: Liverpoolba, Glasgow-ba, Le Havre-ba, Szuezbába, New Yorkba stb. Siker esetén kétezer font (ötvenezer frank) jutalmat és a visszaszerzett összeg öt százalékát ígérték nekik. A nyomozás azonnal megkezdődött; amíg az eredményről nem értesültek, a detektíveknek egy feladatuk volt: gondosan szemmel tartani a kikötőbe érkező vagy onnan induló utasokat.

Ezúttal, amint a Morning Chronicle is kiemelte, valóban jogos volt a feltevés, hogy a tettest angliai tolvajkörökben nem ismerik. Szeptember 29-én egy jól öltözött, jó modorú, elegáns gentleman volt látható a tett színhelyén; fel-alá járkált a kifizető pénztárnál. A nyomozás elég pontos személyleírást állított össze a gentlemanről; ezt azonnal közölték az Egyesült Királyság és a kontinens valamennyi detektívjével. Néhány logikus fő - köztük Gauthier Ralph - indokoltnak látta a reményt, hogy a tolvaj szökése nem járhat sikerrel.

Érthető, hogy egész Angliában és Londonban szinte másról sem beszéltek. Szenvédélyes viták közepette foglaltak állást a londoni rendőrség sikerének vagy kudarcának valószínűsége mellett. Nem csoda hát, ha a Reform Club tagjai ugyanerről a kérdésről beszélgetnek, már csak annál is inkább, mert jelen van köztük az Angol Bank egyik igazgatója.

A tiszteletre méltó Gauthier Ralph csöppet sem látta kétségesnek a nyomozás eredményét; az volt a véleménye, hogy a kitűzött jutalom erősen ösztönzi majd a detektívek buzgalmát és leleményét. Kollégája, Andrew Stuart már korántsem volt ilyen bizakodó. A vita tehát folytatódott az urak között, miközben ott ültek a whist-asztalnál: Stuart Flanagan előtt, Fallentin Phileas Fogg előtt. Játék közben nem beszéltek, de a robberek¹⁰ között mindannyiszor meg-megújult a társalgás.

9 Váltóosztály (ejtsd: *dróingofisz*)

10 A whistben (és a bridzsben) két vagy három játékból álló játszma

- Fenntartom - szólt Andrew Stuart -, hogy az esélyek a tolvaj oldalán vannak, aki valószínűleg ügyes ember!

- Ugyan már! - válaszolta Ralph. - Nincs olyan ország, ahol búvóhelyet találhat.

- Nono!

- Ön szerint hova mehetne?

- Nem tudom - válaszolt Andrew Stuart -, de azért elég nagy a világ.

- Csak nagy *volt*... - szólt közbe csendesen Phileas Fogg. - Ön a bankár, uram - tette hozzá azután, és átnyújtotta a kártyát Thomas Flanagannek.

A robber alatt szünetelt a vita. Andrew Stuart azonban csakhamar folytatta, ilyenformán:

- Hogyhogy csak *volt*? Talán összezsugorodott a föld?!

- Úgy van! - felelte Gauthier Ralph. - Csatlakozom Mr. Fogg véleményéhez. Ma már tizedannyi idő alatt körülutazhatjuk, mint száz éve: tehát a föld összezsugorodott. Ezért is folytatható gyorsabban a nyomozás ebben az ügyben.

- És ugyanezért szökhet meg gyorsabban a tolvaj!

- Ön a játékos, Stuart úr! - szólt Phileas Fogg.

Stuart azonban tovább tamáskodott, és a parti végén így folytatta:

- Való igaz, Ralph úr: ön igen mulatságosan fogalmazta meg, hogy a föld összezsugorodott! Tehát mivel mostanság bárki körülutazhatja három hónap alatt...

- Mindössze nyolcvan nap alatt - szakította félbe Phileas Fogg.

- Valóban nyolcvan nap alatt, uraim - szólt bele John Sullivan -, mióta a Great-Indian Peninsular Railway¹¹ vonalán megnyílt a Rothal-Allahabad szakasz; nézzék meg különben a Morning Chronicle kimutatását:

London-Szuez, Mont Cenis-n és Brindisin át, vasút és gőzhajó.....	7	nap
Szuez-Bombay, gőzhajó.....	13	nap
Bombay-Calcutta, vasút.....	3	nap
Calcutta-Hongkong (Kína), gőzhajó.....	13	nap
Hongkong-Jokohama (Japán), gőzhajó.....	6	nap
Jokohama-San Francisco, gőzhajó.....	22	nap
San Francisco-New York, vasút.....	7	nap
New York-London, gőzhajó és vasút.....	9	nap
Összesen	80	nap

- Úgy van, nyolcvan nap - kiáltott fel Andrew Stuart, és figyelmetlenségből magasabb lapot akart ütni alacsonyabb lapjával -, de csak ha nem számítjuk a rossz időt, az ellenszelet, hajótörést, vonatkisiklást stb.

- Akkor is, ha számítjuk - válaszolt Phileas Fogg a játék mellől, mert a vita most már a whistre sem volt tekintettel.

- Akkor is, ha a hinduk vagy indiánok felszedik a síneket! - kiáltott fel Andrew Stuart. - Ha megállítják a vonatot, kifosztják a vagonokat, megskalpoltják az utasokat!

- Akkor is - válaszolt Phileas Fogg, és szétterítette lapját. - Két erős adu!

Andrew Stuartra került az osztás; fölvette a kártyát, és így szólt:

¹¹ Nagy-Indiai Fél-szigeti Vasút (ejtsd: *gréjtindien peninszjuler rélvéj*)

- Elméletben igaza van, Fogg úr, de gyakorlatban...
 - Gyakorlatban is, Stuart úr.
 - Szeretném látni!
 - Csak öntől függ. Vágjunk neki együtt.
 - Isten ments! - tiltakozott Stuart. - De szívesen fogadok négyezer fontba (100 000 frank), hogy ilyen utazás, ilyen adottságok között, lehetetlen.
 - Ellenkezőleg, nagyon is lehetséges - válaszolt Mr. Fogg.
 - Hát akkor tessék, fogjon hozzá!
 - Vagyis: nyolcvan nap alatt a föld körül!
 - Úgy van.
 - Rendben.
 - És mikor?
 - Azonnal. Azonban figyelmeztetem, hogy a költségek önt terhelik.
 - Képtelenség! - kiáltott fel Andrew Stuart, mert kezdte már kihozni sodrából partnerének makacskodása. - Tudja mit? Inkább játsszunk!
 - Akkor osszon újra - válaszolt Phileas Fogg -, mert ez „renonsz”.
- Andrew Stuart lázasan nyúlt a kártya után, aztán hirtelen az asztalra tette.
- Rendben van, Fogg úr - jelentette ki -, fogadok négyezer fontba!...
 - Kedves Stuart - szólalt meg Fallentin -, nyugodjon meg. Ezt nem gondolhatja komolyan.
 - Én mindig komolyan gondolom, ha fogadok - válaszolt Andrew Stuart.
 - Tartom! - szólt Mr. Fogg. Aztán így fordult kollégáihoz: - Húszezer font (500 000 frank) bankbetétem van a Baring fivéreknél. Szívesen felteszem...
 - Húszezer font! - kiáltott fel John Sullivan. - Hiszen egy kiszámíthatatlan késedelem miatt elvesztheti!
 - Kiszámíthatatlan! Ilyesmi nem létezik - válaszolt egyszerűen Phileas Fogg.
 - De az a nyolcvannapos számítás a legrövidebb időközökön alapul!
 - A legrövidebb idő is mindenre elég, ha jól felhasználjuk.
 - De ha nem akar kifutni az időből, akkor matematikai pontossággal kell szinte átugrálnia vasútról gőzhajóra, gőzhajóról vasútra!
 - Matematikai pontossággal ugrálok át.
 - Ön tréfál!
 - A fogadás komoly dolog; igazi angol ezzel nem tréfál soha - válaszolt Phileas Fogg. - Húszezer fontba fogadok bárki ellenében, hogy nyolcvan vagy ennél is kevesebb nap alatt - ha úgy tetszik, ezerkilencszázhusz óra, vagy száztizenötezer-kétszáz perc alatt - megkerülöm a földet. Tartják a fogadást?
 - Tartjuk - válaszolt rövid tanácskozás után Stuart, Fallentin, Sullivan, Flanagan és Ralph úr.
 - Rendben - mondta Mr. Fogg. - A doveri vonat nyolc óra negyvenötökor indul. Azzal megyek.
 - Még ma este? - kérdezte Stuart.

- Még ma este - válaszolt Phileas Fogg. - Tehát - tette hozzá, zsebnaptárjába pillantva - mivel ma szerda van, október 2-a, december 21-én este nyolc óra negyvenötre vissza kell érnem Londonba, hogy megjelenhessek ugyanitt, a Reform Club szalonjában, különben húszezer font, mely pillanatnyilag a Baring fivérekénél folyószámlámon szerepel, tény és jog szerint az önök tulajdonába megy át. Addig is csekket adok róla; tessék, uraim!

A hat érdekelt fél azonnal jegyzőkönyvet vett föl a fogadásról; valamennyien alá is írták. Phileas Foggnak szeme sem rezdült. Nem a nyereség kedvéért fogadott, annyi bizonyos, és a húszezer fontot - vagyonának felét - csak azért kötötte le, mert előre látta, hogy ha nehéz, sőt szinte lehetetlen tervét meg akarja valósítani, az talán vagyonának másik felébe kerülhet. Ellenfelei viszont korántsem voltak ily közönyösek; nem a fogadás összege miatt, hanem azért, mert a mérkőzés feltételei miatt kissé nyugtalankodott a lelkiismeretük.

Az óra hetet ütött. Felajánlották Mr. Foggnak, hogy félbeszakítják a játékot: készülődnie kell az utazásra.

- Én mindig útra kész vagyok! - válaszolta a szenvtelen gentleman, azután kiosztotta a lapot. - Kárót emeltem monda. - Ön a játékos, Stuart úr.

NEGYESDIK FEJEZET

*Passepartout-nak, Phileas Fogg inasának
leesik az álla a meglepetéstől*

Hét óra huszonöt perckor, miután zsebre tette húsz guinea-t kitevő kártyanyereségét, Phileas Fogg elbúcsúzott tiszteletre méltó kollégáitól, és távozott a Reform Clubból. Hét óra ötvenkor kinyitotta háza kapuját, és belépett otthonába.

Passepartout már lelkiismeretesen áttanulmányozta beosztását, s ezért némileg meglepődve pillantott Mr. Foggra, aki vétett a pontosság törvénye ellen, és ebben a szokatlan időben tért haza. A napirend szerint a Saville Row-i ház gazdájának hazaérkezése csak pontban éjfélnél lett volna esedékes.

Phileas Fogg mindenekelőtt felment a szobájába, azután inasát szólította:

- Passepartout!

Passepartout nem felelt. A hívás nyilván nem neki szól. Ez most nem időszerű.

- Passepartout! - ismételte Mr. Fogg ugyanolyan nyugodt hangon.

Passepartout megjelent.

- Másodszor szólítottam - kezdte Mr. Fogg.

- Még nincs éjfélnél, uram - válaszolt Passepartout, óráját tartva kezében.

- Tudom - szólta Phileas Fogg -, nem szemrehányásképp mondom. Tíz perc múlva indulunk Dover és Calais felé.

A francia inas kerek ábrázatán valamiféle fintor jelent meg. Nem, ez nem lehet; nyilván rosszul hall.

- Uraságod elutazik? - kérdezte.

- Igen - válaszolta Phileas Fogg. - Utazást teszünk a föld körül.

Passepartout tágra meresztette a szemét, szempillája, szemöldöke szinte felfutott a homloka közepére, karja csüggedten lógott, térde megroggyant; megjelentek külsején az értetlenséggel határos elképedés összes tünetei.

- A föld körül!... - Csak ennyit tudott kinyögni.

- Nyolcvan nap alatt - válaszolt Mr. Fogg. - Tehát egy percet sem veszíthetünk.

- De a poggyász... - mondta Passepartout, és önkéntelenül jobbra-balra ingatta a fejét.

- Semmi poggyász. Egy hálósák elég. Tegyen bele két gyapjúinget, három pár harisnyát. Saját részére ugyanannyit. Majd útközben vásárolunk. Hozza le esőköpenyemet és úti takarómat. Erős cipőt húzzon. Különben úgyis keveset vagy egyáltalában nem gyalogolunk. Induljon!

Passepartout válaszolni készült; a szavakat kereste. De nem jött ki hang a torkán. Távozott Mr. Fogg szobájából, felment a sajátjába, egy székbe roskadt, és szülőföldjének nyelvén, elég közvetlen formában ezt dünnyögte maga elé:

- Nahát! Ez már több a soknál! És én még azt hittem, hogy itt nyugton maradhatok!...

Aztán gépies mozdulatokkal csomagolni kezdett. Nyolcvan nap alatt a föld körül! Hát bolond ez az ember? Nem, nem az... Talán csak tréfál. Hát jó, elmennek Doverbe. Talán Calais-ba is. Végére is nem olyan nagy szerencsétlenség; a derék fiú amúgy sem taposta hazája földjét már öt esztendeje. Esetleg eljutnak Párizsig. - Igazán nem is volna rossz mulatság bekukkantani egy kicsit a világ fővárosába. De ezzel aztán vége is; Fogg úr sosem tékozolta lépteit; onnan aligha mennek tovább... No persze... Viszont az is igaz, hogy bármily otthon ülő volt is a mai napig, most mégiscsak elutazik, nekivág a világnak!

Nyolc óra volt; Passepartout befejezte a csomagolást; mindkettőjük úti felszerelése benne volt a szerény külsejű hálózszakban. Még mindig zavartan távozott a szobából, gondosan becsukta az ajtót, és jelentkezett Mr. Foggnál.

Mr. Fogg készen várta. A *Bradshaw's continental railway steam transit and general guide*¹² című útikalauzt szorongatta a hóna alatt: ebből meríti majd a szükséges tájékoztatást utazásához. Elvette Passepartout-tól a zsákot, s egy testes bankjegyköteget csúsztatott bele; a szép bankók a világ minden táján közkedveltségnek örvidenek.

- Nem felejtett el semmit? - kérdezte az inastól.

- Nem, uram.

- Az esőköpeny és a takaró?

- Itt van, uram.

- Rendben; fogja a zsákot.

Mr. Fogg átadta a zsákot Passepartout-nak.

- Vigyázzon rá - tette hozzá. - Húszezer font van benne.

Passepartout majdnem kiejtette kezéből a zsákot; mintha a húszezer font aranyban volna, olyan súlyosnak érezte.

A háziúr és inasa azután lejött az emeletről, és miután kiléptek a kapun, kétszer ráfordították a kulcsot.

A Saville Row végén bérkocsiállomás volt. Phileas Fogg és inasa egy cab-re¹³ szállt, s a kocsi gyorsan haladt a Charing-Cross pályaudvar felé; ide fut be a South-Eastern Railway¹⁴ hálózatanak egyik elágazása.

Nyolc óra húszkor a cab megállt a pályaudvar rácsos kapuja előtt. Passepartout a földre szökkent. Gazdája ugyanígy tett, és kifizette a kocsist.

E pillanatban egy szegény koldusasszony lépett Mr. Fogghoz, alamizsnáért könyörögve, gyereket tartott a karján, mezítláb taposta az utca sarát, tépett kalap volt a fején, rajta egy szálnalmas tollbokréta roncsai; ócska gönceit tépett kendő takarta.

Mr. Fogg előhúzt a zsebéből a húsz guinea-t¹⁵, melyet az imént nyert a klubban, a koldusasszonynak nyújtotta, és így szólt:

- Fogja, jó asszony, örvidenek a találkozásnak.

S már ment is tovább.

12 Menetrendkönyv (ejtsd: *bredsóz kontinentl rélvéj sztím tranzit end dzseneröl gájd*)

13 Egyfogató, könnyű, kétkerekű kocsi, leereszthető földéllel (ejtsd: *keb*)

14 Délkeleti vasút (ejtsd: *szaud isztern rélvéj*)

15 Régi angol aranypénz, ma többet ér egy fontnál (ejtsd: *gini*)

Passepartout mintha valami nedvességet érzett volna a szeme sarkában. Gazdája nagyot nőtt a szemében.

Mr. Fogg és inasa tüstént belépett a pályaudvar nagy csarnokába. Ott Phileas Fogg kiadta Passepartout-nak a parancsot, hogy váltson két első osztályú jegyet Párizsig. Aztán, amint megfordult, megpillantotta őt Reform Club-beli kollégáját.

- Indulok, uraim - mondotta -, útlevelet is viszek magammal, s ha visszatértem, a vízumok bejegyzésén ellenőrizhetik útvonalamat.

- Kérem, Fogg úr - válaszolt udvariasan Gauthier Ralph -, ez fölösleges. Nekünk elég az ön úri becsületszava.

- Így jobbnak gondolom - mondta Mr. Fogg.

- Tehát nem felejtí el, hogy visszatérésének napja... - jegyezte meg Andrew Stuart.

- Mától számítva a nyolcvanadik nap - válaszolta Mr. Fogg -, 1872. december 21-e, szombat, este nyolc óra negyvenöt perc. Viszontlátásra, uraim!

Nyolc óra negyven perckor Phileas Fogg, inasa kíséretében, helyet foglalt a kupében. Nyolc óra negyvenötkor sípolt a mozdony, s a vonat kifutott.

Az éjszaka sötét volt. Finoman szitált az eső. Phileas Fogg behúzódott a sarokba, hallgatott. Passepartout még mindig nem ocsúdott fel kábulatából; gépiesen szorongatta a zsákot a bankjegyekkel. De alig hagyta el Sydenhamot a vonat, Passepartout kétségbeesett kiáltást hallatott.

- Mi baja? - kérdezte Mr. Fogg.

- Hát... izé... a nagy sietségben... azt sem tudtam... elfelejtettem...

- Mit?

- A szobámban lecsavarni a gázt!

- Az pedig a maga számlájára ég, fiam! - válaszolta hidegen Mr. Fogg.

ÖTÖDIK FEJEZET

Új valuta a londoni tőzsdén

Phileas Fogg, amikor Londonból elindult, aligha gyanította, milyen nagy port ver föl elutazása. A fogadás híre először a Reform Clubban terjedt el, és valósággal lázba ejtette a tiszteletre méltó klub tagjait. Azután a riporterek révén ez a láz a klubról áterjedt az újságokra, azoktól pedig elkapta a közönség egész Londonban, sőt az egész Egyesült Királyságban.

A „világ körüli út kérdését” olyan szenvedélyesen és vadul tárgyalták, vitatták, boncolgatták, mintha valamilyen új *Alabama*-ügy¹⁶ lett volna. Az egyik tábor Phileas Fogg pártjára állt, a másik - és csakhamar ez lett az uralkodó többség - ellene foglalt állást. Egy ilyen világ körüli út - nem elméletben vagy papíron, hanem a jelenlegi közlekedési eszközökkel s igen minimális idő alatt - nemcsak lehetetlen, hanem egyenesen örült vállalkozás!

A Times, a Standard, az Evening Star, a Morning Chronicle és más húsz, nagy példányszámban megjelenő lap Mr. Fogg-gal szemben foglalt állást. Csupán a Daily Telegraph támogatta úgy-ahogy. Phileas Foggot általában mániákusnak, örültnek nevezték, és megrótták Reform Club-béli kollégáit, amiért belementek egy ilyen fogadásba, melyet egyáltalában fel is vetni az elmebéli fogyatékoság kétségtelen jele.

Rendkívül szenvedélyes hangú, de logikus cikkek jelentek meg a kérdésről. Mindenki tudja, milyen érdeklődés kíséri Angliában mindazt, aminek a földrajzhoz bármi köze van. Falta is minden olvasó a Phileas Fogg-ügynek szentelt hasáboakat, felsőbb és alsóbb körökben egyaránt.

Az első napokban a kalandosabb természetűek - elsősorban a hölgyek - mellette voltak, főként mikor az Illustrated London News, a Reform Club irattárában őrzött fényképe nyomán, arcképét is közölte. Néhány merészebb gentleman kijelentette: „Miért ne, végtére is! Láttunk már külön dolgokat is!” Főként a Daily Telegraph olvasói beszéltek így. De hamarosan kiderült, hogy ez a lap is veszít állhatatosságából.

Október 7-én a Királyi Földrajzi Társaság Közlönyében hosszú cikk jelent meg. Minden szempontból megtárgyalta a kérdést, és bebizonyította, hogy a vállalkozás nyilvánvalóan esztelenség. A cikk szerint minden az utazó ellen van: emberi és természeti akadályok egyaránt. A terv csak akkor sikerülhet, ha az indulási és érkezési időpontok mintegy csoda folytán összevágtnak; ilyesmi azonban nincs, nem is lehet. Európában, ahol viszonylag közepes hosszúságú útszakaszokról van szó, még valamennyire lehet számítani a vonatok pontos érkezésére. De a háromnapos indiai és a kétnapos észak-amerikai úton nincs pontos közlekedés; ilyen tényezőktől a probléma hibátlan megoldása nem remélhető. Sok más egyéb is Phileas Fogg ellen szól: üzemhibák, vonatkisiklások, összeütközések, kedvezőtlen időjárás, hótorlaszok stb. És vajon a téli hajóutakon nincs-e kitéve a szélviharok vagy a ködös időjárás kénye-kedvének? Olyan nagy ritkaság talán, hogy az óceánjárók, a leggyorsabbak is, két-három nap késéssel futnak be? Márpedig egyetlen késedelem, egyetlenegy elég, és az összeköttetések láncá menthetetlenül megszakad. Ha Phileas Fogg akár csak néhány órával később érkezik egy bizonyos gőzhajóhoz, kénytelen megvárni a következő hajót; s ez végérvényesen meghiúsítja utazását.

¹⁶ A múlt század közepén egy *Alabama* nevű kalózhajó ügyében nemzetközi bíróság előtt pereskedés indult Nagy-Britannia és az Egyesült Államok között. A bíróság döntése kártérítésre kötelezte Nagy-Britanniát, mivel megállapították, hogy a dél-amerikai kalózhajókat angol kikötőkben látták el a szükséges felszerelésekkel

A cikk nagy feltűnést keltett. Csaknem valamennyi újság átvette, és Phileas Fogg árfolyama jelentősen esett.

A gentleman elutazása utáni első napokban jelentékeny ügyleteket kötöttek vállalkozásának esélyeire. Mindenki tudja, hogy Angliában a fogadók valóságos táborba tömörülnek; s ez a tábor sokkal értelmesebb, magasabb színvonalú, mint a szerencsejátékosoké. A fogadás benne van az angol ember vérében, így aztán nem csupán a Reform Club különböző tagjai fogadtak tetemes összegekben Phileas Foggra vagy ellene, hanem a közönség legszélesebb körei is bekapcsolódtak a mozgalomba. Phileas Foggot, akár egy versenylovat, mintegy törzskönyvbe jegyezték. Egyben tőzsdei valuta is lett; azonnal jegyezni kezdték a londoni tőzsdén. A „Phileas Fogg” állandóan forgalomban volt, névértékben vagy felárral vették-kínálták; óriási forgalmat bonyolított le. De elutazása után az ötödik napon, miután a Földrajzi Társaság Közlönye megjelent, a kínálat erősen megnövekedett. A „Phileas Fogg” zuhant. Kötegszám akartak tőle szabadulni. Először ötöt kínáltak egy ellenében, azután tízet, majd hamarosan csak húszért, ötvenért, százért fogadtak rá!

Ekkor már csak egyetlen híve maradt: Lord Albermale, egy béna öregúr. A tiszteletre méltó gentleman karosszékéhez volt szögezve, és minden pénzt megadott volna érte, ha körülutazhatja a világot, akár tíz év alatt is. Ötezer fontba (100 000 frank) fogadott Phileas Foggra. S amikor bebizonyították neki, hogy a terv éppoly ostoba, amilyen haszontalan, mindössze ennyit felelt: „Ha a dolog megvalósítható, az a helyes, ha elsőnek angol ember valósítja meg!”

Így állt tehát az ügy; Phileas Fogg tábora egyre jobban megcsappant; mindenki ellene fordult, nem is egészen alaptalanul; most már csak százötven, majd kétszáz ellenében fogadtak rá, amikor, elutazása után hét nappal, egy teljesen váratlan fordulat következtében már fabatkát sem adtak volna érte. E napon este kilenc órakor ugyanis a londoni rendőrség főkapitánya a következő táviratot kapta:

Cím: London. Feladó: Suez

*„Rowan rendőrkapitány, központi parancsnokság,
Scotland Place.*

*Phileas Fogg bankrabló nyomában vagyok. Kérek haladéktalanul letartóztatási
parancsot Bombaybe (Angol India).*

Fix detektív”

A sürgöny rögtöni hatása nem is maradt el. A tiszteletre méltó gentleman mintha sosem lett volna: a bankrabló lépett a helyébe. Gondosan megvizsgálták fényképét, mely, akárcsak kollégáié, a Reform Clubban volt letétben. Hajszára megegyezett azzal az illetővel, akinek személyleírását a nyomozás adatai alapján közölték. Most ütött szeget mindenki fejébe, milyen rejtélyesen, magányosan élt Phileas Fogg, milyen váratlanul utazott el; nyilvánvaló, hogy világ körüli útjával, melyet egy örült fogadással indokolt, csupán egy célja volt: tévútra vezetni az angol rendőrség embereit.

HATODIK FEJEZET

Fix detektív méltán türelmetlenkedik

A Phileas Fogg nevű egyénre vonatkozó sürgöny története a következő:

Október 9-én, szerdán délelőtt tizenegy órára várták Szuezb a Fél-szigeti és Keleti Társaság *Mongolia* nevű viharfedélzetes csavargőzösét; vízkiszorítása kétezer-nyolcszáz tonna; névlegesen ötszáz lóerős. A *Mongolia* menetrendszerűen közlekedett Brindisitől Bombayig, a Szuezi-csatornán keresztül. A hajóstársaság egyik leggyorsabb járata volt, és mindig többet futott be az előírt sebességnél, ami Brindisi és Szuez között óránként 10, Szuez és Bombay között 9,53 mérföld.

A *Mongolia* érkezésére várva, két férfi sétálgatott a rakparton; körülöttük a bennszülöttek és külföldiek sokadalma; rengetegen özönlenek mostanában ebbe az újszerű városba, amely nemrég poros vidéki fészek volt, most pedig, hála Ferdinand Lesseps nagy művének, nagy jövőre számíthat.

Az egyik férfi az Egyesült Királyság szuezi konzulja; a brit kormány fanyalgó prognózisai és Stephenson mérnök sötét jóslatai ellenére¹⁷ naponta vonultak el szeme előtt az angol hajók, felére rövidítve a régi hajóutat, mely Angliából a Jóreménység fokát megkerülve vezetett Indiába.

A másik férfi - alacsony, sovány emberke, ideges, értelmes arc - feltűnő állhatatossággal ráncolta a szemöldökét. Hosszú szempillái mögött igen élénk szem csillogott, de értett hozzá, hogy a kellő időben leplezze villogásukat. E pillanatban némileg türelmetlennek látszott, fel-alá járt, nem volt maradása.

Fixnek hívták; több más detektív között őt is kiküldte az angol rendőrség ebbe a kikötőbe, miután kiderült, hogy az Angol Bankból ellopták az említett pénzösszeget. Fixnek az volt a feladata, hogy a leggondosabban figyelje meg valamennyi utast, aki a Szuezi-csatornát útba ejti; ha valamelyikük felkelti gyanúját, kövesse nyomon, míg meg nem kapja a letartóztatási parancsot.

Nos, Fix éppen két nappal azelőtt kapta meg a londoni rendőrkapitánytól a lopással gyanúsított egyén személyleírását. A személyleírás arra az elegáns, jól öltözött úrra vonatkozott, akit többen láttak a bank fizetőpénztáránál.

A detektívet nyilván rendkívüli módon vonzotta a siker esete kilátásba helyezett tetemes jutalom; könnyen érthető türelmetlenséggel várta hát a *Mongolia* érkezését.

- Azt mondja, konzul úr, hogy most már rövidesen befut a hajó? - kérdezte szomszédjától, éppen tizedszer.

- Azt, Fix úr - válaszolta a konzul. - Tegnap jelentették érkezését Port Saidból, és a csatorna száztíz kilométerét ez a gyors masina meg sem érzi. Mint már említettem, mindig a *Mongolia* szokta elnyerni azt a huszonöt fontos jutalmat, melyet a kormány adományoz annak a hajónak, amelyik huszonnégy órával a kitűzött idő előtt ér célba.

- Egyenest Brindisiből jön a gőzös? - kérdezte Fix.

¹⁷ A Szuezi-csatorna elkészülte után sokan úgy vélekedtek, hogy a csatornát nem sikerül majd állandóan hajózható állapotban tartani

- Egyenest; ott vette fel az indiai teherrakományt; Brindisiből szombaton este ötkor futott ki. Tehát türelem! Minden percben itt lehet. De az ön birtokában levő személyleírás alapján igazán nem tudom, hogyan ismerheti fel az emberét, ha az a *Mongolián* utazik.

- Konzul úr - felelte Fix -, ez inkább megérzés, mint felismerés dolga. Ehhez szimat kell; s a szimat mintegy hatodik érzék: a hallásból, a látásból és a szaglásból tevődik össze. Jó pár efféle úriembert lefüleltem már életemben, és ha a tolvaj a hajón van, garantálom, nem fog kisiklani a kezemből!

- Szívből kívánom, Fix úr, mert az ügy egészen nagyszabású.

- Sőt nagyszerű! - válaszolt fellelkesülve a detektív. - Ötvenötezer font! Nem mindennapos ingyencfalat! Oly kevés már az igazi tolvaj! Elkorcsosultak a nagy Sheppardek utódai. Néhány shillingért hurokba dugják a nyakukat!

- Fix úr - válaszolt a konzul -, ön oly szépen beszél; legmelegebben óhajtom, hogy fáradozása sikerrel járjon; azonban meg kell állapítanom, hogy - amint jelenlegi helyzetét látom - nem lesz könnyű dolga. Nyilván tudja, hogy a rendelkezésére álló személyleírás szerint az ön tolvaja, ránézés, kifogástalan úriember.

- Konzul úr - oktatta ki társát a detektív -, a nagy tolvajok szemre mindig úriemberek. Az, ugye, kézenfekvő, hogy akinek az arcára van írva a gazemberség, annak nincs más választása, mint hogy tisztességes marad, különben azonnal nyakon csípi? Mindig a jellemes arc az érdekes: elsősorban az ilyeneket kell szemmel tartani. Nehéz munka, nem tagadom; nem is annyira mesterség, hanem művészet.

Amint látjuk, Fix úrban volt némi hiúság.

Eközben a rakparton egyre nagyobb lett a sürgés-forgás. Különféle nemzetiségű tengerészek, kereskedők, alkuszok, hordárok, fellahok özönlöttek el a kikötőt. Szemlátomást közeledett a gőzös érkezésének ideje.

Keleti szél fújt, elég szép, de hűvös volt az idő. A sápatag napsugárban néhány minaret rajzolódott ki a város felett. Délen egy móló nyújtotta be hosszú karját a szuezi kikötőbe, mintegy kétmérföldnyire. A Vörös-tengeren több halász- és szállítóbárka ringott; némelyikük formája az ókori gályák elegáns vonalát mutatta.

Fix, amint a vegyes tömeg között sétálgatott, hivatásszerűen, gyors pillantásokkal vizsgálgatta a járókelőket.

Fél tizenegy volt.

- De hát sosem ér ide ez a hajó? - fakadt ki, amint a kikötő órájának ütését meghallotta.

- Már nem lehet messze - válaszolta a konzul.

- Mennyi időt tölt Szuezbán? - kérdezte Fix.

- Négy órát. Amíg szemet vesz. Szueztól Adenig, a Vörös-tenger másik kijáratáig 1310 mérföld az út; szüksége van üzemanyagra.

- És Szuezból egyenest Bombaybe megy a hajó? - kérdezte Fix.

- Egyenest, megszakítás nélkül.

- Nos - mondta Fix -, ha a tolvaj ezt az utat és ezt a hajót választotta, biztosan az a terve, hogy Szuezbán partra száll, és innen más úton az ázsiai holland vagy francia birtokokra megy. Nyilván bölcsen tudja, hogy számára az angol birodalomhoz tartozó India nem biztonságos.

- Hacsak az ön embere nem különlegesen ravasz róka - felelte a konzul. - Amint tudja, az angol bűnözőnek London jobb rejtékhely, mint a külföld.

Ez a megjegyzés ugyancsak szöveget ütött a detektív fejébe. A konzul visszatért a közelben levő hivatali helyiségébe. Fix egyedül maradt, türelmetlen volt, kínozták az idegesség és az a meglehetősen furcsa sejtés, hogy a tolvaj valószínűleg a *Mongolián* tartózkodik. Igen, ha a gazfickó azzal a szándékkal lépett meg Angliából, hogy átszökik az Újvilágba, érthető, ha inkább az indiai utat választotta, mert azt kevésbé figyelik, és nem is figyelhetik olyan könnyen, mint az Atlanti-óceán útvonalait.

Fix nem sokáig merülhetett tépelődéseibe. Fültépő sípolás jelezte a gőzhajó érkezését. A teherhordók és fellahok egész sokadalma a rakpart felé rohant; tülekedésük nem sok jót ígért az utasok testi épségének és ruházatának. Tíz-tizenkét csónak vált el a parttól, s evezett a *Mongolia* elé.

Csakhamar felbukkant a roppant hajótest a csatorna két partja közt; éppen tizenegyet ütött az óra, amint lehorgonyozott a kikötőben; kazánjaiból süvítve tódult elő a gőz a biztonsági szelepeken.

Elég sok utas tartózkodott a fedélzetén. Néhányan a hajón maradtak, és onnan szemlélték a város festői látképét, legtöbbjük azonban partra szállt a csónakokkal, melyek közben a *Mongolia* oldalához simulnak.

Fix gondosan végigfűrkészett minden partra szállót.

Az egyik utas, miután erélyesen visszaverte a fellahok támadását, akik megostromolták, és felajánlották szolgálataikat, most a detektívhez lépett, és igen udvariasan megkérdezte, nem tudja-e, merre van az angol konzul irodája. Egyben egy útlevelet húzott elő a zsebéből; nyilván a brit vízumot óhajtotta rávezettetni.

Fix gépiesen elvette az útlevelet, és szemét gyors pillantással végigfuttatta a személyleíráson.

Alig tudta leplezni önkéntelen meglepetését. Az irat megremegett a kezében. Az útlevélen olvasható személyleírás szóról szóra megegyezett a londoni rendőrkapitánytól kapott személyleírással.

- Nem az öné ez az útlevél? - kérdezte az utastól.

- Nem - válaszolta az -, a gazdámé.

- S a gazdája?

- A hajón maradt.

- Csakhogy - mondta a detektív - személyesen kell jelentkeznie a konzulátuson, hogy személyazonosságát igazolja.

- Ez az előírás?

- Szigorúan.

- És hol az a konzulátus?

- Ott, a tér sarkán - válaszolt a detektív, és egy kétszáz lépésnyire álló házra mutatott.

- Hát akkor elmegyek a gazdámért; tudom, nem örül majd a háborgatásnak!

Azzal az utas elköszönt Fixtől, és visszatért a gőzhajóra.

HETEDIK FEJEZET

*Újabb bizonyíték arról, hogy rendőri ügyekben
az útlevel fabatkát sem ér*

A detektív visszatért a rakpartra, és a konzuli hivatal felé sietett. Erélyes, sürgős kérésére azonnal bevezették a konzulhoz.

- Konzul úr - tért rá egyenesen a tárgyra -, igen alapos a gyanúm, hogy a mi emberünk a *Mongolián* utazik.

És elmondta, milyen kalandja volt az inassal és az útlevellel.

- Igazán nem haragudnék, Fix úr - válaszolta a konzul -, ha szemtől szemben láthatnám ezt a lóköttöt. De ha csakugyan igaz, amivel gyanúsítja, alig hiszem, hogy jelentkezni fog hivatalomban. A tolvajok nem szeretnek nyomot hagyni; és különben az útlevel ma már csupán egy nem kötelező formáság.

- Konzul úr - felelte a detektív -, ha az illető csakugyan olyan ravasz róka, biztosan jelentkezik!

- Hogy az útlevelét aláírassa?

- Hogy az útlevelét aláírassa. Csak a tisztességes embert zavarja az útlevel; a bűnözők szeretik, mert elősegíti menekülésüket. A mi emberünk útlevele rendben van, arról biztosíthatom; remélem azonban, hogy ön nem írja alá...

- Miért ne írnám? Ha az útlevel szabályos - válaszolt a konzul -, nem tagadhatom meg az aláírását.

- Márpedig, konzul úr, az illetőt itt kell marasztalnom, amíg meg nem kapom Londonból a letartóztatási parancsot.

- Kedves Fix, ehhez nekem semmi közöm - felelte a konzul -, ami engem illet, én nem...

Nem fejezte be a mondatot. E pillanatban kopogtattak hivatali szobája ajtaján, és az altiszt két idegent vezetett be: egyikük éppen az az inas volt, aki az imént a detektívvel beszélgetett.

Ők voltak: az úr és a szolgálja. A gentleman átnyújtotta útlevelét, és szűkszavúan arra kérte a konzult, szíveskedjék aláírni. A konzul átvette az útlevelet, és figyelmesen áttanulmányozta; eközben Fix a szoba egyik sarkából figyelte, sőt majd lenyelte szemével az idegent.

A konzul befejezte az olvasást.

- Ön Phileas Fogg esquire? - kérdezte a gentlemantól.

- Igen, uram - válaszolt az.

- Ez az ember az inasa?

- Igen. Francia; neve: Passepartout.

- Londonból érkezett?

- Igen.

- Útjának célpontja?

- Bombay.

- Köszönöm, uram. Tudja, hogy a vízum ma már csak fölösleges formáság, és az útlevel bemutatása nem kötelező?

- Tudom, uram - felelte Phileas Fogg -, én azonban szeretném, ha aláírásával igazolná, hogy átutaztam Szuezon.

- Kérem, uram.

A konzul aláírta, keltezéssel látta el az útlevelet, és ráütötte pecsétjét. Mr. Fogg lerótt a vízumilletéket, hidegen köszönt, és inasa kíséretében eltávozott.

- Nos? - kérdezte a detektív.

- Nos - válaszolt a konzul -, úgy látom, kifogástalan úriember!

- Lehet - mondta Fix -, de most nem ez a lényeg. Nem találja, konzul úr, hogy a közönyös gentleman megszólalásig hasonlít a tolvajra, akinek személyleírását megkaptam?

- Lehet; bár minden efféle személyleírás, amint tudja...

- Én majd tiszta vizet öntök a pohárba - vágott közbe Fix. - Amint látom, az inas nem annyira titokzatos, mint a gazdája. Különb is francia; nemigen tartja majd féken a nyelvét. A viszontlátásra, konzul úr!

A detektív távozott, hogy Passepartout nyomára bukkanjon.

Eközben Mr. Fogg, miután elhagyta a konzuli hivatalt, a rakpart felé haladt. Néhány tenni-valót bízott inasára, azután csónakra szállt, visszatért a *Mongoliára*, és kabinjába vonult. Elővette zsebkönyvét; eddig a következő feljegyzések voltak benne:

Indulás Londonból; október 2., szerda este 8 óra 45.

Érkezés Párizsba; október 3., csütörtök reggel 7 óra 20.

Indulás Párizsból; csütörtök reggel 8 óra 40.

Érkezés Turinba, a Mont Cenis-n át; péntek, október 4., reggel 6 óra 35.

Indulás Turinból; péntek reggel 7 óra 20.

Érkezés Brindisibe; október 5., szombat délután 4 óra.

Indulás a *Mongoliával*; szombat délután 5 óra.

Érkezés Szuezbá; október 9., szerda délelőtt 11 óra.

A felhasznált órák száma: 158 1/2, napokban: 6 1/2 nap.

Mr. Fogg oszlopszerűen egymás alá írta ezeket a dátumokat útitervébe, mely október 2-től december 21-ig feltüntette a hónapokat, a heteket és a napokat; a menetrendszerű és a tényleges érkezési időpontokkal szerepelt abban útjának minden fontosabb célpontja: Párizs, Brindisi, Suez, Bombay, Calcutta, Singapore, Hongkong, Jokohama, San Francisco, New York, Liverpool, London; így az időnyeréséget vagy időveszteséget útjának minden szakaszán áttekinthette.

Ez a rendszeres útiterv tehát mindenre tekintettel volt; és Mr. Fogg mindig tudta, előnyben vagy késésben van-e.

A mai napon, október 9-én, szerdán éppen szuezi érkezését jegyezte fel; menetrendszerűen érkezett, tehát sem időnyerése, sem idővesztesége nem volt.

Ezek után kabinjába hozatta az ebédjét. Hogy a várost megtekintse, az meg sem fordult fejében; mint némely angol, ő is inasával nézte meg a vidéket, ha valamerre átutazott.

NYOLCADIK FEJEZET

*Passepartout talán egy csöppnyivel
többet beszél a kelleténél*

Fix néhány pillanat múlva utol is érte Passepartout-t, aki a rakparton ügyelgett és bámészkodott, mivel nem tartotta kötelességének, hogy ő maga semmit meg ne nézzon.

- Nos, barátom - szólt Fix hozzá csatlakozva -, megszerezték a vízumot?

- Á, ön az, uram - felelt a francia. - Nagyon kedves. Minden a legteljesebb rendben van.

- Nézelődik egy kicsit?

- Igen, de úgy sietünk, hogy sokszor azt hiszem, álom az egész utazás. Szóval most Szuezban vagyunk?

- Szuezban.

- És ez Egyiptom?

- Úgy van, Egyiptom.

- És Afrika?

- Afrika.

- Afrika! - ismételte Passepartout. - Hihetetlen! Képzelje, uram, álmodni sem mertem, hogy Párizsnál tovább jutunk; és tessék, alig egy jó órát láthattam a híres várost: reggel hét óra húsztól nyolc óra negyvenig, szakadó esőben, miközben fiákerünk az Északi pályaudvartól a Lyoni pályaudvarig dőcögött. Még most is sajnálom! Pedig hogy szerettem volna látni a Pře-Lachaise temetőt és a Champs-Élysées-t!

- Úgy látom, sietnek - jegyezte meg a detektív.

- Én nem nagyon, hanem a gazdám annál inkább. De jó, hogy eszembe jut: zoknit és inget kell vásárolnom. Üres kézzel indultunk útnak; minden poggyászunk egyetlen hálósák.

- Elkísérhetem egy bazárba; ott mindent megtalál, amire szükségük van.

- Uram - válaszolt Passepartout -, ön igazán rendkívül előzékeny!

Mindketten megindultak. Passepartout szakadatlanul csevegett.

- Mindennél fontosabb, hogy le ne maradjunk a hajóról!

- Böven van ideje - felelte Fix -, épp most van dél.

Passepartout előhúzta krumpli nagyságú zsebóráját.

- Dél? - csodálkozott. - Ugyan már! Kilenc óra ötvenkét perc az idő!

- Késik az órája - mondta Fix.

- Az én óráim? Kipróbált családi bútordarab ez, az ükapám hagyta rám! Öt percet nem siet, nem késik egy teljes év alatt. Igazi kronométer!

- Majd én megmagyarázom - válaszolta Fix. - Az ön órája még mindig a londoni időt mutatja, és az Szuezhhoz képest két órát késik. Ügyeljen rá, hogy óráját mindenütt az illető ország helyi idejéhez igazítsa.

- Micsoda? Hogy én az órát igazgassam?! - kiáltott fel Passepartout. - Azt már nem! Soha!

- Pedig akkor nem követi a napot.

- Az a nap baja, uram! Csak a nap tévedhet, nem az óráim!

Azzal a derék fiú gögös mozdulattal süllyesztette az órát mellényzsebébe.

Néhány percnyi hallgatás után Fix ismét megszólalt:

- Tehát váratlanul utaztak el Londonból?

- Meghiszem azt! Múlt szerdán Fogg úr, szokása ellenére, már este nyolckor hazatért a klubból, s háromnegyed óra múlva vonaton ültünk.

- És tulajdonképpen hová utazik a gazdája?

- Folyvást előre! A föld körül!

- A föld körül? - kiáltott fel Fix.

- Igen, nyolcvan nap alatt! Azt mondja, fogadásból, de magunk között, ebben tamás vagyok. Józan ember nem csinál ilyet. Valami más van a dologban.

- Fogg úr, úgy látom, kissé bogaras.

- Magam is azt hiszem.

- Gazdag?

- Természetesen; most is egész csinos summát cipel magával, friss, ropogós bankókban! És útközben nem veri fogához a pénzt! Megsúgom magának: fejedelmi borraivalót ígért a *Mongolia* gépmesterének, ha jelentős előnnyel érkezünk Bombaybe.

- És régóta ismeri a gazdáját?

- Dehogy! - felelte Passepartout. - Éppen elutazásunk napján álltam szolgálatába.

Nem nehéz elképzelni, hogyan hatottak Passepartout feleletei a detektív amúgy is túlfűtött képzeletére.

Ez az elutazás, nagy sebbel-lobbal, közvetlenül a lopás után, a hatalmas összeg, melyet a titokzatos utas magával visz, a nagy sietség, hogy minél előbb messze tájakra érjen, a hóbotos fogadás mint ürügy: mindez méltán megerősítette Fixet feltevéseiben. Tovább beszéltette a franciát, és mindjobban megszilárdult benne a bizonyosság, hogy az inas még csak felületesen sem ismeri gazdáját, aki zárkózottan élt Londonban, gazdag ember hírében állt, de senki sem tudta, hogyan szerezte vagyonát, senki sem férközhetett bizalmába stb. Ugyanakkor azonban Fix azt is világosan kezdte látni, hogy Phileas Fogg nem száll partra Szuezbán, hanem csakugyan Bombaybe utazik.

- Messze van ide Bombay? - kérdezte Passepartout.

- Elég messze - válaszolt a detektív. - Legalább még tíz nap tengeren.

- És hol van ez a Bombay?

- Indiában.

- Az Ázsia?

- Természetesen.

- Az áldóját! Hogy is mondjam csak... egyre jobban fő a fejem... tudniillik... a gáz...

- Miféle gáz?

- A gáz, amit égve hagytam Londonban, és most az én zsebemre ég. Kiszámítottam, hogy két shillingembe kerül naponta... ez pontosan hat pennyvel több, mint a napi keresetem, és gondolhatja, hogy minél hosszabbra nyúlik ez az utazás...

Megértette vajon Fix ezt az egész gázhistóriát? Nem valószínű. Oda sem figyelt; saját tervein járt az esze. Közben a franciával együtt megérkezett a bazárba. Magára hagyta, hadd vásároljon, lelkére kötötte, nehogy lemaradjon a *Mongoliáról*, és nagy sietve visszatért a konzuli hivatalba.

Már egészen lehiggadt; pontosan megvolt az elképzelése.

- Uram - mondta a konzulnak -, megvan az emberem, efelől semmi kétség. A bogaras utazót játssza: nyolcvan nap alatt körül akarja utazni a földet.

- Csakugyan körmönfont alak - válaszolta a konzul -, nyilván vissza akar térni Londonba, miután két világ detektívjeit tévútra vezette!

- Ezt még meglátjuk - mondta Fix.

- De bizonyos, hogy nincs a dologban tévedés? - kérdezte még egyszer a konzul.

- Egészen bizonyos.

- De mi szüksége volt a tolvajnak arra, hogy vízummal igazolja átutazását Szuezon?

- Mi szüksége volt?... Sejtelmem sincs róla, konzul úr - szólt a detektív -, de kérem, hallgasson meg.

Azzal röviden, nagy vonalakban előadta, milyen beszélgetést folytatott a Fogg nevű egyén inasával.

- A látszat kétségkívül ellene szól - mondta a konzul. - Mi az ön szándéka?

- Sürgönyözök Londonba, hogy azonnal küldjenek letartóztatási parancsot Bombaybe; fel-szállok a *Mongoliára*, Indiába kísérem a tolvajt, és ott, angol földön, a letartóztatási parancs birtokában barátságosan felszólítom, hogy kövessen.

Ezzel a detektív hidegen elbúcsúzott a konzultól, és a távíróhivatalba ment. Már tudjuk, mit sürgönyözött innen a londoni rendőrkapitánynak.

Negyedóra múlva Fix könnyű kézipoggyással, de jól bélelt pénztárcával a *Mongolia* fedélzetén volt, és a gyorsjáratú gőzös csakhamar teljes sebességgel szelte a Vörös-tenger hullámain.

KILENCEDIK FEJEZET

*A Vörös-tenger és az Indiai-óceán nem húzza
keresztül Phileas Fogg terveit*

Szuez és Aden között pontosan 1310 kilométer a távolság: erre az útra a hajóstársaság forgalmi szabályzata 138 órát engedélyez gőzhajóinak. A *Mongolia* fűtői derekasan dolgoztak, s amilyen tempóban a hajó haladt, úgy látszott, korábban fut be az előírt időnél.

A Brindisiben felszállt utasok javarészt valamennyien Indiába utaztak. Egyesek végcélja Bombay volt, másoké Calcutta, de ezek is Bombaybe tartottak, mert amióta vasútvonal szeli át az indiai félszigetet, nem szükséges a ceyloni földnyelvet körülhajózni.

A *Mongolia* utasai közt szép számban voltak polgári tisztviselők és minden rendű-rangú katonatisztek. Ez utóbbiak részben a tulajdonképpeni brit hadseregben szolgáltak, részben szipojokból¹⁸ álló bennszülött csapatokat vezényeltek. Valamennyinek igen magas a fizetése, még most is, amikor a kormány átvette a néhai Indiai Társaság jogait és kötelességeit. A hadnagyok évi jövedelme hétezer frank, a dandárparancsnoké hatvanezer, a tábornoké százezer.¹⁹

Szóval a hivatalnok társaság vígan élte világát a *Mongolián*; néhány ifjú angol úr is csatlakozott hozzájuk; dagadó erszény lapult a zsebükben; azért kerekedtek föl, hogy messzi földeken kereskedelmi lerakatokat alakítsanak. A „purser”, a hajóstársaság megbízottja - egyenlő a rangja a kapitánnyal - pazar bőkezűséggel intézte a dolgokat. A hajó hentesüzeme és élestartárállandóan friss húst és változatos étrendet szolgáltatott; reggelinél, majd kettőkor a lunchnél, fél hatkor az ebédnél és nyolckor a vacsoránál - szinte roskadoztak az asztalok az ételek súlya alatt. A hölgyek - néhány nő is utazott a hajón - naponta kétszer öltöztek át. Zenéltek, sőt ha a tenger meg nem akadályozta, még táncoltak is.

De a Vörös-tenger felette szeszélyes, és mint a keskeny, hosszú tengerszorosok, gyakran viharos is. Akár Ázsia, akár Afrika partjai felől fújt a szél, a hullámok oldalba kapták az orsó alakú, hosszú testű *Mongoliát*, és szörnyűségesen megtáncoltatták a csavargózóst. Ilyenkor eltűntek a hölgyek; a zongora elhallgatott; tánc és ének egy csapásra félbeszakadt. De a gőzhajót biztosan vitte hatalmas gépezete, és viharban, hullámverésben késedelem nélkül futott a Báb al-Mandeb-i tengerszoros felé.

Mit csinált Phileas Fogg ezalatt? Ugye, azt képzeljük, szüntelen izgalomban és aggodalomban figyelte a hajó futását gátló szélfordulatokat vagy a hullámverés szeszélyes hatását, mely akármelyik pillanatban megrongálhatta a hajógépezetet; vagy talán sorra vette gondolatban, milyen és hányféle baleset érheti a *Mongoliát*, kényszerítheti kikötőbe, végleg meghiúsítva utazását?

Korántsem; vagy ha megfordultak is ezek az eshetőségek a mi gentlemanünk fejében, ennek kifelé semmi jelét nem adta. Most is ugyanaz a közönyös, rendíthetetlen figura volt, akit már a Reform Clubból ismerünk, s akit semmiféle fordulat nem érhet váratlanul. Érzelmek éppoly kevésbé zavarták, mint a hajó kronométereit. A fedélzeten ritkán mutatkozott. Alig vetett ügyet a Vörös-tengerre; hidegen hagyta, mily sok emlék fűződik ehhez a vidékhez, mely az emberiség történetének legrégibb színpada volt. Nem fürkészte a parton elszórt érdekes városokat, melyek néha a láthatáron megmutatták festői körvonalaikat. Az arábiai öböl

18 Hindu jobbágyfelkelők a múlt században

19 A polgári tisztviselők javadalmazása ennél is magasabb. A hivatali ranglétra alján az egyszerű gyakornokok tizenkétezer frankot kapnak; a bírók hatvanezret, a tanácselnökök kettőszázötvenezer, a kormányzók háromezerezer; a főkormányzó több mint hatszázezer frankot (*A szerző jegyzete*)

veszélyein sem tépelődött, pedig arról eleget írtak az ókor történetírói: Sztrabón, Arrianus, Artemidórosz, Edriszi, és mindig iszonyattal; hajdanában nem is volt tengerész, aki hajóra mert volna szállni anélkül, hogy könyörgő áldozatot ne mutatott volna be útja sikeréért.

Mit csinált hát a mi különcünk a *Mongolia* börtönében? Először is részt vett a napi négy étkezésen; bárhogy táncolt is a hajó, meg sem érezte bámulatosan erős szervezete. Azután whistezett.

Igen, akadtak partnerei, oly szenvedélyes kártyások, akárcsak ő: egy adószedő, aki Goa felé tartott, állomáshelyére, egy miniszter, Decimus Smith főtisztelendő, aki most tér vissza Bombaybe, és az angol hadsereg egyik dandártábornoka: ő benaresi csapattestéhez igyekszik. A három utas éppúgy csüngött a whisten, mint Mr. Fogg; hosszú órákat töltöttek a játékkal, és nem voltak bőbeszédűbbek Fogg úrnál.

A derék Passepartout szintén fittyet hányt a tengeribetegségnek. A hajó orrában lakott; ő is roppant lelkiismeretesen végigette az étlapot. Szó, ami szó: ez az utazás, ilyen körülmények között, határozottan kezdett neki tetszeni. Egészen beleélte magát. Remek kosztja, jó lakása volt, világot látott, és magában szentül hitte: Bombayben vége lesz ennek az egész cirkusznak.

Miután Szezből kifutottak, a következő napon, október 29-én nem minden öröm nélkül ismerte fel a fedélzeten azt az előzékeny úriembert, akivel egyiptomi partraszállásakor találkozott.

- Ha nem tévedek, uram - szólította meg nyájasan mosolyogva -, uraságod volt szíves tegnap Szezban engem kalauzolni.

- Úgy van - válaszolt a detektív -, én is megismerem. Ön az inasa annak az érdekes angolnak...

- Jól emlékszik, s az ön becses neve?...

- Fix.

- Igazán örülök, hogy a hajón találkozunk, mélyen tisztelt Fix úr - felelte Passepartout. - Ön hová utazik?

- Én is Bombaybe megyek.

- Remek. Járt már errefelé?

- Több ízben is - felelte Fix. - A Fél-szigeti Társaság ügynöke vagyok.

- Akkor jól ismeri Indiát...

- Hát... igen... - válaszolta Fix; nem szerette volna elszólni magát.

- És érdekes az az India?

- Rendkívül érdekes! Csupa mecset, minaret, templom, fakír, pagoda, tigris, kígyó, bajadér! De remélhetőleg lesz elég idejük, és körülnézhetnek egy kicsit...

- Remélhetőleg, kedves uram. Mert az mégiscsak lehetetlen, hogy épelméjű ember azzal töltse az idejét, hogy hajóról vasútra, vasútról hajóra ugrál, és mindezt azzal az ürüggyel, hogy nyolcvan nap alatt körülnyargalja a földet! Nem! Ez az egész akadályverseny Bombayben befejeződik, erre mérget vehet.

- És Fogg úr jól érzi magát? - kérdezte Fix a lehető legtermészetesebben.

- Kiválóan, Fix úr. Akárcsak én. Farkasétvágyam van, megenném a vasszőget is. A tengeri levegő teszi.

- Gazdáját sosem látom a fedélzeten.
- Igaz, nem kíváncsi természetű.
- Nem gondolja, Passepartout úr, hogy ez az állítólagos nyolcvannapos utazás valami titkos küldetést takarhat... például valamilyen diplomáciai feladat van mögötte?
- Őszintén bevallom, kedves Fix úr, sejtelmem sincs róla; de nem is nagyon izgat.

E találkozás után Passepartout és Fix gyakran elbeszélgetett. A detektívnek fontos volt, hogy összebarátkozzon ennek a Foggnak az inasával. Még javára válhat alkalomadtán, így hát gyakran meghívta egy-egy pohár whiskyre vagy pale-ale-re²⁰ a *Mongolia* bar-roomjába; és a derék fiú minden teketória nélkül elfogadta, és ugyanúgy viszonzta is a meghívást; nem akart adós maradni, és különben is igen rendes úriembernek találta Fixet.

Eközben sebesen haladt a hajó. 13-án megpillantották Mokhát; romba dőlt erődövek veszik körül, néhány datolyapálma zöldellő lombja emelkedik föléjük. Messze, a hegyeken hatalmas kávéföldek terülnek el. Passepartout lenyűgözve nézte a híres-nevezetes várost; úgy találta, hogy köríves falaival, korsófülszerűen kirajzolódó, lerombolt erődjével kettébetört, óriási csészére hasonlít.

Másnap éjjel a *Mongolia* átkelt a Báb al-Mandeb-szoroson, ami arabul a Könnyek kapuját jelenti, és reggel, 14-én kikötött Steamer-Pointban, az adeni kikötőtől északnyugatra. Itt kellett újra üzemanyagot felvennie.

A gőzhajók üzemanyag-tárolói igen nagy távolságra fekszenek a kitermelési helyektől; utánpótlásuk nehéz és fontos feladat. Ellátásuk csupán a Fél-szigeti Társaságnak nyolcszázezer fontjába (20 millió frank) kerül évente. Több kikötőben kellett lerakatokat létesíteni, és itt, a messzi tengereken a szén tonnájának nyolcvan frank az ára.

Bombayig még 1650 mérföld állt a *Mongolia* előtt, és négy órát kellett Steamer-Pointban töltenie, hogy szeneskamráit megtöltsék.

Ez a késedelem azonban semmiképpen sem ártott Phileas Fogg tervének. Számított rá. A *Mongolia* egyébként is tizenöt órás időnyereségben volt, mert 14-én este futott be Adenba, holott csak október 15-én reggelre várták.

Mr. Fogg és inasa partra szállt. A gentleman láttamoztatni kívánta útlevelét. Fix feltűnés nélkül követte. Miután a vízum formaságait elintézte, Phileas Fogg visszatért a hajóra, hogy folytassa a félbeszakadt kártyapartit.

Passepartout szokása szerint, a nyüzsgő utcákon sétafikált. Szomáli négerek, hinduk, párszik, zsidók, arabok, európaiak jöttek-mentek körülötte: ezekből tevődik össze a huszonötezres Aden lakossága. A város az Indiai-óceán Gibraltárja; Passepartout megcsodálta erődítéseit és pompás ciszternáit, melyeken ma is, kétezer évvel Salamon király mérnökei után, egyre dolgoznak az angol mérnökök.

„Nagyon érdekes, nagyon érdekes! - morfondírozott Passepartout, a hajóra visszatérve. - Úgy látom, ha újat akarunk látni, nem is rossz dolog az utazás.”

Este hat órakor a *Mongolia* hajócsavarjának lapátjai már az adeni kikötő vizét kavarták, s a gőzös csakhamar az Indiai-óceánt hasította. Százhatvannyolc órája volt az Aden és Bombay közötti átkelésre. A tenger különben kedvezett a hajónak. Tartós északnyugati szél fűjt. A gőzgép erejét a vitorlák is fokozták.

Így a hajó jobban feküdt a vízen, nem himbálódzott annyira. A hölgyek, üde öltözékben, ismét megjelentek a fedélzeten. Folytatódott az ének, a tánc.

20 Világos angol sör (ejtsd: *pélél*)

Egyszóval a legkedvezőbb körülmények közt folyt az utazás. Passepartout boldog volt, hogy a véletlen kegyéből Fix személyében oly kedves útitársra talált.

Október 20-án, vasárnap dél felé megpillantották India partjait. Két órával később a révkalauz jelentkezett a *Mongolia* fedélzetén. Távol, a láthatár szélén dombvonulatok harmonikus vonalai rajzolódtak ki az ég peremén. Csakhamar tisztán kibontakoztak a pálmafák; ezek sorai vetnek árnyékot a városra. A kikötőt a Salsette-, Colaba-, Elephanta- és Butcher-sziget veszi körül; ide futott be a gőzhajó, és fél ötkor megállt a bombayi rakodónál.

Phileas Fogg aznap éppen a harmincharmadik robbert fejezte be; merész és furfangos taktikával mind a tizenhárom ütet megszerezték, és csodás szlemmel fejezték be a szép hajóutat.

A *Mongoliát* csupán október 22-én várták Bombaybe. Valójában már 20-án megérkezett. Így hát londoni útrakelése óta Phileas Fogg, a rend embere kétnapos előnyt könyvelhetett el útitervének nyereségrovatában.

TIZEDIK FEJEZET

*Passepartout olcsón megússza,
csak a cipőjét hagyja el*

Mindenki tudja, hogy India hatalmas, fordított háromszög; csúcsa délen van, alapja északon; területe 1 400 000 négyzetmérföld, 180 milliónyi lakossága egyenlőtlenül oszlik meg vidékein. E roppant föld egy részén ténylegesen az angol kormány uralkodik. Calcuttában főkormányzója van, Madrasban, Bombayben, Bengáliában kormányzó; Agrában helyettes kormányzója.

A tulajdonképpeni Angol India területe azonban csupán 700 000 négyzetmérföld, lakossága 100-110 millió, vagyis a földrész jelentős hányada még nem tartozik az angol királynő hatalma alá. Valójában a félsziget belsejében néhány félelmetes és kegyetlen rádza csorbítatlan épségben tartja a hindu függetlenséget.

1756 óta - ekkor keletkezett az első angol település a mai Madras város helyén - egészen a szipojok nagy felkelésének esztendejéig a híres-nevezetes Indiai Társaság kezében volt itt minden hatalom. Sorra bekebelezte a tartományokat: a rádzsáknak életjáradékot helyezett kilátásba, melyet csak ímmel-ámmal vagy egyáltalában nem fizetett; a tartomány főkormányzóját és valamennyi polgári és katonai tisztviselőjét maga nevezte ki. Ma már mindez a múlté, és az indiai angol birtokok közvetlenül a koronától függenek.

Azóta a félsziget jellege, szokásai, néprajzi összetétele szinte naponta változik. Azelőtt, az ódon közlekedési eszközök korában, az utas gyalog, lovon, szekéren, targoncán, gyaloghintón, emberháton, coachon stb. járta a vidéket. Ma már gyorsjáratú steamboatok²¹ hasítják az Indus és a Gangesz habjait; vasút szeli át szelvében egész Indiát, oldalágakat bocsát ki, és háromnapi útra csökkenti a távolságot Bombay és Calcutta között.

A vasút nem egyenes vonalban halad át Indián. Az út légvonalban csupán 1000-1100 mérföld; ezt a vonat közepes sebességgel is nem egészen három nap alatt megtehetné. Ezt a távolságot azonban legalább egyharmadával meghosszabbítja egy kitérő: a vasút ugyanis északon egészen Allahabadig kanyarodik.

A Great-Indian Peninsular Railway útvonala nagyjából a következő: Bombayból kiindulva, Salsette-en át, Tannával szemközt lép a kontinensre, átkel a Nyugati-Ghatok hegyláncain, északkeleten egészen Burkhanpurig hatol, átszeli a csaknem egészen független Bundelkhand²² területét, felkanyarodik Allahabadig, keletre fordul, Benaresnél eléri a Gangeszt, azután enyhén jobbra tér, és délkeletnek fordulva Burdwanon és a francia Chandernagor városán át befut a calcuttai végállomásra.

A *Mongolia* utasai délután fél ötkor szállottak partra Bombayben, ahonnan nyolc órákor indul a calcuttai vonat.

Mr. Fogg elbúcsúzott partnereitől, leszállt a gőzhajóról, néhány apróság bevásárlására utasította inasát, lelkére kötötte, hogy nyolc óra előtt a pályaudvaron legyen, azután az útlevéllenőrző hivatal felé indult; léptei oly ütemesen váltogatták egymást, ahogy egy csillagászati kronométer ingája jelzi a másodperceket.

21 Kisebbfajta gőzhajó (ejtsd: *sztimbót*)

22 Bundelkhand, más néven: a bundelák országa, India északi részén mintegy 27 000 km²-nyi területen

Természetesen eszébe sem jutott, hogy megtekintse Bombay csodáit; nem érdekelte sem a városháza, sem a pazar könyvtár, sem az erődök, sem a dokkok, sem a gyapotpiac, sem a bazárok, sem a mecsetek, sem a zsinagógák, sem az örmény templomok, sem a Malabar Hill tündöklő pagodája, melyet két sokszögű torony ékesít. Bizony, ő nem látogatja meg sem az elefántai remekműveket, sem a kikötő mellett délkeletre meghúzódó titokzatos sírboltokat, sem a buddhista építészet bámulatra méltó maradványait; Salsette-szigeten a Kanherie-barlangokat!

De nem ám! Miután útlevelét láttamoztatta, Phileas Fogg nyugodtan visszatért a pályaudvarra, és ebédet rendelt. A főpincér helyesnek tartotta, ha többek között felhívja a figyelmet a „bennszülött nyúlból” készült pörköltkülönlegességre, mely, amint mondotta: „hat nyelven beszél”.

Phileas Fogg jóváhagyta az ajánlatot, és lelkiismeretesen meg is kóstolta a nyúlpaprikást. Azonban a fűszeres mártás ellenére csapnivalónak találta.

Magához intette a főpincért:

- Uram - és keményen a szemébe nézett -, ön azt állítja, hogy ez nyúl?
- Igenis, mylord - válaszolta szemrebbenés nélkül a fickó -, őserdei nyúl.
- És nem nyávogott, amikor levágták?
- De uram! Hogy nyávogott volna? A nyúl... esküszöm...
- Főúr - vágott a szavába hidegen Mr. Fogg -, ne esküdjön semmire, hanem vesse az eszébe: hajdan a macska szent állat volt Indiában. Az volt a jó idő.
- A macskákra, mylord?
- Talán az utasokra is!

E megjegyzés után Mr. Fogg rendületlenül tovább ebédelt.

Néhány pillanattal Mr. Fogg után Fix detektív is elhagyta a *Mongolia* fedélzetét, és lóhalálában a bombayi rendőrkapitányságra rohant. Igazolta magát, igazolta megbízatását, és előadta, mi a jelenlegi kapcsolata azzal az emberrel, aki a londoni lopással gyanúsítható. Megérkezett-e Londonból a letartóztatási parancs?... Nem, semmi sem érkezett. Mivel a parancsot Fogg után indították útnak, még nem is érkezhettek meg.

- Fix ugyancsak benne volt a pácban. Szeretett volna letartóztatási parancsot kierőszakolni Fogg ellen a rendőrkapitánytól. Az azonban elzárkózott. Az ügy a londoni közigazgatásra tartozik; a törvény értelmében csak az bocsáthat ki ilyen rendeletet. Az angol felfogás tökéletesen érthetővé teszi ezt a szigorú elvi magatartást, a törvényesség kérlelhetetlen tiszteletét; az angol felfogással összeegyeztethetetlen mindenfajta, az egyéni szabadság ellen irányuló önkényeskedés.

Fix meghátrált, és megértette, hogy mást nem tehet: meg kell várnia Londonból a parancsot. Annyit mégis elhatározott, hogy míg a titokzatos gonosztevő Bombayben tartózkodik, percre sem téveszti szem elől.

Eszébe sem jutott, hogy Phileas Fogg továbbmehet - mint tudjuk, ugyanígy vélekedett Passepartout is -, lesz hát bőven ideje, megvárhatja a letartóztatási parancsot.

De amikor Passepartout, a *Mongoliáról* partra szállva, megkapta gazdája legutóbbi parancsait, mint jó inas megértette, hogy Bombay is ugyanarra a sorsra jut, mint Szuezi és Párizs; itt sem ér véget utazásuk, hanem tovább tart, legalábbis Calcuttáig, sőt ki tudja, talán azon is túl. Hovatovább már azon tépelődött, hogy Mr. Fogg fogadása mégsem volt komolytalan, neki

pedig, aki mit sem áhított jobban, mint a nyugalmat, az lesz a sorsa, hogy gazdájával együtt végigjárja a nagy utat, nyolcvan nap alatt a föld körül!

Most hát, miután néhány inget és zoknit vásárolt, sétált egyet Bombay utcáin. Nagy volt a sürgés-forgás: Európa valamennyi fajtája ott nyüzsgött az utcán, közöttük perzsák hegyes fővegben; bunhyák kerek turbánban, szindek szögletes fővegben, örmények hosszú ruhában, párszik fekete süvegben. Éppen a párszik vagy géberek valamelyik ünnepét ülték; ezek Zoroaszter híveinek közvetlen leszármazottai, a legszorgalmasabb, legcivilizáltabb, legértelmesebb, legmértékletesebb fajta egész Indiában: jelenleg közülük kerülnek ki Bombay gazdag bennszülött kereskedői. A mai napon, körmenetek és látványosságok közepette valamilyen farsangfélét ünnepeltek a maguk vallása szerint; furcsa hegedűk és tamtamok szavára, arannyal-ezüsttel áttört fátyolruhában bajadérok táncoltak, csodálatosan és egyébként nagyon illedelmesen.

Passepartout tágra nyitott szemmel, mohón fülelve figyelte az érdekes ceremóniát; és hogy arcáról, viselkedéséről messziről leritt, hogy valódi „sárgacsőrű” - azt talán külön meg sem kell említenünk.

Sajnos, kíváncsisága megint messzebb sodorta a kelleténél, s ezzel újabb bonyodalmakat szerzett magának, és majdnem meghiúsította gazdája továbbjutását.

Ugyanis miután végiggyönyörködte a párszi farsangot, Passepartout a pályaudvar felé igyekezett, amikor a Malabar Hillen, a csodás pagoda előtt elhaladva, az a szerencsétlen ötlete támadt, hogy körülnéz benn az épületben.

Csupán két dolgot nem tudott: először, hogy keresztényeknek szigorúan tilos a belépés némelyik hindu pagodába; másodszor, hogy maguk a hívők is csak akkor léphetnek be, ha lábbelijüket a küszöbön kívül hagyják. Mellesleg megjegyezve: az angol kormány, igen egészséges politikával, tiszteletben tartja és mindenkivel tiszteletben tartatja az ország vallásainak valamennyi apró előírását, és szigorúan bünteti azokat, akik a vallási előírásokat megsértik.

Passepartout tehát belépett a pagodába, és gyanútlanul, egyszerű turista módjára bámészkodva csodálta a Malabar Hill templom belsejének aranytól ragyogó brahman ornamenteit, amikor váratlanul úgy feltaszították, hogy elnyúlt a padló megszentelt kövein. Három pap rohant rá, dühödten forgó szemmel, letépték cipőjét és harisnyáját, és vad kiáltozás közepette ütlegelni kezdték.

Az izmos francia fürgén talpra ugrott. Egy ökölcsapás, egy rúgás - és két ellenfele máris a földön hevert; hosszú lepleik is akadályozták mozgásukat. Passepartout ezután nyaka közé szedte a lábát, néhány ugrással kinn termett a pagodából, sarkában a harmadik hindu, aki üldözte, és nyomába uszította a tömeget.

Passepartout hét óra ötvenötkor, alig néhány perccel a vonat indulása előtt érkezett meg a pályaudvarra; mezítláb volt, kalapját és az imént vásárolt holmit elvesztette a csetepatéban.

Fix a peronon várakozott. Kikísérte Foggot a pályaudvarra, és megértette, hogy a jómadár Bombayből is továbbutazik. Azonnal döntött: elkíséri Calcuttáig, s ha kell, tovább is. Meghúzódott a félhomályban, Passepartout nem is vette észre, ő azonban végighallgatta, amint az inas néhány szóban elmesélte gazdájának a kalandjait.

- Remélem, ez máskor nem fordul elő - felelte egyszerűen Phileas Fogg, azzal felszállt az egyik kocsiba.

A szegény fiú mezítláb és pironkodva, szótlánul követte gazdáját.

Fix már-már azon a ponton volt, hogy felszáll a vonat különkocsijába, de eszébe jutott valami, és hirtelen megváltoztatta terveit.

„Nem, maradok! - mondta magában. - India földjén elkövetett törvénytörés... kezemben van a fickó!”

E pillanatban élesen sípolt a mozdony, s a vonat eltűnt az éjszakában.

TIZENEGYEDIK FEJEZET

Phileas Fogg csillagászati áron paripát vásárol

A vonat az előírt időben futott ki. Nem sok utasa volt: néhány katonatiszt, polgári tisztviselők, ópium- és indigókereskedők; hivatásuk szólította őket a félsziget keleti vidékeire.

Passepartout egy szakaszban ült gazdájával. A szemközti sarkot egy harmadik utas foglalta el.

Sir Francis Cromarty dandártábornok volt, Mr. Fogg egyik kártyapartnere Szuezi és Bombay között; most tér vissza Benares mellett állomásozó csapattestéhez.

A magas termetű, szőke, ötvenöt esztendősen Sir Francis Cromartyt, aki igen vitézül harcolt a szipojok legutóbbi lázadásakor, nyugodtan bennszülöttnak lehetett volna nevezni. Kora ifjúsága óta Indiában lakott, és csak nagy ritkán kereste fel szülőföldjét. A művelt férfi szívesen tájékoztatta volna útítársát az indiai föld történetéről, szokásairól, államszervezetéről, ha Phileas Fogg kérdezősködő kedvében lett volna. A gentleman azonban nem kérdezősködött. Ő egy kör kerületén mozgott - ő nem utazott. Az elméleti mechanika szabályai szerint súlyos tömeg módjára körpályát írt le a földgömb körül. E pillanatban, gondolatban éppen azt számolgatta, hogyan használta fel az idejét, mióta Londonból elindult, és ha összefért volna természetével, hogy fölöslegesen mozogjon, a kezét dörzsölte volna örömében.

Sir Francis Cromarty világosan látta, milyen eredeti ember az útítársa, bár eddig csak kártyázás közben figyelhette meg a robberek szüneteiben. Úgy érezte, méltán felteheti a kérdést, dobog-e emberi szív e jéghideg burokok mögött, közel férközhet-e a természet szépsége vagy valamilyen erkölcsi cél Phileas Fogg lelkéhez. Úgy találta, ezen joggal töprenghet. Elég sok különccel találkozott már a dandártábornok, de ehhez egy sem volt fogható; talán nem is ember, hanem gép, mérnöki csinálmány.

Phileas Fogg nem titkolódzott Sir Francis Cromarty előtt: elmondta, hogy a föld körül utazik, s azt is, milyen körülmények között. A dandártábornok semmi hasznos célját nem látta Phileas Fogg fogadásának; ez is csak bogarasság, hiányzik belőle a szép elv, melyet minden értelmes embernek követnie kell: *transire benefaciendo*²³. Ha ilyesmivel tölti el életét, a fura gentleman nyilván el fog tűnni a földről anélkül, hogy „bármit is tenne”, akár magáért, akár másokért.

Egy órával Bombay után a vonat átkelt a vasúti hídon, elhagyta a Salsette-szigetet, és ettől fogva a kontinensen futott. Callyan állomáson bal felé tért, elkanyarodott attól az elágazástól, mely Kandallahot és Pounahot érintve Délkelet-India felé tart, és befutott Pauwell állomásra. Ettől kezdve a Nyugati-Ghatok változatosan tagolt vonulatai között haladt; granulit- és bazaltalapú hegyláncok ezek; legmagasabb csúcsaikat sűrű erdő takarja.

Sir Francis Cromarty és Phileas Fogg időnként szót váltott; e pillanatban a dandártábornok ismét tovább szötte a gyakran megszakadó beszélgetést, és így szólt:

- Néhány évvel ezelőtt ezen a vidéken olyan akadályra talált volna Fogg úr, amely valószínűleg megghiúsította volna utazását.

- Mi volt az, Sir Francis?

- Itt a hegyek lábánál megszakadt a vonal; gyaloghinton vagy póniháton kellett folytatni az utat, a hegyeken túl fekvő Kandallah állomásig.

- Ez a késedelem semmiképpen sem zavarta volna meg úttervemmet - felelte Mr. Fogg. - Számítottam rá, hogy utazásom során felmerülhetnek bizonyos akadályok.

23 Jót cselekedve tölni az életet (latin)

- Egyébiránt, Fogg úr - folytatta a dandártábornok -, igen rosszul járhatott volna Bombayben inasa kalandja miatt.

Passepartout az igazak álmát aludta; lábát körülcsavarta úti takarójával; nem is gyanította, hogy róla beszélnek.

- Az angol kormány rendkívül szigorú az ilyen ügyekben, és helyesen teszi - folytatta Sir Francis Cromarty. - Mindennél fontosabbnak tartja, hogy tiszteletben tartsák az indiai vallási előírásokat, és ha inasa kézre került volna...

- Ha kézre került volna, Sir Francis - felelte Mr. Fogg -, akkor elítélték volna, letöltötte volna büntetését, és azután nyugodtan visszatért volna Európába. Nem értem, hogy mindez hogyan befolyásolhatta volna gazdája továbbutazását!

Ezen a ponton ismét félbeszakadt a beszélgetés. Éjszaka a vonat átkelt a Ghatok hegyláncain, elhagyta Nasikot, és másnap, október 21-én meglehetősen lapályos területen futott: Khandeish vidékén. A szépen művelt földeken városkák váltogatták egymást, pagodák minaretjei emelkedtek a házak fölé, akárcsak Európában a templomtornyok. A termékeny vidéket számos patak vize öntözte; javarészt a Godavari közvetlen vagy közvetett mellékfolyói.

Passepartout felébredt, nézelődött, és még mindig nem tudta elhinni, hogy India földjén robog, a Great-Indian Peninsular Railway egyik kocsijában. Ez egyszerűen valószínűtlen. Pedig ez volt a valóság! A mozdony kazánjában angol szén tüze lobogott, angol mozdonyvezető irányította; gyapot-, kávé-, szerecsendió-, szegfűszeg- és paprikaföldek fölé eregette füstoszlopát. A gőz körülengte a pálmafák csoportjait, festői bungalow-k tündeztek fel közöttük, imitt-amott néhány vihari, azaz elhagyott régi kolostor, másutt a hindu építészet kifogyhatatlan, gazdag díszével ékes, csodaszép templomok. Azután ameddig a szem ellát, hatalmas térségek követték egymást, majd a dzsungel, melynek kígyói, tigrisei rémülten menekültek a dudáló vonat elől, azután megint erdőket szeltek át a sínek, s az elefántok, az erdők lakói mélázva figyelték, amint a vonat tovaszáguld, és a rohanás szele cibálja gőzüstökét.

Reggel volt, túljutottak Malligaum állomásán, és azon a gyászos vidéken jártak, melyet oly sokszor fürdettek vérben Káli istennő hívei. A közelben Ellora csodálatos pagodái emelkedtek, és nem volt messze a híres Aurangabad sem, a vérszomjas Aureng-Zeb fővárosa; ma csupán a nizami királyság egyik elcsatolt tartományának jelentéktelen székhelye. Ezen a vidéken uralkodott Feringhea, a thugok főnöke, a Fojtogatók királya. Gyilkos alattvalói hozzáférhetetlen szövetségbe tömörültek, és a halál istennőjének tiszteletére vérontás nélkül, pusztá kézzel fojtották meg áldozataikat, fiatalt, öreget egyaránt, és volt idő, amikor minden eldugott zugban hullára bukkanhatott akárki. Az angol kormány jelentős mértékben gátat vetett ennek az öldöklésnek, de a félelmetes szövetség ma is megvan és tevékenykedik.

Fél egykor a vonat megállt Burkhanpur állomáson, és Passepartout nehéz pénzeket fizetett egy pár papucsért; hamisgyöngy díszelgett rajta, ő pedig leplezetlen hiúsággal húzta lábára.

Az utasok gyorsan megebédeltek, s a vonat folytatta útját Asszurghur állomása felé, miután egy darabig a Tapti partján kanyargott; a folyócska Surat mellett ömlik a Cambay-öbölbe.

Nem fog ártani, ha megismerjük, miféle gondolatok forogtak ekkoriban Passepartout fejében. Amíg meg nem érkeztek Bombaybe, azt hitte, és joggal hihette, hogy a városban véget ér kalandjuk. Most azonban, hogy teljes gőzzel robogtak Indián keresztül, nagy fordulat állott be nézeteiben. Alaptermészete rohamosan felülkerekedett. Feléledtek ifjúságának merész gondolatai, komolyan vette gazdája terveit, elhitte, hogy a fogadás nem tréfa, tehát nem tréfa a világ körüli út sem, és az sem, hogy a megadott időmennyiséget nem léphetik túl. Sőt odáig jutott, hogy izgatta a késés lehetősége, izgatták az útközben felmerülhető balesetek. Mintha ő is érdekelt lett volna a fogadásban: megborzongott, ha arra gondolt, hogy tegnapi minősíthetetlen, bámsz vigyázatlansága az egész vállalkozást megghiúsíthatta volna. Távolról sem volt olyan hidegvérű, mint Mr. Fogg, ezért jóval többet is nyugtalankodott. Újra és újra végigszámolta az eltelt napokat, minden megállónál elátkozta a vonatot, csigalassúsággal vádolta, és *in petto*²⁴ elítélte Mr. Foggot, hogy nem ígér borravalót a mozdonyvezetőnek. A derék fickó nem tudta, hogy amit a gőzhajó megtehet, az a vasútnak lehetetlen, sebessége a menetrendhez igazodik.

Estefelé a Sutpour-hegység szorosaiba jutottak; a hegyvonulat a határ Khandeish és Bundelkhand földje között.

Másnap, október 22-én Sir Francis Cromarty megkérdezte Passepartout-t, hány óra, a francia rápillantott órájára, és azt felelte, hajnali három. A híres-nevezetes óra változatlanul a greenwichi délkör szerint járt, de gazdája azóta mintegy hetvenhét fokkal távolodott el kelet felé, kronométerének tehát négy óra késése lehetett, és volt is valóban. Sir Francis ki is igazította a Passepartout-féle időt; figyelmeztette Fogg úr inasát, éppen úgy, mint nemrégiben Fix. Megpróbálta neki megmagyarázni, hogy a délkörökhöz kell igazodnia, és mivel állandóan kelet felé halad, vagyis mindinkább megelőzi a Napot, napjuk minden hátrahagyott fokkal négy percet rövidül. Mindhiába. Akár megértette makacs barátunk a dandártábornok magyarázatát, akár nem, semmi áron nem igazította előre az óráját, hanem változatlanul ragaszkodott a londoni időhöz. Ez a kis rögeszméje egyébként senkinek sem árthatott.

Reggel nyolc órakor, tizenöt mérfölddel Rothal állomása előtt megállt a vonat; tágas tisztás kellős közepén voltak, körös-körül néhány bungalow és munkáskaliba. A kalauz végigsétált a vagonok előtt, és mindegyikbe bekiáltott:

- Szíveskedjenek leszállni!

Phileas Fogg rápillantott Sir Francis Cromartyra, de szemlátomást annak is érthetetlen volt, miért állnak meg éppen egy tamarind- és khajourerdő közepén.

Passepartout is ugyancsak csodálkozott, nekiiramodott a vágányok mentén, és egy pillanat múlva vissza is tért.

- Uram, elfogyott a vasút! - kiáltotta.

- Miket beszélsz? - kérdezte Sir Francis Cromarty.

- Azt, hogy a vonat nem megy tovább!

A dandártábornok nyomban leszállt a kocsiból. Phileas Fogg tempósan követte. Mindketten egyszerre fordultak a kalauzhoz.

- Hol vagyunk? - kérdezte Sir Francis Cromarty.

- Kholby-majornál - válaszolt a kalauz.

- Itt várakozunk?

- Feltétlenül. A vasútvonalat még nem fejezték be...

24 Szívében, titokban

- Micsoda? Nem fejezték be?

- Nem, uram. Mintegy ötvenmérőföldnyi szakasz hiányzik még innen Allahabadig, csak ott folytatódik a vonal.

- De az újságok azt jelentették, hogy teljes hosszában létrejött az összeköttetés!

- Nos, tábornok úr, az újságok tévednek.

- És önök Bombaytól Calcuttáig árulják a jegyeket?! - tört ki Sir Francis Cromarty, aki kezdett kifogyni a béketűrésből.

- Természetesen - válaszolta a kalauz -, de az utasok nagyon jól tudják, hogy Kholby és Allahabad között maguknak kell továbbjutásukról gondoskodniuk.

Sir Francis Cromarty dühöngött. Passepartout a legszívesebben megölte volna a kalauzt, aki teljesen ártatlan volt a dologban. Nem is mert urára pillantani.

- Sir Francis - szólalt meg Mr. Fogg közömbösen -, ki kell módolnunk, ha ön is úgy gondolja, hogy s mint jussunk el Allahabadba.

- Ez a mostani késés súlyos veszteség önnek, Fogg úr?

- Nem, Sir Francis, ezt előre láttam.

- Ejnye, tehát tudta, hogy a vágány...

- Nem én, csak azt, hogy előbb-utóbb valamilyen akadály támad utamon. Persze nincs komoly veszély. Két nap előnyöm van, ezt rászánhatom. Calcuttából 25-én délben indul Hongkongba egy gőzhajó. Ma 22-e van; idejében Calcuttába érünk.

A válaszban annyi rendíthetetlen nyugalom volt, hogy feleslegessé tett minden további megbeszélést.

Igen, szó sem volt tévedésről: itt félbeszakadtak a vasútépítési munkálatok. A hírlapok olyanok, mint némelyik óra: megrögzött rossz szokásuk, hogy sietnek; most is idő előtt jelezték a vonal befejezését. Az utasok java része már tudta, hogy e helyen megszakad az összeköttetés; amint leszálltak a vonatról, azonnal lecsaptak a városban fellelhető valamennyi közlekedési eszközre, mindegy volt, akármi: négykerekű palki-ghari, zebufogat (a zebu afféle púpos ökör), gördülő pagodára emlékeztető utazókocsi, gyaloghintó, póni ló stb. Így aztán Mr. Fogg és Sir Francis Cromarty üres kézzel tért vissza: hiába kutatták végig az egész telepet.

- Gyalog megyek - jelentette ki Phileas Fogg.

Passepartout épp akkor csatlakozott gazdájához, és ennek hallatára fényűző, de gyatra papucsára pillantott, majd sokat jelentően elfintorította az arcát. Ezer szerencse, hogy maga is részt vett a nyomozásban.

- Uram - szólt némi habozás után -, úgy hiszem, sikerült járművet találnom.

- Miféle járművet?

- Egy elefántot! Egy indus a gazdája, alig százlépésnyire innen.

- Lássuk az elefántot! - válaszolt Mr. Fogg.

Öt perccel később Phileas Fogg, Sir Francis Cromarty és Passepartout egy kunyhó előtt állt; kertjét magas palánk vette körül. A hindu a kunyhóban volt, az elefánt a palánk mögött. Mr. Fogg kérésére a hindu bevezette mindhárójukat a palánk mögé.

Szemügyre vették az elefántot; gazdája nem igavonót, hanem harci állatot akart belőle nevelni, ezért meg sem szelídítette egészen. Az állat természete tulajdonképpen kezes, de a

hindunak az volt a terve, hogy lassanként idomítja, míg csak ki nem váltja benne azt a veszett dühöt, melynek a hindu nyelvben „mutsh” a neve; ezt úgy éri el, hogy három hónapon át cukron és vajon tartja. Lehet, hogy ez a módszer nem látszik alkalmasnak a fenti célra, az elefántidomítók mégis eredménnyel alkalmazzák. Fogg úr szerencséjére az elefántot csak nemrégiben fogták erre az étrendre, és még nem mutatkozott rajta a „mutsh”.

Kiuni - így hívták az állatot - hosszú ideig és tartósan tud ügetni, mint a fajtájabeliek valamennyien; más paripája nem lévén, Phileas Fogg elhatározta, hogy hozzá folyamodik.

Igen ám, de az elefánt mind ritkább, s ezért igen drága Indiában. Cirkuszi viadalra csupán hím állat alkalmas, ennek aztán igen nagy keletje van. Ha az elefántot megszelídítették, alig-alig szaporodik; ezért csupán vadászat révén szerezhetők be újabb példányok. Vigyáznak is rájuk, mint a szemük fényére, s amikor Mr. Fogg megkérdezte a hindut, hajlandó-e bérbe adni az elefántját, az igen határozottan tagadó választ adott.

Fogg nem tágitott, és hallatlan óradíjat kínált az állatért: tíz fontot (250 frank). Nem. Húsz font? Megint csak nem. Negyven font? Nem és nem. Passepartout úgy érezte, megpukkasztja ez a licitálás. A hindu azonban rendületlen volt, nem engedett a kísértésnek.

Pedig egészen csinos volt az összeg. Ha tizenöt órát számítunk Allahabadig, az elefánt hatszáz fontot (15 000 frank) keresett volna gazdájának.

Phileas Fogg ekkor szemrebbenés nélkül felajánlotta a hindunak, hogy megveszi az állatot. Először ezer fontot (25 000 frank) kínált érte.

És a hindu nem adta! Talán óriási üzletet szimatolt a fickó.

Sir Francis Cromarty félrevonta Mr. Foggot, és figyelmeztette, hogy gondolja meg, mielőtt folytatná. Phileas Fogg azt felelte útitársának, hogy nem szokott meggondolás nélkül cselekedni, végül is hússzezer fontja forog kockán a fogadásban; az elefántra szüksége van, és akkor is megszerzi, ha hússzor annyit kérnek tőle, mint amennyit megér.

Mr. Fogg vissza is tért hát a hinduhoz, akinek apró szeme kapzsiságtól parázslott, és leplezetlenül mutatta, hogy most már csak a vételár érdekli. Phileas Fogg lépésről lépésre ezerkétszáz, ezeröttszáz, ezernyolcszáz, végül kétezer fontot (50 000 frank) kínált. Passepartout, a piros képű Passepartout most sápadozott az izgalomtól.

Kétezer fontnál megtört a hindu.

- Gyöngyös papucsomra - kiáltott fel Passepartout -, jó áron méri az elefánthúst!

Most, hogy az ügyet lezárták, már csak vezetőt kellett keríteni. Ez már nem volt olyan nehéz. Egy értelmes arcú, fiatal párszi felajánlotta szolgálatait. Mr. Fogg felfogadta, busás borralalót ígért neki, ami csak további jó hatással lehetett értelmi képességeire.

Az elefántot késedelem nélkül elővezették és felszerszámozták. A párszinak a kisujjában volt a „mahout” mesterségének, vagyis az elefánthajtás tudományának minden csínja-bínja. Takarót terített az elefánt hátára, és két meglehetősen kényelmetlen, puttonyszerű utazókosarat helyezett el jobb és bal oldalán.

Phileas Fogg a híres útizsákból bankjegyeköteget szedett elő, és kifizette a hindut. Passepartout olyan képpel figyelte, mint akinek a fogát húzzák. Azután Mr. Fogg felajánlotta Sir Francis Cromartynak, hogy magával viszi Allahabadba. A dandártábornok elfogadta. Egy utassal több vagy kevesebb meg sem kottyán a hatalmas állatnak.

Kholbyban élelmiszert vásároltak. Sir Francis Cromarty felmászott az egyik puttonyba, Phileas Fogg a másikat foglalta el.

Passepartout az elefánt hátán lovagolt, a takarón, gazdája és a tábornok között. A párszi az elefánt nyakára kuporodott; a „paripa” kilenc órákor maga mögött hagyta a települést, és toronyiránt megindult Allahabad felé, a sűrű erdőben, legyezőpálmák lombja alatt.

TIZENKETTEDIK FEJEZET

*Mire vezetett Phileas Fognak és útítársának
őserdei kalandozása?*

A vezető, hogy az előttük álló utat rövidítse, balra kanyarodott az építés alatt álló vágányoktól. A vasútvonal útjába számos akadályt támasztottak a Vindhya-hegység szeszélyesen kanyargó elágazásai, ezért kitérőkre kényszerült; Phileas Fogg érdeke pedig azt kívánta, hogy minél rövidebben haladjon. A párszi úgy ismerte a vidéket, mint a tenyerét; azt állította, hogy ha keresztülág az erdőn, legalább húsz mérföldet megtakarít. Az utasok teljesen ráhagyatkoztak.

Phileas Fogg és Sir Francis Cromarty nyakig eltűnt a puttonyokban; rázta őket az elefánt merev ügetése, és a mahout folyvást gyors tempóra nógatta az állatot. A két utas azonban ízig-vérig angol flegmával tűrte helyzetét; nemigen társalogtak, és alig látták egymást.

Passepartout az elefánt hátán fészkel; kegyetlenül zötyögtette a furcsa jármű, és gazdája intelmét követve ugyancsak vigyázott, nehogy foga közé kerüljön a nyelve, mert biztosan elharapta volna. A derék fickó hol az elefánt nyakára, hol a tomporára repült, úgy szökölt előre-hátra, mint a bohóc az ugródeszkán. Ő azonban, jóllehet a pizstráng sem ficánkolhatott volna különben, folyvást tréfálkozott; és időnként cukrot húzott elő az útizsákból; az okos Kiuni ormánya végével hátranyúlt a csemegéért, de percre sem hagyta abba szabályos ügetését.

Kétórai futás után a hajtó megállította az elefántot, és egy óra pihenőt adott neki. Az állat mindenekelőtt ivott egy közeli tócsából, azután jól belakmározott a fák, bokrok zöld ágaiból. Sir Francis Cromarty sem tiltakozott a megállás ellen. Összetörte az utazás. Mr. Fogg oly frissen szökött le a földre, mintha most kelne fel az ágyból.

- Erős, mint a vas! - mondta a tábornok, és bámulattal pillantott Mr. Foggra.

- Kovácsolt vas! - válaszolt Passepartout, miközben az egyszerű ebéd elkészítésén munkálkodott.

Délben a hajcsár jelt adott az indulásra. Hamarosan igen vad képet öltött a táj. A nagy erdők helyét törpe pálmafák és tamarind-sarjerdő vette át, azután nagy, kopár síkság következett: hitvány cserjék bozótja és hatalmas szienitömbök²⁵ váltakoztak rajta. Felső-Bundelkhandnak erre a vidékére csak nagy ritkán téved az utazó; fanatikus népesség lakja: a hindu vallás leg-szörnyűbb parancsai egészen elvadították. A vidék a rádzsák befolyása alatt áll, ezek meghúzódnak a Vindhya-hegység hozzáférhetetlen vonulataiban, s az angol befolyás nem szilárdulhatott meg szabályszerűen ezen a földön.

Több ízben vad hinduk bandáit pillantották meg; ezek dühösen rázták öklüket, amint észrevették a gyorsan haladó elefántot. A párszi egyébiránt lehetőleg elkerülte őket, mert tudta, hogy rossz hírű népség. A nap folyamán kevés állatot láttak, talán egy-két majmot csupán, torz képüket fintorgatva menekültek, és Passepartout igen jól mulatott rajtuk.

A derék inast egyebek között különösen nyugtalanította egy gondolat. Mihez kezd Mr. Fogg az elefánttal, ha megérkeztek az allahabadi állomásra? Azt is magával viszi? Lehetetlen! Hogyha a vételáron kívül a szállítási költségeket is fizetnie kell, teljesen tönkreteszi ez a jószág. Eladják? Szabadon eresztik? Értéke igen nagy, kesztyűs kézzel kell bánni vele. Ha

például Mr. Fogg odaajándékozna neki, Passepartout-nak, ugyancsak vakarhatná a fejét. Nem hagyta nyugodni a gondolat.

Este nyolcra átkeltek a Vindhya-hegység fővonulatán, s az utasok pihenőt tartottak az északi lejtő lábánál, egy kidőlt-bedőlt bungalow-ban.

A nap folyamán körülbelül 25 mérföld távolságot jártak be, az allahabadi állomásig még körülbelül ugyanennyi volt előttük.

Éjszakára hűvösre fordult az idő. A párszi rőzsetüzet gyújtott a bungalow-ban; mindnyájan élvezték a jó meleget. A Kholbyban vásárolt élelmiszerekből vacsoráztak. Utasainkat elcsigázta, összetörte az út, az meg is látszott étvágyukon. A beszélgetés vontatva indult meg, és hamarosan harsány horkolás vetett neki véget. A hajcsár Kiuni mellett virrasztott; az elefánt egy nagy fa törzsének támaszkodva, állva aludt.

Az éjszakát semmi különösebb esemény nem tette emlékezetessé. Néha gepárdok és párducok üvöltése törte meg a csendet, olykor pedig, a változatosság kedvéért, egy-egy majom éles vihogása. A ragadozók azonban semmi jelét nem adták ellenséges érzületüknek a bungalow vendégeivel szemben; mindössze ordításukat hallatták időnként. Sir Francis Cromarty, a halálra fáradt, jó katona mély álomba merült. Passepartout nyugtalanul aludt, álmában tovább rázta az ügető elefánt. Mr. Fogg pedig oly békésen szendergett, mint Saville Row-i nyugalmas otthonában.

Reggel hatkor továbbindultak. Vezetőjük remélte, hogy még aznap este megérkeznek Allahabadba. Ilyenformán Mr. Fogg csupán egy részét veszti el a negyvennyolc órának, melyet utazása kezdete óta megtakarított.

A Vindhya-hegység utolsó lankáin ereszkedtek alá. Kiuni ismét sebesen haladt. Dél tájban a hajtó Kallenger községet kerülte meg; a helység a Cani mellett fekszik, mely a Gangesz egyik másodrendű mellékfolyója. Állandóan kerülte a lakott helyeket, úgy vélte, nagyobb biztonságban van a néptelen mezőségen, a hatalmas folyam medencéjének első lépcsőfokán. Az allahabadi állomás már 12 mérföldnyire sem volt északkeletre. Pihenőt tartottak egy banánfaligetben; élvezettel fogyasztották a gyümölcsöt, mely az utazók szerint olyan egészséges, mint a kenyér, és „olyan zamatos, mint a tejszín”.

Két órakor vezetőjük egy sűrű erdő lombjai alá hajtotta be az elefántot; ettől fogva mérföldeken át az erdőben vonul az út. Jobban szeretett így haladni, a fák védelmében. Eddig semmiféle kellemetlenség nem zavarta meg utasainkat. Már úgy látszott, minden baleset nélkül el is érik úti céljukat, mikor az elefánton a nyugtalanság jelei mutatkoztak, és hirtelen megállt.

Éppen négy óra volt.

- Mi történt? - kérdezte Sir Francis Cromarty, és kidugta fejét puttonyából.

- Nem tudom, tábornok úr - válaszolt a párszi, s az erdő sűrű lombjai alól hallatszó kusza moraj irányába fülelt.

Pillanatok múlva felismerhetőbbé vált a moraj. Mintha emberi hangok és réz hangszerek egyelőre távoli zenéje lett volna.

Passepartout csupa szem volt, csupa fül. Mr. Fogg türelmesen, némán várakozott.

A párszi leugrott a földre, egy fához kötötte az elefántot, ő maga pedig eltűnt a bozót legsűrűjében. Néhány perc múlva visszatért, és így szólt:

- Brahmanok²⁶ jönnek errefelé, körmenetben. Jó volna, ha nem vennének észre.

Eloldotta a fától az elefántot, a sűrűbe vezette, s az utasoknak azt ajánlotta, ne szálljanak le. Ő maga készenlétben állt, hogy ha menekülni kell, azonnal felpattanjon az elefántra. De valószínűbbnek tartotta, hogy a hívők csoportja elvonul, és nem veszi őket észre, mert a sűrű lombtakaró elfedi mindnyájukat.

Az ének és a zene hamis, fülsértő zenebonája egyre közeledett. Egyhangú énekszó kísért a cintányérok hangját. Csakhamar feltűnt a körmenet eleje a fák alatt, mintegy ötvenlépésnyire Mr. Fogg és útítársai búvóhelyétől. Könnyen megfigyelhették a levelek mögül a vallási ceremónia különös résztvevőit.

Az élen tornyos süvegben, hosszú, tarka lepelben papok haladtak. Férfiak, nők, gyermekek vették őket körül, gyászos kántálásukat szabályos ütemre tamtamok és cintányérok zuhogása törte meg. Mögöttük négykerekű szekér haladt; küllői és abroncsa összefonódó kígyók képét mutatták; két pár gazdagon felszerszámozott zebu húzta a szekeret, rajta visszataszító külsejű szobor. A szobornak négy karja volt, testét sötétvörösre pingálták, dúlt tekintetű, borzas üstökű, kilógó nyelvű ábrázatának ajkát henna és bétel²⁷ színezte. Nyakán halálfejekből fűzött láncot, derekán levágott kezekből font övet viselt. Lába egy lenyakazott, földön fetrengő óriáson tiport.

Sir Francis Cromarty felismerte a szobrot.

- Káli istennő - suttogetta -, a szerelem és a halál istenasszonya...

- Lehet, hogy a halálé, de a szerelemé soha! - szólalt meg Passepartout. - Phi, pocsék fehér-nép!

A párszi odaintett: hallgasson.

A szobor körül különös embercsoport nyüzsgött, handabandázott görcsösen rángó mozdulatokkal: öreg fakírok, arcukon okkersárga sávok, testük hosszában-széltében összeszabdálva, sebeikből cseppenként szivárog a vér; elborult agyú fanatikuskok; a nagy hindu szertartásokon még ma is Dzsaggnat szekérének kerekei alá vetik magukat.

Néhány brahman haladt a nyomukban, pompázatos keleti viseletben; egy asszonyt vonszoltak magukkal, a szerencsétlen alig állt a lábán.

Fiatalkorú, fehér bőrű nő volt, európai lehetett volna. Feje, nyaka, válla, füle, karja, keze, lábujja gazdagon megrakva ékszerrel, nyakláncsal, karpereccel, kösöntyűvel és gyűrűvel. Arannyal áttört, könnyű muszlinnal takart tunika simult derekára.

A fiatal nő mögött - kiáltó ellentét - egy gyaloghintó, rajta egy holttest; örök cipelték, meztelen kard az övükben, kezükben hosszú csövű, dömöckölt pisztolyok.

A holttest egy aggastyán holtteste volt: dús öltözéke rádsára vallott; akárcsak életében, fején most is ott ékeskedett gyöngyökkel hímzett turbánja, testén selyem- és aranyruha, derekán gyémántos kasmíróv, mellette a hindu uralkodók remek fegyverzete.

Nyomában zenészek és örvényező csoport alkotta a hátvédet. Ordítózásuk néha még a hangszerek fülsiketítő macskazenéjét is túlkiabálta. Velük fejeződött be a gyászmenet.

26 India népének egyik kasztja (a többi társadalmi rétegből elzárkózók csoportja), amely főleg papi foglalkozást űz

27 A henna a vörös festékanyagot tartalmazó festéknövények körébe tartozik. A bétel csípős ízű, hevítő hatású növényi rágószer, amely a fogakat és az ajkakát vörösre festi. Mindkettőt Dél- és Kelet-Ázsiában használják

Sir Francis Cromarty ugyancsak elszomorodva szemlélte a díszmenetet, aztán a hajcsárhoz fordult.

- Szütti - súgta oda.

A párszi helyeslően bólintott, és ajkára tette az ujját. A hosszú körmenet lassan kígyózott a fák alatt, s az erdő mélye csakhamar elnyelte mindenestül.

Nemsokára az ének is elnémult. Hellyel-közzel még fel-feltört a távolban egy-egy kiáltás, majd mélységes csönd váltotta fel az iménti kavargást.

Phileas Fogg is meghallotta, mit mondott Sir Francis Cromarty, és alighogy a körmenet eltűnt, így fordult hozzá:

- Mi az, hogy szütti?

- A szütti - válaszolt a dandártábornok - emberáldozat, Fogg úr, de önkéntes áldozat. Ez a nő, akit most látott, holnap kora reggel máglyahalált hal.

- Hej, a csibészek! - kiáltott fel Passepartout, mert nem tudta elnyomni felháborodását.

- S a holttest? - kérdezte Mr. Fogg.

- Az a férje, hindu herceg, a Bundelkhand egyik független rádzsája - válaszolta a hajcsár.

- Hogyan? - folytatta Phileas Fogg, de hangjában nem volt semmi indulat. - Még ma is létezik ilyen barbárság Indiában? Az angolok nem tudták megszüntetni?

- India legtöbb vidékén - válaszolt Sir Francis Cromarty - ma már tilos az efféle áldozat, e vad vidékeken azonban nincs semmi befolyásunk, s különösképpen áll ez a Bundelkhandnak ezen a részén. A Vindhya-hegység egész északi hátsó lejtője ma is szakadatlan öldöklés, fosztogatás színtere.

- Boldogtalan asszony! - suttogta Passepartout. - Élve elégetik!

- El - mondta a dandártábornok -, s ha nem égetnék el, nem is hiszik, milyen nyomorúságba taszítanak a rokonai. Levágnák a haját, néhány szem rizs volna minden tápláléka, megtagadnák, tisztátalannak tartanak, s rühes kutya módjára magára hagyatva pusztulna el. Nemegyszer e szörnyű kilátások kergetik a halálba ezeket a boldogtalanokat, nem a szerelem, nem is a vallási fanatizmus. Néha mindazonáltal előfordul, hogy valóban önként vállalják az áldozatot; ilyenkor a kormányra hárul a feladat, hogy erélyesen közbelépjen. Néhány esztendeje például éppen Bombayben állomásoztam, amikor egy fiatal özvegy engedélyt kért a kormányzótól, hogy férje holttestével őt is elégezhessék. Gondolhatják, hogy a kormányzó megtagadta. Akkor az özvegy elhagyta a várost, az egyik független rádzsához menekült, ott hajította végre az áldozatot.

A dandártábornok elbeszélése közben a vezető egyre csóválta a fejét, s amikor Sir Francis befejezte, megszólalt:

- Holnap hajnalban ezt az áldozatot is végrehajtják, de ez nem lesz önkéntes áldozat.

- Honnan tudja?

- Itt a Bundelkhandban mindenki ismeri ennek az asszonynak a történetét - válaszolta a vezető.

- Pedig a szerencsétlen semmi jelét nem adta a tiltakozásnak - jegyezte meg Sir Francis Cromarty.

- Nem, mert elkábították kender- és ópiumfüsttel.

- És most hová vezetik?

- Kétmérföldnyire innen a Pillaji pagodához. Az áldozat idejéig ott tölti majd az éjszakát.

- És mikor lesz az áldozat?

- Holnap pirkadatkor.

E válasz után a hajcsár elővezette az elefántot a sűrű bozótból, és felkúszott a nyakára. Amikor azonban éppen indítani készült a jellegzetes füttyentéssel, Mr. Fogg közbelépett, és odafordult Sir Francis Cromartyhoz.

- Ne mentsük meg az asszonyt? - kérdezte.

- Megmenteni ezt az asszonyt, Fogg úr! - kiáltott fel a dandártábornok.

- Még van tizenkét óra előnyöm. Abból kitelik.

- Ej, de hisz önnek szíve van! - mondta Sir Francis Cromarty.

- Alkalomadtán - válaszolta egyszerűen Phileas Fogg. - Ha van rá időm.

TIZENHARMADIK FEJEZET

*Passepartout újra bebizonyítja,
hogy bátraké a szerencse*

A terv vakmerő volt, csupa nehézség, sőt talán lehetetlen. Mr. Fogg kockára vetette életét vagy legalábbis a szabadságát, s ami ezzel egyértelmű: útjának sikerét - mégsem habozott. Egyébiránt elszánt segítőtársra talált Sir Francis Cromarty tábornokban.

Passepartout is készségesen részt vett a vállalkozásban, csak a parancsra várt. Gazdája ötlete szinte megrészegette. Szívet-lelket sejtett már a jeges külső mögött. Kezdte megszeretni Phileas Foggot.

És a vezető? Kinek a pártjára áll vajon? Nem húz-e majd az indusokhoz? Legalábbis semlegességét kell biztosítani, ha közreműködését meg nem nyerhetik.

Sir Francis Cromarty egyenest nekiszegezte a kérdést.

- Tábornok úr - felelte a hajcsár -, az asszony párszi, és én is párszi vagyok. Parancsoljon velem.

- Jól van, vezető - válaszolt Mr. Fogg.

- Mindenesetre fontolják meg jól - folytatta a párszi -, hogy nem csupán az életünkkel játszunk, de iszonyatos kínok közt pusztulunk el, ha foglyul ejtenek. Szóval döntsenek.

- Megtörtént - felelte Mr. Fogg. - Úgy hiszem, jobb lesz éjszaka nekivágni.

- Én is úgy hiszem - felelt a vezető.

A derék hindu most részletesebben tájékoztatta őket. Az áldozat párszi származású, híres szépség, egy gazdag bombayi kereskedő leánya. Itt nevelkedett, angol iskolában, egészen elangolosodott, viselkedése, műveltsége szerint úgyszólván európai lett. Audának hívják.

Szülei elhaltak, a lányt pedig tiltakozása ellenére feleségül adták a Bundelkhandba, egy öreg rádzsához. Három hónap múlva özvegyen maradt. Tudta, mi sors vár rá, megszökött, nyomban el is fogták a rádzsá rokonai, mert érdekükben állt a leány halála; kimondták halálos ítéletét; aligha fog a feláldozástól megmenekülni.

A hajcsár előadásától csupán még jobban megszilárdult Mr. Foggban és útitársaiban a nemes elhatározás. Abban állapodtak meg, hogy a vezető a Pillaji pagoda felé irányítja az elefántot, s olyan közel nyomul az épülethez, amint csak lehet.

Fél óra múlva megálltak egy tisztáson; a pagoda mintegy ötszáz lépésnyire lehetett; helyükről nem is láthatták, azonban tisztán hallották az őrzőgökök üvöltözését.

Ekkor megvitatták, hogyan közelíthetnék meg az áldozatot. A vezető szerint a fiatalasszonyt a pagodában vetették börtönbe; s ő, a vezető ismerte a pagodát. Bejuthatnak-e vajon az épületbe az egyik kapun, ha már az egész banda részeg álomba merült, vagy lyukat kell ütniük valamelyik falon? Ez csupán a helyszínen derül ki, az adott pillanatban. Egy azonban kétségtelen: még az éjszaka sort kell keríteni a szöktetésre, nem várhatnak reggelig, hogy máglyára hurcolják az áldozatot. Akkor már hasztalan volna minden emberi beavatkozás.

Mr. Fogg és kísérei megvárták az éj sötétjét. Amikor este hat óra tájt leszállt az alkony, elhatározták, hogy felderítő útra indulnak a pagoda körül. Akkor némultak el a fakírok utolsó kiáltásai. Bevett szokás szerint ezek a megszállottak valószínűleg most is kába álomban

hevernek; elhomályosította elméjüket a folyékony, kenderfőzettel vegyített ópium, a „hang”; talán sikerül átosonni közöttük, és megközelíteni a templomot.

A párszi nesztelenül hatolt előre az erdőben. Mr. Fogg, Sir Francis Cromarty és Passepartout a nyomában. Vagy tíz percig kúsztak a lombok alatt, azután egy kis patak partjára jutottak, és feltornyozott farakást pillantottak meg: vasnyelű fáklyák végén gyanta égett, az vetett rá világot. A máglya volt. Értékes szantálfából rakták, s máris meglocsolták illatos olajjal. Tetején nyugodott a rádza teste, bebalzsamozva; a feleségével együtt égetik el. A máglyától szárlépésnyire emelkedett a pagoda, minaretjei a sötétben áthatoltak a fák koronáján.

- Jöjjenek! - szólt halkán a vezető.

Aztán óvatosan, nagyon óvatosan és halkán előrekúszott a magas fűben; társai követték.

Csend volt, csupán a szél susogott a fák lombjain.

A vezető nemsokára megállt egy tisztás szélén. Itt-ott gyantafáklya világította meg a térséget. A földön szanaszét alvók csoportjai, részegségtől elnehezdedve. Akár holtakkal meghintett csatatér. Összevissza férfiak, nők, gyerekek. Itt is, ott is részegek horkoltak.

A háttérben, fák sűrűjében bizonytalanul magasodott fel a Pillaji templom. Azonban a vezető nagy bosszúságára a rádza őrei kormos fáklyafényben virrasztottak a kapuknál, s fel-alá jártak, kezükben csupasz kard. Feltehetőleg odabenn is virrasztanak a papok.

A párszi nem kúszott tovább. Rájött, hogy lehetetlen benyomulni az épületbe, és hátrább húzódott kísérvivel.

Phileas Fogg és Sir Francis Cromarty szintén belátta, hogy ebből az irányból hiábavaló minden próbálkozás.

Megálltak, és halkán tanácskoztak.

- Várjunk - mondta a tábornok -, még csak nyolc óra. Lehet, hogy az öröket is elnyomja az álom.

- Lehet - válaszolt a párszi.

Phileas Fogg és társai tehát egy fa tövébe heveredtek és vártak.

Ólomlábon járt az idő. A hajcsár időről időre elvált tőlük, az erdő szélére ment és körül-kémlelt. A rádza őrei rendületlenül virrasztottak a fáklyafényben, és a pagoda ablakaiból homályos fény szűrődött elő.

Egészen éjjelig váraoztak így. Semmi változás. Szakadatlan őrség a pagoda körül. Világos, hogy az örök elalvására hiába számítanak. Ők valószínűleg kimaradnak a „hang” bódulatából. Más módot kell tehát találni: nyílást kell bontani a pagoda falában, hogy bejuthassanak. Most már csak az a kérdés, vajon a papok is oly éberem őrzik-e áldozatukat, mint a katonák a templom kapuját.

Végső megbeszélést tartottak, majd a vezető kijelentette, hogy hajlandó nekivágni. Mr. Fogg, Sir Francis és Passepartout követte. Elég nagyot kerültek, hogy hátulról jussanak a pagodához.

Éjfél után fél egykor ott voltak a fal tövében; útközben senkivel sem találkoztak. Itt teljesen őrízetlenül állt az épület, de az is igaz, hogy ajtónak-ablaknak színét se látták sehol.

Az éjszaka sötét volt. A látóhatár szélén kövér felhők gyülekeztek; épp akkor nyugodott le utolsó negyedében a hold. A magas fák csak fokozták a mély homályt.

Eljutottak ugyan a falhoz, de ezzel nem sokat értek: át is kellett törni. Phileas Fogg és kísérői mindössze zsebkéseiket használhatták ehhez a művelethez. Óriási szerencsájukra a templom falát téglából és fából építették: ezt valószínűleg nem nehéz kibontani. Ha már az első téglát kiemelték, a többi gyerekjáték.

Hozzáláttak a munkához, oly halkan, ahogy csak lehetett. Egyfelől a párszi, másfelől Passepartout igyekezett megbontani a téglasort, hogy két láb széles rést nyissanak.

A munka szépen haladt, amikor kiáltás harsant fel benn a templomban; tüstént kiáltozás hangzott fel kívülről is.

Passepartout és a vezető abbahagyta a munkát. Rajtakapták őket? Riadó lesz? A legelemibb óvatosság azt parancsolta, hogy távozzanak - meg is tették, ők is, Phileas Fogg és Sir Francis Cromarty is. Ismét az erdő homályában kerestek menedéket, és megbújva várták, hogy véget érjen a riadó, ha ugyan volt riadó egyáltalában; akkor aztán folytatják a munkát.

Azonban - gyászos bonyodalom - örök jelentek meg a pagoda hátsó falánál is; felálltak, s most már ebből az irányból is lehetetlen volt a közlekedés.

Alig lehet kifejezni, mekkora csalódást érzett a négy ember most, hogy munkájuk így félbemaradt. Hogyan mentsék meg az áldozatot, ha nem férhetnek hozzá? Sir Francis Cromarty idegesen rágt a körmét. Passepartout majd kibújt a bőréből; a vezető alig tudta lecsillapítani. Fogg közömbösen várt, semmi jel nem árulta el, mit érez.

- Azt hiszem, mehetünk is tovább - szólalt meg halkan a dandártábornok.

- Mehetünk - válaszolt a vezető.

- Várjunk - mondta Fogg. - Elég, ha holnap tizenkettő előtt Allahabadban leszek.

- De miben reménykedik? - felelte Sir Francis Cromarty. - Néhány óra múlva fölkel a nap...

- Ha most cserbenhagyott is az alkalom, még kedvünkben járhat a végső pillanatban.

A tábornok sokért nem adta volna, ha olvashat Phileas Fogg tekintetében.

Mire számít ez a hidegvérű angol tulajdonképpen? Arra készül talán, hogy a gyötrelmes pillanatban a fiatalasszonyhoz rohan, és nyíltan kiragadja hóhérai kezéből?

Örültség volna! És hihető-e, hogy Fogg ilyen örült? Mindazonáltal Sir Francis Cromarty beletörődött, hogy kívárra, hogyan végződik ez a szörnyű komédia. A vezető azonban semmiképpen sem tűrte, hogy útítársai megmaradjanak mostani búvóhelyükön, hanem visszavitte őket a tisztás elülső oldalához. Onnan egy facsoport védelmében, kényelmesen szemmel tarthatták az alvó brahmanokat.

Passepartout közben egy fa koronájának legalsó ágain kuporogva tűnődött; az imént egy ötlet villant fel a fejében, és mindjobban agyába fészkelte magát.

Eleinte így morfondírozott: „Örültség!” Most pedig folyvást ezt hajtogatta: „Elvégre miért ne? Talán ez az egyetlen és végső lehetőség itt, ennyi eltompult agy között!...”

Passepartout nem is bíbelődött tovább ötletével, hanem habozás nélkül máris kúszott lefelé, akár az evet, a fa földig lehajló ágain.

Óra telt óra után, és csakhamar derengő árnyalatok jelezték az égen, hogy közeledik a hajnal. Egyelőre azonban mélységes mély volt a sötétség.

Eljött a nagy pillanat. Mint amikor a halottak feltámadnak, úgy állt talpra az alvók tömege. Sűrögtek-forogtak a csoportok. Kongani kezdtek a tamtamok. Ismét felhangzott az ének, a kiáltozás. A szerencsétlen asszony halálának órája elérkezett.

Már fel is tárultak a pagoda kapui. Az épület belsejéből fényesség sugárzott elő. Mr. Fogg és Sir Francis Cromarty előtt éles megvilágításban feltűnt az áldozat; két pap vonszolta kifelé. Sőt úgy vették észre, mintha a szerencsétlen nőben a végső pillanatban felülkerekedne az életösztön, és ittas kábulata ellen küzdve, megpróbálná kitépni magát hóhérai kezéből. Sir Francis Cromarty szíve nagyot dobbant; görcsös mozdulattal megragadta Phileas Fogg kezét, s megérezte, hogy az angol nyitott kést szorongat.

E percben megindult a tömeg. A fiatalasszony visszasüllyedt a kenderfűst kábulatába. Elvonult a fakírok között, s azok szertartásos rikácsolással a nyomába szegődtek. Phileas Fogg és társai csatlakoztak a menet végéhez, és követték.

Két perc múlva lenn jártak a folyóparton, s amikor megálltak, legalább ötven lépés választotta el őket a máglyától, melyen a rádza holtteste feküdt. A félhomályban látták, hogy a papok áldozata teljesen magatehetetlenül hever férje holtteste mellett.

Most fáklyát dugtak a farakás alá, s az olajjal végiglocsolt máglya azonnal lángra lobbant.

E pillanatban Sir Francis Cromarty és a vezető kénytelen volt lefogni Phileas Foggot, mert az nagylelkű, de oktan lendülettel már-már a máglyához rohant...

Phileas Fogg éppen lerázta magáról két jóakaróját, amikor hirtelen változott a szín. Rémült kiáltás tört a magasba. Az egész tömeg riadtan vetette magát a földre.

Hiszen az agg rádza nem is halt meg, mert íme, mindenki láthatja: hirtelen talpra áll, mint egy kísértet, felnyalábolja a fiatalasszonyt, és leszáll a máglyáról, kavargó füstoszlopok között, mint valami síri jelenés!

Fakírok, örök, papok valamennyien ott heverték, arcra borulva, hirtelen iszonyat lett úrrá rajtuk, fel sem mertek pillantani, hogy szembenézzenek a csodával.

Az asszony élettelen testét izmos karok szorították, és vitték, mintha nem is volna súlya. Mr. Fogg és Sir Francis Cromarty állva maradt. A párszi lehorgasztotta a fejét, és persze Passepartout is ugyancsak ámuldozhatott...

A talpra állt hulla csakhamar Mr. Fogg és Sir Francis Cromarty közelébe ért, és kurtán így szólt hozzájuk:

- Tűnjünk el azonnal!

Passepartout volt. Passepartout személyesen; a sűrű füst leple alatt osont a máglyához. Passepartout használta fel az alkalmat, amikor még sötét éjszaka volt, hogy kiragadja a fiatalasszonyt a halál torkából! Passepartout alakította ezt a merész és sikeres szerepet, ő vonult végig általános rémület közepette az őrjöngő brahmanok között.

Egy pillanat múlva mind a négyen eltűntek az erdőben, s az elefánt gyorsan ügetett tovább velük. De a felharsanó kiáltozás, ordítózás tudtukra adta, hogy a turpisság kiderült. Phileas Fogg kalapját egy golyó fúrta át.

És most valóban feltűnt az öreg rádza holtteste az izzó máglyán. A papok magukhoz tértek rémületükből, és rájöttek, hogy elrabolták áldozatukat.

Azonnal meg is rohanták az erdőt. Nyomukban az örök. Sortúz ropogott, a nőragadók azonban sebesen futottak, és néhány pillanat múlva kijutottak a golyók és nyilak lőtávólából.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

*Phileas Fogg befutja a Gangesz csodás völgyét,
de arra sem kíváncsi*

A vakmerő szöktetés sikerrel járt. Passepartout még egy óra múlva is nevetett rajta. Sir Francis Cromarty kezét szorította a merész fiúval. Gazdája így nyilatkozott: „Helyes” - s ennél nagyobb dicséretet a gentlemantól senki sem várhatott. Passepartout azzal válaszolt, hogy a siker dicsősége gazdáját illeti. Ő mindössze egy „muris” ötletet valósított meg, és egyre mosolygott, ha arra gondolt, hogy ő, Passepartout, exakrobata és néhai tűzoltómester, néhány pillanatig balzsammal illatosított vén rádza s egy csinos asszony néhai férje volt.

A fiatal hindu nő egyelőre semmit sem tudott a történekről. Úti takaróba göngyölve pihent az egyik puttonyban.

Közben a párszi mesteri ügyességgel hajtotta az elefántot, az állat gyorsan futott a még most is sötét erdőben. Egy órával azután, hogy elhagyták a Pillaji pagodát, végeláthatatlan, téres síkon robogtak. Hét órakor pihenőt tartottak. A fiatalasszony még mindig nem tért magához a halálos kimerültségből. A vezető belediktált néhány korty brandyt és vizet, de a kábítószer hatása igen erős volt, és idő kellett hozzá, amíg elmúlik.

Sir Francis Cromarty tudta, milyen következményekkel jár, ha kenderfüsttel kábítanak el valakit, ezért nem nyugtalanította az asszony állapota.

A dandártábornok nem is tartotta kérdésesnek, hogy a fiatal hindu nő magához tér, de ami jövőjét illeti, korántsem volt ilyen nyugodt. Kertelés nélkül meg is mondta Phileas Foggnak, hogy ha Mrs. Auda Indiában marad, menthetetlenül ismét hóhérai kezére kerül. Ezek az örültek egy húron pendülnek az egész félszigeten, és az angol rendőrség ellenére is minden biztonnyal újra megkaparintják áldozatukat, akár Madrasban, akár Calcuttában, akár Bombayben. S a tábornok egy hasonló, nemrégiben lejátszódott eset felidézésével támasztotta alá állítását. Véleménye szerint a fiatalasszony csupán akkor lesz teljes biztonságban, ha távozik Indiából.

Phileas Fogg azt válaszolta, hogy tudomásul veszi és megfontolja e közléseket.

Tíz óra körül vezetőjük jelezte, hogy hamarosan megérkeznek az allahabadi állomásra. Itt folytatódott a megszakadt vasútvonal, s a vonatok nem egészen egy nap és egy éjszaka alatt futják be a távolságot Allahabad és Calcutta között.

Phileas Fogg tehát épp jókor érkezik, és eléri a gőzhajót, mely csupán másnap, október 25-én délben fut ki Hongkong felé.

A fiatalasszonyt a pályaudvar egyik szobájában helyezték el. Passepartout feladata volt, hogy különféle szépítőszerkeket, ruhákat, kendőt, szőrmét stb. vásároljon számára, aszerint, hogy mit talál. Gazdája korlátlan hitelt biztosított neki.

Passepartout nyomban elvágtatott, és töviről hegyire bejárta a várost. Allahabad az isten városa, India egyik legszentebb helye, mert ott épült, ahol egymásba ömlik a Gangesz és a Jumna, a két szent folyó, melyek vize magához csalogatja az egész félsziget zarándokait. Köztudomású egyébként, hogy a *Rámájana* legendái szerint a Gangesz az égben ered; innen száll le a földre, Brahma kegyéből.

Bevásárlás közben Passepartout hamarosan végigvizitálta a várost, melyet valaha remek erőd védelmezett; ez ma állami börtön. A hajdan fontos ipari és kereskedővárosban ma már nyoma sincs iparnak, kereskedelemnek. Passepartout divatárüzletet keresett, de hiába, nem a Regent Streeten járt, Farmer et Co.-tól egy ugrásnyira, s ezért csupán egy rigolyás vén zsidó ószeresnél akadt rá a szükséges holmikra; itt vásárolt egy ruhát skót kockás anyagból: egy nagy, bő kabátot és egy pompás vidrabundát; habozás nélkül ki is fizetett hetvenöt fontot (1875 frank). Aztán örömtől sugározva tért vissza a pályaudvarra.

Mrs. Auda akkor kezdett feleszmélni. Lassan oszladozott fejében a köd, a Pillaji-papok sötét mesterkedésének emléke; s a fiatalasszony szép szeme hindu nőhöz méltó, igazi bájjal mosolygott.

Amikor Ucaf Uddaul, a költőkirály Ahméhnagara királynő szépségét ünnepli, így énekel:

„Szabályosan kettéválasztott, csillogó hajzata a keret gyengéd és fehér, simán, üdén tündöklő orcáinak arányos vonala körül. Ében szemöldöke oly szépen ívelt, oly hatalmas, mintha Kámának, a szerelem istenének íja volna, és hosszú, selymes pillái alatt, fénylő nagy szemének szembogarában úgy ragyog a mennyei sugár ezernyi, tisztánál tisztább rezdülése, mint a Himalája szent tavaiban. Finom, szépen metszett fehér foga elővillan mosolygó ajkai közül, akár a gyöngyharमत a feslő gránátalmavirág szirmaiból. Fülecskéinek arányos hajlata, bíbor kacsója, a lótusz rügyeit idéző édes kicsi lába Ceylon legszebb gyöngyének, Golkonda vakító gyémántjának fényében tündököl. Karcsú, hajlékony derekát fél kézzel átfoghatod; karcsúsága kiemeli kerek tompora nemes vonalát, dús keblét, melyre a viruló fiatalság pazarul hinti páratlan kincseit; leplének selymes redői közül úgy tetszik át, mintha tiszta ezüsből formálta volna isteni kezével Vikvakarma, az örök szobrász.”

De hagyjuk a dús költői nyelvezetet, és éadjuk be annyival, hogy Mrs. Auda, a bundelkhandi rádza özvegye európai fogalmak szerint is kifogástalanul bájos asszony volt. Az angolt igen tisztán beszélte, s a vezető nem túlzott, amikor azt állította, hogy a nevelés egészen átfőrmálta az ifjú párszi hölgyet.

Közben haladt az idő; a vonat csakhamar kifut az allahabadi állomásról. A párszi várakozott. Mr. Fogg kifizette neki a megállapodás szerinti bért, egy farthinggal²⁸ sem többet. Passepartout kissé furcsállta is ezt, mert arra gondolt, milyen sokat köszönhet gazdája a vezető buzgalmanak. Hiszen a párszi önként kockáztatta az életét a pillaji kalandnál, s ha ez később kiderül, aligha menekül meg a hinduk bosszújától.

Kérdéses volt Kiuni sorsa is. Mi lesz majd a méregdrágán vásárolt elefánttal?

Phileas Fogg azonban erről már határozott.

- Párszi - szőlt a vezetőhöz -, készséges, hű emberünk voltál. Szőlgálatodért megfizettem, de hűségédért még adós vagyok. Akarod az elefántomat? Legyen a tiéd.

A vezető szeme felcsillant.

- Nagyságod egész vagyont ajándékoz nekem! - kiáltott fel.

- Elfogadhatod, vezető - válaszolt Mr. Fogg -, még így is én tartozom neked.

- Éljen! - kiáltott fel Passepartout. - Fogadd el, barátom! Kiuni bátor, derék jószág!

Azzal az elefánthoz lépett, néhány szem cukrot nyújtott felé, és így szőlt:

- Nesze, Kiuni, nesze, egyél!

28 A legkisebb angol rézpénz, értéke egynegyed régi penny. Az angol úgy érti: „fitying” (ejtsd: *farding*)

Az elefánt néhány röffentéssel adta jelét elégedettségének. Azután derékon ragadta Passepartout-t, körütekerte ormányával, és fejével egy magasságra felemelte a földről. Passepartout csöppet sem ijedt meg, kedvesen megpaskolta Kiuni bőrét; az állat ezután óvatosan letette, s a derék fiú kemény kézszorítással válaszolt a derék Kiuni ormányának szorítására.

Néhány perc múlva Phileas Fogg, Sir Francis Cromarty és Passepartout elhelyezkedett egy kényelmes kupében; a legjobb helyet Mrs. Auda foglalta el, és máris teljes gőzzel robogtak Benares felé.

A várost legfölből nyolcvan mérföld választja el Allahabadtól; ezt két óra alatt befutották.

Útközben a fiatalasszony tökéletesen magához tért; a „hang” altató hatása eloszlott.

Azt sem tudta, hová legyen ámulatában, amikor azt látta, hogy vasúton utazik, európai ruhában üldögél egy kocsiszakaszbán, vadidegen utasok között.

Útitársai először nagy gonddal ellátták, és néhány cseppnyi szesszel eszméletre térítették, majd a tábornok elmondta neki a történeteket. Nem győzte hangoztatni Phileas Fogg önfeláldozó viselkedését, aki habozás nélkül kockára tette életét, hogy kiszabadítsa, és részletesen kitért a kaland szerencsés megoldására, melyet Passepartout merész képzelettel hajtott végre.

Mr. Fogg nem szólt bele, némán hallgatott. Passepartout pironkodva azt hajtogatta:

- Szóra sem érdemes az egész!

Mrs. Auda áradozva mondott köszönetet megmentőjének, sok könnyel, kevés beszéddel. Háláját inkább szép szeme tolmácsolta, mint szája. Azután ismét felmerültek emlékezetében a szütti eseményei, lelki szemével ott látta maga előtt India földjét, ahol ezer veszély fenyegeti, és megborzongott rémületében.

Phileas Fogg kitalálta, mi játszódik le Mrs. Auda gondolataiban, és hogy megnyugtassa, felajánlotta neki - egyébiránt igen hűvösen -, hogy magával viszi Hongkongba; legjobb, ha ott tartózkodik, amíg az ügy el nem alszik.

Mrs. Auda hálásan fogadta az ajánlatot. Egyik rokona, szintén párszi, akárcsak ő, éppen Hongkongban lakott, a város egyik leggazdagabb kereskedője volt. Hongkong egyébiránt tiszta angol város, jóllehet a kínai parton fekszik.

Délután fél egykor a benaresi állomásra futott be a vonat. A brahmanok legendái szerint ez a város az ősi Casi helyén épült; Casi valaha a levegőben lebegett, akárcsak Mohamed koporsója a zenit és a nadír között. Most már, a mai sokkal hétköznapiabb világban Benares városa, melyet a keleti világ tudósai India Athénjának neveznek, egészen prózai módon a földön terül el. Passepartout kutya-futásban szemügyre vehette téglaházait és rőzsekunyhóit; sivár látvány, nem volt benne semmi jellegzetes.

Sir Francis Cromarty idáig utazott. Csapatteste, melyhez visszatért, a várostól néhány mérföldnyire állomásozott. A tábornok tehát elbúcsúzott Phileas Foggtól, és szerencsés utat kívánt neki; reméli - mondta -, hogy a továbbiakban, ha talán nem is ennyire eredetien, de gyümölcsözőbben folytathatja útját. Mr. Fogg könnyedén nyújtotta kezét útitársának. Mrs. Auda köszönete érzelmesebb volt. Sosem felejtí el, mit köszönhet Sir Francis Cromartynak. Passepartout-t őszinte, meleg kézszorítással tüntette ki a dandártábornok. A derék fiú megkérdezte, hol és mikor lehet szolgálatára. Azután szétvált a társaság.

Benarestől részben a Gangesz völgyét követi a vasút. Elég tiszta volt az idő; a kocsik ablakai előtt lassan elvonultak Bihar változatos tájai: zöldellő hegyek, árpa-, kukorica- és búzaföldek, zöldesszürke alligátorokkal népes riók és tavacsok, gondozott faluk s még zöld lombos erdők. Néhány elefánt, nagy púpú zebu ballagott le fürödni a szent folyó vizéhez, s

nyomukban - bár vége felé tartott a nyár, s hidegre fordult az idő - mindkét nembeli hinduk is, akik jámboran végzik szent mosakodásukat. Brahma vallásának hívői mind a buddhizmus esküdt ellenségei; istenségük három személyben testesül meg: az első Visnu, a napisten; a második Siva, a természet erőinek isteni kifejezése; a harmadik Brahma, a papok és törvényhozók legfőbb parancsolója. De bizonyára nagyot néz mostanában Brahma, Siva és Visnu, ha látja a mai, „britannizált” Indiát, amint egy-egy steamboat telekürtöli és felkavarja a Gangesz megszentelt hullámain, felriasztja a víz színén röpdöső sirályokat, a sekély vízben nyüzsgő teknőcöket s a parton heverésző ájtatosokat.

Villámsebesen vonult el szemük előtt az egész panorama; részleteit gyakran fehér gőzfelhő takarta el. Az utasok alig vethettek egy rövid pillantást Chunar erődjére, mely húszmértföldnyire fekszik délkeletre Benarestől, és a bihari rádzsák egykori vára volt; elsuhant előttük Ghazipur jelentős rózsavízgyáraival, a Gangesz bal partján Cornwallis lord síremlékével; el Buxar erődített városa, azután Patna, a nagy kereskedelmi és ipari város, India legfőbb ópiumpiaca, majd Monghyr, a nem is európai, hanem olyannyira angol város, akár Manchester vagy Birmingham; vasöntődéit, szerszám- és pengegyárait szélteben ismerik, és magas kéményei fekete füsttel mocskolják be Brahma egét - igazi ökölcsapás: szétzúzza az álmok birodalmát!

Azután eljött az éjszaka, és a mozdony elől menekülő tigrisek, medvék, farkasok üvöltése közepette robogott előre útján teljes sebességgel a vonat, és homályba merültek Bengália csodái: Golkonda; Gour romjai; Mourshedabad, a hajdani főváros, Burdwan, Hougly és Chandernagor, az indiai francia föld - hej, de büszke lett volna Passepartout, ha láthatja, hogy lengedezik a francia zászló!

Végre reggel hétkor Calcuttában voltak. A Hongkongba induló gőzhajó csupán délben vonta fel a horgonyt. Phileas Fogg tehát öt szabad órával rendelkezett.

Útiterve szerint a gentleman október 25-ére szándékozott elérni India fővárosát, huszonhárom nappal azután, hogy Londonból távozott; meg is érkezett a kitűzött napon. Nem késett tehát, de nem volt előnye sem. Sajnos, a London és Bombay között megszerzett kétnapi előnyt elveszítette, miközben átutazott az indiai félszigeten, azt is tudjuk, hogyan; Phileas Fogg azonban feltehetőleg nem sajnálta ezt a veszteséget.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

*A pénzes zsák tovább apad;
egy-két ezresnek megint lába kel*

A vonat megállt a pályaudvaron. Passepartout szállt le elsőnek a kocsiból, utána Mr. Fogg, aki lesegítette az ifjú hölgyet, útitársukat a peronra. Phileas Fogg úgy tervezte, egyenest a hongkongi gőzhajóhoz siet, hogy kényelmes szállást készítsen Mrs. Audának; nem akarta magára hagyni az ifjú hölgyet, amíg e rendkívül veszélyes vidéken tartózkodik.

Amint Mr. Fogg éppen el akarta hagyni a pályaudvart, egy rendőr szólította meg:

- Phileas Fogg úr?

- Az vagyok.

- Ez az ember az inasa? - tette hozzá a rendőr, és Passepartout-ra mutatott.

- Igen.

- Szíveskedjenek mindketten követni.

Mr. Fogg egyetlen szemrebbenéssel sem jelezte, hogy meglepi az esemény. A rendőr a törvény képviselője, a törvény pedig minden angolnak szent. Passepartout a maga francia eszejárása szerint vitázni készült, a rendőr azonban megérintette a botjával, Phileas Fogg pedig intett neki, hogy engedelmeskedjen.

- Az ifjú hölgy velünk jöhet? - kérdezte Mr. Fogg.

- Igen - válaszolta a rendőr.

A rendőr Mr. Foggot, Mrs. Audát és Passepartout-t egy palki-ghari felé vezette; ez egy négykerekű, négyszemélyes kocs, két ló húzza. Elindultak. A mintegy húsz percig tartó út során egy szót sem szólt senki.

A kocs először a „fekete városon” haladt át: itt keskenyek az utcák, vegyes, piszkos, toprongyos népség nyüzsög az apró kalibákban; azután keresztülhajtottak az európai városon: itt már vidámabb külsejű téglaházakra vetik árnyékukat a pálmafák, árbocok erdeje meredezik, és a kora reggel ellenére elegáns úrlovasok, pompás fogatok sűrögnek-forognak.

A palki-ghari megállt egy épület előtt; az építményen nem volt semmi különös, de látszott, hogy nem lakóház. A rendőr letessékelte a kocsiról foglyait - most már valóban rászolgáltak e névre -, egy rácsos ablakú szobába kísérté őket, és így szólt:

- Obadiah bíró úr fél kilenckor tárgyalja ügyüket.

Azzal távozott, és rájuk zárta az ajtót.

- Az áldóját! Foglyok vagyunk! - kiáltott fel Passepartout, és egy székre vetette magát.

Mrs. Audá rögtön Mr. Fogg felé fordult, és hiába próbált uralkodni magán, hangja elárulta izgatottságát.

- Uram, kérem, hagyjon itt! - szólalt meg. - Miattam üldözik mindkettőjüket! Mert megmen-tették az életemet!

Phileas Fogg minden válasza az volt: lehetetlen. Miért üldöznék őket a szütti miatt? Képtelenség! Hiszen a panaszosok elő sem merik dugni az orrukat! Valami félreértés van itt. Mr. Fogg azzal fejezte be, hogy semmiképp sem hagyja magára a fiatalasszonyt, hanem elviszi Hongkongba.

- De délben indul a hajó! - figyelmeztette Passepartout.

- Tizenkettő előtt a fedélzeten leszünk - felelte egyszerűen és rendületlenül a gentleman.

A válasz oly határozott volt, hogy Passepartout önkéntelenül is megállapította magában:

„Hogy a csodába ne! Napnál világosabb! Tizenkettő előtt a fedélzeten leszünk!” De azért cseppet sem volt nyugodt.

Fél kilenckor kinyílt a szoba ajtaja. Ismét belépett a rendőr, és a szomszédos terembe kísért a foglyokat. Bírószobai tárgyalóterem volt; meglehetősen szép számú európai és bennszülött hallgatóság szorongott már a karzaton.

Mr. Fogg, Mrs. Auda és Passepartout egy padra ült, szemben a bíró és az írnok emelvényével.

Obadiah bíró úr kisvártatva meg is jelent, nyomában írnoka. Gömbölyded férfiú volt. Fürgén leemelte a szőgről és fejére tette a bírói parókát.

- Első számú tárgyalás - szólalt meg.

Kezével végigsimította a parókát.

- Hogyhogy? Ez nem az én parókám!

- Csakugyan, bíró úr, a paróka az enyém - felelte az írnok.

- De kedves Oysterpuf úr, hogy képzeled, hogy a bíró írnoki parókában helyesen tud ítélni?

Megtörtént a parókaváltás. Passepartout a nekikészülődés közben tükön állt, mert úgy találta, fenn a karzaton a nagy órának szinte száguld a mutatója.

- Első számú tárgyalás - kezdte újra Obadiah bíró.

- Phileas Fogg! - szólalt meg Oysterpuf írnok.

- Itt vagyok - felelte Mr. Fogg.

- Passepartout!

- Jelen! - válaszolt Passepartout.

- Helyes! - mondta Obadiah bíró. - Két napja lessük a vádlottakat valamennyi Bombayből érkező vonatonál.

- De hát mi ellenünk a vád?! - fakadt ki Passepartout türelmetlenül.

- Mindjárt megtudják - mondta a bíró.

- Uram - szólt most Mr. Fogg -, angol állampolgár vagyok, és jogomban áll...

- Talán sérelem érte uraságodat? - kérdezte a bíró.

- Nem.

- Akkor jó! Vezessék elő a panasztevőket.

A bíró felszólítására kinyílt egy ajtó, és egy teremőr három hindu papot kísért be.

- Innen fúj hát a szél! - dohogott Passepartout. - Ezek a nyavalyások akarták megégetni az ifjú hölgyet!

A papok felsorakoztak a bíró előtt, az írnok pedig hangosan felolvasta a vádiratot Phileas Fogg és inasa ellen; az ellenük a vád, hogy megszenstelenítették a brahman vallás egyik szent épületét.

- Hallották? - kérdezte Phileas Foggtól a bíró.

- Igen, uram - válaszolta Mr. Fogg, miközben órájára pillantott. - Igazuk van.

- Úgy! Szóval bevallja?...

- Bevallom, de elvárom, hogy a három pap is bevallja, mire készültek a Pillaji pagodánál.

A papok összenéztek. Szemmel láthatólag szót sem értettek a vádlott kérdéséből.

- Úgy van! - robbant ki Passepartout. - A Pillaji pagodánál akarták megégetni áldozatukat!

Még nagyobb elképedés a papok között; teljes értetlenség a bírói emelvényn.

- Miféle áldozatukat? - kérdezte Obadiah. - Kit akartak megégetni? Bombayben, a város szívében?

- Bombayben?! - kiáltott fel Passepartout.

- Persze hogy Bombayben. Ki beszél itt a Pillaji pagodáról? A Malabar Hill pagodáról van szó, Bombayben.

- Itt vannak a bűnjelek is: a szentségtörésben részes lábbelik - szólalt meg most az írnok, és egy pár cipőt helyezett íróasztalára.

- Az én cipőm! - kiáltott fel Passepartout, mert annyira meglepődött, hogy nem tudta visszatartani csodálkozását.

Képzeltető, micsoda zűrzavar támadt mind az úr, mind az inas gondolataiban. Réges-rég megfélekedtek már a bombayi zenebonáról, és most mégis emiatt kerülnek Calcuttában a törvény elé.

Mert Fix detektív nagyon jól felismerte, milyen jó tőkét kovácsolhat ebből a kínos históriából. Tizenkét órával elhalasztotta indulását, és ellátta jó tanácsaival a Malabar Hill pagoda papjait; busás kártérítést ígért nekik, mert jól tudta, hogy az angol kormány efféle vétségekben nem ismeri a tréfát; azután a következő vonattal a szentséggyalázó után uszította a papokat. Phileas Fogg és inasa azonban a fiatal özvegy kiszabadítása közben sok időt vesztett, úgyhogy Fix és a hinduk előbb érkeztek meg Calcuttába; közben a bíróságot táviratilag értesítették, hogy a pályaudvaron azonnal tartóztassa le a szökevényeket. Nem nehéz elképzelni, mit érzett Fix, amikor értesült, hogy Phileas Fogg még nem érkezett meg India fővárosába. Nem gondolhatott másra, mint hogy a bankrabló leszállt a Peninsular Railway egyik közbülső állomásán, és valamelyik északi tartományba menekült. Fix huszonnégy órát állt lesben a pályaudvaron; halálos nyugtalanság gyötörte. De micsoda öröm másnap reggel, amikor megpillantotta emberét: Fogg, maga Fogg szállt ki az egyik kocsiból, igaz, nem egyedül, hanem egy fiatal hölgy társaságában. Fix még csak nem is gyanította, hogy az ifjú hölgy honnan került elő. Tüstént egy rendőrt szabadított a nyakukra; így került aztán Obadiah bíró elé Mr. Fogg, Passepartout és a bundelkhandi rádza özvegye.

És ha Passepartout figyelmét nem foglalja le teljesen a maguk dolga, észrevehette volna a karzat egyik zugában a detektívet, amint érthető izgalommal követte a vitát - mert akárcsak Bombayben vagy Szezbán, a letartóztatási parancs még most, Calcuttában sem volt a kezében.

Eközben Obadiah bíró jegyzőkönyvbe vétette Passepartout akaratlan vallomását; a derék fickó pedig minden pénzt megadott volna érte, hogy hallatlanná tegye elhamarkodott szavait.

- Beismerik bűnösségüket? - kérdezte a bíró.

- Be - válaszolt hidegen Mr. Fogg.

- Tekintettel arra - folytatta a bíró -, hogy az angol törvény intenciója szerint egyaránt szigorú védelemben részesíti India népességének valamennyi vallását; tekintettel arra, hogy nevezett Passepartout beismeri, miszerint tetten érték, amint szentségtelen lábbal meggyalázta Bombayben, október havának 20-ik napján a Malabar Hill pagoda megszentelt kövezetét, a bíróság nevezett Passepartout-t ezennel kétheti börtönre és háromszáz font (7500 frank) pénzbírságra ítéli.

- Háromszáz font pénzbírságra! - kiáltott fel Passepartout; mert az egészből csupán a bírság érdekelte.

- Csend! - süvöltötte a teremőr.

- Továbbá - folytatta Obadiah bíró -, tekintettel arra, hogy semmi módon nem bizonyítható, miszerint nem volt bünszövetség az inas és a gazdája között, és mivel az utóbbi felelősséggel tartozik a szolgálatában álló egyén mindennemű ténykedéseiért, a bíróság nevezett Phileas Foggot elmarasztalja, és egyheti börtönre, valamint százötven font bírságra ítéli. Írnok, kérem a következő ügyet!

Fix kimondhatatlanul boldogan lapult zugában. Phileas Fogg egy hétig Calcuttában! Ennyi idő nem is kell, hogy a letartóztatási parancs utolérje.

Passepartout-val forgott a világ. Ez az ítélet koldusbotra juttatja gazdáját. Elveszti húszezer fontos fogadását, mégpedig semmi egyébért, mint hogy ő, Passepartout süketfajd módjára elbámészkodott abban az átkozott pagodában!

Phileas Fogg oly tökéletesen uralkodott magán, mintha nem is róla szólna az ítélet; még csak a szeme se rebrent. Mikor azonban az írnok a következő tárgyalás szereplőit szólította, felállt, és így szólt:

- Óvadékot adok.

- Jogában áll - válaszolta a bíró.

Fix hátán végigfutott a hideg, azonban hamarosan visszanyerte nyugalját, amint meghallotta, hogy a bíró, „tekintettel arra, hogy Phileas Fogg és inasa idegen személyek”, fejenként ezer font (25 000 frank) óvadékot rótt ki rájuk. Csillagászati szám!

Mr. Fognak tehát kétezer fontja bánja, ha nem tölti le büntetését.

- Fizetek - szólt a gentleman.

Kivette Passepartout kezéből a zsákot, előhúzott belőle egy köteg bankót, és az írnok asztalára helyezte.

- Az összeget visszakapja, ha kiszabadult - mondta a bíró. - Addig óvadék ellenében szabadlábra helyezem mindkettőjüket.

- Gyerünk! - szólt Phileas Fogg az inasához.

- De legalább a cipőmet adják vissza! - kiáltott Passepartout, mert fejébe szállt a vér.

Visszaadták a cipőjét.

- Olcsóbb is lehetett volna! - sopánkodott. - Több mint ezer font darabja! És hogy szorít!

Passepartout teljesen elkámpicsorodva követte Mr. Foggot, aki karját nyújtotta az ifjú hölgynek. Fix továbbra is azt remélte, hogy emberének esze ágában sem lesz leszurkolni a kétezer fontot, inkább leüli az egy hetet. Fogg után loholt tehát.

Mr. Fogg kocsit bérelt, és Mrs. Auda meg Passepartout társaságában nyomban kocsiba szállt. Fix a kocsi után nyargalt; csakhamar kijutottak az egyik rakodóra.

A kikötő vizén félmérföldnyire horgonyzott a *Rangoon*; árbochegyén az indulást jelző zászlócska lengedezett. Tizenegyet ütött az óra. Mr. Fognak egyórányi előnye volt. Fix látta, amint kiszáll a kocsiból, és Mrs. Audával és inasával helyet foglal egy csónakban. A detektív toporzékolt.

- Piszok! - tört ki belőle. - Hát utazik! Kétezer fontot kidob az ablakon! Szórja a pénzt ez a rabló! De a világ végéig üldözöm, ha kell; bár ha folytatja, hamarosan nyakára hág a lopott pénznek!

A detektívnek minden oka megvolt, hogy így okoskodjon. Hiszen mióta Phileas Fogg Londonból távozott, részint útiköltségre és borraivalóra, részint elefántra, óvadékra és bírságokra eddig több mint ötezer fontot (125 000 frank) hagyogatott el, tehát a visszaszerzett összegből a detektívekre váró százalékos részesedés napról napra jobban olvadozott.

TIZENHATODIK FEJEZET

Fix úgy tesz, mintha kettőig sem tudna számolni

A Kínai- és a Japán-tengeren a Fél-szigeti és Keleti Társaság tulajdonában többek között a *Rangoon* nevű gőzhajó teljesít szolgálatot. Vasból épült csavargőzös, vízkiszorítása 1770 bruttóregisztertonna; hajógépe névlegesen 400 lóerős. Sebességben tehát felért a *Mongoliával*, kényelemben azonban mögötte maradt. Mrs. Audának nem is volt része olyan kényelemben, mint Phileas Fogg szeretne volna. De mindössze 3500 mérföld állt előttük, tizenegy-tizenkét napi út, s a fiatalasszony nem bizonyult túl igényesnek.

Az átkelés első napjaiban Mrs. Auda közelebbről is megismerhette Phileas Foggot. Soha nem mulasztotta el, hogy legőszintébb hálájáról biztosítsa. A halvérű gentleman, legalábbis a látszat szerint, rendületlen közönnyel hallgatta; hangjának egyetlen rezdülése, egyetlen mozdulata nem árulta el, hogy vannak-e egyáltalán érzelmei. Gondja volt rá, hogy a fiatal hölgy semmiben ne szenvedjen hiányt. A nap bizonyos óráiban szabályszerűen megjelent, s ha beszélni nem is beszélt, mindenesetre meghallgatta Mrs. Audát. Szigorúan, pontról pontra teljesítette mindazt, amit az udvariasság megkövetel, de olyan furcsa kedvességgel és kiszámíthatatlansággal, mint egy gépezet, melynek minden mozdulatát erre a társasági célra tervezték. Mrs. Auda mindezt nem tudta mire vélni, Passepartout azonban tőle telhetően tájékozott, milyen csodabogár a gazdája. Azt is elmondta, miféle fogadás kergeti a gentlemant a világ körül. Mrs. Auda mosolygott, de végül is életét köszönheti neki, és megmentőjének mit sem árthat, ha a hála szemüvegén tekint rá.

Mrs. Auda maga is megerősítette mindazt, amit élete megkapó történetéről a hindu elefánt-hajcsár elmondott. Igen, valóban ahhoz a néphez tartozik, amelyik a legelőkelőbb a bennszülöttek között. Indiában több párszi kereskedő roppant vagyont gyűjtött gyapotkereskedelemmel. Egyiküknek, név szerint Sir James Jejeebhoy-nak nemesi rangot adott az angol kormány: ennek a Bombayben lakó gazdag úrnak rokona Mrs. Auda. Éppen Sir Jejeebhoy-nak egyik unokatestvérét, a nagytekintetű Jejeeht szándékozott felkeresni Hongkongban. Nem hiába remél-e nála támaszt és menedéket? Ki tudja?

Mr. Fogg erre csak azzal felelt, hogy ne nyugtalankodjék: minden rendben lesz, matematikailag!

Így mondta, szóról szóra.

Megértette-e vajon a fiatalasszony, mit jelent ez a visszataszító határozószó? Talán igen, talán nem. Mindenesetre Mr. Foggra pillantott nagy szemével, mely „tisztá fényben ragyog, mint a Himalája szent tavai”. Fogg azonban, a rendületlen Fogg ezúttal szinte a szokottnál is jobban begombolkozott: semmi jelét nem adta, hogy fejest kíván ugrani ebbe a tóba.

A *Rangoon* remek körülmények közt futotta be útjának első felét. Nem volt semmi baj az idővel. A roppant öbölnek az a tája, melyet „Bengália kitárt kebelé”-nek hívnak a tengerészek, kedvezett a gőzösnek. A *Rangoon* utasai csakhamar megpillantották az Andaman-sziget-csoport legnagyobb szigetét, a Nagy-Andamant; messziről megismerik a hajósok a 2400 láb magas Saddle-Peak festői hegytetőjéről.

Elég közel követték a partot. A szigeten lakó vad pápuák nem mutatkoztak. Az emberi fejlődés legalsó lépcsőfokán álló lények ezek, de alaptalanul vádolják őket emberevéssel.

Felségesen tárulkozott fel a szigetek panorámája. Az előtérben legyező- és arékapálmák, bambusz-, szerecsendió- és tikkák, óriás mimózacserjék, páfrányfák rengeteg erdőségei fedték a tájat, a távolban hegységek könnyed körvonalai rajzolódtak a láthatárra. A part falán ezrével

nyüzsgött a szalangánafecske; ehető fészük az egyik legfinomabb csemegének számít a Mennyei Birodalomban. Az Andaman-szigetek változatos látványa azonban sebesen elsuhant, és a *Rangoon* gyorsan haladt a Malaka-szoros felé, hogy azon át elérje a Kínai-tengert.

Mivel töltötte az átkelést Fix, aki igazán az ötödik kerék szerepét játszotta ebben a föld körüli hajókázásban? Amikor Calcuttában tengerre szállt, utasításba adta, hogy ha végre megérkezik az elfogatóparancs, küldjék utána Hongkongba; azután sikerült feljutnia a *Rangoon* fedélzetére anélkül, hogy Passepartout észrevette volna; most abban reménykedett, hogy elbújhat, amíg a gőzös kikötőbe nem ér. Mert nem lett volna könnyű dolga, ha meg akarja magyarázni, mit keres a hajón. Passepartout joggal hihette, hogy most is Bombayben van, és nyomban gyanút fogott volna. A körülmények vaslogikája azonban rákényszerítette, hogy ismét felvegye derék barátunkkal a félbeszakadt ismeretséget.

Hogy hogyan? Azt is meglátjuk azonnal.

A detektív minden vágya és minden reménye most már a világ egyetlenegy csücskére összpontosult: Hongkongra, mert a gőzös Singapore-ban alig töltött időt, Fix itt nem is kezdhet semmihez. Csupán Hongkong lehet tehát a bankrabló letartóztatásának színhelye, mert ha nem, akkor agyó! - azután már bottal ütheti a nyomát.

Hongkong, igen, mert az még angol birtok, de az utolsó az egész útvonalon. Ezen túl Kína, Japán, Amerika szinte tökéletes menedékhelyet biztosít ennek a Foggnak. Hogyha az elfogatóparancs, mely nyilván egyre kergeti Fixet, végre Hongkongba jut, a detektív letartóztatja Foggot, és a helyi rendőrség kezére játssza. Gyerekjáték az egész. Hongkong után azonban egyszerű elfogatóparancs mit sem ér. Hivatalos kikérésre lesz szükség. Tehát ezer új akadály, huzavona, mindenféle bonyodalom; a gazfickó pedig halászhat a zavarosban, és végképp kereket old. Hogyha haditerve Hongkongban kudarcot vall, később már, ha nem is lehetetlen, de rendkívül nehéz dolga lesz, amennyiben folytatni akarja.

„Nos - tépelődött kabinjában Fix, miközben csigalassúsággal vánszorogtak az órák -, nos, vagy Hongkongba ér a letartóztatási parancs, és akkor fülön csípem a fickót, vagy nem, s akkor, török-szakad, meg kell akadályoznom, hogy továbbutazzon! Kudarc Bombayben, kudarc Calcuttában! Hogyha Hongkongban is csúffá tesznek, vége a becsületemnek! Nincs pardon, most célt kell érnem. De mi a teendő, hogy szükség esetén meggátolhassam ennek az átkozott Foggnak a továbbutazását?”

Végső soron Fix arra is elszánta magát, hogy mindent bevall Passepartout-nak, lerántja a leplet gazdájáról, mert ha szolgálja is, cinkosnak bizonyára nem cinkosa. Ha Passepartout szeméről leesik a hályog, megijed majd, hogy ő is bajba kerülhet, és nyilvánvalóan Fix mellé áll. Ez azonban elég kockázatos fogás; csupán végső esetben alkalmazandó. Passepartout-nak egyetlen elejtett szava is elég, hogy menthetetlenül zátonyra fusson Fix próbálkozása.

A detektívnek eszerint ugyancsak főtt a feje, amikor megpillantotta Mrs. Audát Phileas Fogg társaságában a *Rangoon* fedélzetén; ez új távlatokat nyitott előtte.

Ki ez a nő? Milyen körülmények között került Phileas Fogg társaságába? Nyilván csakis Bombay és Calcutta között találkozhattak. De hol, a félsziget melyik partján? A véletlen sodorta Phileas Fogg mellé ifjú útítársát? Vagy éppen ellenkezőleg, a gentleman azért vállalkozott erre az indiai utazásra, hogy felkeresse a bájos teremtet? Mert igazán bájos volt! Fix jól megnézte a calcuttai tárgyalóterem karzatáról.

Képzeltük, hogy furdalta a detektív oldalát a kíváncsiság. Azon töprengett, nem bűnös nőrablás van-e a dolog háttérében. De igen, biztosan! Ez a gondolat befészkelődött Fix képzeletébe, s ő nyomban felismerte, micsoda tőkét kovácsolhat belőle. Akár férjes asszony

az ifjú hölgy, akár nem, biztosan megszöktették, s ennek folytán Hongkongban úgy bemárthatja a szöktetőt, hogy ezúttal nem ússza meg, bárhogya szórna is a pénzt.

Persze nem szabad megvárnia, míg a *Rangoon* Hongkongba ér. Utálatos szokása ennek a Foggnak, hogy hajóról hajóra száll, és régen bottal üthetik a nyomát, mire ő dologhoz látna.

Tehát az a legfontosabb, hogy értesítse az angol hatóságokat, és előre jelezze a *Rangoon* érkezését, még mielőtt befutna a kikötőbe. Ez igazán semmiség, mert a gőzös kiköt Singapore-ban; Singapore-t pedig távírvonal köti össze Kína partjával.

Mindazonáltal Fix elhatározta, hogy vallatóra fogja Passepartout-t; nagyobb biztonságot akart, mielőtt cselekedne, és megkezdene haditervét. Tudta, hogy könnyűszerrel szóra bírja barátunkat; úgy döntött, felfedi eddigi inkognitóját. Nem vesztegethette az időt. Október 31-e volt: a *Rangoon* már másnap partot ér Singapore-ban.

Fix tehát e napon előbújt kajütjéből, a fedélzetre ment, hogy a legnagyobb meglepetést színélve ő szólítsa meg „előre” Passepartout-t. Passepartout a hajó orrában sétált, amikor a detektív feléje rohant.

- Uraságod itt, a *Rangoonon*? - lelkendezett.

- Fix úr itt, hajónk fedélzetén? - válaszolt Passepartout, mert nem tudott hová lenni a meglepetéstől, hogy viszontlátja útítársát, akivel a *Mongolián* ismerkedett meg. - Hogyhogya? Itt akadunk össze, útban Hongkong felé? Hiszen Bombayben elköszöntünk! Hát kegyed is a világot utazza körül?

- Ó, nem - felelte Fix -, úgy tervezem, Hongkongnál nem megyek tovább... legalábbis néhány napig.

- Ah! - szólt Passepartout, s szemlátomást elcsodálkozott. - És miért nem láttam Calcutta óta a fedélzeten?

- Hát... egy kis rosszullét... tengeribetegség... Inkább a szobámban heverésztem... a Bengál-öbölben nem volt akkora szerencsém, mint az Indiai-óceánon. És a gazdája, Phileas Fogg úr hogya érzi magát?

- Egészséges, mint a makk; pontosan teljesíti útítervét. Egy nap késése sincs! És kérem, Fix úr: ha nem tudná, egy ifjú hölgy is van velünk.

- Egy ifjú hölgy? - csodálkozott a detektív, és tökéletesen megjátszotta, hogya nem érti, mit akar útítarsa.

Passepartout azonban hamarosan beavatta a történetbe. Elmondta balesetét a bombayi pagodában, el a kétezer fontos elefántot, a szüttit, Auda megszöktetését, a calcuttai bíróság marasztaló ítéletét, szabadlábra helyezésüket és az óvadékot. Fix töviről hegyire ismert minden mozzanatot, azonban úgy tett, mint aki semmiről sem tud, Passepartout meg váltig élvezte, hogya ilyen érdeklődő hallgatónak ecsetelheti kalandjait.

- De hát végül is mi a szándéka gazdájának az ifjú hölgygel? - kérdezte Fix. - Talán magával viszi Európába?

- Dehogya viszi, Fix úr, dehogya viszi! Egy gazdag hongkongi kereskedő gondjaira bizzuk, a hölgy egyik rokonára; ez minden szándékunk.

„Hát itt hiába minden!” - gondolta magában a detektív, és igyekezett leplezni csalódását.

- Meghívhatom egy ginre, Passepartout úr?

- Hogya, Fix úr, nagyon szívesen. Igazán megtehetjük, annak öröme, hogya a *Rangoonon* is összeakadtunk!

TIZENHETEDIK FEJEZET

*Apróságok a hajóúton,
Singapore-Hongkong között*

E naptól fogva Passepartout és a detektív gyakran találkozott, de Fix igen tartózkodónak mutatkozott útitársával szemben, és nem igyekezett szóra bírni. Mr. Foggot mindössze távolról látta egy-két alkalommal; a gentleman legszívesebben a *Rangoon* nagyszalonjában Auda asszony mellett üldögélt, vagy - megrögzött szokása szerint - whistezett.

Passepartout eközben igen komolyan fontolóra vette, hogy Fix megint gazdájával együtt utazik. Különös véletlen! Érdemes elgondolkozni rajta; túlságosan is feltűnő. Fix úr igen szíves, kétségekívül igen előzékeny; Szuezban találkoztak össze, felszállt a *Mongoliára*, kiszállt Bombayben, azt mondta, ott van dolga, most pedig felbukkan itt a *Rangoonon*, Hongkong felé hajókézik, vagyis pontról pontra Mr. Fogg útvonalán halad: ez igazán elgondolkoztató! Az, hogy itt minden egybevág, legalábbis - furcsa! Mit akar ez a Fix? Passepartout megesküdtött volna, akár féltő gonddal őrzött papucsára, hogy Fix velük egyszerre távozik majd Hongkongból, méghozzá valószínűleg ugyanazon gőzhajón.

De ha száz évig töri is a fejét, akkor sem találta volna ki, mi a detektív megbízatása. Álmában sem képzelte volna, hogy Phileas Foggot mint közönséges tolvajt követik végig a földgolyóbison. Ám benne van az emberi természetben, hogy mindenre magyarázatot keres, Passepartout pedig, midőn hirtelen világosság gyúlt a fejében, a következőképpen magyarázta Fix állandó jelenlétét - és mi tagadás, magyarázata nem is volt egészen alaptalan. Szerinte Fix nem volt és nem is lehetett senki más, mint Mr. Fogg klubtársainak ügynöke: azért küldték utána, hogy ellenőrizze, szabályosan, a megállapított útiterv szerint folyik-e a föld körüli utazás.

„Világos! Világos! - ismételtegette magában a derék fiú, és büszkeség dagasztotta a keblét, hogy így belelát a kártyákba. - Kém, a londoni gentlemanek küldték a nyakukra! Igazán nem szép tőlük! Mr. Fogg maga a becsület, az egyenesség! Spiclit küldeni utána! Hej, urak, sokba kerül ez még önöknek!”

Passepartout egészen boldog volt ettől a felfedezéstől, mégis úgy döntött, szót sem szól gazdájának; attól félt, hogy Mr. Foggot megsértheti ellenfelei bizalmatlansága, és méltán. De már előre dörzsölte a kezét, mennyit ugratja majd Fixet alkalomadtán, persze csak burkoltan és anélkül, hogy kiadná magát.

Október 30-án, szerdán délután a *Rangoon* besiklott a Malaka-szorosba; ez választja el a szumátrai szárazföldtől a hasonló nevű félszigetet. Hegyekkel borított, igen tagolt, igen festői szigetekcskék takarták el a nagy szigetet a hajó utasainak szeme elől.

A *Rangoon*nak félnapi előnye volt a menetrendhez képest; másnap hajnali négy órakor kötött ki Singapore-ban, hogy kiegészítse szénrakományát.

Phileas Fogg elkönyvelte az előnyt a nyereségrovatba, és ezúttal ő is partra szállt; elkísérte Mrs. Audát, aki egy-két órát sétával kívánt tölteni.

Fix detektív Fogg minden mozdulatára gyanakodott; észrevétlenül most is követte őt. Passepartout Fix mesterkedéseinek láttán csak mosolygott a bajusza alatt, és nekivágott a városnak; vásárolni ment, szokása szerint.

Singapore szigete nem nagy, és igazán nem látványos. Nincs rajta hegy, tehát vonala sincs. De azért laposságában is kellemes. Nagy park; szép utak szelik keresztül-kasul. Mrs. Auda és

Phileas Fogg csinos fogatra szállt. Új-Hollandiából származó telivér paripák húzták; így indultak sétára. Útjuk mentén pálmaligetek levélzete villogott, és susogtak a szegfűszegfák; a szegfűszeg ezek feslő virágjának kocsánya. Távolabb, a villák körül borscserjék sövénye húzódott, nem tüskés zöld sövény, mint Európában; szágópálmák, buja lombozatú, hatalmas páfrányok élénkítették a trópusi táj képét; szerecsendiófák levele csillogott, mintha lakkozva volna, és átható illatot árasztott. Majomcsapatok szökelltek fürgén fáról fára az erdőkben; s a dzsungelben talán a tigris sem volt ritka vendég. Ne csodálkozzunk, hogy a viszonylag kicsiny szigeten az írmagját is nem pusztították ki ezeknek a félelmetes ragadozóknak; nem könnyű elbánni velük. Malakából csapatostul úsznak át a félszigetre a tengerszoroson.

Mrs. Auda és útítársa - aki nézelődött ugyan valamicskét, de semmit sem látott - két óráig kocsikázott a zöldben, azután visszatértek a városba. Nehézkés, tömzsi házak tömkelege ez, körülöttük üde kertekben mangosztán, ananász és egyéb gyümölcs terem: a világ legzamatosabb gyümölcsei.

Tíz órakor tértek vissza a gőzösre; nem is gyanították, hogy mindenütt nyomon követi őket a detektív, aki maga is kénytelen volt kocsit fogadni.

Passepartout a *Rangoon* fedélzetén várakozott. A derék fickó néhány tucat mangosztánt vásárolt; akkora gyümölcs ez, mint egy közepes alma, kívül sötétbarna, közepén lángvörös; fehér húsa szinte elolvad a szájban, az igazi ínyencek szerint nincs ennél menyeibb élvezet.

Passepartout igaz örömmel nyújtotta át Mrs. Audának, s a hölgy igen melegen megköszönte.

A *Rangoon* tizenegy órára megtöltötte szénraktárait, felszedte horgonyát, és néhány órával később eltűntek az utasok szeme elől Malaka magas hegyei, melynek erdőségeiben a föld legszebb tigrisei lelnek búvóhelyet.

Singapore-t mintegy 1300 mérföld választja el Hongkongtól; ez a sziget csöppnyi angol birtok, elcsatolták a kínai parttól. Phileas Fogg érdeke azt kívánta, hogy legfőbb hat nap alatt járja meg ezt az utat: csupán akkor éri el Hongkongban a hajót, amelyik november 6-án indul Japán egyik legnagyobb kikötőjébe, Jokohamába.

A *Rangoon* tetemes rakományt vitt. Singapore-ban tömegestül szálltak fel az utasok: hinduk, ceyloniak, kínaiak, malájok, portugálok; többnyire másodosztályon utaztak.

Eddig elég szép volt az idő, most azonban, a hold utolsó negyedében, meglehetősen megváltozott. Feltámadtak a hullámok. Olykor ugyancsak nekiszabadult a szél, de szerencsére délkelet felől, s ez kedvezett a steamernek. Ha vitorlára fogható volt, a kapitány vitorlát bontott. A *Rangoon* ilyenkor felcsarnakolták²⁹: brick módjára, gyakran két derékvitorlával és az előtörzsvitorlával futott, s amikor a gőz és a szél ereje összefogott, megkettőzte sebességét. Így hajóztak el a zötykölő, néha ugyancsak fárasztóan hullámzó tengeren Annam és Kokinkína partjai mellett.

Erről azonban inkább a *Rangoon* tehetett, mint a tenger. És ha az utasok java része megbetegedett, ezért elsősorban a gőzöst illethette szemrehányás.

Mert a Félszigeti Társaságnak a Kínai-tengeren járó hajói súlyos szerkezeti hibában szenvednek. Tervezőik helytelenül számították ki a terhelési merülés és a hajómélység viszonyát, ennek következtében igen csekély az ellenállásuk, ha a tengert járlák. Kevés a víznek hozzáférhetetlen, zárt térfogatuk. Tengerésznyelven szólván „nyelnek”, és e rossz szokásuk folytán elég, ha egy-két bukóhullám átcsap a fedélzeten, mozgásuk máris megváltozik.

Ezek a hajók tehát - kivéve talán gépezetüket és párologtató-felszerelésüket - messze elmaradnak a Francia Tengerhajózás Impéatrice és Cambodge típusú hajói mögött. Ez utóbbiakat úgy

29 Azaz: felszerelték az árbocokat, vitorlaköteleket és vitorlákat

tervezték a mérnökök, hogy csupán saját súlyukkal egyenlő vízmennyiség nyomása alatt süllyednek el, a Féliszigeti Társaság hajói pedig, a *Golconda*, a *Corea* és végül a *Rangoon* már saját súlyuk hatodával is elmerülnek.

A rossz időben tehát ugyancsak helyénvaló volt minden óvatosság. Időnként rákényszerültek, hogy bevonják a vitorlákat, és félgőzzel haladjanak. Az efféle idővesztés látszólag semmi gondot sem okozott Phileas Foggnak, Passepartout azonban nem lelte a helyét. Ilyenkor a kapitányt, a gépészt, a Társaságot szidta, és pokolba kívánt mindenkit, aki utasszállítással foglalkozik. Idegességében talán az a gondolat is játszott némi szerepet, hogy otthon, a Saville Row-i házában az ő költségére ég most is a gáz.

- Szóval alig várja, hogy Hongkongba érjünk? - kérdezte tőle egy nap a detektív.

- Alig bizony! - felelte Passepartout.

- Úgy véli, Mr. Foggnak sürgős az átszállás a jokohamai hajóra?

- Sürgős, pokolian.

- Szóval ön is komolyan veszi ezt a furcsa utazást a föld körül?

- Halálosan komolyan. És ön, Fix úr?

- Én? Szót sem hiszek az egészről!

- Ne mondja! - felelte Passepartout, és a detektívre kacsintott.

„Hogy érti ezt?” - tűnődött a detektív. A gúnyos kiszólás nyugtalanította, maga sem tudta, miért. Talán átlát rajta a francia? Maga sem tudta mire vélni. De senki sem ismeri a titkát, senki nem sejt, hogy detektív; hogy találhatta ki Passepartout? Márpedig bizonyosan lappang valami hátsó gondolat Passepartout szavai mögött.

Sőt egy napon úgy adódott, hogy a derék fickónak még ennyi sem volt elég. Egyszerűen nem tudta megállni, nem bírta csomóra kötni a nyelvét.

- Mondja csak, Fix úr - kérdezte csipkelődve útitársától -, hogyha megérkezünk Hongkongba, bármily nehéz lesz is, megválnék egymástól, ugyebár?

- Hát... - válaszolt Fix meglehetősen zavartan - nem is tudom... lehet, hogy...

- Jaj, istenem - szólt Passepartout -, igazán boldog volnék, ha továbbkísérne! Igaz is! Csak nem ver gyökeret útközben a Féliszigeti Társaság vérbeli ügynöke? Bombaybe készült csupán, és tessék, maholnap Kínában jár! Aztán Amerika következik, s onnan már csak egy ugrás Európa!

Fix figyelmesen vizsgálta útitársát, de az oly kedvesen pillantott rá, hogy a detektív legjobbnak látta, ha vele nevet. Ám a kópé ugyancsak elemében volt; most meg azt kérdezte:

- És remélem, a munkáját jól megfizetik.

- Igen is, meg nem is - válaszolta Fix, s a szeme sem rezdült. - Néha bevág az üzlet, néha nem. De nyilván elképzel, hogy nem a saját zsebembe utazom!

- Esküdni mertem volna rá! - kiáltott fel Passepartout, és megint tiszta szívből kacagott.

A társalgás végeztével Fix kajütjébe tért, és elmerült gondolataiban. Átlátnak rajta, nem vitás. Akár így, akár úgy, ez a francia kitalálta, hogy detektív. De szólt-e a gazdájának? És mi a szerepe az egészben? Cinkos, vagy nem cinkos? Kiderült-e már, hogy ő miben jár? Mert ha igen, akkor neki lőttek. A detektív nehéz órákat töltött így; hol azt hitte, minden elveszett, hol meg remélte, hogy Fogg nem ismeri a helyzetet: egyszerűen sehogy sem tudta, mitévő legyen.

Közben elcsitulnak zaklatott gondolatai, és úgy döntött, őszintén beszél Passepartout-val. Ha nem lesz lehetősége, hogy Foggot letartóztassa Hongkongban, s ha az arra készül, hogy ezúttal végleg távozik az angol birtokokról, akkor ő mindent elmond Passepartout-nak. Ha az inas egy húron pendül gazdájával, és mindent tud, akkor végleg kudarcot vallott vállalkozása; de ha semmi része nincs a lopásban, akkor jobban jár, ha faképnél hagyja a tolvajt.

Ilyen volt hát a két férfi kapcsolata; Phileas Fogg felséges közönyben trónolt fölöttük. Ő elméleti számítások szerint körpályán futott a föld körül; és ügyet sem vetett a körülötte keringő bolygófiókákra.

Pedig volt a közelben - csillagászati kifejezéssel élve - egy zavaró égitest, amely rendellenes viselkedésre ösztönözhetné volna a gentleman szívét. De nem! Mrs. Auda varázsereje, Passepartout legnagyobb meglepetésére, hatástalan maradt, és ha egyáltalában előidézett némi rendellenességeket, azt nehezebb lett volna kiszámítani, mint az Uranus ingadozását, mely a Neptunus felfedezésére vezetett.

Igen!

Passepartout napról napra egyik ámulatból a másikba esett, hisz az ifjú hölgy szeméből mélységes hála ragyogott gazdájára felé. Hát ennek a Phileas Foggnak is csak a hősiességre van szíve, de a szerelemre... Hogy az utazás viszontagságai nyugtalanították volna, annak semmi jelét nem adta. Passepartout eközben szüntelen izgalomban élt. Az egyik napon az „engine-room”³⁰ korlátjára támaszkodva a hatalmas gépezetet figyelte - amikor a hajó vadul előrebillent a hullámokon, lapátja a levegőben csapkodott, s ilyenkor a hajógép meg-megszaladt. Szelepjéből felcsapott a gőz, s a derék fickó epét hányt dühében.

- Nem elég a munka a szelepeknek! Nem elég! - kiáltott fel. - Egy helyben állunk! Ezek az angolok! Hej, volna csak ez a hajó amerikai, talán a levegőbe repülnénk, de gyorsabban haladnánk, annyi szent!

30 Gépterem (ejtsd: *endzsinarum*)

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

*Phileas Fogg, Passepartout és Fix
külön-külön lát dolga után*

Az átkelés utolsó napjaiban meglehetősen rossz volt az idő. Dühöngött a szél. Tartósan fújt északnyugat felől, és gátolta futásában a gőzhajót. A *Rangoon* billegett, erősen táncolt, s az utasok méltán haragudtak a hosszú hátú, fárasztó hullámokra, melyeket a nyílt tenger felől hömpölygetett a fürgeteg.

November 3-án és 4-én a szél oly erős volt, hogy már viharoknak is beillett. Vad szellőkések korbácsolták fel a tengert. A *Rangoon* fél napra bevont minden vitorlát, időről időre indította meg csupán a hajócsavart, s úgy lavírozott, hogy a hullámok el ne sodorják. Minden vitorlát felcsavartak, de még a kötélzet is túl sok kapaszkodót nyújtott a szélnek, s az orkánszerűen sűrült a kötelek között.

Gondolhatjuk, mennyire lecsökkent a gőzös sebessége; úgy becsülték, húszórás vagy - ha nem szűnik a vihar - ennél is több késéssel érkezik Hongkongba.

Phileas Fogg szokása szerint szenvtelenül figyelte a tomboló tengert; úgy látszott, mintha személyes ellensége volna az óceán. Tekintete pillanatra sem komolyodott el, jóllehet egy húszórás késés meghiúsíthatta egész utazását, mert félő volt, hogy nem éri el a Jokohama felé induló gőzhajót. De a gentlemannek, úgy látszik, nem voltak idegei: nem tudta, mi a türelmetlenség, mi a bosszúság. Mintha még ez a vihar is a programjához tartozna, mintha megrendezték volna. Mrs. Auda szóvá is tette útítársa előtt ezt az akadályt, de éppoly nyugodtnak találta Phileas Foggot, mint azelőtt bármikor.

Fix egészen más szemmel látta a dolgokat. Mondhatni, éppen fordítva. Tetszett neki a vihar. Hát még akkor milyen boldog lett volna, ha a *Rangoon* visszakergeti az orkán! Minden késedelem fölöttébb kedvére volt; így ez a Fogg kénytelen lesz Hongkongban maradni néhány napig. Szóval az ég is őt pártolja, azért küldi ezeket a remek szélrohamokat. Egy kissé belebetegedett ugyan, de annyi baj! Fel-felkavarodott a gyomra, azonban ügyet sem vetett rá, s miközben a tengeribetegség testének minden porcikáját kifacsarta, lélekben oly boldog volt, mint még soha.

Gondolhatjuk, hogyan viselkedett Passepartout a válság óráiban. Alig tudta leplezni haragját. Hiszen mindeddig minden úgy ment, mint a karikacsapás! A föld és a víz kezes báránként engedelmeskedett gazdájának. Parancsa szerint futottak gőzhajók, vasutak. A szél és a gőz összefogott, hogy útja sikerüljön. Most meg a csalódások órája következik? Passepartout se élt, se halt, mintha saját zsebéből kellene kifizetnie a fogadás összegét, a húszezer fontot. Felbőszítette a vihar, megőrzítették a szélrohamok, legszívesebben megkorbácsolta volna a rakoncátlan tengert. Szegény fiú! Fix gondosan leplezte előtte örömét, s igaza volt, mert ha Passepartout sejtette volna, milyen boldog, a detektív megemlegette volna azt a pillanatot.

Passepartout az egész vihart a *Rangoon* fedélzetén töltötte. Nem lett volna maradása a hajófenéken. Kúszott-mászott az árbocokon, az egész legénység ámulva figyelte; mindenütt segített, fürge volt, akár a mókus. Fáradhatatlanul faggatta a kapitányt, a tisztet, a matrózokat, s azok, akarva-akaratlan, derültek is eleget izgága barátunkon. Passepartout török-szakad, tudni akarta, meddig tart még a vihar. Azt felelték, kérdezze meg a barométert, de az nem volt hajlandó feljebb emelkedni.

Passepartout dühösen megrázta a műszert, de hiába volt ütlegek és szitkok zápora, a barométer fittyet hányt neki.

Végre elcsitult az orkán. November 4-én megváltozott a tenger. A szél két negyeddel délre fordult, s megint kedvező irányból fújt.

Az időjárással együtt Passepartout kedve is felderült. Ismét felvonhatták a derék- és az alsó vitorlázatot, s a *Rangoon* bámulatos sebességgel folytatta útját.

Most már azonban nem nyerhették vissza egészen a kárba vesztett időt. Ez ellen már semmit sem tehettek; a földet csupán 6-án hajnali ötkor jelezték a megfigyelők. Phileas Fogg útitervében 5-e volt a gőzös érkezési ideje. De az csupán 6-án futott be. A teljes huszonnégy óra késés feltétlenül megakadályozza, hogy elérjék a jokohamai hajót.

Hat órákor a révkalauz a *Rangoon*ra szállt, s elfoglalta helyét a parancsnoki hídon, hogy a szoroson át bekormányozza a hajót a hongkongi kikötőbe.

Passepartout majd belehalt, úgy szeretne volna kifaggatni a révkalauzt; megkérdezni tőle, kifutott-e már Hongkongból a gőzös Jokohama felé. De nem volt mersze; úgy gondolta, jobb, ha az utolsó pillanatig nem adja fel egészen a reményt. Nyugtalanságába Fixet is beavatta. Az pedig, ravasz róka, még vigasztalagatta is: nincs semmi baj, Mr. Fogg legfölbjebb megvárja a következő hajót. Passepartout-t a guta környékezte.

Ha Passepartout nem is mert érdeklődni a révkalauztól, Mr. Fogg nem volt oly bátortalan; fellapozta *Bradshaw*-ját, és szokása szerint nyugodtan megkérdezte a révkalauzt, nem tudja-e, mikor indul Hongkongból hajó Jokohamába.

- Holnap, a hajnali dagálykor - felelt a révkalauz.

- Ejha! - szólt Mr. Fogg, de semmi nem mutatta, hogy csodálkozik.

Ott volt Passepartout is; legszívesebben összecsókolta volna a révkalauzt, Fix meg sokért nem adta volna, ha kitekerheti a nyakát.

- Mi a neve a gőzhajónak? - kérdezte Mr. Fogg.

- *Carnatic* - felelte az.

- Nem tegnap kellett volna indulnia?

- De igen, uram, azonban egyik kazánja elromlott, s ezért indulását holnapra halasztották.

- Köszönöm - válaszolt Mr. Fogg, és gépies léptekkel visszatért a *Rangoon* szalonjába.

Passepartout pedig megragadta a révkalauz kezét, hevesen megszorongatta, és így szólt:

- Derék ember maga, révkalauz úr!

A révkalauz nyilván sohase tudta meg, mivel érdemelte ki ezt a barátságos érzelemkitörést. Valahol síp szólt, mire elfoglalta helyét a parancsnoki hídon, s továbbvezette a gőzöst, a hongkongi kikötőben nyüzsgő dzsunkák, tankák, halászhajók s egyéb vízi alkalmatosságok között.

Egy órákor partot ért a *Rangoon*, s az utasok kiszálltak.

Meg kell vallanunk, ezúttal a véletlen egészen sajátságosan Phileas Fogg kezére járt. Ha a *Carnatic* kazánját nem kell megjavítani, a hajó november 5-én indult volna, s a Japán felé utazók várhattak volna egy hetet a következő gőzhajóra. Mr. Fogg tulajdonképpen már késett huszonnégy órát, ennyi késedelem azonban nem járt káros következményekkel a további utazásra.

A Jokohama és San Francisco közötti csendes-óceáni gőzösnek ugyanis közvetlen csatlakozása van a hongkongi hajóhoz, és nem indulhat el, míg az meg nem érkezik. Jokohamát persze huszonnégy órás késéssel érik el, ezt azonban a huszonkét napos csendes-óceáni

hajóúton könnyűszerrel pótolhatják. Phileas Fogg tehát, nem számítva ezt a huszonnégy órát, terv szerint haladt most is, harmincöt nappal londoni elindulása után.

A *Carnatic* csupán másnap reggel ötkor indult, vagyis Mr. Fogg tizenhat órát szentelhet ügyeinek, pontosabban Mrs. Auda ügyeinek. A hajóról kiszállva, karját nyújtotta az ifjú hölgynek, és egy gyaloghintóhoz kísért. A hordszékvivőktől megkérdezte egy szálloda címét, azok a Club Szállót ajánlották. A gyaloghintó megindult, nyomában Passepartout, s húsz perc múlva a szállóban voltak.

Lakosztályt bérelt az ifjú hölgynek; Phileas Fogg ügyelt, hogy mindene meglegyen. Azután közölte Mrs. Audával, hogy tüstént megkezdí kutatásait, előkeríti hongkongi rokonát, és gondjaira bízta a fiatalasszonyt. Egyben megparancsolta Passepartout-nak, maradjon a szállóban, míg vissza nem tér; legyen Mrs. Audának társasága.

A gentleman a tőzsdére kísértette magát. Ott nyilván ismeri valaki a tiszteletre méltó Jejeeht, nemhiába számít a város leggazdagabb kereskedői közé.

Mr. Fogg az egyik alkuszhoz fordult, az csakugyan ismerte a párszi kereskedőt, azonban azt mondta, már két esztendeje elköltözött Kínából. Nagy vagyont gyűjtött, azután Európában telepedett le - úgy hírlík, Hollandiában: azért ott, mert üzletei során szoros kapcsolatba került ezzel az országgal.

Phileas Fogg visszatért a Club Szállóba. Máris engedélyt kért Mrs. Audától, hogy lakosztályába léphessen, aztán köntörfalazás nélkül megmondta neki, hogy a tiszteletre méltó Jejeeh már nem tartózkodik Hongkongban, hanem valószínűleg Hollandiában lakik.

Mrs. Auda először semmit sem felelt. Végigsimította homlokát, és néhány pillanatig tűnődött. Aztán halkán ezt kérdezte:

- Mit tehetek most, Fogg úr?
- Igen egyszerű - felelt a gentleman. - Átjön Európába.
- De nem élhetek vissza...
- Nem él vissza semmivel, csöppet sem zavarja terveimet, ha jelen van... Passepartout!
- Parancs! - válaszolt Passepartout.
- Menjen a *Carnaticre*, foglaljon három kabint.

Passepartout-nak fölöttébb tetszett, hogy az ifjú hölgy társaságában utazhat tovább, mert Mrs. Auda igen kedvesen bánt vele - franciánk máris távozott a Club Szállóból.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

*Passepartout a kelletténél többet akar tudni
Mr. Foggról. Mi következik ebből?*

Hongkong mindössze kicsiny sziget, az 1842-es háború után a nankingi béke ítélte Angliának. Nagy-Britannia gyarmatosító géniusza néhány esztendő alatt jelentékeny várost telepített rá, és kikötőt létesített, a Victoria kikötőt. A sziget a kantoni folyótorkolatban, alig hatvanmérföldnyire van a túlparton épült portugál várostól, Macautól. A kereskedelmi verseny során Macau sorsa szükségképpen megpecsételődött, s a kínai átmenő kereskedelem java részét ma már az angol város foglalja le. Aki a hongkongi dokkokat, kórházakat, wharfokat³¹, raktárakat, gótikus székesegyházat, „government-house”-t³² és a makadámutakat látja, azt hihetné, valamelyik kereskedőváros vándorolta végig a földgolyóbist Kent vagy Surrey megyétől idáig, s most itt nőtt ki a földből, Kína mellett, szinte a szülőföld antipódusán.

Passepartout zsebre vágta hát a kezét, s a Victoria kikötő felé andalgott; nézegette a gyaloghintókat meg a vitorlás targoncákat, melyek most is divatban vannak a Mennyei Birodalomban; nézegette az utcákon tolongó kínaiak, japánok és európaiak sokadalmát. Eltekintve egy-két lényegtelen különbségtől, a derék fickó úgy érezhette, most is Bombay, Calcutta vagy Singapore utcáin jár. Szinte az egész világot körülövezik így az angol városok.

Passepartout megérkezett a Victoria kikötőbe. A kantoni folyótorkolatban ezer náció hajói hemzsegték, angolok, franciák, amerikaiak, hollandusok, hadi- és kereskedelmi hajók, japán vagy kínai bárkák, dzsunkák, szempák, tankák, sőt virághajók is: megannyi úszó virágágy a víz hullámain. Séta közben Passepartout-nak hol itt, hol ott sárga ruhás bennszülöttek ötlöttek szemébe: igen-igen öregecske volt valamennyi. Betért egy kínai borbélyhoz, hogy megborotválkozzon „kínai módra”, s a helybeli Figarótól, aki meglehetősen beszélt angolul, megtudta, hogy minden ilyen aggastyán legalább nyolcvanesztendő: ebben a korban megilleti őket a kiváltság, hogy a császári színt, a sárgát magukra ölthessék. Passepartout jót mulatott, bár maga sem nagyon tudta, miért.

Borotválkozás után a *Carnatic* hajóhídjára ment, s ott Fixet pillantotta meg; a detektív fel s alá sétált, Passepartout nagyon megértette. Fix arcán élénk bosszúság tükröződött.

„Remek! - gondolta Passepartout. - Nesze neked, Reform Club, az urak szénája ugyancsak rosszul áll!”

Derűsen mosolyogva lépett oda Fixhez; úgy tett, mintha nem venné észre, milyen feldúlt az útítársa.

A detektívnek volt is miért dühöngenie. Pokoli balszerencse: elfogatóparancs sehol! Nyilván folyvást üldözi, s csak akkor éri utol, ha a városban tölt néhány napot. És mivel útvonalukon Hongkong az utolsó angol terület, ez a Fogg végleg kereket old, ha nem tudja itt marasztalni.

- No, Fix úr, eldöntötte már, hogy velünk jön Amerikába? - kérdezte Passepartout.

- El - felelte Fix, és összeszorította a fogát.

- Ugye, mondtam?! - kiáltott fel Passepartout, és harsányan felkacagott. - Tudtam én nagyon jól, hogy nem bír megválni tőlünk. Jöjjön csak, jöjjön, váltsunk jegyet!

31 Rakpart (ejtsd: *worf*)

32 A legfőbb igazgatás székháza (ejtsd: *gavernmenthauz*)

Azzal mindketten beléptek a tengerhajózási társaság hivatalába, és kabint foglaltak négy személyre. Közben a tisztviselő tájékoztatta őket, hogy a *Carnatic* javítását befejezték, s a gőzhajó még aznap este nyolckor elindul, nem várja meg a másnap reggelt, mint eredetileg jelezték.

- Kitűnő! - válaszolt Passepartout. - Ez csak gazdám malmára hajtja a vizet. Máris szólok neki.

E pillanatban Fix merészet és nagyot gondolt. Elhatározta, mindent elmond Passepartout-nak. Talán ez az egyetlen módja, hogy néhány napig visszatartsa Hongkongban Phileas Foggot.

A hivatalból jövet Fix meghívta útítársát, térjenek be a kocsmába, egy kis frissítőre. Passepartout-nak nem volt sürgős dolga. Elfogadta Fix meghívását.

Találtak is egy kocsmát a kikötőben. Igen csalogató építmény volt. Amikor beléptek, ízlésesen díszített, nagy teremben találták magukat, a háttérben heverőt pillantottak meg, rajta vánkosokat. A heverőn néhány alvó feküdt egymás mellett.

Nádfonatú, apró asztalok mellett huszonöt-harminc vendég üldögélt a nagy teremben. Némi-lyik angol sört, ale-t vagy portert iszogatót, mások egyéb szeszes italt, gint vagy brandyt. A szájukban ezenkívül többnyire hosszú szárú, vörös agyagpipa füstölgött, bennük rózsajázzal illatosított, apró ópiumlabdacskók. Időnként egyik-másik pipázó ernyedten az asztal alá gurult, ezeket a pincérek fejtől-lábtól fölemelték, s odahelyezték a heverőn fekvő cimborák mellé. Vagy húsz ilyen részeg feküdt sorban egymás mellett, tökéletes állati kábulatban.

Fix és Passepartout rájött, hogy afféle ópiumkocsmába jutottak, melynek szerencsétlen, eltompult, csont-bőr idióták a törzsvendégei; évente 260 millió frankot érő gyilkos kábítószert, ópiumot ad el ezeknek a kalmár Anglia! Gyászos milliók: az emberi jellem egyik legsiralmasabb szenvedélyének adója!

A kínai kormány szigorú törvényekkel próbálta ezt a visszaélést orvosolni, de hiába. Az ópiumfogyasztás eleinte névleg csupán a gazdag osztályok kiváltsága volt, onnét terjedt el az alsóbb osztályok között, és pusztítása többé nem ismert gátat. A Középső Birodalomban mindig, mindenütt füstöl az ópiumpipa. Férfiak és nők egyaránt ennek a pusztító szenvedélynek martalékai, s ha megszokták az ópiumszívást, soha nem tudnak többé róla lemondani, különben iszonyatos görcs facsarja gyomrukát. Akinek régi szenvedélye, az nyolc pipát is elszív naponta, de öt év alatt belehal.

Még Hongkongban is egymást érik az ilyen ópiumkocsmák; ide tévedt be most Fix és Passepartout, hogy szomjukat elüssék. Passepartout-nak nem volt pénze, de szívesen elfogadta útítársa „kedvességét”; úgy gondolta, alkalomadtán majd viszonzozza.

Két üveg portóit rendelték, s a francia derekasan hajtogatta. Fix azonban mértéktelesebb volt, és rendkívül figyelmesen szemlélgette útítársát. Beszélgettek erről-arról, de főként arról, milyen kitűnő ötlete volt Fixnek, hogy ő is elutazik a *Carnatic*-ra. A steamer nevét hallva Passepartout-nak eszébe jutott, hogy a hajó előbb indul; amúgy is kiürültek az üvegek, a francia felkelt hát, és elindult a gazdáját értesíteni.

Fix nem eresztette.

- Szabad egy pillanatra? - kérdezte tőle.

- Mit óhajt, kedves Fix úr?

- Komoly beszédem van magával.

- Komoly! - kiáltott fel Passepartout, és poharából kihörpintette a néhány utolsó csepp bort. - Halasszuk ezt holnapra, ma nincsen rá időm.

- Várjon! - felelte Fix. - A gazdájáról van szó!

Passepartout ennek hallatára figyelmesen pillantott a detektívre.

Úgy érezte, van valami különös Fix arckifejezésén. Leült.

- Mit akar mondani? Halljuk! - mondta Fixnek.

Fix rátette kezét a cimbora karjára, és halkán ezt kérdezte:

- Ugye, kitalálta, ki vagyok? - kérdezte tőle.

- Hogy az ördögbe ne! - felelte Passepartout mosolyogva.

- Akkor hát nem is tagadom tovább...

- Úgyis mindent tudok, kis komám! No, nem valami nagy ügy! De hát ha már hozzáfogott... Előbb azonban meg kell mondanom, a gentlemanek ugyancsak hiába erőlködtek!

- Hiába! - mondta Fix. - Igazán könnyen beszél! Látszik, hogy nem tudja, milyen hatalmas az összeg!

- Már hogyan tudnám! - válaszolt Passepartout. - Húszezer font!

- Ötvenötezer! - folytatta Fix, és megmarkolta a francia karját.

- Micsoda?! - kiáltott fel Passepartout. - Ezt merte tenni Fogg úr... Ötvenötezer font!... Hát akkor már csak azért sem veszíthetünk egyetlen pillanatot sem - tette hozzá, és megint fölállt.

- Ötvenötezer font! - folytatta Fix, és visszanyomta a székre Passepartout-t, majd egy üveg brandyt hozatott. - És ha sikerül, kétezer font jutalom üti a markom. Segít nekem? Ötszázat (12 500 frank) magának adok!

- Magának segíteni? - robbant ki Passepartout, és szeme tágra meredt.

- Úgy van, mégpedig abban, hogy néhány napig Hongkongban marasztaljuk ezt a Foggot.

- Micsoda? - kérdezte Passepartout. - Miket beszél? Szóval a gentlemanek kémet uszítanak a gazdám nyakára, kétségbe vonják a szavát, de ez hagyján: még ők készülnek gáncsot vetni neki! Szégyellhetik magukat!

- Tessék? Miket beszél itt összevissza? - kérdezte Fix.

- Azt, hogy az ilyen viselkedésben szikrája sincs a tapintatnak. Jó, hogy nem nyúlnak minden teketória nélkül Fogg úr zsebébe, hogy kiszedjék belőle a pénzt!

- Miért ne? Hiszen éppen ez a cél!

- Aljas beugratás! - kiáltott fel Passepartout, mivel egyre jobban nekitüzesedett a brandytól, melyet Fix folyvást töltögetett a poharába, ő pedig egyre csak nyakalta, oda sem figyelt. - Színtiszta beugratás! És ezek gentlemanek! A kollégái!

Fix most már egy szót sem értett az egészből.

- Kollégái! - hangoskodott Passepartout. - A Reform Club tagjai! Hát tudja meg, Fix, hogy a gazdám úriember, és ha fogad, tiszta eszközökkel pályázik a nyereségre.

- De mit képzelsz tulajdonképpen, ki vagyok én? - kérdezte Fix, és merőn nézte Passepartout-t.

- Hát ki a fene volna? A Reform Club tagjainak ügynöke, az a megbízatása, hogy gazdám útvonalát ellenőrizze. Hallatlan! Micsoda sértés! Nem is szóltam egy szót sem Mr. Fognak, bár jó ideje már, hogy kitaláltam, ki jár a nyomunkban!

- Fogg nem tud semmiről?... - kérdezte Fix mohón.

- Nem - válaszolt Passepartout, és megint fölhajtott egy pohárral.

A detektív végigsimított homlokán. Egy darabig tévovázott, csak azután szólalt meg ismét. Mit tegyen? Úgy látszik, Passepartout csakugyan tájékozatlan, nem alakoskodik, ez azonban csak az ő dolgát bonyolítja. Nyilvánvaló, hogy a franciából a teljes jóhiszeműség szól, és nem cinkosa gazdájának - márpedig Fix ettől tartott, és tarthatott is.

„Márpedig - gondolta magában - ha nem a cinkosa, akkor az én pártomra áll.”

A detektív újabb döntésre jutott. Különben sem várhatott tovább. Foggot mindenáron Hongkongban kell marasztalnia.

- Ide figyeljen - mondta kurtán -, hallgasson rám. Nem az vagyok, akinek gondol, nem vagyok a Reform Club tagjainak ügynöke...

- Nono! - szólt Passepartout, és kötekedve pillantott rá.

- Detektív vagyok, a londoni rendőrfőnök bízta rám ezt az ügyet...

- Micsoda?... Detektív!...

- Detektív, s mindjárt igazolom is - felelte Fix. - Tessék a megbízólevelem.

Azzal tárcájába nyúlt, s egy iratot helyezett útitársa elé: rajta a központi rendőrség kapitányának aláírása. Passepartout elképedve meredt Fixre, egy hang nem sok, annyi se jött ki a torkán.

- Ez a Fogg lóvá tett valamennyiünket, magát is meg kollégáit is a Reform Clubban: az volt az érdeke, hogy gyanútlan cinkosokat szerezzen. Az egész fogadás csak ürügy.

- De mi szüksége van rá?! - kiáltott fel Passepartout.

- Ide figyeljen! Folyó év szeptember 28-án ötvenötezer fontot emelt el valaki az Angol Bankból; a tettes személyleírását sikerült megszerezni. A személyleírás itt van, tessék: hajszálra illik a gazdájára.

- Ugyan, kérem! - tört ki Passepartout, és kemény öklével nagyot sújtott az asztalra. - Az én gazdám a világon a legbecsületesebb!

- Honnan tudja? - vágta rá Fix. - Nem is ismeri! Elutazásuk napján szegődött el hozzá, ő pedig valami örült ürüggyel nyomban vonatra szállt, poggyász nélkül, s egy egész zsák bankjegyet cipelt magával! Ezt merészeli maga becsületnek nevezni?

- Igen! Igen! - ismételte gépiesen a szegény fiú.

- Azt akarja, hogy cinkostársaként maga is lakat alá kerüljön?

Passepartout két marokra fogta a fejét. Rá sem lehetett ismerni. Nem mert a detektív szemébe nézni. Phileas Fogg, Auda megmentője, a nagylelkű, merész férfiú: tolvaj! Szó, ami szó, annyi minden szól ellene! Passepartout igyekezett elfojtani magában a mozgolódó kételyeket. Nem bírta elhinni, hogy gazdája bűnt követett el.

- No de mit akar tőlem? - kérdezte a detektívtől, és minden erejét megfeszítve uralkodott magán.

- Megmondom - felelte Fix. - Idáig üldöztem ezt a Foggot, de hiába várom Londonból az elfogatóparancsot, még nem érkezett meg. Azt akarom, segítsen Hongkongban tartani...

- Én? Hogy én...

- Én pedig megfelezem magával a jutalmat, mert az Angol Bank kétezer fontot ad.

- Soha! - felelte Passepartout, és szeretett volna felállni, de visszaroskadt; úgy érezte, egyszerre hagyja cserben a lába és a feje.

- Fix úr - dadogott -, még ha mind egy szóig igaz is, amit mond... ha tolvaj is a gazdám, és őt keresi... amit különben tagadok... az inasa voltam... és vagyok... jó és nagylelkű embernek ismerem... Elárulni... soha... a világ minden kincséért sem... Az én falumban más fából faragták a legényeket!

- Szóval nem?

- Nem.

- Vegye úgy, hogy nem szóltam semmit - mondta erre Fix. - Ígyunk.

- Ez az, ígyunk!

Passepartout érezte, hogy a részegség mindjobban hatalmába keríti. Fix megértette, hogy mindenáron el kell választania az inast gazdájától; úgy gondolta, megadja neki a kegyelem-döfést. Az asztalon néhány megtömött ópiumszívó pipa hevert. Fix Passepartout kezébe nyomta az egyiket, az elvette, szájához emelte, rágyújtott, szippantott néhányat, a kábítószer elnehezítette fejét, és Passepartout elnyúlt a földön.

- Végre! - mondta Fix, s az öntudatlan Passepartout-ra tekintett. - Fogg nagyságos úr most már nem tudja meg idejében, hogy a *Carnatic* mikor indul, s ha elutazik is, az átkozott franciája legalább itt marad!

Ezek után fizetett és távozott.

HUSZADIK FEJEZET

Fix közvetlen kapcsolatot teremt Phileas Fogg-gal

Eközben Mr. Fogg Mrs. Audát kísérgette az angol város utcáin; nyugodtan sétáltak, Fogg úr nem is sejtette, hogy a közben történtek esetleg egész későbbi sorsát veszélyeztetik. Amióta Mrs. Auda elfogadta ajánlatát, hogy Fogg elviszi egészen Európába, a gentleman számos apró gondot vett a nyakába: ilyen hosszú úton sok mindennel törődni kell. Hogy egy angol egyetlen útizsákkal járja körül a világot, mint ő, az még hagyján; asszony azonban ekkora útra ilyen körülmények közepette nem vállalkozhat. Ezért egy csomó ruhát és útiholmit voltak kénytelenek vásárolni. Mr. Fogg szokása szerint ezt a feladatot is szenvtelenül oldotta meg, és ha a fiatal özvegy mentegetődzött vagy tiltakozott és pironkodott a szakadatlan szívességek miatt, az úriember csupán ennyit felelt, szóról szóra mindig ugyanúgy:

- Nekem is érdekem, hozzátartozik az útitervhez.

Miután a bevásárlást befejezték, Mr. Fogg és az ifjú hölgy visszatért a szállodába, s elköltötték a nagy pompával felszolgált, étlap szerinti ebédet. Mrs. Auda kissé fáradt volt, ezért visszavonult lakosztályába, előbb azonban „angolosan” kezet szorított rendíthetetlen megmentőjével.

A nagytekintetű gentleman pedig egész este a Times és az Illustrated London News olvasásába mélyedt.

Ha tudott volna csodálkozni egyáltalában, most lett volna alkalma rá, mert inasa még akkor sem jelentkezett, amikor ő nyugovóra tért. De mivel tudta, hogy a gőzhajó csak másnap reggel indul Hongkongból Jokohamába, nem sokat törődött vele. Reggel Mr. Fogg csöngetett inasáért: Passepartout nem jelentkezett.

Mit gondolhatott a tisztos gentleman, amikor kiderült, hogy inasa nem tért vissza a szállodába, azt senki nem sejtheti. Mr. Fogg mindössze felmarkolta útizsákját, beüzent Mrs. Audának, és gyaloghintót hívatott.

Nyolc óra volt, fél tízre jelezték a dagályt; a *Carnatic* csak dagályban juthat át a kikötő bejáratán.

Amikor a gyaloghintó megérkezett a szálloda elé, Mr. Fogg és Mrs. Auda a kényelmes járműre szállt; poggyászukat targoncán hozták utánuk.

Fél óra múlva utasaink kiszálltak a kikötőben, ahol Mr. Fogg megtudta, hogy a *Carnatic* tegnap este kifutott.

Mr. Fogg biztosra vette, hogy gőzhajót, inast egyaránt megtalál, de most, akár akarta, akár nem, mindkettőről lemondhatott. Ám a csalódásnak semmi jele nem mutatkozott az arcán, s amikor Mrs. Auda nyugtalanul pillantott rá, mindössze ennyit válaszolt:

- Apróság, asszonyom, apróság.

Ekkor egy férfi lépett hozzá; már az előbb is feszülten figyelte. Fix volt, a detektív; üdvözölte Foggot, és így szólította meg:

- Nemde, uraságod is tegnap érkezett a *Rangoonon*, akárcsak én?

- Igen, uram - válaszolt Mr. Fogg hűvösen -, de nincs szerencsém ismerhetni...

- Bocsásson meg, azt hittem, itt találom az inasát.

- Talán tudja, hogy hol van, uram? - kérdezte élénken a fiatalasszony.

- Ejnye - felelte színleg csodálkozva a detektív -, hát nincs itt?
- Nincs - válaszolt Mrs. Auda. - Tegnap óta nem jelentkezett. Nélkülünk szállt volna fel a *Carnaticre*?

- Önök nélkül, asszonyom? - csodálkozott Fix. - Ne vegye tolakodásnak, szintén ezen a gőzhajón akartak elutazni?

- Igen, uram.

- Én is, asszonyom, s most felettébb kínos helyzetben vagyok. A *Carnaticet* közben kijavították, s tizenkét órával előbb futott ki Hongkongból. Senkit sem értesítettek, s most várhatunk egy hétig a következő hajóra!

Amikor Fix az „egy hetet” kimondta, úgy érezte, majd kiugrik a szíve a gyönyörűségtől. Egy hét! Fogg még egy hétig Hongkongban! Van idő, megérkezik az elfogatóparancs. Végre-
valahára a törvény képviselőjéhez pártol a szerencse.

Képzeltetik, hogy érezte magát, amikor Phileas Fogg nyugodtan kijelentette:

- Van még hajó a hongkongi kikötőben, nem csupán a *Carnatic*, ha nem tévedek.

Derült égből villámcsapás!

Ezek után Mr. Fogg karját nyújtotta Mrs. Audának, s megindult a dokkok felé, hogy útra kész hajót keressen.

Fix kábán követte. Talán hozzákötözték ehhez a férfihoz?

Ám ezúttal mintha csakugyan cserbenhagyta volna a szerencse hősünket, akinek eddig oly hűséges szolgája volt. Phileas Fogg töviről hegyire bejárta az egész kikötőt, három órát vesztegetett el, és eltökélte, hogy szükség esetén különhajót bérel Jokohamába, azonban ahány hajót csak látott, mindegyik vagy éppen be-, vagy éppen kirakodott, és így semmiképp nem indulhatott útnak.

Fix reményei újra éledtek.

Mr. Fogg mindazonáltal nem adta bűnnek a fejét, és feltett szándéka volt, hogy tovább kutat, akár egészen Macauig. Ekkor egy tengerész lépett hozzá a külső kikötőben.

- Hajót keres nagyságod? - kérdezte a tengerész, és levette kalapját.

- Van útra kész hajója? - szólt Mr. Fogg.

- Van, nagyságos uram, a 43. számú kalauzhajó, a flottilla legjobb hajója.

- Sebessége?

- Nyolc és kilenc mérföld között. Óhajtja látni?

- Igen.

- Nem fog csalódni, nagyságos uram. Sétahajózásra kell?

- Nem. Utazásra.

- Utazásra?

- Vállalja, hogy elvisz Jokohamába?

A tengerésznek e szavak hallatára leesett az álla, a szeme tágra meredt az ámulattól.

- Tréfálni tetszik? - nyögte ki.

- Nem én! Lemaradtam a *Carnatic*ről, és legkésőbb 14-én Jokohamában kell lennem, hogy elérjem a San Franciscó-i gőzhajót.

- Sajnálom - válaszolt a révkalauz -, lehetetlen.

- Száz fontot (2500 frank) adok naponta, és kétszáz font jutalmat, ha időben odaérünk.

- Komolyan tetszik mondani? - kérdezte a révkalauz.

- A legkomolyabban - felelte Mr. Fogg.

A révkalauz félrevonult. A tengert fürkészte, szemlátomást tusakodott benne a roppant összeg megszerzésének vágya meg a félelem, hogy nekivágjon-e ekkora útnak. Fixet pokoli izgalom gyötörte.

Mr. Fogg eközben Mrs. Auda felé fordult.

- Nem fél az úttól, asszonyom? - kérdezte tőle.

- Nem, Fogg úr, ha ön is velem van - válaszolt a fiatalasszony.

A révkalauz visszatért a gentlemanre, közben folyvást a kalapját forgatta kezében.

- Tehát, révkalauz úr? - szólt Mr. Fogg.

- Hát, nagyságos uram - felelt a révkalauz -, ebben az évszakban, ily hosszú úton, egy alig húsztonnás hajón sem az embereimet, sem magamat, sem uraságod életét nem kockáztathatom. Különben sem érhetnénk oda idejében, mert Hongkong és Jokohama közt 1650 mérföld a távolság.

- Csak 1600 - szólt Mr. Fogg.

- Az már egyre megy.

Fix fellélegzett.

- Azonban - folytatta a révkalauz - talán találhatunk egyéb megoldást.

Fix lélegzete elakadt.

- Éspedig? - kérdezte Phileas Fogg.

- Ha csupán Japán déli széléig megyünk, Nagaszakiba, vagyis 1100 mérföldnyire, vagy esetleg mindössze Sanghajig, ami csak 800 mérföld. Ez utóbbi esetben nem kellene eltávolodnunk a kínai parttól, s ez nem kis nyereség, annál is inkább, mert ezen a részen északnak áramlik a tenger.

- Révkalauz úr - felelte Phileas Fogg -, Jokohamában kell elérnem az amerikai csatlakozást, nem Sanghajban vagy Nagaszakiban.

- Miért nem? - érdeklődött a révkalauz. - A San Franciscó-i gőzhajó nem Jokohamából indul. Kiköt ugyan Jokohamában, és Nagaszakiban, de Sanghaj az indulási kikötője.

- Biztosan tudja ezt?

- Biztosan.

- És mikor fut ki Sanghajból a gőzhajó?

- 11-én este hét órakor. Addig tehát van négy napunk. Négy nap, az kilencvenhat óra, s ha óránként átlagban nyolc mérföldet számítunk, ha minden kezünkre jár, ha tartós délkeleti szelünk lesz, ha a tenger nem háborog, befuthatjuk a 800 mérföldet Hongkong és Sanghaj között.

- Mikor indulhat?
- Egy órán belül. Csak elemózsiát veszek, és felkészülök az útra.
- Tehát ebben maradunk... Maga a hajótulajdonos?
- Én, John Bunsby, a *Tankadčre* kapitánya.
- Óhajt foglalót?
- Ha nem esne terhére, nagyságos uram.
- Tessék kétszáz font előleg... Uram - tette hozzá Phileas Fogg, miközben Fixhez fordult -, ha élni kíván az alkalommal...
- Uram - felelte elszántan Fix -, éppen ezt a nagy szívességet szerettem volna kérni.
- Rendben. Fél óra múlva a hajón találkozunk.
- De hol az a szegény fiú? - szólt Mrs. Auda, akit rendkívül aggasztott, hogy Passepartout most sem került elő.
- Megteszek érte mindent, ami csak módomban áll - felelte Phileas Fogg.

És miközben Fix idegesen, lázas sietséggel, dühöngve igyekezett a kalauzhajó felé, ők ketten a hongkongi rendőrségi hivatalt keresték fel. Itt Phileas Fogg megadta Passepartout személy-leírását, és egy összeget helyezett letétbe hazatérése költségeire. Ugyanezt a formaságot a francia konzuli hivatalban is megismételték. A gyaloghintó útba ejtette a szállodát, felvette a poggyászokat, és elszállította utasainkat a külső kikötőbe.

Három óra volt. A 43. számú kalauzhajó készen állt, hogy felszedje horgonyát; legénysége felsorakozott, az élelmiszert berakták.

A *Tankadčre* csinos, kétárbocos, húsztonnás piciny vitorlás volt; eleje keskeny, alakja mozgékony, vízvonala igen nyúlánk. Versenyjachtnak is megtette volna. Csillogó réz alkatrészei, galvanizált vasalása, vakítóan fehér fedélzete mind arra vallott, hogy John Bunsby kapitány jó szakember, és úgy vigyáz rá, mint a szeme fényére. A hajó két árboca kissé hátrafelé dőlt. Vitorlázata farvitorlából, előtörzsvitorlából, előkötél-vitorlából, orrvitorlából és farsudár-vitorlákból állt, és hátszélben egy törzsvitorlát is felcsarnakolhatott. Pazar futó lehetett, és csakugyan több díjat is nyert a kalauzhajók „match”-ein.

A *Tankadčre* legénysége négy matróból állt. John Bunsby volt a kapitány. Vakmerő tengerészek mindannyian, az a fajta, aki bármilyen időjárásban tengerre száll, hogy felkutassa a hajókat, s úgy ismeri az óceánt, mint a tenyerét. John Bunsby negyven-negyvenöt éves viharezett férfi volt, sötétre cserzett bőre, élénk pillantása, erélyes vonásai, önbizalma, szakértelme a legfélélnkebb utasban is bizalmat gerjesztett.

Phileas Fogg és Mrs. Auda beszállt. Fixet már a hajón találták. A vitorlás hátsó fedele alól lépcső vezetett egy négyszögletes szobába, minden fal mellett egy-egy keretes függőágy, alattuk kör alakú dívány. Középen lengőlámpa vetett fényt egy asztalra. A helyiség kicsiny volt, de tiszta.

- Sajnos, ennél jobbal nem szolgálhatok - mondta Mr. Fogg Fixnek, aki némán meghajolt.

A detektív valamelyest megalázónak érezte, hogy kénytelen elfogadni „ennek” a Fognak a szívességét.

„Szó, ami szó - gondolta magában -, nagyon udvarias gazember, de mégiscsak gazember!”

Három óra tíz perckor felvonták a vitorlákat. A csonkavitorlarúdon az angol zászló lengedezett. Az utasok a fedélzeten üldögéltek. Mr. Fogg és Mrs. Auda végső pillantást vetett a rakpartra, nem jelentkezik-e Passepartout.

Fix meglehetősen ideges volt, mert a véletlen szeszélye előkeríthette volna szegény fiút, méltatlan cselvetésének áldozatát, s ha megkezdődik a kimagyarázkodás, a detektív aligha úszta volna meg szárazon. Ám a francia nem jelentkezett; nyilván most is az ópium kábulatában hever valahol.

Végre John Bunsby kapitány kifutott a nyílt tengerre, a szél belekapott a far-, előtörzs- és farsudárvitorlákbba, s a *Tankadčre* tovaszökellet a hullámokon.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

*Elnyeri-e a kétszáz font jutalmat
a Tankadčre kapitánya?*

Húsztonnás vízi alkalmatosságon, főként ebben az évszakban, kalandos vállalkozás volt ez a 800 mérföldes hajóút. A Kínai-tenger meglehetősen veszedelmes; iszonyú szélrohamok garázdálkodnak rajta, főként a napéjegyenlőségek időszakában, most pedig még csak november első napjait írták.

A révkalauz érdeke természetesen azt kívánta, hogy Jokohamáig vigye utasait, hiszen napi-díjat kapott. Azonban felettébb nagy meggondolatlanság lett volna, ha ilyen körülmények között vállalkozik az átkelésre, s már az is vakmerőségre, de mindenesetre merészségre vallott, hogy Sanghajig elkalandozik. De John Bunsby megbízott az ő *Tankadčre*-jában, s talán nem is alaptalanul: a hajó szinte viharsirályként siklott a habokon.

A nap utolsó óráiban a *Tankadčre* a hongkongi kikötő bejáratának szeszélyes kanyarulatait követte, és bármily szögben fordult a szélhez, csodásan futott.

- Mondanom sem kell, révkalauz úr - szólalt meg Phileas Fogg, midőn a kétárbocos a nyílt tengerre ért -, hogy mindennél fontosabb a minél nagyobb gyorsaság.

- Bízva rám a dolgot, nagyságos uram - felelte John Bunsby. - Kifeszítettünk minden vitorlát, ami ilyen szélben kifeszíthető. Farsudárvitorlákra már nincs is szükség, csak fárasztanak a hajót, és fékeznék futását.

- Ön a szakember, révkalauz, nem én, megbízom önben.

Phileas Fogg merev derékka, szétterpesztett lábbal, rendületlenül állt a fedélzeten, mint egy igazi tengerész, és egykedvűen nézte a háborgó hullámokat. A fiatalasszony a hajó végében üldögélt, lenyűgözve szemlélte az alkony homályába merülő óceánt, mellyel törékeny hajócskájuk most szembeszáll. Feje fölött villogva feszültek a vitorlák, nagy szárnyakként röpítették őket a messzeségbe. A kétárbocosba belekapott a szél, s a vitorlás szinte szállt a levegőben.

Leszállt az éj. A hold most lépett első negyedébe, és hóka fénye nemsokára a látóhatár kódébe merült. Keletről felhők hömpölyögtek, és részben már eltakarták az eget.

A révkalauz meggyújtotta a jelzőlámpákat - rendkívül fontos volt ez, mert ezen a vidéken a part közelében igen forgalmas a tenger. Gyakran találkoznak egymással a hajók, s a kétárbocos oly gyorsan haladt, hogy a legendyebb összeütközésre is darabokra zúzódtott volna.

Fix a hajó orrában töprenkedett. Félrevonult, tudta, hogy Fogg cseppet sem bőbeszédű. Különben is ellenére volt, hogy ezzel az emberrel társalogjon, akitől kénytelen szívességet elfogadni. A jövőt is meghányta-vetette. Megesküdött volna rá, hogy ez a Fogg nem időzik majd Jokohamában, hanem tüstént átszáll a San Franciscó-i gőzhajóra, átkel Amerikába, és az Újvilág roppant távlataiban biztonságra és büntetlenségre lel. Úgy érezte, Phileas Fogg terve oly egyszerű, mint a kétszerkettő.

Ha ez a Fogg csupán egyszerű csirkefogó, akkor Angliában egyenesen amerikai hajóra száll, ő azonban derekas vargabetűt ír le, és körülutazza a földgolyó háromnegyedét, hogy minél biztosabban eljusson az amerikai kontinensre, és miután lóvá tette a rendőrséget, nyugodtan élje fel az Angol Bank millióját. De mit tegyen ő, Fix, ha már amerikai földet értek? Hagyja futni? Nem, ezerszer nem! Amíg ki nem eszközli Fogg kiadatásának engedélyét, ő tapodtat

sem tágít. Ez a kötelessége, török-szakad, teljesíti is. Mindenesetre valamiben máris szerencsésen kezére játszottak a körülmények: Passepartout lemaradt, és mindennél fontosabb, főként Fix bizalmas közlései után, hogy az úriember soha többé össze ne találkozzon inasával.

Phileas Fogg maga is nemegyszer gondolt különös módon eltűnt inására. Arra a megfontolásra jutott: nem lehetetlen, hogy a szegény fickó valami félreértés folytán az utolsó pillanatban mégiscsak felszállt a *Carnaticre*. Így okoskodott Mrs. Auda is, aki mélységesen sajnálta a derék inast, hisz oly sokat köszönhetett neki. Tehát még az is lehet, hogy Jokohamában látják viszont; ez könnyűszerrel kiderül, ha csakugyan feljutott a *Carnaticre*.

Tíz óra tájt erősödött a szél. Talán nem ártott volna egy kissé bekötni a fogást, de a révkalauz gondosan tanulmányozta az eget, és nem változtatott a vitorlázaton. A *Tankadčre* nagy vízkiszorítása folytán különben is remekül vitte vásznait, és mindent előkészítettek, hogy váratlan szélroham esetén gyorsan bevonhassák a vitorlákat.

Éjfélkor Phileas Fogg és Mrs. Auda lement a kajütbe. Fix már megelőzte őket, s az egyik függőágyon feküdt. A révkalauz és emberei egész éjszaka a fedélzeten maradtak.

Másnap, november 8-án napkeltéig több mint száz mérföldet futott meg a kétárbocos. Gyakran kivetették a logot, s a műszer mutatta, hogy az átlagsebesség nyolc-kilenc mérföld között ingadozik. A *Tankadčre* valamennyi vitorlája hátfélészélben duzzadt, ilyen széliránnyal futotta ki a hajó legnagyobb sebességét. Ha a szél így marad, biztosnak látszik a siker.

A *Tankadčre* egész nap megmaradt a part közelében, és kihasználta a kedvező tengeráramot. A szeszélyes rajzolatú partvidék legföljebb ötmérföldnyire lehetett bal felé, olykor megpillantották, ha hébe-korba kisütött a nap. A szél a szárazföld irányából fújt, s a tenger már csak azért sem hullámozott túlságosan. Örült is a kétárbocos kapitánya, mert az alacsony tonnatartalmú vízi járművek különösképpen megszenvedik a hullámverést, és járásuk lelassul; a hullámozás, tengerésznyelven szólva, „megöli” őket.

Déltájban kissé elült a szél, majd ismét feltámadt hátulról, délkelet felől. A révkalauz felvonatta a farsudárvitorlákat, de két óra múlva megint felélénkült a szél, s a farsudárvitorlákat ismét bevonták.

Mr. Foggon és az ifjú hölgyön szerencsére nem fogott a tengeribetegség; jó étvággal fogyasztották a hajó konzerv- és kétszersültkészletét. Fixet is meginvitálták ebédre; a detektív kénytelen volt a meghívást elfogadni, mivel jól tudta, hogy nemcsak a hajófenék, hanem olykor a gyomor sem nélkülözheti a terhelést, de nagyon a lelkére vette a dolgot! Ennek az embernek a pénzén utazik, az ő ételét fogyasztja - nem, ez nem egészen tisztességes dolog. Mégis evett - igaz ugyan, hogy csak foghegyről, de azért evett.

Étkezés után mindenesetre kötelességének érezte, hogy félrevonja „ezt a Foggot”, és neki-durálta magát:

- Uram...

Ez az „uram” szinte égette száját; alig állhatta meg, hogy nyakon ne csípje az „urat”.

- Uram, rendkívül lekötelez, hogy volt szíves felvenni hajójára. Jóllehet anyagiakban nem lehetek oly bőkezű, mint uraságod, mégis úgy vélem, hozzá kell járulnom a magam részéről...

- Ne vesztegessük erre a szót, uram - felelte Mr. Fogg.

- De igen, én feltétlenül...

- Nem, uram - ismételte Mr. Fogg ellentmondást nem tűrő hangon -, bele van számítva a költségekbe!

Fix majd megpukkadt, de meghajolt, azután eltávozott, és leheveredett a vitorlás orrában; egész nap nem lehetett a szavát hallani.

A hajó közben gyorsan siklott tova. John Bunsby sikert remélt. Több ízben biztosította Mr. Foggot, hogy idejekorán megérkeznek Sanghajba. Mr. Fogg csupán azt felelte, hogy ezt el is várja. Egyébiránt a kis vitorlás egész legénysége ezen buzgólkodott. A derék fickókat csalogatta a jutalom. Feszült is minden vitorlakötél! Keményen be is reffelték³³ minden vitorlát! A kormányos derekasan dolgozott, egyszer sem érhetett szemrehányás, nem farolt a hajó! A Royal Yacht Club regattaversenyén sem hajókázhattak volna előírásosabban.

A révkalauz este 220 mérföld utat olvasott le a logról³⁴ - Hongkongtól számítva, és Phileas Fogg remélhette, hogy késés nélkül teljesíti úttervét, úgy ér Jokohamába. Londoni elindulása óta most első ízben támadt az útján komoly akadály, de ezek szerint, úgy látszik, ez sem hátráltatja különösebben.

Az éjszaka első óráiban a *Tankadčre* merészen befutott a Fo-Kien-szorosba: ez választja el a kínai partvidéket Formosa nagy szigetétől; ezzel egyidejűleg szelték át a Ráktérítőt. Megtáncoltatták őket a tengerszoros rövid, kemény hullámai az ellenáramlatok egymást követő örvényei között. A kétárbocos minden eresztékében recsegett. A zötykölő hullámok fékeztek futását. Nem volt gyerekjáték állva maradni a fedélzeten.

Virradatra a szél mindinkább megélénkült. Az égbolton szélvihar előjelei mutatkoztak. A barométer is a légköri viszonyok közelebbi változását jelezte: egész napi mozgása szabálytalan volt, higanyszála szeszélyesen ingadozott. A tengeren délkeleti irányban hosszú hátú hullámok tornyosultak, „viharszaguk volt”. Előző este foszforeszkált, villódzott az óceán, vörös párák között hanyatlott le a nap.

A révkalauz sokáig szemlélgette a csúnya eget, és érthetetlen szótagokat mormolt a foga között. Egyszer aztán, amikor Phileas Fogg éppen mellette volt, halkan így szólította meg:

- Beszélhetek nyíltan, nagyságos uram?
- Beszélhet - felelte Phileas Fogg.
- Szélviharra számíthatunk.
- Észak vagy dél felől? - kérdezte egykedvűen Mr. Fogg.
- Dél felől. Tájfun lesz, nézze csak!
- Dél felől lehet, éppen jó irányba röpít - felelte Mr. Fogg.
- Ha uraságod így fogja fel - válaszolt a révkalauz -, nincs több mondanivalóm.

John Bunsby sejtelve nem volt alaptalan. Az év korábbi szakaszában a tájfun, egy híres meteorológus szavát idézve, villamos lángnyelvek fényzuhatagaként vonult el, de félő volt, hogy most a téli napéjegyenlőség idején vadul, pusztítva támad rájuk.

A révkalauz jó előre intézkedett. Sietve bevonatta a kétárbocos minden vitorláját, s a fedélzetre eresztette a vitorlarudakat. A farsudárvitorlák árbocait kiemelték. Az orrsudarat leszerelték. A nyílásfedeleket gondosan eltömítették. Most már egyetlen vízcsepp nem juthatott be a hajótestbe. Egyetlenegy, háromszögletű, erős szövésű vászonvitorlát húztak fel csupán viharvitorlaként, hogy a szél mindig hátba kapja a hajót. Azután vártak.

33 Erős vihar idején a vitorlákat felcsavarják, hogy csökkentsék a vitorlafelület nagyságát és így a felborulás veszélyét

34 A hajók sebesség- és távolságmérője

John Bunsby megkérte utasait, menjenek le a kajütbe, de a szinte légmentesen elzárt, szűk helyiség, melyet folytonosan himbált a hullámverés, meglehetősen kínos börtöncella benyomását keltette volna. Sem Mr. Fogg, sem Mrs. Auda, sőt még Fix sem volt hajlandó elhagyni a fedélzetet.

Nyolc óra tájban szélvihar és zápor söpört végig a hajón. Csupán egy tenyérnyi vitorlácska maradt kifeszítve, a *Tankadčre* mégis úgy repült, mint a pihe, sodorta a szél; hogy milyen a szél ekkora viharban, azt lehetetlen pontosan érzékeltetni. Akkor sem közelítjük meg a valóságot, ha sebességét kereken négyszer annyinak vesszük, mint a teljes gőzzel robogó mozdonyét. Így száguldott egész nap észak felé a hajó. Görgették előre a szörnyeteg hullám-hegyek; még szerencse, hogy versenyt tudott tartani a hullámok iramával. Legalább húsz alkalommal közel jártak ahhoz, hogy keresztülcsapnak rajtuk a hátuk mögött feltornyosuló víztömegek, ám a révkalauz ügyesen fordított egyet a kormányon, és elhárította a katasztrófát. Utasainkat nemegyszer végigmosta a tajték; filozofikus nyugalommal fogadták. Fix valószínűleg el-elkáromkodta magát, Auda asszony azonban útítársán csüggött szemével, bámulta hidegvérét, és maga sem hozott szégyent a férfitársára: kitartott mellette, és rendíthetetlenül dacolt a viharral. Phileas Fogg egész egyszerűen úgy viselkedett, mintha a tájfun is hozzátartozna az útítervhez.

A *Tankadčre* mindeddig északnak futott, este azonban bekövetkezett az, amitől féltek: a szél iránya háromnegyedet fordult, és északnyugatnak fűjt. A hullámok oldalba kapták és iszonyatosan táncoltatták a vitorlást. Böszülten csapkodott a tenger; utasainkat ugyancsak megszállta volna a félsz, ha nem tudják, mily szilárdan kapcsolódnak egymásba egy hajó eresztékei.

Még le sem szállt az éj, s a vihar egyre erősödött. John Bunsby az alkonyodó eget figyelte, látta, mint dühöng egyre jobban a vihar, és mindjobban aggódott. Azt fontolgatta, nem volna-e legjobb, ha még idejében valamelyik kikötőbe menekülne; megbeszélte a dolgot a matrózaival.

A megbeszélés után John Bunsby felkereste Mr. Foggot, és így szólt hozzá:

- Azt hiszem, nagyságos uram, leghelyesebb volna, ha befutnánk az egyik kikötőbe.
- Magam is azt hiszem - válaszolta Phileas Fogg.
- Igen ám - szólt a révkalauz -, de melyikbe?
- Én csak egyet ismerek - válaszolta Mr. Fogg nyugodtan.
- Éspedig?
- Sanghaj.

A révkalauz az első pillanatban meg sem értette, mit jelent ez a válasz, milyen konok és szívós akarat hatja át. Azután felkiáltott:

- Hát igen! Igaza van, nagyságos uram. Sanghajba megyünk!

És a *Tankadčre* rendületlenül siklott tovább észak felé.

Rémséges éjszaka! Isteni csoda volt, hogy fel nem borult a kis vitorlás. Kétszer is átcsapott a hullám fölötte, és mindent lesodort volna a fedélzetről, ha a tartókötelek csődöt mondanak. Mrs. Auda már alig bírta, de egy zokszót sem hallatott, Mr. Fogg nemegyszer odaugrott hozzá, hogy megoltalmazza a dühöngő haboktól.

Ismét megvirradt. Örjögve tombolt a vihar. De újból délkeletire fordult a szél. Az irányváltozás kedvezett a hajónak, s a *Tankadčre* szépen haladt a háborgó vízen, melynek hullámai összezsaptak az új szélirány következtében kerekedő hullámokkal. Az egymásra támadó

hullámcsapatok minden bizonnyal szilánkokra zúzták volna a hajót, ha nem oly szilárd a szerkezete.

Olykor-olykor a fel-felszakadó ködfoszlányokon át megpillantották a partvidéket, de hajó sehol. A *Tankadčre* egymaga viaskodott az óceánnal.

Délben kezdték észlelni a vihar csillapodásának első tüneteit; minél inkább közeledett a nap a látóhatáron, annál kedvezőbbre váltak az előjelek.

A vihar rövidségét éppen hevedése magyarázta. A teljesen kimerült utasok végre ehettek valamicskét, és lepihenhettek egy kicsit.

Az éjszaka aránylag csendes volt. A révkalauz kurtára húzatta vitorláit. A hajó ugyancsak sebesen futott. Másnap, 11-én pirkadatkor John Bunsby megszemlélte a partvidéket, és kijelentette, hogy már száz mérföld sem választja el őket Sanghajtól.

Száz mérföld, és nekik egyetlen napjuk van csupán! Mr. Foggnak még ma este be kell futnia Sanghajba, ha nem akarja a jokohamai gőzhajót elszalasztani. Ha nem kerül viharba, ha nem veszít jó néhány órát, most alig harmincmérföldnyire volna a kikötőtől.

Érezhetően gyengült a szél, de szerencsére a tenger is mindjobban elcsitult. A kétárbocson megint kifeszültek a vitorlák. Teljes vitorlázattal haladtak; a farsudár-, előkötél- és külső orrvitorlákat is kibontották; vadul tájékoztak a habok az orrtőke alatt.

A *Tankadčre* délben már csupán negyvenöt mérföldre lehetett Sanghajtól. Hat órája volt mindössze, ha el akarta érni a kikötőt, mielőtt a jokohamai gőzhajó kifutna.

Nagy volt az izgalom a fedélzeten. Török-szakad, oda kell érniük. Mindnyájuk szívét megdobogtatta az izgalom; Phileas Fogg nyilván ezúttal is kivétel maradt. Az apró vitorlásnak tartania kellett volna a kilencmérföldes órátlagot, a szél pedig egyre lanyhábban fújdogált. Kiszámíthatatlanul neki-nekilendült; szeszélyes légáramlatok csaptak feléjük a partvidék felől. De hamar kifulladt valamennyi, és nyomukban tükörsimán pihent a tenger.

A kis hajó azonban oly könnyű volt, magas, finom szövésű vitorlái oly tökéletesen kihasználták a kósza szellőt - és ráadásul a tenger áramlása is kedvezett a hajónak -, hogy John Bunsby este hatkor csupán már tízmérföldnyire becsülte a távolságot a sanghaji folyamtorkolatig, mert maga a város legalább tizenkét mérfölddel fekszik a torkolat fölött.

Hétkor még mindig hárommérföldnyire voltak Sanghajtól. A révkalauz, akarva, nem akarva, iszonyatosat káromkodott... Most már biztosan befütyültek a kétszáz font jutalomnak. Mr. Foggra pillantott. A gentlemannek szeme se rezdült, pedig egész vagyónáról dönt ez a pillanat...

Ugyanebben a pillanatban hosszú, fekete, orsó alakú hajótest jelent meg a vízen; füstzászló lengedezett fölötte. Az amerikai gőzhajó volt; menetrend szerint hagyta el a kikötőt.

- Átok! - kiáltotta John Bunsby, és kétségbeesetten szabadon engedte a kormányt.

- Jelezni! - szólt kurtán Phileas Fogg.

Aprócska bronzágyú nyújtogatta nyakát a *Tankadčre* hajóorrán. Ezzel szoktak jelezni ködös időben.

Az ágyút torkolatig tömködték puskaporral, amikor azonban a révkalauz éppen izzó szemet nyomott volna az ágyú kanócahoz, megszólalt Mr. Fogg:

- Vészjelet a zászlóval!

Félárbocra eresztették a zászlót, így jelezték, hogy bajban vannak, és remélhették, hogy ha az amerikai gőzös észreveszi, egy pillanatra eltér irányától, s a kis hajó felé siet.

- Tűz! - szólt Mr. Fogg.

S a bronzágyúcska dörrenése messze szállt a levegőben.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET

*Passepartout belátja, hogy a világ végén
sem árt, ha pénz van a zsebünkben*

A *Carnatic* november 7-én este fél hétkor hagyta el Hongkongot, és teljes gőzzel szelte a tengert Japánföld felé. Színültig rakva volt áruval, utassal. Csupán a hajófarban maradt két üres kabin. Ezeket tartották fenn Mr. Phileas Foggnak.

Másnap reggel a hajóorr utasai nem minden csodálkozás nélkül látták, hogy egy zavaros tekintetű, ide-oda tántorgó, borzas hajú valaki kecmereg elő a másodosztályú lejáróból, és telepszik le a hajó peremére.

Ez a valaki Passepartout volt személyesen. A következők történtek vele:

Fix távozása után néhány pillanattal az ópiumkocsmában két pincére felnyalábolta a mély álomban heverő Passepartout-t, és végigfektették az ópiumszívók fekvőhelyén. Passepartout azonban lidérces álmai közt sem szabadulhatott egy rögeszmeszerű gondolattól; két-három óra múlva feleszmélt, és minden erejét megfeszítve viaskodott a kábítószer butító hatásával. Eszébe jutott, hogy elmulasztotta a kötelességét, és ez felrázta tompulatából. Otthagytta a részeket lebuját, és támolyogva, a falakat súrolva, el-elvágódva és megint feltápászkodva, mintha valami ellenállhatatlan, makacs ösztön vezetné, kilábolt a kocsmából, és álmottan folyvást ezt kiabálta: „A *Carnatic*! A *Carnatic*!”

A hajó indulásra készen füstölgött a kikötőben. Passepartout-t alig néhány lépés választotta el a gőzöstől. Felrohant a tolóhídra, átvette magát a korláton, és eszméletlenül roskadt össze a hajóorrban, éppen amikor a *Carnatic* eloldotta köteleit.

Néhány matróz, akik már láttak nem egy efféle jelenetet, lecipelte szegény fiút az egyik másodosztályú kabinba, és Passepartout csupán másnap reggel tért magához, 150 mérföldnyire Kína partjaitól.

Ezért van tehát ma reggel Passepartout a *Carnatic* fedélzetén, és szívja teli tüdővel a friss tengeri szellőt. A tiszta levegő kijózanította. Kezdte összeszedni a gondolatait, ami nem is volt olyan egyszerű. Végül mégiscsak eszébe jutottak az előző nap eseményei, Fix bizalmas tájékoztatója, az ópiumkocsmában stb.

„Nem kétséges - tűnődött -, hogy gyalázatosan berúgtam! Kíváncsi vagyok, mit szól majd Mr. Fogg. No, mindegy, a hajót elértem, és ez a fő.”

Azután Fixre terelődtek gondolatai.

„Nagyon remélem - morfondírozott -, hogy ezúttal leráztuk nyakunkról a fickót, és javaslatai után aligha lehet mersze utánunk szemtelenkedni a *Carnaticre*... Még mit nem! Detektívet uszítani a gazdámra! Azzal vádolni, hogy ő lopta el az Angol Bankból azt a pénzt! Ugyan már! Ha Mr. Fogg tolvaj, akkor én gyilkos vagyok!”

Mitévő legyen? Mondjon el mindent a gazdájának? Jól teszi-e, ha felvilágosítja Fix szerepéről? Nem helyesebb-e, ha vár Londonig, és csak ott közli vele, hogy az anyaország egyik rendőrügynőke hajszolta folyvást a világ körül, és ezután jót nevetnek rajta mind a ketten? Igen, ez lesz a jó. Persze nem árt, ha megrágja még egy kicsit. De mindenekelőtt jelentkezik Mr. Fognak, és bocsánatot kér, hogy ilyen minősíthetetlenül viselkedett.

Passepartout nyomban fel is tápázkodott. A tenger erősen hullámozott, ugyancsak himbálta a hajót. A derék fickó még nem állt valami szilárdan a lábán, és meglehetősen bonyodalmasan jutott el a hajófarba.

A fedélzet utasai közt senkit sem talált, aki csak távolról is emlékeztette volna Mr. Foggra vagy Mrs. Audára.

- Persze - dörmögte -, Mrs. Auda még nem kelt fel, Mr. Fogg pedig kártyapartnerre akadt, és most szokása szerint...

Azzal lement a szalonba. Mr. Fogg nem volt ott. Passepartout nem tehetett mást: megkérdezte a pursert, melyik Mr. Fogg kabinja. A purser azt válaszolta, nem ismer ilyen nevű utast.

- Bocsánat - szólt Passepartout, és nem tágitott -, a gentleman, akiről szó van, magas, higgadt, nem túl közlékeny, egy ifjú hölgy van vele...

- Egyetlen ifjú hölgy sem utazik a hajón - felelt a purser. - Egyébként tessék az utasok névsora. Beletekinthet.

Passepartout beletekintett... Gazdája neve nem volt rajta a listán.

Még a szeme is belekáprázott. Azután egy gondolat villant fel agyában.

- Tulajdonképpen hol vagyok én? A *Carnatic* ez? - robbant ki.

- Igen - felelt a purser.

- Jokohamába megyünk?

- Igen, természetesen.

Passepartout egy pillanatig attól reszketett, hogy talán más hajóra szállt! De nem, ez a *Carnatic*; azonban már biztos, hogy a gazdája nincs itt a hajón.

Passepartout egy karosszékbe rogyott. Derült égből mennykőcsapás! Azután hirtelen világosság gyúlt elméjében. Most jutott eszébe, hogy a *Carnatic* indulását előbbre hozták, hogy értesíteni kellett volna a gazdáját, és ő ezt elmulasztotta! Tehát Mr. Fogg és Mrs. Auda lemaradt a hajóról, és ez az ő hibája!

Az övé, igen, de még inkább azé az árulóé, aki elkábította, hogy elválassza gazdájától, s hogy Mr. Foggot Hongkongban visszatartsa! Most már érti a detektív cselezését. Mr. Foggra pedig a biztos pusztulás vár, elvesztette a fogadást, talán már le is tartóztatták, börtönbe vetették... Passepartout a haját tépte erre a gondolatra. Kerüljön csak ez a Fix a kezébe, tudom istenem, ellátja a baját!

Azonban a kétségbeesés első pillanatai után Passepartout visszanyerte hidegvérét, és fontolóra vette helyzetét. Irigylésre méltónak éppen nem mondható. Francia barátunk nagyban hajókázik Japán felé. Meg is érkezik majd, ez bizonyos, de hogyan kerül vissza? A zsebe üres. Egy shillingje, egy pennyje sincs! Útiköltsége, étkezése a hajón mindenesetre már ki van fizetve. Öt-hat napja van tehát, azalatt döntenie kell, mit csinál. Hogy ételben-italban mi kárt tett a hajóút alatt, azt leírni is nehéz. Három személy helyett evett; ő képviselte gazdáját is, Mrs. Audát is és persze saját magát. Úgy falt, mintha a messzi Japán, ahol majd partra száll, sivatag volna, melynek földjén ismeretlen minden élelem.

13-án a hajnali dagálykor a *Carnatic* befutott a jokohamai kikötőbe.

A város a Csendes-óceán fontos átmenő kikötője, valamennyi szállító- és postahajó ide fut be, az észak-amerikai, kínai, japáni és a maláj-szigeti viszonylatokban. Jokohama egy öbölben fekszik, nem messze az óriási Jeddo városától, mely a japán birodalom második fővárosa; itt székelt valaha, amikor még el nem törölték hivatalát, a tajkun, a polgári császár - akkoriban a

város versenytársa volt Meakónak; ebben a másik városban lakik a mikádó, az istenek leszármazottja, a papi császár.

A *Carnatic* megállt a jokohamai rakpartnál, a kikötői mólók és vámházak közelében; körülötte a világ minden részéből összesereglett hajók tömkelege.

Passepartout minden különösebb lelkesedés nélkül szállott partra a Nap Fiainak érdekes földjén. Nem volt más választása: a véletlenre bízta magát, és kószálni kezdett a város utcáin.

Kezdetben ízig-vérig európai környezetben járt, alacsony házak között; verandáik elegáns oszlopsorok vonulataival hivalkodtak; az európaias utcák, terek, dokkok, tárházak hatalmas térséget foglaltak el, a Szövetség-hegyfoktól egészen a folyópartig. Akárcsak Hongkongban és Calcuttában, itt is egymás hegyen-hátán nyüzsgött valamennyi emberfajta: amerikaiak, angolok, kínaiak és hollandusok; vásárra kész kereskedőnépség, a francia oly idegenül érezte magát közöttük, mintha csak hottentotta volna valamennyi.

Passepartout könnyen kivághatta volna magát; csupán annyi fáradságába került volna, hogy segítséget kér a jokohamai francia vagy angol konzultól, de sehogy sem akarózott neki kiteregetni történetét, mely elválaszthatatlanul összefonódik gazdája sorsával; úgy gondolta, csupán akkor szánja rá magát erre a lépésre, ha már mindenképpen cserbenhagyja a szerencse.

Bejárta hát az egész európai városrészt, de csöppet sem kedvezett neki a sors, ezért átvágott a japán negyedbe, és eltökélte, hogy ha kell, elmegy akár Jeddóba is.

Jokohamának ezt a bennszülött városrészét Bentennek hívják, egy tengeristennőről, akit a szomszéd szigetek lakói imádnak. Csodás fenyő- és cédrusallék sorakoztak itt; különös szerkezetű szent kapuk, bambusz- és nádbozótok közt szunnyadó hidak, százados cédrusfák roppant és mélabús lombkoronája alatt megbúvó templomok és bonckolostorok, melyek homályán buddhista papok és Konfucius vallásának hívei tengetik életüket, utcák vonulnak végeláthatatlanul, rózsás képű, vörös arcú gyerekek falkáitól népesen, mintha japán falvédőkről lépett volna le valamennyi pöttöm emberpalánta; ott játszadoztak kurta lábú uszkárok és zsemleszínű, csonka farkú, lusta és hízelgő macskák között.

Az utcákon pillanatra sem szűnt a járókelők nyüzsgése, pezsgő forgataga: boncok vonultak körmenetben, egyhangúan zengetve cintányérjaikat; jakuminok, vagyis vám- és rendőrtisztek nyomakodtak utánuk hegyes, lakkfestékkel díszes kalapban, két-két szablya az övükben; feltűnt egy-egy fehér csíkos kék gyapotruhába öltözött katona is, vállukon csappantyús karabély, majd a mikádó testőrei, zsákszerű selyemkaftánban, páncélingesen, alabárdosan, majd megint másfajta minden rendű-rangú katonaság; mert Japánban igen nagy a becsülete a katonának, nem úgy, mint Kínában. Voltak itt a tömegben kolduló barátok, hosszú szoknyás zárándokok, lenyalt hajú, ébenfekete üstökű, nagy fejű, hosszú derekú, pipaszárlábú, kis termetű egyszerű polgáremberek: arcuk bőrén megfigyelhető volt valamennyi színárnyalat a sötét bronzvörös és a sápatag fehér között, de a kínaiak jellemző sárgasága nem mutatkozott sehol, mert a japánok gyökeresen különböznek a kínaiaktól. Végül a kocsik, gyaloghintók, lovak, teherhordók, vitorlás targoncák, lakkozott falú „norimon”-ok, süppeteg bambusz hordszékek, vagyis „rangó”-k között fel-feltűnt egy-egy csinosnak alig mondható, ferde szemű, leszorított keblű, az akkori divat szerint feketére kent fogú asszony is; vászoncipőben, szalmapapucsban vagy cifrán faragott koturnuson tipegtek, aprókat lépegetve apró lábukon; és igen jól mutatott rajtuk nemzeti öltözetük, a „kirimon”, afféle házi köntös ez, selyemsál szorítja össze, melynek széles szalaga hátul szeszélyes, nagy csokorban virít - mintha csak a japán asszonyoktól vették volna át a mai párizsi hölgyek.

Passepartout órákon át sétált a tarka tömegben; a különös, gazdag boltokat is szemügyre vette: a bazároknak halomszám heverték a japán ötvösművészet ragyogványos remekei, a „restauration”-ok bejárata fölött zászlók és lobogók lengedeztek, jelezve, hogy számára tilos a

belépés; a teaházakban teli csészékből itták az illatos meleg vizet meg a „szaki”-t, vagyis az erjesztett rizsből lepárolt szeszt; a kényelmes dohányzókoszmákban finom dohányt füstöltek, nem ópiumot, mert azt Japánban alig ismerik.

Majd a földeken, végtelen rizsföldek között találta magát Passepartout. Végső színpompában illatozva, harsány színű kaméliák virultak itt, még hozzá nem bokrok, hanem faágakon, és bambuszsövények mögött cseresznye-, szilva- és almafák sorakoztak, melyeket nem annyira gyümölcsükért, mint inkább virágukért nevelnek a bennszülöttek, és fintorgó madárijesztőkkel, fülsértő kereplőkkel védenek a verebek és galambok, varjúk és más falánk szárnyasok pákosztos csőrétől. Itt minden méltóságos cédruson egy-egy sas tanyázik, minden szomorúfüz lombja egy-egy kócsag fölé borul, amelyik mélabúsan álldogál, felhúzza fél lábát, mindenütt csókák, vadkacsák, karvalyok, vadlibák szárnya suhog, és sűrűn látható a darumadár, melyet a japán „nagyságos úr”-nak szólít, s a hosszú élet és boldogság jelképét látja benne.

Így kószált Passepartout erre-arra, és néhány szál ibolyát pillantott meg a fűben.

„No lám csak - mondta magában -, ez lesz a vacsorám.”

Megszagolta, de úgy érezte, nincs illatuk.

„Nincs szerencsém!” - állapította meg.

A derék fickó természetesen elég előrelátó volt, és mielőtt leszállt volna a *Carnatic*-ről, annyit tömött a bendőjébe, amennyi csak belefért, de az egész napos séta után tökéletesen üresnek érezte a gyomrát. Azt már látta, hogy birkának, kecskének vagy disznónak nyoma sincs az itteni mészárosok kirakataiban; azt is tudta, hogy a szarvasmarhát kizárólag földművelésre használják, de le nem vágják, mert az szerintük istentelenség - mindebből arra következtetett, hogy a húsetel ritkaság Japánban. Nem is tévedett. Ám ha már hentesáruhoz nem is juthat - gondolta -, az is fölöttébb megbékítette volna gyomrát, ha vaddisznó- vagy szarvas-, fogoly- vagy fűrjpecsenyét, szárnyas- vagy halételt szerezhet; ugyanis a rizsföldek termékén kívül csaknem kizárólag ilyesmin élnek a japánok, így azonban kénytelen volt férfiasan fogadni sorsát, és másnapra halasztotta a gondot, hogy élelmet szerezzen magának.

Besötétedett. Passepartout visszatért a bennszülöttnegyedbe, és a színes lampionokkal megvilágított utcákat járta; elbáméskodott a csepűrágókon, akik szemkápráztató mutatványokkal szórakoztatták a nézőket; elnézte az utcai csillagászokat, akik nagy nézősereget csődítettek látcsövük köré. Azután ismét a kikötőt pillantotta meg, melyet bevilágítottak az éjszakai halászhajók jelzőtüzei; gyantás ágakat gyújtottak meg, azzal csalogatták elő a halakat.

Lassanként elnéptelenedtek az utcák. A tömeget felváltották a jakuninok őrzései. Dús öltözékben feszítettek ezek a tisztek, körülvették őket az embereik; olyan volt mindegyik, mint egy-egy nagykövet: valahányszor Passepartout találkozott egy-egy jakuninval és káprázatosan kiöltözött őrzéssel, nem állhatta meg, hogy tréfásan meg ne jegyezze:

- Lám, már megint japán nagykövet indul Európába!

HUSZONHARMADIK FEJEZET

*Passepartout orra
módfelett hosszúra nyúlik*

Passepartout másnap úgy érezte magát, mint akit mozsárban törtek össze; éhség gyötörte, és mindegyre az járt az eszében, hogy lesz, ami lesz, ennie kell valamit, mégpedig annál jobb, minél hamarabb. Végső esetben eladhatta volna zsebóráját, de inkább éhen halt volna, mintsem hogy megtegye. A derék fiú úgy döntött, hogy erős, bár nem túl dallamos hangjához folyamodik segítségért, melyet a természet jótékonyágának köszönhet; ő bizony felhasználja, most vagy soha.

Tudott néhány francia és angol dalocskát, és úgy döntött, szerencsét próbál velük. A japánok nyilván nagy zenebarátok, hisz lépten-nyomon cseng-bong náluk tamtam és cintányér, pereg a dob; nyilván megbecsülik majd egy európai művész tehetségét. Tehát Passepartout elhatározta, hogy vár még egy-két órát, azonban amint fel-alá sétált, eszébe ötlött, hogy sokkal jobb ruhát visel, mint amilyen illendő volna egy vándorénekeshez; arra gondolt hát, hogy olyan göncökre váltja öltözékét, amelyek jobban összhangban állnak pillanatnyi helyzetével. A csere eredményeképp még egy kis pénzmagot is szerez, s ezzel egy ideig nyomban elcsendesítheti követelődző étvágyát.

Most már csupán végre kellett hajtania ezt az elhatározását. Hosszadalmas kutatás után végre ráakadt egy bennszülött ószeresre, és közölte vele óhaját.

Az európai ruha megtetszett az ócskásnak, és Passepartout csakhamar egy uraságoktól levetett japán kimonóban feszített, gerezdes turbánféle a fején, melyet ugyancsak megtépett már az idő vasfoga.

Ám mindezek ellenében néhány ezüstpénz csörgött zsebe mélyén.

„Bánom is én - gondolta -, azt képzelem majd, hogy álarcosbálba megyek!”

Az ilyen módon „eljapánosodott” Passepartout első gondja volt, hogy felkeressen egy szerény külsejű „tea-house”-t³⁵; ott azután egy falás maradék csirkehúsból és néhány kanálnyi rizsből megreggelizett, közben folyvást azon járatta az eszt, hogy az ebéd kérdését ezzel még korántsem oldotta meg.

„Most pedig - szötte gondolatait, miután jól megtömte a bendőjét - legfontosabb a hidegvér. Tudományom a végére ért; ezt a kacatot még japánabb kacatra már nem cserélhetem el. Haladéktalanul ki kell fundálnom, hogy távozhatom leghamarabb a Felkelő Nap Országából, ahol ugyancsak keserves tapasztalatokat szereztem!” Passepartout-nak ekkor az az ötlete támadt, hogy sorra járja az Amerika felé induló gőzhajókat. Arra gondolt, hogy jelentkezik szakácsnak vagy inasnak, és fizetségül csupán ételmet kér, és azt, hogy átkelhessen a hajóval. San Franciscóban majd csak talál valami megoldást. Az a lényeg, hogy megtegye valahogy a 4700 mérföldet a Csendes-óceánon, Japán és az Újvilág között.

Passepartout nem szokott sokáig kotlani az ötletein, nyomban meg is indult a jokohamai kikötőbe. De minél közelebb került a dokképületekhez, annál inkább úgy találta, hogy elgondolása, melyet kezdetben oly egyszerűnek talált, valójában szinte lehetetlen. Mi szükség lehet szakácsra vagy inasra egy amerikai gőzhajón, és ki áll vele szóba ebben a csöppet sem bizalomgerjesztő maskarában? Honnan szerezzen ajánlást? Kire hivatkozzon?

35 Teaház (ejtsd: *tíhauz*)

Miközben így morfondírozott, tekintete egy hatalmas hirdetőnégyzeten akadt meg, melyet valami bohócféle cipelt fel s alá Jokohama utcáin.

Az angol nyelvű hirdetés a következőképpen szólt:

A JELES WILLIAM BATULCAR
japán akrobatái,
a Tingu isten személyes oltalmát élvező
HOSSZÚ ORRÚ ORRONDIK
utolsó előadása
észak-amerikai turnéjuk³⁶ előtt
NAGY ATTRAKCIÓ!

- Észak-Amerika! - kiáltotta Passepartout. - Épp ez kell nekem!

Követte a két lábon járó plakátot, és csakhamar megint a japán városnegyedben jártak. Negyedóra múlva ott állt Passepartout egy roppant hodály előtt, melynek oromzatán zászlócskák lengedeztek, és külső falain, távlatok nélkül, de harsány színekkel festve, egy egész csapat zsonglőr volt látható.

Ezt a műintézetet vezette a jeles Batulcar, afféle amerikai Barnum, csepűrágók, zsonglőrök, bohócok, akrobaták, kötéláncosok, tornászok igazgatója, aki a hirdetőnégyzet tanúsága szerint éppen utolsó előadására készült, mielőtt a Felkelő Nap Országából áthajókélnének az Amerikai Egyesült Államokba.

Passepartout belépett a hodály előtt húzódó oszlopsor alá, és Mr. Batulcar iránt érdeklődött. Mr. Batulcar személyesen lépett eléje.

- Mit óhajt? - kérdezte Passepartout-tól, akit először japánnak nézett.

- Nincs szüksége inasra? - kérdezte Passepartout.

- Inasra?! - kiáltott fel a mi Barnumunk, és végigsimított álla alatt kunkorodó bozontos, szürke szakállán. - Kettő is van, uram, szófogadó, megbízható, sosem hagytak még cserben, ingyen szolgálnak, csupán táplálék fejében... Itt vannak, nézze meg - tette hozzá, és orra alá dugta két izmos karját, melyeken bőgőhúr vastagságú erek dagadoztak.

- Tehát nem használhat semmire?

- Nem.

- Teringettét, pedig csöppet sem búsultam volna, ha uraságoddal utazhatom!

- Látom már - szólt a jeles Batulcar -, miről van szó; ha maga japán, én hottentotta vagyok! Mi ütött magába, hogy így beöltözött?

- Az ember úgy öltözik, ahogy tud!

- Ez igaz; ön, ugye, francia?

- Az, párizsi, Párizs városából.

- Akkor nyilván kenyere a színészkedés.

- Hát igen - felelte Passepartout, és bosszankodott, hogy származása miatt ezzel a kérdéssel fordulnak hozzá -, mi, franciák, értünk a színészkedéshez, de azért az amerikaiaktól tanulhatunk!

- Jól mondja. De ha inasnak nem is veszem fel, bohócnak felfogadhatom. Ugye, megérti, öregem? Franciaországban külföldiek a pojacák, külföldön franciák!

- Ejha!

- Jó erőben van, különben?

- Igen, főleg ebéd után.

- Énekelni tud?

- Tudok - felelte Passepartout, aki szerepelt annak idején egy-két utcai hangversenyen.

- Akkor is tud, ha fejen áll, miközben bal talpán bűgőcsiga forog, jobb lábán pedig kardot egyensúlyoz?

- Ez is valami?! - felelte Passepartout, és visszaemlékezett ifjúkorának hajdani gyakorlataira.

- Ennyi elég is! - szólt a jeles Batulcar.

Meg is kötötték az egyezséget, *hic et nunc*³⁷.

Passepartout tehát álláshoz jutott. Mindenes lett a híres japán társulatban. Nem túl előkelő foglalkozás, de egy hét múlva már hajókázik San Francisco felé.

Az előadás, melyet nagy csinnadrattával hirdetett városszerte a jeles Batulcar, három órákor kezdődött; a japáni zenekar dörgedelmes hangszerei, dobok, tamtamok hamarosan megszólaltak a bejárat előtt. Természetesen Passepartout-nak nem állott módjában valamilyen szerepet megtanulni; izmos vállának erejét vették csupán igénybe az „embergúla” nevű nagy számban, melyet az Orrondiak mutattak be. Tingu isten véencei. Ez a „great attraction”³⁸ zárta le a műsort.

A nézők már három óra előtt ostromolni kezdték a nagy hodályt. Európaiak és bennszülöttek, kínaiak és japánok, férfiak, nők és gyermekek rohanták meg a színpaddal szemközti keskeny padokat, páholyokat. Bevonultak a zenészek is; vadul zengett a gongok, tamtamok, csettegetők, fuvolák, cintányérok és nagydobok együttese.

Az előadás olyan volt, mint efféle akrobatamutatóványok bárhol a világon. De annyi bizonyos, hogy a japánok az egyensúlyozás legnagyobb művészei. Az egyik bűvész pillangók és virágok kecses játékát mutatta be legyezővel és apró papírdarabokkal. Egy másik illatos pipafüsttel villámgyorsan halványkék betűket rajzolt a levegőbe; így üdvözölte a nézőközönséget. A harmadik égő gyertyákkal bűvészkedett: amikor egy-egy gyertya a szája elé került, elfújta, azután ismét meggyújtotta a másik gyertya lángján, de közben egy pillanatra sem szakította meg szemkápráztató ügyeskedését. A negyedik a legvalószínűtlenebb mutatóványokra bírta rá bűgőcsigáit: mintha önálló életre keltek volna ezek a zengzetes holmik végeérhetetlen pörgésük-forgásuk közepette; pipaszárazon, kardpenge élén és a színpad teljes hosszán átvonuló drótszálakon futkároztak; öblös kristályvázák peremén keringtek körbe-körbe, bambuszlétrákon másztak fel, majd szerteperdültek a szélrózsa minden irányában, miközben sokféle hangjuk összecsendült, és különlegesen harmonikus hangzatokat hallatott. A zsonglőrök pedig szakadatlanul tovább játszottak, a levegőben pörgették a csigákat, fából készült labdaütőkkel hajigálták őket ide-oda, és azok eközben is szüntelenül surrogtak; zsebre vágták a csigákat, s amikor előhúzták a zsebükből, azok akkor is egyre pörögtek, míg végül elkattant valahol egy rugó, és a csigák színes rakéták zuhatagát lövellték szerte magukból.

37 Itt és most

38 Nagy attrakció (ejtsd: *grét etreksri*)

A társulat akrobatái és tornászai bámulatra méltó gyakorlatokat mutattak be, kár is rájuk a szót vesztegetni. Elképesztő pontossággal hajtották végre a különféle létra-, rúd-, folyó-, hordó-stb. számokat. De az előadás nagyjágyúja az Orrondiak mutatványa volt: Európában még nem ismerik ezeket a bámulatra méltó egyensúlyművészeket.

Az Orrondiak önálló testületet alkotnak, és Tingu isten védenecinek tartják magukat. Hős középkori lovagok mezét öltik magukra, vállukon tündöklő szárnyat viselnek. De legfőbb jellegzetességük arcuk furcsa dísz, a hosszú orr, és a mutatvány, melyet az orrukkal végeznek. Ez az orr nem egyéb, mint öt-hat-tíz láb hosszú bambuszrúd: némelyik egyenes, némelyik görbe, az egyik sima, a másik göcsörtös. Szilárdan magukra erősítik ezeket a nyúlványokat, és ezek segítségével mutatják be egyensúlygyakorlataikat. Most Tingu isten védeneci közül vagy tízen-tizenketten hanyatt feküdtek a földön, cimboráik pedig ott ugrándoztak villámhárítóként felmeredő orruk hegyén, orrhegyről orrhegyre szökkenve-perdülve, és közben a legvalószínűtlenebb mutatványokat végezték.

A befejező szám különleges meglepetés akart lenni: az „emberi gúla”; ebben a számban mintegy ötven Orrondi készült „Dzsaggernot szekeré”-t bemutatni. A jeles Batulcar művészei azonban nem egymás vállára támaszkodva hozták létre ezt a gúlát; ők csupán szomszédaik orrát markolhatták meg. Éppen akkoriban lépett ki a társulattól az egyik szereplő, akinek a szekeré aljában volt a helye; itt erős, ügyes szereplőre volt szükség, ezért Passepartout-ra bízta a helyettesítést.

Ugyancsak elszontyolodott a derék fickó, amidőn - ifjúkorának szomorú emlékeihez visszatérve magára vette a tarka szárnyakkal ékes középkori kacabajkát, és arcára erősítette a hét láb hosszú orrot. De nem volt más választása; meg kellett élnie, tehát belenyugodott.

Passepartout színre lépett, és elfoglalta helyét azok között, akik vele együtt „Dzsaggernot szekeré”-nek alsó részét alakítják. Valamennyien a földre feküdtek, orruk az ég felé meredt. Újabb tornászcsapat helyezkedett el a hosszú nyúlványokon, följük harmadik, majd negyedik települt, és a csupán hegyüknél fogva érintkező hosszú orrokon a színpad felső pereméig emelkedett az emberekből álló építmény.

A taps javában zengett, mennydörögtek a zenekar hangszerei, amidőn megingott a gúla, felbomlott az egyensúly, a legalsó vonalból eltűnt az egyik orr, és kártyavárként minden halomra dőlt...

A galibát Passepartout okozta; otthagytott csapot-papot, keresztülröppent a rivaldán, még szárnyára sem volt szüksége, felugrott jobb kéz felől a nézők közé, az egyik néző lába elé vetette magát, és így kiáltozott:

- Gazdám, kedves gazdám!

- Ön az?

- Én.

- Akkor hát azonnal indulás a hajóra, fiacskám!

Mr. Fogg, a kíséretében levő Mrs. Auda és Passepartout végigrohantak a folyosókon, és ki-siettek az építményből. De útközben a jeles Batulcarbe botlottak, aki tajtékozva kártérítést követelt a „kassza miatt”. Phileas Fogg egy marék bankjeggyel hűtötte le mérgét. S amikor fél hétkor már éppen indulni készült az amerikai gőzhajó, a fedélzetre lépett Mr. Fogg és Mrs. Auda, nyomukban Passepartout-val; a francia szárnyat viselt a hátán, arca közepén hét láb hosszú orr ágaskodott, még nem sikerült tőle megszabadulnia!

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET

Sikeres átkelés a Csendes-óceánon

Talán sejtjük, mi történt Sanghaj partjai előtt. A jokohamai gőzhajón észrevették a *Tankadčre* jelzéseit. A kapitány látta a félárbocon lengő zászlót, és az apró vitorláshoz sietett. Néhány perccel ezután Phileas Fogg kifizette a megállapodás szerinti viteldíjat, és John Bunsby kapitány ötszázötven fontot (14 750 frank) vágott zsebre. A kitűnő gentleman, Mrs. Auda és Fix felkapaszkodott a steamer fedélzetére, és a hajó máris továbbhaladt Nagaszaki és Jokohama felé.

November 14-én reggel menetrend szerint megérkeztek Jokohamába; Phileas Fogg útjára bocsátotta Fixet, érdeklődött a *Carnatic* fedélzetén, és Mrs. Auda nagy örömeire - talán ő maga is örült, de ennek semmi jelét nem adta - megtudta, hogy a Passepartout nevezetű francia az előző napon valóban megérkezett Jokohamába.

Phileas Fognak még aznap este tovább kellett indulnia San Franciscóba, ezért haladéktalanul kutatni kezdte inasát. Érdeklődött, ám eredménytelenül, a francia és az angol konzulnál, majd ugyancsak eredménytelenül végigfirtatta Jokohama utcáit; ekkor vezette be a véletlen, vagy talán valami homályos ösztön, a jeles Batulcar hodályába. Persze aligha ismerte volna meg inasát a hóbortos középkori jelmezben, ha az hanyatt fektében észre nem veszi gazdáját a karzaton. Passepartout nem bírta tovább, elrántotta az orrát. Az egyensúly megbillent, s hogy ez mivel járt, arról már értesültünk.

Mindezt Mrs. Audától tudta meg Passepartout, majd azt is elmesélte a hölgy, hogyan kerültek a *Tankadčre* nevű kétárbocoson Hongkongból Jokohamába, egy bizonyos Fix nevű egyén társaságában.

Passepartout-nak a szeme sem rezdült Fix nevének hallatára. Úgy vélte, még korai volna beszámolni gazdájának arról, mi történt vele meg a detektívvel. Így aztán, miközben elmondta kalandjait, csupán azért vádolta magát, és kért bocsánatot, mert egy hongkongi dohányzó-kocsmában ópiumtól lerészegedett.

Mr. Fogg hűvösen hallgatta a beszámolót, és nem válaszolt, majd annyi hitelt nyújtott inasának, hogy az illendőbb öltözetet szerezhessen magának a hajón. Egy órába sem telt, a derék fiú levágta orrát, lenyírta szárnyait, és többé már semmi sem jelezte, hogy valaha is Tingu isten védence volt.

A Jokohamából San Francisco felé haladó gőzhajó a Pacific Mail Steam társaság tulajdona volt; a *General Grant* nevet viselte. 2500 tonna vízkiszorítású, jól berendezett, sebesen járó, hatalmas kerekű gőzös volt. Fedélzete fölött roppant lengőkar süllyedt-emelkedett váltakozva; egyik végéhez egy dugattyú szára, másik végéhez egy hajtórúd csatlakozott, ez utóbbi közvetlenül kapcsolódott a kerekek tengelyéhez, és az egyenes vonalú mozgást körmozgássá alakította. A *General Grant*ot háromárbocos vitorlássá is fel lehetett csarnakolni; nagy felületű vitorlázata hatékonyan támogatta a gőz hajtóerejét. Ha tekintetbe vesszük, hogy óránként tizenkét mérföldet futott be, kiszámíthatjuk, hogy alig huszonegy nap alatt kelhet át a Csendes-óceánon. Phileas Fogg tehát méltán hihette, hogy ha december 2-án befut San Franciscóba, akkor 11-én New Yorkba, 20-án pedig Londonba ér - és még nyer is néhány órát a december 21-i nevezetes dátumhoz képest.

A steameren elég sok utas volt: angolok, tömérdek amerikai, Amerikába kivándorló egész kulisereglet s tisztek az indiai hadseregből; ezek világ körüli utazással töltötték szabadságukat.

Az átkelés közben semmiféle hajózási bonyodalomra nem került sor. A gőzhajó biztosan támaszkodott a széles lapátkerekre, erős vitorlázata derekasan húzott, a hajó alig táncolt. A Csendes-óceán meglehetősen rászolgált nevére. Mr. Fogg szokása szerint most is szűkszávan, higgadtan viselkedett. Útitársa, az ifjú hölgy egyre inkább úgy érezte, hogy a hálán kívül egyéb szálak is fűzik a férfihoz. A tulajdonképpen nemes lelkű, hallgatag jellem sokkal nagyobb hatással volt rá, mint hitte volna, és maga sem tudta, hogyan támadtak benne olyan érzelmek, melyekről ez a rejtélyes Fogg szemlátomást tudomást sem hajlandó venni.

Mrs. Auda feltűnő módon érdeklődött a gentleman terveit iránt. Nagyon nyugtalan volt, ha eszébe jutott, mennyi minden veszélyeztetheti az út sikerét. Gyakran beszélgetett erről Passepartout-val, aki meglehetősen világosan tájékozódott Mrs. Auda érzelmeiben. A derék fiú most már úgy bízott gazdájában, akár az istenben; égre-földre magasztalta, hogy milyen nagylelkű, milyen becsületes, milyen önfeláldozó, Mrs. Audát pedig azzal biztatta, hogy az út sikere kétségtelen, hogy már túljutottak a nehezén, kikerültek a japán és kínai mesevilágból, ismét civilizált környezetben járnak, és végül most már csupán az van hátra, hogy San Franciscóból New Yorkig vonattal, New Yorktól Londonig hajóval tegyék meg az utat, és akkor, az előre megszabott határidőn belül, be is végezték ezt a valószínűtlen kirándulást a világ körül.

Kilenc nappal azután, hogy elutaztak Jokohamából, Phileas Fogg pontosan a föld körüli út felét járta meg.

A *General Grant* ugyanis november 23-án éppen a 180. délkörön haladt át; pontosan ezen a vonalon kerültek Londonnal átellenben a déli féltekén. Mr. Fogg a rendelkezésére álló nyolcvan nappól, mi tagadás, már ötvenkettőt felhasznált, tehát csupán huszonnyolccal rendelkezik. Nem szabad azonban szem elől tévesztenünk, hogy ha „a délkörök közti különbség szerint” a gentleman csupán félúton járt is, valójában a tényleges útnak már több mint kétharmadát befutotta. Gondoljuk meg, hány kitérőre kényszerült Londontól Adenig, Adentől Bombayig, Calcuttától Singapore-ig, Singapore-tól Jokohamáig! Hogyha Phileas Fogg az 50. szélességen, vagyis London szélességén utazhatott volna körbe-körbe, akkor csupán mintegy 12 000 mérföldet kellett volna megtennie, így azonban, a közlekedési vonalak szeszélyes kanyargását követve, 26 000 mérföld állott előtte, ebből pedig november 23-ig körülbelül 17 500-at hagyott maga mögött. Ettől kezdve azonban egyenes út áll előtte, és Fixtől is megszabadult, már ő sem tarthatja fel. Így hát Passepartout-nak ma, november 23-án minden oka megvolt az öröme. Emlékszünk, hogy a makacs fickó semmi pénzért nem volt hajlandó elforgatni híres családi órája mutatóit a londoni időtől, és bármerre járt is útja során, tévesnek nyilvánított minden helyi időt. A mai napon viszont zsebórája, jóllehet sem előre, sem hátra nem igazította, pontosan azonos időt mutatott a hajó kronométereivel.

Passepartout tehát diadalünnepet ült, ami nagyon is érthető. Szerette volna tudni, mit szólna most Fix, ha a hajón volna.

- Ez a csibész tücsköt-bogarat összehordott nekem a napról, holdról, délkörökről! - hajtogatta.
- Mondhatom, szép kis társaság! Megbolondulhatna minden órás, ha rájuk hallgatna! Én bizony mindig tudtam, hogy a nap előbb-utóbb mégiscsak az én órámhöz igazodik!

Egyet azonban Passepartout nem tudhatott. Mindjárt sokkal kevesebb oka lett volna az öröme, hogyha órájának számlapja nem tizenkét, hanem - olasz mintára - huszonnégy részre van osztva, mert a derék családi bútor mutatói a helyi idő szerinti reggel kilenc óra helyett este kilencet, vagyis éjfélről számított huszonegy órát mutattak volna - épp ennyi az eltérés a londoni idő és a 180. délkör ideje között.

Ám ha Fix meg is tudta volna magyarázni ezt az egészen egyszerű fizikai összefüggést, Passepartout, még ha meg is értette volna, semmiképp nem fogadta volna el. Mert ha - feltéve,

de meg nem engedve - a detektív váratlanul megjelenik e pillanatban a hajón, Passepartout a bosszú jogán valószínűleg egészen más tárgyról és egészen más modorban csevegett volna vele.

De hol is van Fix ebben a pillanatban?

Természetesen a *General Grant* fedélzetén.

A detektív ugyanis, alighogy megérkezett Jokohamába, faképnél hagyta Mr. Foggot azzal, hogy napközben ügyis viszontlátja, és azon nyomban az angol konzulhoz sietett. Végrehajtására megkapta tőle az elfogatóparancsot, amely Bombay óta kergette, és negyven nappal ezelőtti keltezését viselt - Hongkongból küldték utána a *Carnatic*-en, azt hitték, annak a fedélzetén utazik. Képzeltük, hogy megnyúlt a detektív orra! Az elfogatóparancs már fabatkát sem ér! Fogg kilépett a brit felségterületről! Most már kiadatási okmányt kell szereznie, ha le akarja tartóztatni!

„Fene bánja - háborgott Fix, miután első haragja elpárolgott -, itt már nem sokat ér az elfogatóparancsom, de Angliában még hasznát veszem. A jómadár, úgy látom, hazakészül; azt hiszi, tévútra vezette a rendőrséget. Hát jó! Én nem tágítok. S ami a pénzt illeti, talán csak marad belőle valamicske, ha isten is úgy akarja! Bár a fickó több mint ötezer fontot elszórt útközben útiköltségre, jutalomra, pörösködéssre, bírságokra, elefántra és egyéb költségekre. Bánja is ő, az Angol Bank igazán kibírja!”

Miután így határozott, azonnal fel is szállt a *General Grantra*. Már a fedélzeten volt, amikor Mr. Fogg és Mrs. Auda a hajóra érkezett. Az álla is leesett a meglepetéstől, amikor felismerte Passepartout-t a középkori maskarában. Nyomban kabinjába zárkózott, szerette volna elkerülni a felettébb kockázatos kimagyarázkodást; remélte, hogy sikerül eltűnnie az utasok tömegében, és így elkerüli ellensége figyelmét, ám éppen a mai napon egyszer csak váratlanul egymásba botlottak a hajóorrban.

Passepartout nem vesztegette magyarázkodással az időt, azon nyomban Fix képére mászott, és néhány amerikai utas őszinte öröme, akik rögtön őrá fogadtak, iszonyatosan végigpüfölte a szerencsétlen detektívet; harcmodora ékesen bizonyította, mennyivel hatékonyabb a francia ökölvívás az angol iskolánál.

Miután Passepartout elintézte az ügyet, megnyugodott, és, mondhatni, nagy kő esett le a szívéről. Fix alaposan megtépve feltápáskodott, és ellenfelére pillantva, szenvtelenül csak ennyit mondott:

- Kész?

- Egyelőre kész.

- Akkor jöjjön, beszélgessünk.

- Hogy én...

- Gazdája érdekében.

Passepartout-t egészen levette lábáról ez a hidegvérű viselkedés; követte a detektívet, és mindketten helyet foglaltak a hajóorrban.

- Jól ellátta a bajom - kezdte Fix. - Rendben van. Számítottam rá. De most hallgasson ide! Mindeddig Mr. Fogg ellenfele voltam, most már azonban én is hozzá pártolok.

- Végre! - kiáltotta Passepartout. - Ugye, belátja már, hogy becsületes ember?

- Szó sincs róla - felelte Fix hűvösen -, szilárd meggyőződésem, hogy csirkefogó... Csitt! Maradjon nyugton, hagyjon beszélni. Amíg Mr. Fogg angol területen járt, az volt az érdekem,

hogy visszatartsam, amíg az elfogatóparancs meg nem érkezik. Mindent meg is tettem ennek érdekében. Ráuszítottam a bombayi papokat, uraságodat elkábítottam Hongkongban, elválasztottam gazdájától, és úgy intéztem, hogy ő lemaradjon a jokohamai gőzhajóról...

Passepartout hallgatta, és ökölbe szorult a keze.

- Most úgy látom - folytatta Fix -, Mr. Fogg megint Angliába készül. Jó, én oda is követem. Ezentúl azonban ugyanoly lelkesen igyekszem elhárítani útjából az akadályokat, ahogyan eddig igyekeztem továbbjutását megghiúsítani. Amint látja, megváltozott a taktikám, mégpedig azért, mert saját érdekem így kívánja. Megjegyzem, a maga érdeke azonos az enyémmel, mert csupán Angliában derül ki, gonosztevőt vagy tisztességes embert szolgált-e mindeddig...

Passepartout feszült figyelemmel hallgatta Fixet, és nem kételkedett szavai jóhiszeműségében.

- Tehát barátok vagyunk? - kérdezte Fix.

- Azt nem - felelte Passepartout -, legföljebb szövetségesek, de az is csak feltételesen, mert az első gyanús mozdulatára kitekerem a nyakát.

- Ahogy parancsolja - szólt nyugodtan a detektív.

Tizenegy nap múlva, december 3-án a *General Grant* befutott az Aranykapu-öbölbe, és megérkezett San Franciscóba.

Mr. Fogg mindeddig egy napot sem nyert, de nem is veszített.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET

Meeting³⁹ San Franciscóban. Futó benyomások

Reggel hét óra volt, amikor Phileas Fogg, Mrs. Auda és Passepartout partra szállt az amerikai kontinensen, ha ugyan így nevezhetjük az úszó mólót, melyre a hajó kitette őket. Ezek a mólók követik az ár-apály mozgását, és megkönnyítik a hajók ki- és berakodását. Minden elképzelhető nagyságú clipper⁴⁰ horgonyoznak itt, steamerek valamennyi nemzet képviselőjében, továbbá több emeletes steamboatok, melyek a Sacramentón és mellékfolyóin közlekednek. Egész Mexikót, Perut, Chilét, Brazíliát, Európát, Ázsiát és a Csendes-óceán szigetvilágát behálózó kereskedelem termékei gyűlnek itt halomba.

Passepartout oly boldog volt, hogy végre amerikai földet ér, hogy úgy gondolta, gyönyörű szaltó mortaléval⁴¹ kell partraszállását megünnepelnie. Ám a móló padlózata oly szűk volt, hogy csaknem átlukasztotta, midőn ráesett. A derék fiú ugyancsak megrökönyödött, hogy ilyen furcsa módon „lép” az Újvilág földjére, és hatalmasat kiáltott, hangjával csapatostul riasztva fel a mólók törzsvendégeit: ezernyi ezer kormoránt és pelikánt.

Mr. Fogg, mihelyt partra szállt, azonnal megtudakolta, mikor indul New Yorkba az első vonat. Este hatkor, mondták neki. Egy teljes napot tölthetett hát San Franciscóban. Kocsit rendelt Mrs. Audának és saját magának. Passepartout felült a bakra, s a jármű három dollár fejében máris indult az International Szállóba.

Passepartout a magas kocsibakról kíváncsian figyelte a nagy amerikai várost; elvonultak szeme előtt a széles utcák, szép sorjában az alacsony épületek, az angolszász gótika stílusában épült imaházak és templomok, roppant dokképületek, palotaszerű, részint fa-, részint téglaraktárak; tengernyi kocsi, omnibusz, villamos-”car”⁴² nyüzsgött az utcákon, a járdákon pedig nem csupán amerikaiak és európaiak, hanem kínaiak és hinduk sűrögtek-forogtak: egy több mint kétszázezer lakosú város egész sokadalma.

Passepartout-t meglehetősen meglepte a látvány. Ő még az 1849-es várost, a legendák városát képzelte maga elé, banditák, gyújtogatók, gyilkosok gyülekezőhelyét, akiket a társadalom söpredékéből egyetlen hatalmas, vásári sokadalomba toboroz az aranyláz; akik jobb felől revolvért, bal felől bicskát tesznek az asztalra, és aranyrögökben kártyáznak. De a „régiszipő” lejárt. San Francisco olyan volt, mint akármelyik nagy kereskedőváros. Őrség vigyázott a városháza magas tornyában, a derékszögben kereszteződő utcák és sugárutak fölött; a tereken zölden virulnak a fák; kínai városnegyed is van; mintha ékszerdobozban hozták volna ide, egyenest a Mennyei Birodalomból. Sombrero⁴³knak, a placer-kifutók divatja szerinti vörös ingeknek, tolldíszes indiánoknak nyoma sincs már sehol, annál több a cylinder és fekete frakk, tömérdek gentleman viseli, akiket lázas tevékenység fűt. Egyik-másik utca mentén, így például a Montgomery Streeten - ez itt a londoni Regent Streetnek, a párizsi Boulevard des Italiens-nak, a New York-i Broadwaynek felel meg - fényűző boltok sorakoznak, kirakataikban a világ valamennyi árucikke megtalálható.

39 Népgyűlés (ejtsd: *mítíng*)

40 Nagyobb vitorlás hajó (ejtsd: *klipper*)

41 Halálugrás

42 Kocsi (ejtsd: *kár*)

43 Nagy karimájú, könnyű kalap

Amikor Passepartout megérkezett az International Szállóba, úgy érezte, mintha ki sem tette volna a lábát Angliából.

A szálloda földszintjét óriási, tágas „bar” foglalta el, büfészerű helyiség, *gratis*⁴⁴ rendelkezésre áll minden járókelőnek. Szárított húsokban, osztrigalevesben, kétszersültben és chestersajtban válogathat itt a fogyasztó, elő sem kell vennie az erszényét. Csupán akkor fizet, ha kedve támad némi frissítő italt, ale-t, portóit vagy Xerest fogyasztani. Passepartout úgy találta, ez a szokás „igazi amerikai”.

A szállónak kényelmes étterme volt. Mr. Fogg és Mrs. Auda helyet foglalt az asztalnál, és szurokfeke négerek apró tálacskáiban bőséges ebédet szolgáltak fel nekik.

Ebéd után Phileas Fogg, Mrs. Auda kíséretében, a szállóból az angol konzuli hivatalba ment, hogy láttamoztassa útlevelét. Inasa odakint várta, és azt kérdezte, nem volna-e tanácsos néhány tucat Enfield karabélyt vagy Colt pisztolyt vásárolni, mielőtt felszállnak a Nagy Nyugati Vasútra. Passepartout azt hallotta, hogy holmi sziúk és paunik szokták megállítani a szerelvényeket, akárcsak Spanyolországban a vonatrablók. Mr. Fogg azt válaszolta, fölösleges óvatosság, de ráhagyta, tegyen úgy, ahogy jónak látja. Azután elsietett a konzuli hivatalba.

Kétszáz lépésnyire sem jutott Phileas Fogg, amikor „csodálatos véletlen folytán” Fixbe botlott. A detektív úgy tett, mintha rendkívül meglepné a dolog. Micsoda? Mr. Fogg vele együtt kelt át a Csendes-óceánon, és egyszer sem találkoztak a hajón! Fix mindenesetre végtelen szerencséjének tartja, hogy viszontláthatja a gentlemant, akinek oly nagy hálával tartozik; őt is visszaszólítják Európába ügyei, és nagyon boldog lenne, ha ilyen kellemes társaságban folytathatná útját.

Mr. Fogg azt válaszolta, hogy részéről a szerencse. Fix pedig - mivel nem akarta szem elől veszteni - arra kérte, engedje meg, hogy velük tekinthesse meg ezt az érdekes San Franciscót.

Mr. Fogg megengedte.

Így hát Mrs. Auda, Phileas Fogg és Fix együtt sétált az utcákon. Kisvártatva ismét a Montgomery Streeten jártak; mindenfelől tömegestül tódult ide a nép. Megszámlálhatatlan sokaság mindenütt: járdákon, az úttest közepén, a villamossíneken - coach⁴⁵-ok és omnibuszok szakadatlan jövés-menése sem zavart senkit -, a boltok ajtajában, a házak ablakában, sőt még a tetőkön is. Reklámemberek járkáltak fel s alá a csoportok között. Zászlókat, szalagokat lengetett a szél. Kiáltozás harsant mindenfelől:

- Éljen Kamerfield!

- Éljen Mandiboy!

Éppen meeting volt. Fix legalábbis ezt gyanította, és Mr. Fogg-gal is közölte feltevését.

- Talán jobb volna, uram - javasolta -, ha nem keverednénk a tolongásba. Itt nem sok jóra számíthatunk.

- Helyes - felelte Phileas Fogg -, a pofon akkor is pofon, ha politikából adják!

Fix illendőnek találta mosolyogni a megjegyzésen, s hogy mindent lássanak, de mégse keveredjenek a tülekedésbe, Mrs. Audával és Phileas Fogg-gal együtt egy teraszra szolgáló lépcső felső pihenőjén helyezkedtek el, a Montgomery Street fölött. Szemben, az utca túlsó felén, egy szénkereskedő rakodója s egy petróleumárus boltja között jókora szabadtéri iroda telepedett meg; szemlátomást ez volt a tömeg mozgolódásának célpontja.

44 Ingyen

45 Kocsi (ejtsd: kócs)

De mire volt jó ez a meeting? Milyen alkalomból rendezték? Phileas Foggnak sejtelve sem volt róla. Magas rangú katonai vagy polgári tisztviselőt, állami kormányzót vagy kongresszusi tagot választottak talán? A városban oly feszült és szenvedélyes volt a hangulat, hogy esküdni lehetett volna erre.

E pillanatban nagy hullámvész támadt a tömegben. Minden kéz a levegőbe emelkedett. Egyik-másik keményen ökölbe szorult, majd nagy kiáltozás közepette erőteljesen felemelkedett, és újra meg újra lesújtott - kétségkívül erélyes módja a szavazásnak. A sokaság örvényleni kezdett és meghátrált. A zászlók meginogtak, egy pillanatra eltűntek, és ronggyá tépve merültek fel újra. A csődület kavargása egészen a lépcsőig hatolt, és úgy imbolygott a sok fej, mint a tenger felszíne, amikor szélroham szántja végig. A fekete kalapok száma szemlátomást egyre-másra fogyatkozott; mintha eredeti méretük is javarészt megváltozott volna.

- Meeting ez, a vak is látja - mondta Fix -, nyilván országos fontosságú ügyben hívták össze. Nem csodálnám, ha megint az *Alabama*-ügyet feszegetnék, jóllehet már egyszer lezárták.

- Meglehet - felelte Mr. Fogg egyszerűen.

- Mindenesetre - folytatta Fix - két bajnok viaskodik egymással, a jeles Kamerfield s a kiváló Mandiboy.

Mrs. Auda Phileas Foggba karolva meglepetten figyelte a viharos jelenetet, és Fix éppen meg akarta tudakolni egyik szomszédjától, mi okozza ezt a szenvedélyes felbolydulást, amikor még vadabb lett a tolongás. Kétszeres erővel harsogott az éljen, melyet káromkodások cifráztak. A zászlórudak támadó fegyverré alakultak. Kezet már nem lehetett látni, csak öklöket. Kocsik, omnibuszok benn szorultak a csődületben, tetejükön lendületes ökölcsapások hullottak jobbra-balra. Tárgyak röpkeidtek a levegőben. Csizmák, cipők szálltak alacsony röppályán, és mintha egy-egy revolver is bele-beledörrent volna, jó hazai módra, az általános üvöltözésbe.

A tumultus mind közelebb került a lépcsőhöz, és hullámai felcsaptak az első lépcsőfokokra. Az egyik pártot nyilván visszaszorították, de a közönséges néző nem tudhatta, vajon Mandiboy vagy Kamerfield kerekedett-e felül.

- Azt hiszem, nem árt, ha visszavonulunk - szólt Fix, aki nem akarta, hogy „emberét” fejbe kólintsák, vagy verekedésbe keveredjen. - Ha Anglia is benne van a dologban, és minket felismernek, nagyon meleg lehet a talpunk alatt a talaj!

- Angol polgárt... - kezdte Phileas Fogg.

De nem fejezhette be a mondatot. Háta mögött, a lépcsőhöz vezető teraszon velőtrázó üvöltés harsant fel. „Hip, hip, hurrá! Éljen Mandiboy!” - kiabálták. Befutottak a választók egyik csoportjának segédcsapatai, és oldalba támadták Kamerfield híveit.

Mr. Fogg, Mrs. Auda és Fix két tűz közé került. Már késő volt, nem menekülhettek. Az ólmos botokkal, husángokkal felfegyverkezett áradatot nem lehetett megállítani. Phileas Foggot és Fixet, miközben az ifjú hölgyet védelmezték, kis híján eltiporták. Mr. Fogg szokása szerint most is szenvtelenül próbált védekezni: buzgón forgatta azt a fegyvert, mellyel a természet minden angol karját felszerelte, de hiába. Egy vörös kecskeszakállas, pirosposzgás, széles vállú, jól megtermett fickó - nyilván ő lehetett a bandavezér - rémítő öklét Mr. Foggra emelte, és nem kis kárt tehetett volna a gentlemanben, hogyha Fix merő önfeláldozásból magára nem vállalja az ökölcsapást. Abban a szempillantásban tyúktojásnyi púp keletkezett a detektív cilindere alatt, amely szánalmasan palacsintává lapult.

- Jenki! - szólt Mr. Fogg, és mélységesen megvető pillantást lövellt az ellenfél felé.

- English! - felelte az.

- Még találkozunk!
- Amikor parancsolja.
- Neve?
- Phileas Fogg. S az öné?
- Stamp Proctor ezredes.

A dagály elvonult. Fix feltápaszkodott, a ruháját ronggyá tépték, de komolyabb sérülést nem szenvedett. Útiköpenye egy nagyobb s egy kisebb részre szakadt, nadrágja egy bizonyosfajta indián gatyára emlékeztetett, melyet - már ilyen a divat - csupán akkor ölt magára a bennszülött, hogyha előzőleg eltávolította a fenekét. Mrs. Auda azonban végül is ép bőrrel átvészelte a kalandot, egyedül Fix szerzett be egy derekas ökölcsapást.

- Köszönöm - mondta Mr. Fogg a detektívnek, amint a tömegből kijutottak.
- Nincs mit - felelte Fix -, de menjünk.
- Hová?
- Valami készruha-boltba.

Csakugyan indokolt volt a javaslat. Phileas Fogg és Fix ruhája rongyokban lógott, mintha a két gentleman is a jeles Kamerfield és Mandiboy ügyében vitézkedett volna.

Egy óra múlva tisztességes öltözkében, jól fésült állapotban kerültek elő. Azután visszatértek az International Szállóba.

Passepartout már várta gazdáját; közben egy fél tucat hatlövetű, központi vezérlésű forgópisztolyra tett szert. Amikor Mr. Fogg társaságában megpillantotta Fixet, az arca elkomorult. Mikor azonban Mrs. Auda néhány szóban elmondta, mi történt, Passepartout megbékélt. Úgy látszik, Fix már csakugyan nem ellenség, hanem segítőtárs. Lám, megtartja szavát.

Estebéd után coach-ot hívtak; ez szállítja majd a pályaudvarra az utasokat és poggyászaikat. Amikor éppen kocsira szálltak volna, Mr. Fogg ezt kérdezte Fixtől:

- Nem látta azóta ezt a Proctor ezredest?
- Nem - felelte Fix.
- Visszajövök Amerikába, és megtalálom - szólt Phileas Fogg szenvtelenül. - Angol polgár nem tűrheti, hogy így bánjanak vele.

A detektív elmosolyodott, és nem válaszolt. Amint látjuk, Mr. Fogg az a fajta angol volt, aki odahaza nem tűri a párbajt, de külföldön megverekszik a becsületéért.

Háromnegyed hatkor az utasok a pályaudvarra értek, és indulásra készen találták a vonatot.

Mr. Fogg éppen be akart szállni a kocsiba, amikor megpillantott egy vasutast. Odalépett hozzá.

- Kedves barátom, ugye, ma valami verekedés volt San Franciscóban? - kérdezte tőle.
- Meeting volt, uram - felelt a vasutas.
- Pedig úgy vettem észre, meglehetősen nyugalanság uralkodott az utcán.
- Egyszerű meeting volt; választásra készülődnek.
- Nyilván vezérkari főnököt választanak? - kérdezte Mr. Fogg.
- Dehogy, uram, békebíró.

E válasz hallatára Mr. Fogg fellépet a kocsira, s a vonat teljes gőzzel tovarobogott.

HUSZONHATODIK FEJEZET

Utazás a nagy nyugati expresszen

„Ocean to Ocean” - így hívják az amerikaiak, és akár hivatalosan is így hívhatnák a „grand trunk”-ot, mely teljes szélességében átszeli az Amerikai Egyesült Államokat. Ám a Pacific Rail-Road két külön szakaszra oszlik: San Francisco és Ogden között Central Pacific, Ogden és Omaha között Union Pacific a neve. Ez utóbbi ponton öt különféle vonal fut össze; ezek szoros összeköttetésben tartják Omahát New Yorkkal.

New Yorkot tehát jelenleg egy nem kevesebb mint 3786 mérföld hosszúságú összefüggő acélszalag fűzi San Franciscóhoz. Omaha és a Csendes-óceán között a vasútvonal olyan vidéket szel át, mely a mai napig is ragadozók és indiánusok hazája; ezt a hatalmas területet 1845 táján kezdték betelepíteni a mormonok, miután elűzték őket Illinoisból.

Valaha, legjobb esetben, hat hónapig tartott New Yorktól San Franciscóig az út. Most csupán hét napig.

A rail-road útvonalát 1862-ben a 41. és a 42. szélesség között alapították meg, bármennyire tiltakoztak is a déli államok képviselői, akik azt szerették volna, ha délibb tájakon fut a vasút. A dicső emlékezetű néhai Lincoln elnök maga jelölte ki a nebraskai Omaha városát az új hálózat kiindulópontjául. Nyomban meg is kezdték a munkát, és amerikai lendülettel folytatták; ettől a munkamódszertől mélységesen idegen minden bürokrácia és aktatologatás. A munkálatok gyorsasága cseppet sem ártott a kivitel minőségének. A prérin naponta másfél mérföldet haladtak. Az előző nap lerakott vágányokon mozdony szállította a helyszínre a következő napi vágányokat, és így jutottak mindig előbbre a közben lerakott síneken.

A Pacific Rail-Road menet közben több elágazást bocsát ki Iowa, Kansas, Colorado és Oregon államokban. Omahából indul, az északi csatlakozásig a Platte folyó bal partját követi, itt a déli elágazásra tér, átszeli Laramie térségét és a Wahsatch-hegységet, megkerüli a Nagy-Sós-tavat, befut Salt Lake Citybe, a mormonok fővárosába, behatol a Tuilla völgyébe, végigfut az amerikai sivatagon, a Cedar és Humboldt-hegy lábánál, majd a Humboldt folyó s a Sierra Nevada mentén Sacramentót érintve jut el a Csendes-óceánig, miközben útvonala mérföldenként sosem lejt többet 112 lábnál, még a Sziklás-hegység területén sem.

Ezt az utat teszik hát meg hét nap alatt a vonatok, és ennek jóvoltából szállhat majd fel a jeles Phileas Fogg 11-én New Yorkban a liverpooli gőzhajóra - legalábbis ezt reméli pillanatnyilag...

Phileas Foggék kocsija hosszú társaskocsi volt; kétszer négy kerékből álló kettős futószerkezeten siklott, melyek mozgékonyasága lehetővé teszi, hogy egészen rövid sugarú fordulókkal is megbirkózzanak. A kocsi belseje nem oszlott szakaszokra, jobbra-balra egy-egy széksor helyezkedett el a tengelyre merőlegesen, közöttük a mosdófülkékhez és egyéb helyiségekhez vezető keskeny köz; minden kocsinak megvannak a maga mellékhelyiségei. A szerelvény valamennyi kocsiját átjáróhidacska kötötte össze, s az utasok teljes hosszában bejárhatták az egész vonatot, felkereshették szalonkocsijait, kilátókocsijait, étkező- és kávézó-kocsijait. Éppen csak színház-kocsi nem volt a vonaton. De egyszer az is lesz.

Az átjárókon szünet nélkül jöttek-mentek az újság- és könyvárusok, holmijukat kínálgatták; mások szeszes itallal, ennivalóval, szivarral jártak kocsiról kocsira, és portékájukra mindig akadt vevő.

Az utasok este hatkor indultak az Oaklandi pályaudvarról. Már éjszaka volt, hideg, sötét éjszaka, a borús égen felhők vonultak, minden pillanatban havazástól lehetett tartani. A vonat

nem haladt túl sebesen. Ha a várakozási időket is beszámítjuk, nem futott be többet óránként húsz mérföldnél, azonban ily sebesen is menetrend szerinti gyorsasággal halad át az Egyesült Államokon.

Nem sokan beszélgettek a kocsiban. Különben is kerülgette már az álom az utasokat. Passepartout a detektív mellé került, de nem szólt hozzá. Az utóbbi események óta kapcsolatuk jelentősen elhidegült. Vége volt a rokonszenvnek, bizalmasságnak. Fix viselkedésében nem állt be változás, Passepartout azonban annál tartózkodóbbnak bizonyult; a legkisebb gyanúra is habozás nélkül megölte volna hajdani barátját.

Egy órával a vonat indulása után megindult a havazás - a gyér hóesés szerencsére nem gátolhatta a vonat futását. Az ablakból csupán végtelen fehér hótakaró tárult szemük elé; szürkén rajzolódtak ki rajta a mozdony kacskaringós füstkarikái.

Nyolc órákor egy „steward”⁴⁶ lépett a kocsiba, és közölte az utasokkal, hogy a lefekvés ideje elérkezett. A kocsi „sleeping-car”⁴⁷ volt; néhány perc alatt hálókocsisá alakították. Lehajtották az ülőhelyek támláit, egy ötletes szerkezet gondosan csomagolt fekvőalkalmatosságokat nyitott szét, néhány pillanat alatt külön fülkéket rögtönöztek, és hamarosan kényelmes ágy várt minden utast, nehéz függönyök nyújtottak védelmet minden kíváncsi pillantás ellen. A lepedők ragyogtak, a puha párnák hívogattak. Csupán le kellett feküdni, s már alhattak is - így is tettek valamennyien, mintha csak tengerjáró gőzös kényelmes kabinjában volnának, a vonat pedig teljes gözzel robogott velük Kalifornia államán keresztül.

A San Francisco és Sacramento közötti térségeken meglehetősen egyöntetű a terep. A vasútvonalnak ez a része a Central Pacific Road nevet viseli, Sacramentóból indul, és keletnek tartva csatlakozik az Omahából induló szakaszhoz. San Franciscótól Kalifornia fővárosáig egyenesen északkeletnek halad, a San Pablo-öbölbe torkolló American River mentén. A két fontos város közötti 120 mérföldet hat óra alatt tették meg, és miközben utasaink első álmukat aludták, éjfél tájban érintették Sacramentót. Így semmit sem láthattak ebből a jelentős városból, melyben Kalifornia államának törvényhozó testülete székel, sem szép rakpartjait, sem tágas utcáit, sem fényűző szállodáit, sem tereit, sem templomait.

Miután a vonat kifutott Sacramentóból, áthaladt Junction, Roclin, Auburn és Colfax állomásain, és nekivágott a Sierra Nevada hegy tömegének. Reggel hét órákor hagyták maguk mögött Cisco állomását. Egy óra múlva a hálókocsi ismét rendes kocsivá alakult, s utasaink a hegyvidék festői tájaiban gyönyörködhetek az ablakokból. A vasútvonal a Sierra kényekedvére kacskaringózott, hol a sziklafalakhoz tapadt, hol szakadékok peremén kúszott, merész kanyarral kerülve meg az éles fordulókat, keskeny hegyszorosokba merészkedett, azt hihette volna az ember, sosem talál ki belőlük. A vadonatúj mozdony csillogott-villogott, nagy jelzőlámpája rőt fényben izzott, harangja ezüstösen csengett-bongott, „tehénhárítója” sarkantyú módjára meredt előre; harsányan bele-belefűtlyentett a hegyi patakok és vízesések robajába, és bódor füstöt eregetett a fenyőfák feketéllő ágai közé.

Az egész útvonalon alig van vagy szinte nincs is vasúti híd és alagút. A rail-road megkerülte a hegyoldalakat, nem kereste a legrövidebb és legegyszerűsebb utat két pont között, nem vett erőszakot a természetén.

Kilenc óra körül a vonat Carson völgyén keresztül Nevada állam területére ért, és szakszerűen északkeletnek tartott. Délben maga mögött hagyta Renót; itt húsz percet időztek utasaink, és közben megebédeltek.

46 Utaskiszolgáló (ejtsd: *sztyuárd*)

47 Hálókocsi (ejtsd: *szlippingkár*)

Ettől kezdve a vasútvonal, a Humboldt folyó vonalát követve, néhány mérföldön át észak felé emelkedik. Azután keletre fordul, s többé el sem szakad a vízmedertől, míg el nem éri Humboldt-Rangest, a folyó forrásvidékét, csaknem Nevada állam keleti szélén.

Mr. Fogg, Mrs. Auda és útítársai megebédeltek, majd ismét helyet foglaltak kocsijukban. Phileas Fogg, az ifjú hölgy, Fix és Passepartout kényelmesen üldögélve figyelte az elvonuló változatos tájat; végtelen prérók, hegyvonulatok rajzolódtak ki a távolban, „creek”-ek⁴⁸ hömpölygették hullámtajtéjkukat. Időnként nagy bölénycsorda tűnt fel a messzeségben, mint valami eleven, mozgó folyamgát. A nagy kérődzők megszámlálhatatlan légioja gyakran leküzdhetetlen akadályt támaszt a vonatoknak. Előfordult már, hogy több ezer állat órákon át vonult tömött sorokban a rail-roadon⁴⁹ át. A mozdony ilyenkor kénytelen megállni, és megvárni, míg a pálya felszabadul.

Most is pontosan ez történt. Délután három óra körül egy 10-12 000 állatból álló csorda zárta el a rail-roadot. A gép először lassított, igyekezett sarkantyúját a végtelen menetszlop oldalába fúrni, de végül is megállásra kényszerült áttörhetetlen seregük előtt.

Ott vándorolt el szemük előtt a kérődzők tömege - buffalóknak nevezik őket meglehetősen pontatlanul az amerikaiak -, nyugodtan lépdeltek, és néha félelmetes bögésüket hallatták. Termékük meghaladja az európai bikakét, lábuk-farkuk rövid, feltornyosuló marjuk izmos púp-pot alkot, szarvuk töve egymástól messze esik, fejüket, nyakukat hosszú szálú sörény borítja. Gondolni sem lehetett rá, hogy vándorlásukat megállíthatják. Ha a bölény megindul valamire, menetüket lehetetlenség feltartani vagy eltéríteni. Eleven húsfolyam ez, gátat nem ismer.

Az utasok szétszóródtak az átjáróhidakon, és az érdekes látványt figyelték. Phileas Fogg azonban, hiába volt neki legsürgősebb az útja, helyén maradt, és filozofikus nyugalommal várta, míg a bölények méltóztatják továbbengedni. Passepartout dühöngött, hogy az állatok csődülete így feltartja őket. Legszívesebben kilövellőzte volna rájuk egész hadiszertárát.

- Micsoda ország! - kiáltotta. - Közösleges marhák megállítják a vonatot, körmenetet tartanak, mintha észre sem vennék, hogy közlekedés is van a világon! Teringettét! Igazán szeretném tudni, vajon Mr. Fogg ezt a bonyodalmat is beleszámította-e úttervébe! És a mozdonyvezető gyáván lapít, ahelyett, hogy rászabadítaná masináját ezekre a tolakodó bivalyokra!

A mozdonyvezető meg sem próbálta elhárítani az akadályt, és jól is tette. Az első bölényeket kétségkívül letiporta volna, ha rájuk támad a mozdony sarkantyújával, de bármi ereje volt is a mozdonyának, csakhamar megállásra kényszerülne, menthetetlenül kisiklana a vonat, akkor pedig se előre, se hátra.

Tehát legokosabb, ha türelmesen várakoznak; majd később fokozzák a sebességet, és így visszanyerik az elvesztett időt. Három óráig tartott a bölények vonulása, és a vágány csupán alkonyatkor szabadult fel. Most haladtak át a csorda végső sorai a síneken, a menet eleje pedig már régen eltűnt a déli láthatáron.

Nyolc óra volt tehát, amikor a vonat kijutott a Humboldt-Ranges völgy sorosából, és fél tíz, amikor Utah területére ért; a Nagy-Sós-tó vidéke ez, a mormonok különös hazája.

48 Folyócska (ejtsd: *krik*)

49 Vágány (ejtsd: *rélród*)

HUSZONHETEDIK FEJEZET

Passepartout óránként húszmértföldes sebességgel átfutja a mormonok történetét

December 5-éről 6-ára virradóra a vonat mintegy 50 mérföldön át délkeletnek futott, majd ugyanennyit haladt északkeleti irányban, és a Nagy-Sós-tóhoz közeledett.

Passepartout reggel kilenc óra tájt az egyik átjárón szellőzködött. Hideg volt, az ég felhős, de nem havazott. A napkorong mintha megnőtt volna a ködben; olyan volt, mint egy óriási aranypénz; Passepartout éppen azon tűnődött, vajon mennyit érhet font sterlingben, midőn ezt a hasznos munkáját egy meglehetősen furcsa személyiség megjelenése szakította félbe.

A személyiség Elko állomáson szállt fel a vonatra; magas termetű, cserzett képű, fekete bajszú férfi volt; fekete harisnyát, fekete cilindert, fekete mellényt, fekete nadrágot, fehér nyakkendőt és kutyabőr kesztyűt viselt. Papnak nézhette volna akárki. Végigjárta a vonatot, és ragasztóostyával kézírásos hirdetményt tapasztott valamennyi kocsi ajtajára.

Passepartout közelebb lépett, s az egyik hirdetményből megtudta, hogy William Hitch, a tiszteletre méltó „elder”⁵⁰, mormon misszionárius abból az alkalomból, hogy a 48. számú vonaton utazik, tizenegy és tizenkét óra között előadást tart a 117-es kocsiban a mormonizmusról, és meghív minden gentlemant, aki tájékozódni óhajt a „Végnapok Szentjeinek” hitéről.

„Én bizony elmegyek” - gondolta Passepartout, aki csupán a mormon vallás többnejűségi gyakorlatát ismerte; ezen alapul a mormon társadalom.

A hír gyorsan elterjedt a vonat mintegy száz utasa között. Legalább harmincuk kíváncsiságát felkeltette az előadás, ezek tizenegy órakor elfoglalták a 117-es kocsi padjait. Passepartout a hívők első sorában foglalt helyet. Gazdája és Fix egyaránt úgy döntött, hogy nem zavartatja magát.

A jelzett időben William Hitch „elder” felállt, és mintha eleve ellentmondásra számítana, elég ingerült hangon így kiáltott:

- Én mondom önöknek, hogy Joe Smyth vértanú, fivére, Hiram szintén vértanú, s az Unió kormányának a próféták ellen folytatott üldözései Brigham Youngból is vértanút csinálnak! Ki merészné ezt kétségbe vonni?

Senki nem mert ellentmondani a misszionáriusnak, akinek izgatott viselkedése különös ellentétben állt természetből fogva nyugodt arcvonásaival. Haragját minden bizonnyal az magyarázta, hogy a mormonizmus akkoriban éppen súlyos megpróbáltatásokon esett át. Ugyanis az Egyesült Államok kormánya nemrégiben törte meg, nagy nehézségek árán, a függetlenségnek ezeket a megszállottjait. A központi kormány kiterjesztette fennhatóságát Utahra, rákényszerítette az Unió törvényeit, miután Brigham Youngot lázadás és többnejűség vádja alá helyezte és bebörtönözte. Ettől fogva a próféta tanítványai még fokozottabb buzgalmat tanúsítottak, s a cselekvés óráját várva, egyelőre szóban harcoltak a kongresszus törekvései ellen.

Mint látjuk, William Hitch „elder” még a vonatot is felhasználta agitációra.

Előadását fel-felcsattanó hangjával és lázas taglejtéssel festve alá, a bibliai időktől fogva előadta a mormonizmus történetét; elmondta, „hogyan tette közzé és hogyan testálta fiára, Moromra Izraelben egy József törzsből való mormon próféta az új vallás évkönyveit; hogyan

50 Itt: presbiter

fordította le évszázadokkal később az egyiptomi betűkkel írott értékes könyvet ifjabb Joseph Smyth farmer, Vermont államából, miközben 1825-ben misztikus prófétának nyilatkoztatta ki magát, és végül hogyan jelent meg neki a fények erdejében egy mennyei hírnök, s hogyan kapta meg tőle az Úr évkönyveit”.

E pillanatban néhány hallgató, akiket kevésbé érdekelt a misszionárius visszapillantása, eltávozott a kocsiból, William Hitch azonban folytatta, és elmondta, „hogyan vette maga mellé ifjabb Smyth tulajdon atyját, két fivérét és néhány tanítványát, megalapítva a Végnapok Szentjeinek vallását, mely nem csupán Amerikában, hanem Angliában, Skandináviában és Németországban is elterjedt, és iparosokat, sőt számos szellemi foglalkozású egyént is számíthat hívei közé; hogyan alapítottak kolóniát Ohióban, hogyan emeltek templomot kétszázezer dollár költségen, és építettek várost Kirklandben, hogyan csapott fel Smyth merészen bankárnak, s hogyan tett szert egy közönséges múmiamutogató révén egy papiruszra, mely Ábrahám és több más nevezetes egyiptomi saját kezűleg megírt történetét tartalmazza”.

Kicsit hosszúra nyúlt már az előadás, mindjobban ritkultak a hallgatóság sorai, legföljebb ha húszan maradtak.

Az „eldert” azonban csöppet sem zavarta a sok elpártolás, és aprólékosan részletezte, „hogyan került csődbe Joe Smyth 1837-ben, hogyan kenték be kátránnyal és forgatták meg tollban tönkrement részvényesei, hogyan tűnt fel néhány év múlva, nagyobb tiszteletben és nagyobb megbecsülésben, mint valaha, Missouri állam Independence nevű városában, hogyan állt egy nem kevesebb mint háromezer tanítványt számláló közösség élére, amikor is a hitetlenek gyűlölete miatt kénytelen volt az amerikai Vadnyugatra menekülni”.

Vagy tízen hallgatták még, köztük a derék Passepartout, aki ugyancsak hegyezte a fülét. Így tudta meg, „hogyan került elő hosszas üldöztetés után Smyth Illinoisban, s hogyan alapította meg 1839-ben a Mississippi partján Nauvoo-la-Belle-t, melynek népessége elérte a 25 000 lelket; hogyan lett a város elöljárója, legfőbb bírása és generálisa; hogyan jelöltette magát 1843-ban az Egyesült Államok elnökségére, és végül hogyan csalták kelepcébe Carthage-ban, ahol is börtönbe vetették, s egy álarcos banda lemészárolta”.

E pillanatban már csak Passepartout volt a kocsiban; az „elder” rámeresztette szemét, szinte hipnotizálta szavaival, és közölte vele, hogy két évvel Smyth meggyilkolása után utóda, Brigham Young, az ihletett próféta elhagyta Nauvoo-t, a Nagy-Sós-tó partján telepedett le, és itt, ezen a csodás tájon, istenáldotta vidéken, amerre átvonul minden kivándorló, útban Kalifornia felé, az új kolónia roppantul felvirágzott, hála a mormonizmus többnejűségi tanainak.

- Hát ezért - folytatta William Hitch -, ezért fenekedik ránk oly féltékenyen a kongresszus! Ezért tapodják az Unió katonái Utah földjét! Ezért vetették börtönbe az igazság megcsúfolásaként Brigham Youngot, a mi prófétánkat! Meghátráljunk-e az erőszak előtt? Soha! Kiűztek Vermontból, ki Illinoisból, ki Ohióból, ki Missouriból, ki Utahból, de majd csak találunk még szabad földre, ahol felütjük sátrainkat... És ön, kedves hívem - folytatta az „elder”, bösz pillantást vetve egy szál hallgatójára -, felüti-e majd sátrát zászlóink árnyékában?

- Nem! - felelte Passepartout vitézül, és ő is elmenekült, magára hagyva a megszállottat pusztába kiáltó szavával.

Előadás közben is egyre robogott a vonat, és fél egy tájban elérte a Nagy-Sós-tó északnyugati csücskét. Innen tágas-téren áttekinthető az egész beltenger, melyet a Holt-tenger névvel is illetnek; ennek is megvan a maga amerikai Jordánja. Gyönyörű szép tó, széles rétegeződő, vad szirtek fogják körül, féhéren csillog rajtuk a só; a felséges víztükör valaha nagyobb területű volt, idők múltán azonban lassanként mind magasabbra torlódtak partjai, csökkentve a víz felszínét, növelve mélységét.

A Nagy-Sós-tó mintegy 70 mérföld hosszú és 35 széles; 3800 lábnyira fekszik a tenger színe fölött. Ugyancsak különbözik a Holt-tengertől, mely 1200 lábnyira van a tenger színe alatt; sótartalma jelentős, a vízében oldva található szilárd anyagok súlyának negyede. Ha a desztillált víz fajsúlya 1000, a Nagy-Sós-tó vizének fajsúlya 1170. A halak nem élnek meg benne, valahányat a tóba sodor a Jordan, Weber s a többi „creek”, csakhamar belepusztul; azonban nem igaz, hogy a víz sűrűsége oly nagy, hogy az ember nem merülhet el benne.

A tó körül remekül megművelt földek terülnek el, mert a mormonok mesterei a földművelésnek; sorra követik egymást a háziállatokat védelmező ranchó-k⁵¹ és corral-ok⁵², majd búza-, kukorica- és cirokföldek, buja rétek, egyre-másra vadrózsasövények, akác- és euforbiailigetecskek⁵³ - legalábbis ezt láthatták volna utasaink, ha fél évvel korábban járnak erre, jelenleg azonban vékony, könnyű porhó takarta a földet.

Két órákor az utasok kiszálltak Ogden állomáson. A vonat csupán hat órákor indult tovább; Mr. Foggnak, Mrs. Audának és két útitársának maradt hát idejük, hogy az ogdeni állomásról elágazó helyi vasúton felkeressék a Szentek Városát. Két óra bőségesen elég erre az ízig-vérig amerikai városra; mivel ízig-vérig amerikai, egészen egy kaptafára készült az Unió összes többi városával: ez is roppant saktábla, rideg, hosszú vonalakkal; rajtuk, Victor Hugót idézve: „a derékszögek síri szomorúsága”. A Szentek Városának alapítója sem tudta leküzdeni az angolszászokra jellemző szimmetriaszomjúságot. Ebben a furcsa országban, ahol az emberek tagadhatatlanul az intézmények alatt maradnak, minden „szögletes”: városok, házak, ostobaságok.

Utasaink tehát három órákor a Jordán partja s a Wahsatch-hegység első domborulatai között épült város utcáin sétálgattak. Templomot szinte nem is láttak, csupán a próféta háza, a Courthouse és a hadiszertár számított a nevezetességek közé, majd verandás-oszlopsoros, kertekkel körülvett, akáccal, pálmával, szentjánoskenyérfával szegélyezett, kéklő téglaházak következtek. A várost 1853-ban emelt agyag- és kavicsfal védelmezte. A főutcán - itt van a piac is - néhány, lobogókkal díszes szálloda emelkedik, például a Salt Lake House.

Mr. Fogg és társai nem találták túl népesnek a várost. Csaknem elhagyatott volt minden utca, kivéve talán a templom vidékét; ide csupán akkor jutottak el, miután több, fakerítéssel védett városnegyeden áthaladtak. Elég sok asszonnyal találkoztak; ennek oka a mormon családi élet sajátos jellege. Azért ne higgyük, hogy minden mormon többnejű. A többnejűség nem kötelező, de nem árt megjegyezni, hogy Utahban elsősorban a hölgyek törik magukat a házasság után, mert a vidék vallása szerint a mormon mennyország nem részesíti gyönyöreiben azokat a nőket, akik pártában maradnak. Egy-két nő, nyilván a gazdagabbja, derékban nyitott, fekete selyemkabátot viselt, igen szerény csuklya vagy kendő alatt. A többiek csupán kartonban jártak.

Passepartout mint megrögzött agglegény nem minden borzadály nélkül figyelte a mormon hölgyeket, akiknek az a hivatásuk, hogy többedmagukkal boldogítsanak egy-egy mormont. Józan felfogású volt, és részvéte inkább a férjek felé fordult. Iszonyatos lehet - gondolta - egyszerre ennyi nőt átkormányozni az élet viszontagságain, így vezetni el őket, csapatostul, a mormon paradicsomba, és előre tudni, hogy ott is együtt lesznek, az idők végezetéig, a megdicsőült Smyth társaságában, mert nyilván ő a gyönyörök e helyének legfőbb ékessége. Nem, erre nem érez semmi hivatást, és - talán igaztalanul - máris úgy találta, hogy meg lehetőszen nyugtalanító pillantásokkal méregetik személyét Salt Lake City hölgyei.

51 Sövény (ejtsd: *rancso*)

52 Karám (ejtsd: *korál*)

53 Gyantás nedvet eresztő növény

Ezer szerencse, hogy nem tartózkodnak túl sokáig a Szentek Városában. Néhány perccel négy óra előtt ismét a pályaudvaron voltak utasaink, és elfoglalták helyüket a kocsiban.

Felharsant a vonat fűttye, de amikor a mozdony kerekei néhányszor üresen körbeforogtak a síneken, és lassan megindult a szerelvény, nagy kiáltozás verte fel a pályaudvart: „Várjanak! Várjanak!”

A mozgó vonat azonban senkire sem vár. Nyilván egy mormon lehetett ez a nagyhangú, elkésett gentleman. Lélekszakadva rohant. Szerencséjére sem kapuk, sem korlátok nem zárták el a pályaudvart. Tovább futhatott a vágányok mentén, felugrott az utolsó kocsilépcsőjére, és kifulladásra az egyik padra roskadt.

Passepartout izgatottan figyelte a futóverseny mozzanatait, és a későn jövő utas közelébe férkőzött; nyomban rendkívül felcsigázódott az érdeklődése, amikor megtudta, hogy Utah állam jeles polgárát egy családi jelenet üzte ki otthonából.

Mihelyt a mormon lélegzethez jutott, Passepartout nagy udvariasan megkérdezte, hány felesége van - abból, ahogy menekült, úgy gondolta, legalább húszan lehetnek.

- Egy, uram - felelt a mormon, és égnek emelte a kezét -, egyetlenegy, de az is elég!

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET

*Passepartout a józan ész mellett kardoskodik,
de nem hallgatnak rá*

A vonat elhagyta a Nagy-Sós-tavat és Ogden állomását, majd egy órán át észak felé futott, egészen a Weber folyóig: San Francisco óta körülbelül 900 mérföldet hagyott hátra. Azután ismét keletre fordult a Wahsatch-hegység változatos vonulatain át. Az amerikai mérnökök ezen a vidéken, vagyis a Wahsatch- és a tulajdonképpeni Sziklás-hegység között kerültek szembe a legtöbb nehézséggel. Éppen ezért ezen a pályaszakaszon az Unió kormányának pénzbeli támogatása mérföldenként 48 000 dollárra emelkedett, szemben a sík vidéki pályaszakaszok 16 000 dollárjával. A mérnökök azonban, mint említettük, nem tettek erőszakot a természetén, inkább megalkudtak vele, megkerülték a nehézségeket, és a rail-road teljes hosszában csupán egyetlen, 14 000 láb hosszú alagutat fúrtak, útban a nagy lapály felé.

Az eddigi út során a pálya éppen a Nagy-Sós-tónál érte el legnagyobb magasságát. Ettől kezdve igen lapos ívet ír le, miközben a Bitter-creek völgye felé ereszkedik; azután ismét felfelé halad, egészen az Atlanti- és Csendes-óceán vízválasztójáig. Számos rió szabdalta végig itt a hegyvidéket. A Muddyn, Green Riveren és még másokon hidacsákák vezettek át.

Minél közelebb kerültek a célhoz, Passepartout annál türelmetlenebb volt. Fix maga is alig várta, hogy kijussanak erről a nehéz vidékről. Félt, hogy késik a vonat, szerencsétlenségtől reszketett, még Phileas Foggnál is jobban szerette volna, ha ismét angol földet taposhat.

Este tízkor Fort Bridger állomásán állt meg a vonat, de csaknem azonnal továbbrobogott, és húsz mérföld után elérte Wyoming - a hajdani Dakota - államot; teljes hosszában befutotta a Bitter-creek völgyét, melyből a Colorado vízrendszeréhez tartozó folyók egy része ágazik szét.

Másnap, december 7-én Green River állomásán töltötték negyedórát. Éjszaka jócskán havazott, de ugyanakkor eső is esett, s az olvadó hó nem akadályozta a vonatot. Passepartout azonban mégiscsak nyugtalankodott a rossz idő miatt, mert ha magas hó talál esni, a kerekek belesüppednek, és máris kútba esett az egész utazás.

„Micsoda ötlet! - háborgott magában. - Télen nekivágni az útnak! Nem lett volna jobb, ha gazdám megvárja a tavaszt, amikor sokkal nagyobbak az esélyei?”

Ám ugyanakkor, amikor a derék fiút csupán a felhőjárás meg a hőmérséklet süllyedése nyugtalanította, Mrs. Auda, egészen más okokból, még sokkal nyugtalanabb volt.

Ugyanis néhány utas szállt le a kocsikból, és a vonat indulására várva, fel-alá sétálgatott a Green River-i pályaudvar peronján. Az ifjú hölgy az ablakból Stamp Proctor ezredest is felismerte közöttük, azt az amerikánust, aki olyan csúnyán bánt Phileas Fogg-gal a San Franciscó-i meetingen. Mrs. Auda azonnal visszahúzódott, nehogy észrevegyék.

Az esemény ugyancsak felizgatta. Nagyon megkedvelte Phileas Foggot, aki hűvös viselkedése ellenére naponta ezer jelét adta hódolatának. Természetesen a hölgy maga sem ismerte fel, milyen mély érzelmeket keltett benne megmentője; egyelőre csak hálának vélte érzelmeit, de még maga sem tudta, mennyivel több az, amit érez. Meg is dobbant a szíve, amikor ráismert a durva fráterre, akitől Mr. Fogg előbb-utóbb számon kéri majd viselkedését. Proctor ezredest nyilvánvalóan csak a véletlen hozta ugyanerre a vonatra, de mégiscsak jelen volt, és minden módon meg kellett akadályozni, hogy Phileas Fogg észrevehesse ellenfelét.

Midőn a vonat továbbindult, Mr. Fogg elbóbiskolt egy pillanatra, Mrs. Auda pedig kihasználta az alkalmat, és nyomban tájékoztatta Fixet és Passepartout-t.

- Proctor itt a vonaton! - kiáltotta Fix. - Nyugodt lehet, asszonyom, velem gyűlik meg a baja, mielőtt azzal a... hm... Mr. Fogg-gal összeakadna! Ha nem tévedek, az egész csetepatéban mégiscsak engem ért a legnagyobb sérelem.

- Aztán akár ezredes, akár nem - tette hozzá Passepartout -, nekem is lesz hozzá egy-két szavam.

- Fix úr - folytatta Mrs. Auda -, Mr. Fogg nem bízna másra, hogy megbosszulják. Ahogy ismerem, s így mondta ő maga is, visszajön Amerikába, s a föld alól is előkeríti ezt a goromba frátert. Ha tehát észreveszi Proctor ezredes, nyilván meg is verekszik vele, ez pedig gyászos következményekkel járhat. Ezért úgy kell intézni, hogy ne láthassa meg.

- Igaza van, asszonyom - felelte Fix -, egy összecsapás mindent tönkretehet. Akár győz Mr. Fogg, akár veszít, mindenképpen késedelmet szenved, és...

- És - fejezte be Passepartout - ez az urak malmára hajtja a vizet otthon a Reform Clubban. Négy nap, és New Yorkban leszünk! Nos, ha gazdám négy napig nem száll ki a kocsiból, remélhetjük, hogy a balsors nem hozza össze ezzel az átkozott amerikánussal, hogy az isten akárhová tegye! Márpedig meg tudjuk akadályozni...

A beszélgetés abbamaradt. Mr. Fogg felébredt, és a hótól lucskos ablakon a tájat nézte. Passepartout pedig valamivel később, anélkül hogy akár gazdája, akár Mrs. Auda meghallotta volna, így szólt a detektívhez:

- Csakugyan megverekedne érte?

- Mindenre kapható vagyok, hogy épségben vigyem haza Európába! - Fix csupán ennyit felelt, és hangjában törhetetlen akarat csengett.

Passepartout úgy érezte, hideg borzongás fut végig rajta, de továbbra is rendületlenül hitt gazdájában.

Most pedig az a kérdés, mi módon tarthatják vissza Mr. Foggot a kocsiban, hogy elkerüljék az összetűzést közöttük az ezredes között. A gentleman nem túl mozgékony, nem túl kíváncsi, tehát nem lesz nehéz dolguk. A detektív máris szentül hitte, hogy megtalálja a megoldást, mert néhány pillanat múlva így szólt Phileas Fogghoz:

- Így vasúton lassan és unalmasan múlik az idő, uram.

- Lassan - felelt a gentleman -, de múlik.

- A hajón, ugyebár, whistezni szokott? - folytatta a detektív.

- Igen - válaszolta Phileas Fogg -, itt azonban nehéz volna. Partner sincs, kártya sincs.

- Ó, a kártya igazán a legkevesebb, majd veszünk. Az amerikai vonaton minden kapható. Ami pedig a partnereket illeti, ha netán Mrs. Auda...

- Ezer örömmel, uram - szólalt meg élénken az ifjú hölgy -, tudok whistezni. Ez hozzátartozik az angol neveléshez.

- Én pedig - folytatta Fix - azzal szoktam hízelegni magamnak, hogy értek valamicskét ehhez a játékhoz. Tehát mi hárman meg „az asztal”...

- Kérem, uram... - felelte Phileas Fogg, és boldog volt, hogy vonaton is elmerülhet kedvenc játékában.

Passepartout-t tüstént a stewardhoz küldték, és ő csakhamar vissza is tért két teljes csomag kártyával, cédulákkal, zsetonokkal s egy posztóval bevont játékasztallal. Semmi nem hiányzott. Megkezdődött a játék. Mrs. Auda egészen elfogadhatóan whistezett, egyszer-kétszer még a szigorú Phileas Fogg dicséretét is kiérdemelte. A detektív tagadhatatlanul elsőrangú játékos volt, a gentleman méltó ellenfele.

„Most aztán a kezünkben van - gondolta magában Passepartout -, többé ki sem dugja az orrát!”

Délelőtt tizenegykor a vonat Passe Bridgernél eljutott a két óceán vízválasztójára. 7124 angol lábnyira voltak a tenger színe fölött, itt éri el a pálya egyik legmagasabb pontját, miközben a Sziklás-hegységben kanyarog. Mintegy 200 mérföld után lejutnak majd utasaink a végtelen lapályra, mely az Atlanti-óceánig terjed, s mintha a természet is vasútépítésre szánta volna.

Az atlanti vízmedence lejtőjén máris kibontakoztak az első riók, az Északi-Platte mellékfolyói vagy másodmellékfolyói. Északon és keleten az egész látóhatárt körülölelte az a roppant félkör alakú sziklafal, mely a Rocky Mountains északi szakaszát alkotja, és legmagasabb csúcsa a Laramie. E körív és a vasútvonal között bőségesen öntözött, végtelen síkság húzódik. A rail-roadtól jobbra lépcsőzetesen követték egymást az egyik hegyvonulat első kaptatói; ez a hegylánc egészen a Missouri egyik nagy mellékágának, az Arkansas folyónak forrásvidékéig kanyarodik.

Fél egykor egy pillanatra feltűnt utasaink szeme előtt a vidék kulcsa: a Halleck-erőd. Néhány óra még, és túljutottak a Sziklás-hegységen. Tehát remélhették, hogy a vonat minden bonyodalom nélkül maga mögött hagyja ezt a nehéz vidéket. A hóesés megszűnt. Száraz hidegre fordult az idő. Nagy madarak menekültek rémülten a mozdony robajára. Egyetlen ragadozót, medvét vagy farkast nem láttak a síkon. Csupán a végtelen, kopár pusztaságot.

A kocsiban szolgálták fel az egészen elfogadható reggelit, majd Mr. Fogg és partnerei már éppen folytatni kezdték végeérhetetlen whistjátékukat, amikor fültépően dudálni kezdett a lokomotív. A vonat megállt.

Passepartout kidugta a fejét, de nem tudta megállapítani, miért álltak meg. Közelben-távolban nyoma sincs állomásnak.

Mrs. Auda és Fix egy pillanatra megrémült, hogy Mr. Fogg gondol egyet, és kiszáll. A gentleman azonban mindössze inasának szólt oda:

- Nézze meg, mi az.

Passepartout leugrott a kocsiból. Legalább negyven utas elhagyta már helyét, köztük Stamp Proctor ezredes is.

A vonat egy szemafor előtt állt; vörös jelzés zárta le a vágányt. A mozdonyvezető és a kalauz leszállt, és meglehetősen élénken vitatkoztak egy pályaőrrel, akit Medicine Bow-ról, a legközelebbi állomásról küldött a vonat elé az állomásfőnök. Az utasok is odacsődültek, és beleszóltak a vitába; ott volt, hangoskodva, a már ismert Proctor ezredes is, parancsoló taglejtéssel kísérte szavait.

Passepartout is odalépett a csoporthoz, és hallotta, hogy a pályaőr így szólt:

- Nem, terjesen lehetetlen! Medicine Bow-nál megrongálódott a vasúti híd, nem bírja el a vonatot, nem használható.

Az említett híd egy hegyi patak zuhogója fölött emelkedő függőhíd volt, egymérföldnyire onnan, ahol a vonatot megállították. A pályaőr szerint leomlással fenyegetett, több lánc elszakadt; lehetetlen megkockáztatni rajta az átkelést. Tehát a pályaőr cseppet sem túlzott, amikor kijelentette, hogy nem mehetnek tovább. Az amerikaiak különben is oly gondatlanok, hogy ha már egyszer óvatoskodni kezdenek, örűtség volna mellőzni az óvatosságot.

Passepartout nem merte tájékoztatni gazdáját; fogát összeszorítva, mozdulatlanul állt, mintha kővé meredt volna.

- Eh - kiáltotta Proctor ezredes -, remélem, nem várjuk meg, amíg gyökeret ereszt a vonat a hóban!

- Ezredes úr - szólt a kalauz -, telegrafáltak másik vonatért az omahai állomásra, de nem valószínű, hogy Medicine Bowba ér hat óránál hamarabb.

- Hat óra! - kiáltotta Passepartout.

- Úgy van - felelt a kalauz. - Különben is kell ennyi idő, hogy gyalog beérjünk az állomásra.

- De hisz csupán egymérföldnyire van - szólt az egyik utas.

- Igen, egymérföldnyire, de a túlsó parton.

- És csónakon nem kelhetünk át? - kérdezte az ezredes.

- Lehetetlen. A creek megáradt az esőben. Gyors vizű hegyi patak, és tíz mérföldet kell észak felé kerülnünk, amíg gázlót találunk.

Az ezredes hosszan, cifrán káromkodott, szidta a vasutat, a kalauzt, és Passepartout maga is alig állta meg dühében, hogy ne segítsen neki. Ezúttal olyan akadály bukkant fel, amellyel szemben gazdája minden bankója tehetetlen.

Mindezen felül igen nagy volt az elégedetlenség az utasok között, mert a késést nem is számítva, legalább tizenöt mérföld gyalogút áll előttük a behavazott lapályon. Volt is jókora lármá, zsvaj, kiáltozás, ami bizonyára nem került volna el Phileas Fogg figyelmét, ha a gentlemant teljesen le nem foglalja a játék.

Passepartout azonban akarva, nem akarva, mégiscsak rákényszerült, hogy beszámoljon neki; lógó fejjel bandukolt a kocsik felé, mikor a mozdonyvezető, egy Forster nevű igazi jenki, felemelte a hangját, és így szólt:

- Uraim, talán mégis átjuthatunk.

- A hídon? - kérdezte egy utas.

- A hídon.

- A mi vonatunkkal? - kérdezte az ezredes.

- A mi vonatunkkal.

Passepartout megállt, és mohón fülelt a mozdonyvezető minden szavára.

- De hisz a híd minden pillanatban leszakadhat!

- Nem fontos - válaszolta Forster. - Ha a legnagyobb sebességre állítom a mozdonyt, azt hiszem, lehet némi esélyünk arra, hogy átjutunk.

- A fenét! - szólt Passepartout.

De néhány utast máris megnyert az ötlet. Proctor ezredesnek kivált tetszett. A forrófejű katona úgy találta, gyerekjáték az egész. Sőt bizonygatni kezdte, hogy a mérnökök már azzal a gondolattal is foglalkoztak, hogy „híd nélkül” jussanak át a folyókon, teljes sebességgel száguldó, merevített vonatokkal stb. Végezetül minden érdekelt a mozdonyvezető javaslatához csatlakozott.

- Ötven százalék, hogy átjutunk - szólt az egyik.

- Hatvan - mondta a másik.

- Nyolcvan!... Kilencven!

Passepartout csak hüledezett, és jöllehet bármire kapható lett volna, hogy átjusson a Medicine-creeken, ezt a kísérletet egy kicsit mégis túl „amerikainak” találta.

„Különben - gondolta - van egy jóval egyszerűbb megoldás, csodálom, hogy eszükbe se jut!...”

- Uram - szólította meg az egyik utast -, véleményem szerint kissé kockázatos a gépész javaslata, azonban...

- Nyolcvan százalék! - válaszolt az utas, és faképnél hagyta.

- Igaza van - felelte Passepartout, s egy másik gentlemanhez fordult -, de gondolkozzunk egy kicsit...

- Mit gondolkozzunk? Fölösleges! - felelte az amerikánus, és vállat vont. - Ha egyszer a gépész mondja, átjutunk!

- Persze hogy át - folytatta Passepartout -, de talán tanácsosabb volna...

- Mit tanácsosabb! - kiáltotta Proctor ezredes, mintha megcsípték volna, amikor meghallotta a szót. - Teljes gőzzel, erről van szó! Hát nem érti? Teljes gőzzel!

- Tudom... értem... - ismételte Passepartout, de folyton a szavába vágta - ám ha nem is tanácsosabb, mert úgy látom, nem szívelik ezt a kifejezést, mindenestre természetesebb...

- Tessék? Mit? Hogyan? Mit fecseg ez, hogy természetesebb? - zivajogtak mindenfelől.

Szegény fiú végképp nem tudta, kihez forduljon.

- Csak nem fél? - kérdezte Proctor ezredes.

- Én?! - kiáltotta Passepartout. - No jó, bánom is én! Megmutatom ezeknek, hogy francia létemre is vagyok olyan amerikai, mint ők!

- Beszállni! Beszállni! - kiabált a kalauz.

- Igen, beszállni - ismételte Passepartout -, beszállni! Mégpedig azonnal! De azért én mégis csak azt gondolom, természetesebb lett volna, ha mi, utasok, előbb átgyalogolunk a hídon, és csak utánunk jön a vonat...

De senki nem hallotta a bölcs észrevételt, és senki nem ismerte volna el, hogy ugyancsak fején találta a szöveget.

Az utasok visszatértek kocsijaikba. Passepartout is elfoglalta a helyét, de egy szóval sem említette, mi történt. A kártyázók beletemetkeztek a játékba.

Harsányan füttyentett a lokomotív. A mozdonyvezető visszatolta a gőzkapcsolót, és körülbelül egy mérföldet hátrált a vonatával, hátrált, akár az ugró, hogy meglegyen a lendülete.

Aztán újabb füttyentés, és megint előrefelé haladtak; mind gyorsabban és gyorsabban, míg végre irtózatossá volt már a sebesség, szinte mást sem lehetett hallani, mint a lokomotív nye-

rítését, másodpercenként húszra emelkedett a dugattyú üteme, a keréktengelyek füstöltek a zsíros perselyekben. Szinte úgy érezték, hogy a vonat, midőn óránként százméterföldes sebességgel robog, súlytalanul siklik a vágányokon. A sebesség felemésztette a súlyt.

És átjutottak! Egy villanás volt az egész. A hidat nem is látták. A szerelvény valósággal átugrott a túlsó partra, s a mozdonyvezető csupán öt mérfölddel az állomáson túl bírta megállítani fékevesztett masináját.

Ám alig szelték át a folyót, végleg összedőlt a híd, és hatalmas robajjal omlott a Medicine Bow forгатagába.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET

*Beszámoló bizonyos epizódokról,
melyek csupán az Unió rail-roadjain adódnak*

A vonat még az este akadályok nélkül folytatta útját, áthaladt a Sauders-erődön, átkelt a Cheyenne-szoroson, és megérkezett az Evans-szorosba. Itt éri el a pálya legmagasabb pontját: 8091 láb magasságot az óceán szintje fölött. Most már csupán az vár utasainkra, hogy a természettől egyengetett végtelen síkságokon az Atlanti-óceánig ereszkedjenek.

Itt csatlakozik a „grand trunk”-hoz⁵⁴ a Denver City-i elágazás, ez vezet Colorado legjelentősebb városához. A vidék gazdag arany- és ezüstbányákban; már több mint ötvenezer lakos telepedett le itt.

Mostanáig, három nap, három éjszaka, 1387 mérföldet futottak be San Francisco óta. Négy éjszaka még és négy nap, s akkor minden valószínűség szerint meg is érkeznek New Yorkba. Phileas Fogg tehát mindeddig tartotta magát a menetrendbeli határidőkhöz.

Éjszaka bal felől maguk mögött hagyták a walbah-i táborn. A Lodgepole-creek párhuzamosan futott a vágányokkal, Wyoming és Colorado állam nyílegyenes határvonalát követve. Tizenegy órakor elérték Nebraskát, elhaladtak Sedgwick mellett, és befutottak a Platte déli ága mellett fekvő Julesburgba.

Itt avatták fel 1867. október 23-án az Union Pacific Roadot; J. M. Dodge tábornok volt a munkálatok vezető főmérnöke. Ide vontatta be két hatalmas gőzmozdony a meghívott vendégeket kilenc kocsin, többek között Thomas C. Durant alelnököt; itt harsant ezernyi ezer torokból az éljen; itt szórakoztatták sziúk és paunik indián hadijátékkal a nézőközönséget; itt ropogott a tűzijáték, és végül itt nyomták hordozható nyomdagéppel a Railway Pioneer című újságot. Így ünnepelték a nagy vasút felavatását, mely a haladás és a civilizáció eszközeként leküzdötte a pusztaságot, és azt a hivatást kapta, hogy még nem is létező városokat és községeket kapcsoljon majd össze egymással. A lokomotív füttyére, mely hatalmasabban zeng, mint Amphiön lantja⁵⁵, hamarosan egyre-másra sarjadnak ki ezek az amerikai földből.

Reggel nyolc órakor elhagyták a MacPherson-erődöt. E ponton 357 mérföldnyire voltak Omahától. A vasútvonal a Platte déli ága mentén haladt, a folyó bal partjának szeszélyes vargabetűit követve. Kilenc órakor futottak be North Platte nevezetes városába; a helységet körülfogó két hatalmas folyamág ettől kezdve egyetlen mederben siet tova; valamivel Omaha fölött ömlik - mint a nagy folyam egyik jelentős mellékfolyója - a Missouriba.

Most szelték át a 101. délkört.

Mr. Fogg és partnerei szakadatlanul kártyáztak. Egyikük sem zúgolódott az út hosszúsága miatt - még az „asztal” sem. Fix eleinte összenyert néhány guinea-t, éppen most kezdte megint elveszteni, de ő sem játszott kevésbé szenvedélyesen Mr. Foggnál. Ma reggel különösen kedvében járt a szerencse a gentlemannek. Soha nem volt szűkében adunak, honórnek. Egyszer különösen merész elgondolást dolgozott ki, és éppen pikket akart hívni, midőn padja mögött megszólalt egy hang:

- Én kárával indulnék...

Mr. Fogg, Mrs. Auda és Fix felnézett. Proctor ezredes állt mellettük.

54 Vasúti fővonal (ejtsd: *grend trunk*)

55 Amphiön a görög mondavilág lantosa. Thébai városának falai - a monda szerint - úgy épültek meg, hogy a kövek Amphiön lantjának hangjára maguktól rendeződtek falakká

- Á, az áglius uraság - hangoskodott az ezredes -, lám, pikket akar hívni!
 - Hívok is - felelte hidegen Phileas Fogg, és lehívta a pikk tízest.
 - Én pedig azt mondom, kárót hívjon - vágta oda ingerülten Proctor ezredes. Azzal az asztalon fekvő kártya után nyúlt, és így folytatta: - Önnek fogalma sincs erről a játékról.
 - Másban talán majd ügyesebb leszek - szólt Phileas Fogg, és felállt.
 - Csak öntől függ, uram: próbálja meg, John Bull unokája! - válaszolt a faragatlan fickó.
- Mrs. Auda elsápadt. Szívéből kifutott a vér. Karon ragadta Phileas Foggot, de az szelíden kibontakozott. Passepartout már-már rávetette magát az amerikaira, aki pimaszul, kihívóan mérte végig ellenfelét. De Fix felállt, és Proctor ezredeshez lépett.
- Elfelejtí, uram, hogy mi kettőnknek van egymással számadásunk, mert engem nemcsak megsértett, hanem meg is ütött.
 - Fix úr - szólt Mr. Fogg -, bocsásson meg, de a dolog csak rám tartozik. Az ezredes azt állította, hogy helytelen pikket hívni, ezzel ismételen megsértett, amiért számadással tartozik.
 - Amikor és ahol akarja - felelt az amerikai -, s olyan fegyverrel, amilyet óhajt!
- Mrs. Auda hiába igyekezett Mr. Foggot visszatartani. A detektív is hasztalanul fáradozott, hogy ő legyen a nézeteltérésben a főszereplő. Passepartout nekikészült, hogy kidobja az ajtón az ezredest, de aztán gazdája egyetlen intésére megállt. Phileas Fogg távozott a kocsiból, s az ameríkánus utána ment az átjáróhidacskára.
- Uram - szólt ellenfeléhez Mr. Fogg -, rendkívül sürgős ügy szólít vissza Európába, és mindennemű késedelem folytán súlyos károkat szenvednék.
 - Hát aztán? Mi közöm hozzá? - felelte Proctor ezredes.
 - Uram - folytatta Mr. Fogg rendkívül udvariasan -, miután San Franciscóban összekülönbözünk, elhatároztam, visszajövök, és felkutatom önt Amerikában, mihelyt lezártam ügyeimet, amelyek az óvilágba szólítanak.
 - Persze!
 - Helyesnek tartja, ha újra találkozunk hat hónapon belül?
 - Miért nem mindjárt hat évet mond?
 - Hat hónapot mondok - felelte Mr. Fogg -, és találkozóimra pontosan eljövök.
 - Üres kifogás! - kiáltotta Stamp Proctor. - Most vagy soha.
 - Kérem - válaszolta Mr. Fogg. - New Yorkba utazik?
 - Nem.
 - Chicagóba?
 - Nem.
 - Omahába?
 - Mi köze hozzá? Tudja, hol van Plum Creek?
 - Nem - felelte Mr. Fogg.
 - A következő állomás. Egy óra múlva ott lesz a vonat. Tíz percet tölt az állomáson. Tíz perc elég, azalatt válthatunk néhány golyót.
 - Rendben - felelte Mr. Fogg. - Leszállok ott.

- Sőt ott is marad, azt hiszem! - tette hozzá példátlan pimaszsággal az amerikai.

- Ki tudja, uram? - felelte Mr. Fogg, és visszatért kocsijába, szenvtelenül, mint szokása volt.

A kocsiban a gentleman mindenekelőtt Mrs. Audát igyekezett megnyugtatni; az ilyen száj-hősök sosem veszélyesek - mondta neki. Azután megkérte Fixet, legyen segédje a lovagias ügyben. Fix nem tagadhatta meg, Phileas Fogg pedig nyugodtan folytatta játékát, és rendületlenül kijátszotta a pikket.

Tizenegy órakor sípolt a mozdony, és jelezte, hogy Plum Creek állomása következik. Mr. Fogg felállt, és a peronra ment. Fix követte. Passepartout kísérte őket, két revolvert vitt magával. Mrs. Auda holtsápadtan magára maradt a kocsiban.

E pillanatban feltárult a másik kocsi ajtaja, és Proctor ezredes is a peronra lépett; nyomában segédje, egy hasonszőrű jenki. Am abban a pillanatban, amikor az ellenfelek leszállni készültek a peronról, a kalauz feléjük szaladva rájuk kiáltott:

- Uraim, nincs leszállás!

- Miért nincs? - kérdezte az ezredes.

- Húsz percet késünk, a vonat nem időzik.

- De nekem párbajom van az úrral!

- Sajnálom - felelt a vasutas -, máris indulunk. Éppen jelez a csengő!

A csengő valóban megszólalt, s a vonat tovarobogott.

- Roppantul fájjalom, uraim! - szólt most a kalauz. - Máskülönben nagyon örültem volna, ha szívességet tehetek. De tulajdonképpen ha már itt nem is volt idejük megverekedni, miért ne verekedhetnének meg útközben?

- Mert az úrnak esetleg kifogása volna ellene! - felelte hetykén Proctor ezredes.

- Semmi kifogásom nincs ellene - szólt Phileas Fogg.

„No persze, hisz Amerikában vagyunk - gondolta Passepartout -, tökéletes úriember a kalauz is!”

És máris haladt gazdája után.

A két ellenfél és a tanúk követték a kalauzt, és kocsiról kocsira haladva a szerelvény végéhez jutottak. Az utolsó kocsiban mindössze nyolcan-tízen utazhattak. A kalauz megkérdezte, nem volnának-e szívesek néhány percre átadni a helyet két gentlemannek, akik egy lovagias ügyet akarnak elintézni.

Micsoda kérdés! Minden utasnak szívbéli gyönyörűséget szerzett, hogy szívességet tehet a két gentlemannek; azon nyomban a peronokra vonultak.

A mintegy ötven láb hosszú kocsi igen alkalmas volt az ügy elintézésére. A két ellenfél a padsorok között megközelítette egymást, és bármelyikük kényére-kedvére lepuffanthatta a másikat. Soha ilyen könnyű párbajt; gyerekjáték az egész! Mr. Fogg és Proctor ezredes magához vett két-két hatlövetűt, és belépett a kocsiba. Tanúik kívül maradtak. Megállapodtak, hogy a mozdony sípjelére kezdik a tüzelést... Azután két perc múlva összeszedik a kocsiban a két gentleman földi maradványait.

Ez csak igazán egyszerű. Sőt annyira egyszerű volt, hogy Fix és Passepartout úgy érezte, a szívük azon nyomban kiugrik a helyéről.

Tehát várták a megbeszélés szerint, hogy megszólaljon a sípjel, amikor hirtelen vad üvöltés harsant fel. Fegyverropogás követte, de nem a párbajozók kocsija felől. Éppen ellenkezőleg: a

vonat egész hosszában hallatszottak a dörrenések, a szerelvény elején is. Benn a vonatban rémülten jajveszékeltek az utasok.

Proctor ezredes és Mr. Fogg revolverüket szorongatva rögtön kijöttek a kocsiból, és a vonat elejéhez rohantak, ahol hangosabb volt a puskaropogás meg a kiáltozás.

Kitalálták, hogy a vonatot sziú indiánok hordája támadta meg.

A vakmerő indiánusoknak volt már gyakorlatuk: nem egy vonatot állítottak meg. Szokásuk szerint be sem várták, míg a vonat megáll; legalább százan felugráltak a kocsik lépcsőire, és úgy szökkentek fel a vagonok tetejére, mint akrobata a vágató lóra.

A sziúknak puskájuk is volt. Innen eredt a fegyverropogás, melyet a csaknem valamennyien felfegyverzett utasok revolvertüzzel viszonyoztak. Az indiánok először a mozdonyt rohmozták meg. A mozdonyvezetőt meg a fűtőt félig agyonverték buzogányaikkal. Az egyik sziú törzsfőnök meg akarta állítani a vonatot, de nem ismerte a szabályozókar kezelését, és ahelyett, hogy elzárta volna a gőzt, teljesen kinyitotta a beömlőnyílást, s a lokomotív hajmeresztő sebességgel száguldott tova.

Ugyanakkor a sziúk megszállták a vagonokat, és veszett majmok módjára ugráltak kocsi-tetőről kocsi-tetőre, betörték az ajtókat, és közelharcot vívtak az utasokkal. A poggyászkocsit elfoglalták és kifosztották, a csomagokat kiszórták a vágányok közé. Percig nem szűnt a kiáltozás, a lövöldözés.

Az utasok azonban bátran védekeztek. Egyik-másik kocsit eltorlaszolták, s úgy állták az ostromot, mint megannyi gördülő erőd, melyek óránként százmérföldes sebességgel robognak.

Mrs. Auda a támadás első pillanata óta hősieen viselkedett. Kezében revolverrel, merészen védekezett, és azonnal lőtt, mihelyt egy-egy rézbőrű feje megjelent a betört ablakban. Legalább húsz sziút halálos találat ért, ezek a sínek közé estek, s a kocsikerekek férges módjára tiporták el azokat, akik a peronokról a vágányokra zuhantak.

A padokon több utas hevert, golyók és buzogányok sebeztek meg őket súlyosan.

Most már azonban véget kellett vetni a küzdelemnek. Már tíz perce tusakodnak, s ha nem áll meg a vonat, végül is felülkerekednek az indiánusok. Kearney állomása valóban kétmérföldnyire sem volt. Itt van amerikai helyőrség, de ha ezen túljutottak, az erőd és a következő állomás között a sziúk hatalmukba kerítik a vonatot.

A kalauz Mr. Fogg mellett harcolt, amikor leterítette egy golyó. Estében így kiáltott:

- Végünk van, ha öt percen belül nem áll meg a vonat!
- Meg fog állni! - szólt Phileas Fogg, és készülődött, hogy kirohan a kocsiból.
- Maradjon, uram! - kiáltott Passepartout. - Ez rám tartozik!

Phileas Fognak már nem volt ideje visszatartani a derék fiút, aki ügyesen a koci alá bújt; nem is vették észre az indiánusok. Azután, miközben folytatódott a harc, és golyók fűtyültek feje körül, oly szakszerűen és hajlékonyan, akár akrobata korában, a láncokba csimpaszkodva, fékemelyükre és alvázkeretekre támaszkodva végigcsúszott a kocsik alatt, és csodálatra méltó ügyességgel kocsi-ról kocsi-ra kúszva eljutott a vonat elejéhez. Senki sem látta meg, senki sem vehette észre.

Ott azután fél kézzel megkapaszkodott a poggyászkocsi meg a szeneskocsi közt, a másikkal pedig kiakasztotta a biztosítóláncokat, a csatlórudat azonban a mozdony húzása miatt sehogy se tudta volna kicsavározni, ha nem szökken egyet a lokomotív; így aztán lepattant a rúd, a

gép levált a vonatról, szinte szárnyakat kapva rohant tovább, miközben a szerelvény lassanként mind hátrább maradt.

A vonatot még néhány percig tovagördítette a lendület, de benn a kocsikban meghúzták a fékeket, s a szerelvény végül is megállt, alig százlépésnyire Kearney állomástól.

Az erőd katonáit fellármázta a lövöldözés; azonnal odarohantak. A sziúk nem várták meg őket, s mielőtt a vonat egészen megállt volna, mind egy szálig kereket oldott a banda.

Mikor azonban az utasokat összeszámlálták az állomás peronján, kiderült, hogy többen hiányzanak, közöttük a bátor francia is, akinek önfeláldozása megmentette valamennyiüket.

HARMINCADIK FEJEZET

Phileas Fogg csupán a kötelességét teljesíti

Passepartout-val együtt három utasnak nyoma veszett. Vajon a harcban estek el? Vagy a sziúk fogságába kerültek? Egyelőre nem tudhatta senki.

Számosan megsebesültek, de kiderült, hogy nincs halálos áldozat. Többek között Proctor ezredest is súlyos találat érte; vitézül verekedett, de lövést kapott a hónaljába, és ez leterítette. Más utasokkal együtt, akik azonnali orvosi segítségre szorultak, őt is bevitték a pályaudvarra.

Mrs. Auda sértetlen volt. Phileas Foggnak, bár cseppet sem kímélte magát, hajaszála sem görbült. Fix jelentéktelen sérülést szenvedett a karján. De Passepartout nem volt sehol, s az ifjú hölgy szeméből ugyancsak hullott a könny.

Eközben valamennyi utas leszállt a vonatról. Vértókok szennyezték a kocsik kerekeit. A küllőkön és tengelyeken formátlan húscscafatok fityegtek. Ameddig a szem ellát, hosszú vörös csíkok húzódtak a fehér síkságon. Már az utolsó indiánok is kezdtek eltűnedezni, dél felé, a Republican River irányában.

Mr. Fogg összefonta karját; csak állt mozdulatlanul. Súlyos dologban kell határoznia. Mrs. Auda mellette tartózkodott, és szótlanul figyelte... A férfi olvasott pillantásában. Ha szolgálja fogságba került, nem kell-e mindent kockára tennie, hogy kiszabadítsa az indiánok karmaiból?...

- Élve-halva előkerítem - csupán ennyit mondott Mrs. Audának.

- Ó, uram!... Fogg úr! - kiáltott a fiatal hölgy, megragadva és könnyeivel áztatva útítársa kezét.

- Élve! - tette hozzá Mr. Fogg. - Ha egyetlen percet sem veszítünk!

Ezzel a döntéssel Phileas Fogg végleg feláldozta magát. Aláírta saját halálos ítéletét. Egyetlen nap késés elég: elszalasztja a New York-i gőzhajót. Elvesztette hát fogadását, menthetetlenül.

Ám arra gondolt: „Ezt parancsolja a kötelesség!” - s egy percig sem habozott.

Ott volt Kearney erődjének parancsnoka is, egy kapitány. Katonái - vagy száz ember - védőállásba vonultak, arra számítva, hogy a sziúk közvetlen támadást intézhetnek a pályaudvar ellen.

- Uram - szólt Mr. Fogg a kapitányhoz -, három utasnak nyoma veszett.

- Meghaltak? - kérdezte a kapitány.

- Meghaltak, vagy fogságba kerültek - válaszolta Phileas Fogg. - Véget kell vetnünk ennek a bizonytalanságnak. Üldözni óhajtja az indiánokat?

- Fogas kérdés, uram - szólt a kapitány. - Ezek a sziúk, úgy lehet, meg sem állnak az Arkansasig. Az erőd védelme a kötelességem, nem hagyhatom el.

- Három ember életéről van szó, uram - mondta Phileas Fogg.

- Természetesen... de kockára tehetek-e ötven embert háromért?

- Hogy tehet-e, uram, nem tudom, azonban ez a kötelessége.

- Uram - válaszolt a kapitány -, nekem itt senki nem írhatja elő, mi a kötelességem.

- Kérem - szólt hidegen Phileas Fogg. - Akkor egyedül megyek!

- Ön, uram - kiáltotta Fix, és közelebb lépett -, egyedül akarja üldözni az indiánokat?!

- Tűrjem el talán, hogy elpusztul az a szerencsétlen, akinek az életünket köszönhetjük valamennyien? Megyek.

- Hát nem, nem megy egyedül! - kiáltotta akaratlanul is megindulva a kapitány. - Nem! Ön bátor ember, uram!... Harminc önként jelentkezőt! - tette hozzá katonáihoz fordulva.

Az egész század egy emberként lépett elő. A kapitánynak csupán választania kellett. Kijelölt harminc derék katonát; egy öreg őrmester állt az élükre.

- Köszönöm, kapitány úr - mondta Mr. Fogg.

- Megengedi, hogy elkísérjem? - kérdezte Fix a gentlemantól.

- Amint óhajtja, uram - felelte Phileas Fogg. - De nagyon lekötelezne, ha itt maradna Mrs. Audával. Esetleg baj történhet, és akkor...

A detektív hirtelen egészen elsápadt. Itt hagyni azt az embert, akinek mindaddig oly állhatatosan követte minden lépését! Szabadjára eresztani ebben a pusztaságban! Fix figyelmesen méregette a gentlemant, és bármily elfogult is volt vele szemben, bármily küzdelem dúlt is bensőjében, végül nem állhatta tovább Phileas Fogg nyugodt, egyenes tekintetét.

- Itt maradok - szólalt meg aztán.

Néhány pillanat múlva Mr. Fogg megszorította az ifjú hölgy kezét, majd gondjaira bízta értékes útizsákját, és útnak indult az őrmesterrel meg a kis mentőcsapattal.

Mielőtt azonban elindultak volna, így szólt a katonákhoz:

- Barátaim, ezer fontot adok, ha kiszabadítjuk a foglyokat!

Tizenkét óra múlt néhány perccel.

Mrs. Auda a pályaudvar épületének egyik szobájába vonult vissza, és ott várakozott, magányosan; Phileas Fogg járt az eszében, egyszerű és nemes nagylelkűsége, higgadt bátorsága.

Mr. Fogg már feláldozta vagyonát, most pedig az életét is kockára teszi, percig sem habozik, nagy szavak nélkül teljesíti kötelességét. Igazi hőst látott Phileas Foggban.

De Fix, a detektív nem így gondolkozott, és alig tudott izgalmán uralkodni. Lázasan léptekkel sétált fel s alá a pályaudvar peronján. Phileas Fogg csupán egy pillanatra kerekedett fölébe; most már visszanyerte régi énjét. Miután Fogg eltávozott, rájött, milyen ostoba volt, hogy eleresztette. Az ördög vigye el! Az egész világon végigkergette, és most, most szalasztja el! Ismét szóhoz jutott alaptermészete: úgy korholta önmagát, mintha a londoni rendőrség főparancsnoka volna, aki éppen lehord egy detektívet valami hallatlan balekság miatt.

„Micsoda ostobaság! - gondolta magában. - Ez a Fogg megtudta, ki vagyok! Elment, többé sose látom! Most honnét kerítsem elő? De hogy is adhattam be így a derekam, én, Fix, amikor zsebemben van az elfogatóparancsa? Nagy marha vagyok, annyi szent!”

Így tépelődött a detektív, és úgy érezte, csigalassúsággal vánszorognak az órák. Nem tudta, mit tegyen. Néha legszívesebben mindent elmondott volna Mrs. Audának. De előre tudta, hogyan fogadná beszámolóját az ifjú hölgy. Mitévő legyen? Alig állta meg, hogy neki ne vágjon a végtelen, fehér pusztaságnak, Fogg után. „Nem lehetetlen, hogy utolérem” - gondolta magában. A különítmény nyomai még láthatók voltak a havon... De tovább havazott, s a friss hóréteg minden nyomot eltakart.

Fixen erőt vett a kétségbeesés. Leküzdhetetlenül támadt fel benne az érzés, hogy legjobb, ha feladja a játszmát. És lám, máris kedvében jár a szerencse: itt az alkalom, hogy itt hagyjon csapat-papot, itthagya Kearney állomását, és folytassa útját, mely mindeddig kudarcok sorozata volt.

Délután két óra lehetett, nagy pelyhekben hullott a hó, amikor elnyújtott vonatfüty hangzott fel kelet felől. Egy roppant árny közeledett lassan, rőt fényt hintve maga elé; a köd szinte még jobban megnövelte: olyan volt, mint valami látomás.

Pedig kelet felől pillanatnyilag nem vártak vonatot. Telegrafáltak ugyan segítségért, de ez még nem érhetett ide, az Omaha-San Franciscó-i járat pedig csak másnap volt esedékes. Ám a bizonytalanság nem tartott sokáig.

A harsányan dudáló, fél gőzzel közeledő lokomotív ugyanaz volt, amelyik, miután lekapcsolták a vonatról, eszeveszetten tovarobogott, elhurcolva az eszméletlen fűtőt s a mozdonyvezetőt. Több mérföldön át vágatott még a síneken, majd fűtőanyag híján a kazánban kialudt a tűz, a gőz feszítőereje egyre jobban csökkent, s a gép mind lassabban és lassabban haladt, majd egy óra múlva megállt, húszmérföldnyire Kearney állomástól.

Sem a mozdonyvezető, sem a fűtő nem vesztette életét, és hosszú eszméletlenség után mindketten magukhoz tértek.

Éppen akkor állt meg a mozdony. Amikor a mozdonyvezető látta, hogy egyedül van a pusztaság közepén, s a mozdony mögül lemaradt a vonat, kitalálta, mi történt. Hogy a lokomotívtól hogy s mint kapcsolták le a vonatról, arról sejtelve sem volt, de egészen biztosra vette, hogy a szerelvény, valahol mögötte, ugyancsak bajba juthatott.

A mozdonyvezető nem habozott: tudta, mi a kötelessége. A józan óvatosság arra ösztönözte, hogy hajtson tovább Omaha felé; ha a vonatért megy, talán a vesztébe rohan, hisz a szerelvényt, úgy lehet, javában fosztogatják az indiánusok... Nem fontos! Lapátszám dobálták a szemet meg a fát a kazánba, máris lobogott a tűz, a gőz nyomása ismét emelkedett, és a mozdony délután két óra tájt visszafelé gördült, Kearney állomás irányában. Az ő fütye hallatszott most a ködön át.

Nagy megnyugvás volt az utasoknak, amikor látták, hogy a lokomotív ismét elfoglalja helyét a vonat előtt. Így hát folytathatják a szerencsétlenül félbeszakadt utat.

Amikor a mozdony befutott, Mrs. Auda kisietett az állomásépületből, és megszólította a kalauzt:

- Mikor indulnak?
- Máris, asszonyom.
- De a foglyok... szerencsétlen útitársaink...
- Első a szolgálat - felelte a kalauz. - Máris három óra késésünk van.
- És mikor ér ide San Franciscóból a következő vonat?
- Holnap este, asszonyom.
- Holnap este! Hisz akkor elkésünk! Meg kell várni...
- Lehetetlen - felelt a kalauz. - Ha tovább óhajt utazni, szíveskedjék felszállni.
- Nem utazom - felelt az ifjú hölgy.

Fix végighallgatta beszélgetésüket. Néhány perce még, amikor semmiféle közlekedési eszközre nem számíthatott, úgy döntött, távozik Kearneyből; most pedig itt a vonat, hamarosan

tovaszárguld, csupán el kell foglalnia helyét a kocsiban, őt azonban leküzdhetetlen erő láncolja helyéhez. A pályaudvar földje szinte égette talpát, s ő mégsem tudott elmozdulni helyéből. Lelki tusája ismét megkezdődött. Fuldoklott dühében, hogy kudarcot vallott. Végig akarta harcolni a küzdelmet.

Eközben az utasok és néhány sebesült - többek között Proctor ezredes, aki súlyos állapotban volt - elhelyezkedtek a kocsikban. Zúgott a túlfűtött kazán, a szelepeken süvítve tört elő a gőz. A mozdonyvezető meghúzta a sípot, a vonat megindult, és hamarosan el is tűnt, fehér füstje együtt kavargott a hóförgeteggel.

Fix, a detektív maradt.

Ismét eltelt néhány óra. Komisz idő volt, csikorgó hideg. Fix mozdulatlanul ült az állomás egyik padján. Mintha aludt volna. Mrs. Auda ügyet sem vetett a hóviharra, pillanatonként előjött szobájából. A peron széléig sietett, erőltette a szemét, hogy átlásson a hófüggönyön, áthatoljon a ködön, mely szűkre vonta körülötte a látóhatárt; figyelt, nem hall-e valami neszt. De semmi. Átfagyva tért vissza a szobába, néhány pillanat múlva azonban megint a szabadban volt, és megint hiába.

Rájuk esteledett. A különítmény még mindig nem tért vissza. Vajon hol lehetnek? Utolérték-e az indiánokat? Megverekedtek, vagy csupán vaktában tévelyegnek a katonák a ködben? Az erőd kapitánya is igen nyugtalan volt, bár igyekezett leplezni aggodalmát.

Leszállt az éj, gyérebben szállingózott a hó, de a hideg fokozódott. A legmerészebb tekintet is visszariadhatott ettől a mérhetetlen éjszakától. Halotti csend terült a síkságra. Madár röpte, vad suhanása sem zavarta a végtelen némaságot.

Mrs. Auda egész éjszaka balsejtelmekkel viaskodott, szívből aggódott, míg fel-alá kószált a pusztaság peremén. Képzete a messzeségbe szárnyalt, és ezernyi ezer veszélyt vetített szeme elé. Kimondhatatlanul szenvedett a hosszú-hosszú órákon át.

Fix eközben is mozdulatlanul ült a helyén, de ő sem aludt. Egy ízben emberi alak lépett hozzá, meg is szólította, a detektív azonban elutasítóan intett neki, és elküldte.

Így telt az éjszaka. Hajnalban ködbe burkolódzva emelkedett a látóhatár fölé a félig kihunyt napkorong. De most már a vizsla szem elláthatott vagy kétmérföldnyire. Phileas Fogg és a különítmény déli irányban indult el... Arrafelé tökéletesen néptelen volt a pusztaság. Reggel hétre járt az idő.

A kapitány nagy gondban volt, nem tudta, mihez fogjon. Küldjön második, segítő különítményt az első után? Áldozzon fel még több embert, amikor alig remélhető, hogy megmentik azokat, akik önként áldozták fel magukat? Ám nem sokáig tétovázott, hanem magához intette egyik hadnagyát, megparancsolta, derítsék fel a vidéket déli irányban - amikor lövések dördültek. Jeladás talán? A katonák előrohantak az erődből, és félmérföldnyi távolságban kis csoportot pillantottak meg, amely rendezetten közeledett.

Mr. Fogg haladt az élen, mellette Passepartout s a két másik utas - kiszabadultak hát a sziúk fogságából.

Kearneytől délre csaptak össze, tízmérföldnyire. A különítmény megérkezése előtt néhány perccel Passepartout és két társa már verekedett az örökkel, s a francia hármójukat pusztá oklével terítette le, amikor gazdája a katonákkal segítségére sietett.

Megmentőket, kiszabadultakat egyaránt örömujjongással fogadták, Phileas Fogg pedig szétosztotta a katonák közt a megígért jutalmat, miközben Passepartout (meg kell hagyni, nem egészen alaptalanul) egyre azt hajtogatta magában:

„Mi tagadás, sokba kerülök a gazdámnak!”

Fix némán bámulta Mr. Foggot; ugyancsak nehéz volna részletezni, milyen gondolatok viaskodtak benne. Mrs. Auda megragadta a gentleman kezét, kezébe szorította, s egy szót sem tudott kiejteni.

Passepartout közben, mióta visszatértek, folyvást a vonatot kereste az állomáson. Azt hitte, még ott találja, indulásra készen Omaha felé, és remélte, hogy pótolhatják az elvesztett időt.

- A vonat, a vonat! - kiáltott fel egyszerre.

- Elment - felelte Fix.

- És mikor indul a következő? - kérdezte Phileas Fogg.

- Csak este.

- Hm... - szólt a gentleman szenvtelenül, és ez volt minden észrevétele.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET

Fix ugyancsak szívén viseli Phileas Fogg érdekeit

Phileas Fognak húsz óra késése volt. Passepartout egészen bűnnek adta a fejét: akarva-akaratlan, ezért mégiscsak ő a felelős. Gazdájának vége, és ennek ő az oka! E pillanatban a detektív Mr. Fogghoz lépett, és keményen a szeme közé nézve, így szólította meg:

- Szeretném, ha komolyan beszélhetnénk, uram. Igazán annyira siet?

- Igazán - válaszolta Phileas Fogg.

- Tehát még egyszer: valóban fontos, hogy 11-én este kilenc óra előtt New Yorkban legyen, és elérje a liverpooli gőzhajót? - folytatta Fix.

- Rendkívül fontos.

- És valóban meg is érkezett volna 11-én reggel New Yorkba, ha félbe nem szakítja utunkat az indiánok támadása?

- Meg, tizenkét órával a gőzhajó indulása előtt.

- Helyes. Tehát húsz óra késése van. Ha húszból levonunk tizenkettőt, marad nyolc. Nyolc órát kell tehát pótolnia. Hajlandó megkísérelni?

- Gyalog? - kérdezte Mr. Fogg.

- Nem, szánon - felelte Fix -, vitorlás szánon. Egy ember ezt a járművet ajánlotta.

Ezzel az emberrel beszélt éjszaka a detektív, akkor azonban elutasította.

Phileas Fogg nem válaszolt, de mivel Fix megmutatta neki az embert, aki éppen ott járkált fel-alá az állomás előtt, a gentleman hozzá sietett. Phileas Fogg néhány pillanattal később már be is lépett Mudge-dzsál - így hívták az amerikaiakat - egy kunyhóba, mely az erőd tövében állt.

Itt furcsa útialkalmatosság tárult Mr. Fogg szeme elé: afféle kocsiváz, két hosszú gerendán, ezek elöl szánkótalpformán kissé felfelé kunkorodtak; öt-hat személy férhetett el rajta. A váz első harmadánál igen magas árboc meredt föl, rajta óriási trapézvitorla. Az árbocot oldalról drótkötelek merevítették, előkötélzete ugyancsak fémből készült, és nagyméretű orrvitorlát vonhattak fel rá. Hátul farkormányféle volt, ezzel irányították a járművet.

Mint látjuk, vitorlás hajó volt ez, szántalpakon. Télen, amikor a havazásban megrekednek a vonatok, ilyen alkalmatosságok siklanak villámgyorsan egyik állomástól a másikig a jeges pusztaságon. Vitorlázatuk egyébiránt csodálatos - jobban fel vannak szerelve vitorlával még a parti kutteroknál is, mert nem kell félni, hogy felborulnak -, és ha hátba kapja őket a szél, oly gyorsan suhannak végig a prérin, akár a gyorsvonat, vagy talán még annál is sebesebben.

Mr. Fogg és a szántalpas vitorlás gazdája pillanatok alatt megkötötte az alkut. A szél is kedvezett nekik. Erősen fűjt nyugat felől. A hó keményre fagyott, Mudge pedig ugyancsak biztatta Mr. Foggot, hogy néhány óra alatt eléri az omahai állomást. Innen számos vágány ágazik szét, és gyakran indul vonat Chicago és New York felé. Nem lehetetlen, hogy visszanyernek minden idővesztésüket. Tehát nincs mit tanakodni: legjobb, ha nekivágnak.

Mr. Fogg nem akarta, hogy Mrs. Auda túlságosan megszenvedje a szabad levegőn való utazást, hiszen a sebesség szinte tűrhetetlenül fokozza a hideget, ezért azt tanácsolta neki, maradjon Passepartout-val Kearneyben, az állomáson. A derék fiú majd jobb úton, elfogadhatóbb körülmények között áthozza az ifjú hölgyet Európába.

Mrs. Auda nem volt hajlandó megválni Mr. Foggtól, és Passepartout nagyon örült, hogy így határoz, hisz a világ minden kincséért sem hagyta volna magára gazdáját - Fix társaságában.

Hogy Fixnek mi volt a véleménye? Ez ugyancsak fogas kérdés. Vajon megrendült-e a meggyőződése most, hogy Phileas Fogg visszatért? Vagy még körmonfontabb csirkefogónak tartotta, aki arra számít, hogy világ körüli útja végeztével Angliában tökéletes biztonságra lel? Talán valóban megváltozott Phileas Foggról a véleménye.

Mégis eltökélte, hogy teljesíti kötelességét, és mindannyiuknál türelmetlenebbül, teljes erejéből siettetni visszatérésüket Angliába.

Nyolc órákor indulásra készen állt a szán. Utasaink beszálltak - majdnem azt mondtuk, hajóra szálltak -, és szorosan becsavarták magukat úti takaróikba. Felvonták a két óriás vitorlát, és a szél óránként negyvenmérőföldes sebességgel röpítette őket a fagyos havon.

Kearney erődjét légvonalban - vagy ahogy Amerikában mondják, „a méhek röpte szerint” - legföljebb kétszáz mérőföld választja el Omahától. Ha nem szűnik a szél, ezt a távolságot öt óra alatt megtehetik. Ha nem történik semmi baj, délután egy órákor Omahában lehet a szán.

Ez volt ám az utazás! Az utasok összebújtak, egy szót sem válthattak egymással. A hideg, melyet a rohanás még fokozott, beléjük fojtotta volna a szót. A szán olyan könnyedén siklott a síkságon, mint hajó a vízen - s a hullámok sem táncoltatták. Amikor a szél végigsüvített a föld felszínén, a szánkót szinte felröpítették roppant szárnyai, a vitorlák. Mudge a kormánynál tartotta az irányt, és egy-egy mozdulattal egyenesbe hozta a szánt, ha megfarolt. Feszült valamennyi vitorla. Az orrvitorlát az árboc csúcsára húzták, a trapézvitorla nem fogta el tőle a szelet. Lehajtották az árbocderék merevítőjét, orom-sudárvitorlát feszítettek rá: az is növelte a többi vitorla hajtóerejét. Számszerűen nem lehetett ugyan felbecsülni, de a szán sebessége alig maradhatott óránként negyven mérőföld alatt.

- Ha semmink el nem törik - mondta Mudge -, megérkezünk!

Mudge-nak érdekében állt, hogy időben megérkezzenek, mert Mr. Fogg, hűen elveihez, jókora jutalommal tüzelte buzgalmát.

A szánkó egyenes vonalban szelte át a tengersima prérit. Mintha befagyott, óriási tavon suhantak volna. Ezen a vidéken délnyugatról északnyugat felé ível a rail-road, és Grand Island, Columbus (Nebraska egyik fontos városa), Schuyler és Fremont érintése után fut be Omahába. Mindvégig a Platte jobb partját követi. A szán leírta ezt a kanyart, és a vasútvonal ívének húrját rajzolta meg. Mudge nem félt, hogy a Platte megakasztja a Fremont melletti folyókanyarban, hiszen a vizet jég takarta. Semmi akadályt nem kellett hát az úton leküzdeniük, és Phileas Fogg csupán két tényezőtől tarthatott: hogy baleset éri a szánt, vagy megváltozik, illetőleg eláll a szél.

De a szél nem gyengült. Sőt ellenkezőleg. Úgy fűjt, hogy az árboc is belegörbült, jóllehet szilárdan fogták a drótkötelek. Ezek az acélmerevítők úgy zengtek a szélben, akár egy hangszer húrjai: mintha vonóval játszana rajtuk valaki. Panaszosan, áthatóan szóltak az acélhúrok, harmóniájuk szüntelenül kísérte a szánkó röptét.

- Kvint és oktáv - szólt Mr. Fogg.

Ennél többet nem is mondott az egész úton. Mrs. Audát gondosan prémekbe és úti takarókba bugyolálták; a lehetőséghez képest igyekeztek megoltalmazni a hidegtől.

Passepartout képe vörös volt, mint a ködben lenyugvó napkorong; tág orrcimpáival szimatolta a csípős levegőt. Rendíthetetlenül bizakodó lelke mélyén ismét éledezett a remény. Megérkeznek New Yorkba, ha nem reggel, hát este, de mégis van némi esélyük, hogy még elcsípi a liverpooli hajót.

Csodák csodája, szinte alig állta meg, hogy meg ne szorongassa szövetségese, Fix kezét. Nem felejtette el, hogy a detektív szerezte a vitorlás szánt, tehát egyedül neki köszönhetik, ha idejében eljutnak Omahába. Ám valamilyen homályos előérzet folytán mégsem adta fel megszokott tartózkodását.

Valamit azonban Passepartout sose felejthet el: Mr. Fogg áldozatát, aki habozás nélkül kiragadta a sziúk karmaiból. Egész vagyonát, sőt az életét tette kockára érte... Nem! Hű szolgája ezt nem felejti el!

Miközben valamennyi utas külön-külön gondolataival bíbelődött, a szánkó repült a végtelen hótakarón. Észre sem vették, amikor átkeltek egy-egy creeken, a Little Blue River egyik-másik oldalágán vagy mellékfolyóján. A síkság teljesen kihalt volt. Lakatlan sziget módjára nyúlt el a Union Pacific Road, s a mellékág között, mely valahol Kearneyt köti össze Saint Joseph-fel, sehol egy falu vagy állomás, még csak erőd sem. Olykor egy-egy görcsös fa suhant el mellettük villámsebesen, fehér csontvázát meggörbítette a vad szél. Néha-néha vadmadárcsapat rebhent egyszerre a levegőbe. Máskor meg néhány éhes, sovány prérifarkasfalka rendezett futóversenyt a szánnal; sarkallta őket a mardosó éhség. Ilyenkor Passepartout megragadta revolverét, s készen állt a tüzelésre, ha valamelyik túlságosan közel kerülne. Ha most érte volna baleset a szánkót, azonnal rátámadtak volna a felbőszült vadállatok, nem kis kockázatára utasainknak. Ám a szánkó állta a sarat, mind több előnyt szerzett, s az üvöltő falka hamarosan mögöttük maradt.

Déltájban Mudge bizonyos jelekből arra következtetett, hogy áthaladtak a Platte folyó befagyott vizén. Egy szót sem szólt, de már bizonyosra vette, hogy húsz mérfölddel odébb eléri az omahai vasútállomást.

És csakugyan, még egy óra sem volt, amikor a szán ügyes kormányosa otthagya a kormányrudat, a kötelekhez ugrott, és gyorsan bevonta valamennyi vitorlát; a szán eközben nem csökkenő lendülettel futott tovább, és vitorlák nélkül megtett még fél mérföldet. Végül megállt, Mudge pedig egy havas tetejű házcsoporthoz mutatva így szólt:

- Megérkeztünk.

Megérkeztek! Igen, megérkeztek arra az állomásra, ahonnan mindennap számos vonat teremti összeköttetést az Egyesült Államok keleti vidékeivel!

Passepartout és Fix leugrott a szánról, és megtornáztatták gémberedett tagjaikat. Azután Mr. Foggot és az ifjú hölgyet is lesegítették. Phileas Fogg bőkezűen rendezte számláját Mudgetszal; máris rohantak mindannyian az omahai pályaudvarra.

Itt, ebben a jelentős nebraskai városban ér véget a tulajdonképpeni Nagy Nyugati Vasút, mely összeköti a Mississippi medencéjét a Csendes-óceánnal. Omahától Chicagóig a vasútvonal Chicago-Rock Island Road néven egyenesen halad keletnek, és ötven állomást érint.

Épp akkor volt indulóban egy közvetlen vonat. Phileas Fognak és utitársainak csupán annyi idejük maradt, hogy felugráljanak az egyik kocsira. Omahából semmit sem láttak. Passepartout azonban bevallotta saját magának, hogy nem sokat vesztek, és más dolguk is volt, mint hogy nézelődjenek.

A vonat szélesebben rohant át Iowa állam Council Bluffs, Des Moines és Iowa City állomásain. Éjszaka Davenportnál átszelte a Mississippit, és Rock Islandnál belépett Illinois területére. Másnap, 10-én délután négy órakor megérkezett az immár romjaiból felépült Chicagóba; a város most még büszkébben ékesíti a szép Michigan-tó partját, mint valaha.

Chicago és New York között 900 mérföld a távolság. Chicagónak igen jó a vasúti összeköttetése. Mr. Fogg, alighogy vonata megérkezett, nyomban átszállt egy másikra. A Pittsburg

Fort Wayne-Chicago Rail-Road fürge mozdonya teljes sebességgel iramodott neki, mintha csak tudná, hogy a tiszteletre méltó gentleman nem vesztegetheti perceit. Villámsebesen végigrobogott Indianán, Ohión, Pennsylvánián, New Jerseyen, ódon elnevezésű városokat érintve, melyek egyik-másikának csupán utcái és villamosai voltak, házaik azonban még nem. Végre megpillantották a Hudsont, és december 11-én este negyed tizenegykor a vonat megállt a pályaudvaron, a folyó jobb partján, éppen a móló mellett, ahonnan a Cunard vagy más néven British and North-American Royal Mail Steam Packet Co. járat gőzhajói kifutnak.

A *China* éppen negyvenöt perccel azelőtt indult el Liverpool felé.

HARMINCKETTIK FEJEZET

Phileas Fogg maga fordul szembe a balszerencsével

A *China* elment, és mintha magával vitte volna Phileas Fogg végső reményeit is.

Mert az Amerika és Európa közötti közvetlen forgalmat fenntartó többi gőzös semmiképp nem mozdíthatta elő a gentleman terveit; sem a Francia Óceánjáró Részvénytársaság, sem a White Star Line hajói, sem a Compagnie Imman steamerei, sem a Hamburgi Hajójáratok.

A Francia Óceánjáró Részvénytársaság ugyanis - melynek csodálatos járművei sebességben valamennyi hajótársaság járataival felveszik a versenyt, kényelem szempontjából pedig valamennyinél különbek - csupán két nap múlva, december 14-én indította *Pereire* nevű hajóját. Ám a *Pereire*, akárcsak a Hamburgi Hajójáratok óceánjárói, különben sem egyenesen Liverpoolba vagy Londonba, hanem Le Havre-ba fut be; az összekötő út pedig Le Havre-től Southamptonig csak további késedelmet okozna Phileas Foggnak, és megghiúsítaná végső erőfeszítéseit.

A Compagnie Imman már a következő napon indított egy hajót, a *City of Parist* Európa felé, ez azonban szóba sem jöhetett. A társaság hajói elsősorban kivándorlók szállításával foglalkoznak, gépeik gyengék, legalább annyit haladnak a vitorlák, mint kazánjaik erejével, és gyorsaságuk közepes. A New York és Anglia közötti átkelésre több időt igényelnek, mint amennyivel Mr. Fogg rendelkezett, hogy megnyerhesse fogadását.

A gentleman mindezzel tökéletesen tisztában volt, miután áttanulmányozta *Bradshaw*-ját, mely pontosan, napról napra szóló tájékoztatót közöl az óceánjárók forgalmáról.

Passepartout úgy érezte, neki már befellegzett. Majd szörnyethalt, amikor kiderült, hogy negyvenöt perc miatt elszalasztottak a hajót. Igen, erről csak ő tehet; nemcsak hogy nem segítette gazdáját, hanem akadályt akadályra halmozott az útján! S amikor gondolatban áttekintette az út valamennyi bonyodalmát, amikor felbecsülte, mily tetemes összegeket szórt ki a gentleman az ablakon egyedül őmiatta, amikor rádöbben, hogy Mr. Fogg az utolsó fillérét is ráfizeti, ha elveszti ezt a példátlan fogadást, melynek összegéhez az immár teljesen hasztalan út tetemes költségei is csatlakoznak - akkor kiapadhatatlanul szórta az átkot saját fejére.

Mr. Fogg azonban egy szó nem sok, annyi szemrehányást sem tett neki, s amidőn távoztak az óceánjáró gőzösek „pier”-jéről, csupán ennyit mondott:

- Majd holnap meglátjuk, jöjjön.

Mr. Fogg, Mrs. Auda, Fix és Passepartout a Jersey City-i révhajón átkeltek a Hudsonon, és fiákerre szálltak, mely elvitte őket a Broadwayra, a Saint Nicolas Szállóba. Szobákat foglaltak; Phileas Fogg az igazak álmába merült, s neki ugyancsak rövid volt az éjszaka, ám annál hosszabb Mrs. Audának és útitársainak: egész éjjel csak forgolódtak, le sem hunyták a szemüket.

Másnap december 12-e volt. 12-én reggel hét órától 21-én este nyolc óra negyvenöt percig kilenc nap, tizenhárom óra és negyvenöt perc állt rendelkezésükre. Ha tehát Phileas Fogg előző este elutazott volna a Cunard-járatok egyik legjobb tengerjáróján, a *Chinán*, kellő időben érkezett volna Liverpoolba, majd onnan Londonba!

Mr. Fogg meghagyta inasának, várja meg és értesítse Mrs. Audát, hogy minden pillanatban számíthatnak a továbbutazásra, majd egyedül távozott a szállodából.

Mr. Fogg kísértelt a Hudson partjára, és vizsga szemmel kutatta végig a parthoz kötött vagy a folyón horgonyzó hajókat, melyik van indulóban. Több hajón lengedezett a távozást jelző kicsi zászló; ezek a reggeli dagályt várták, hogy kifussanak, mert a csodálatos és hatalmas New York-i kikötőben nem múlik el nap, hogy legalább száz hajó ne széledne szét a világ minden tája felé; ám az induló hajók java része vitorlás volt, Phileas Fogg nem sokra ment volna velük.

Már-már úgy látszott, végleg kudarcot vall a gentleman, amikor a tüzérlaktanya előtt, a parttól legföljebb egy kötélnyire, megpillantott egy kereskedelmi csavargőzöst; a finom rajzolatú hajó kéményéből, indulást jelezve, sűrűn gomolygott a füst.

Phileas Fogg odakiáltott egy csónakot, beszállt, és néhány evezőcsapás után már kúszott is felfelé a *Henrietta* kötélhágcsóján; a steamer hajóteste vasból volt, felépítménye fából.

A *Henrietta* kapitánya a hajón tartózkodott. Phileas Fogg felment a parancsnoki hídra, és a kapitányt kérte. Az nyomban megjelent.

Ötven év körüli tengeri medve volt; zordon, szemlátomást „nehéz eset”. Szeme két nagy golyó, bőre cserzett, bronzbarna haja vörös, nyaka, mint a bikáé - világfinak igazán nem nevezhető.

- A kapitány? - kérdezte Mr. Fogg.

- Én vagyok.

- Phileas Fogg, Londonból.

- Andrew Speedy, Cardiffból.

- Indulni készül?

- Egy óra múlva.

- Menetirány?

- Bordeaux.

- Rakománya?

- Kavics a hajófenéken. Üresen megyek. Árut nem viszek.

- Utast?

- Azt sem. Soha. Kellemetlen rakomány; sokat fecsegnek.

- Jól fut a hajó?

- Tíz-tizenkét csomó között. Mindenki ismeri a *Henriettát*.

- Átvinne Liverpoolba engem és még három személyt?

- Liverpoolba? Miért nem mindjárt Kínába?

- Azt mondom, Liverpoolba.

- Nem!

- Nem?

- Nem. Bordeaux-ba készülök, és Bordeaux-ba megyek.

- Akármit fizetek?

- Akármit fizet.

A kapitány hangján érződött, hogy nem tűri az ellentmondást.

- De talán a *Henrietta* tulajdonosa... - folytatta Phileas Fogg.

- A tulajdonos én vagyok - felelt a kapitány. - A hajó az enyém.

- Bérbe veszem.

- Nem.

- Megvásárolom.

- Nem.

Phileas Fognak szeme se rezdült, pedig a helyzet komoly volt. Látszik, hogy New York nem Hongkong, a *Henrietta* kapitányát pedig más fából faragták, mint a *Tankadčre* tulajdonosát. Eddig még a gentleman pénze megbirkózott minden akadállyal. Most azonban csütörtököt mondott a pénz.

Márpedig mindenáron át kell jutnia az Atlanti-óceánon - még ha léghajóra is száll, ami azonban fölöttébb kalandos vállalkozás volna, és amúgy sem megvalósítható.

Phileas Fognak azonban mégiscsak támadhatott valamilyen ötlete, mert így szólt a kapitányhoz:

- És Bordeaux-ba elvinne?

- Nem én, akkor se, ha kétszáz dollárt fizet!

- Kétezret (10 000 frank) adok.

- Fejenként?

- Fejenként.

- És négyen vannak?

- Négyen.

Speedy kapitány elkezdte vakarni a fejét, hogy szinte a vére kiserkedt. Nyolcezer dollár, még hozzá kitérő nélkül, mégiscsak megéri, ha leküzdi megrögzött ellenszenvét az utasnép iránt. A kétezer dolláros utas már amúgy sem számít utasnak; az már értékes *áru*!

- Kilenc órakor indulok - mondta kurtán Speedy kapitány -, ha addig ideér útítársaival...

- Kilenckor a hajón leszünk! - felelt ugyanolyan kurtán Mr. Fogg.

Fél kilenc volt. A gentleman partra szállt a *Henriettáról*, kocsiba ült, a Saint Nicolas Szállóba hajtott, elhozta Mrs. Audát, Passepartout-t, sőt a lerázhatatlan Fixet is, akinek ingyenesen felajánlotta az átkelést - és mindezt azzal a nyugalommal, amely mindig, minden körülmények között sajátja volt.

Mind a négyen felértek a fedélzetre, amikor a *Henrietta* felvonta horgonyát.

Amint Passepartout megtudta, mibe kerül a befejező hajóút, csak annyit mondott: „Ó!” - de ez az *ó* felettébb hosszúra sikerült, és az ereszkedő kromatikus skála valamennyi hangjegyét végigfutotta.

Fix pedig azon merengett, hogy az Angol Bank ezt az ügyet aligha ússza meg szárazon. Mert - feltéve, hogy ez a Fogg útközben nem szór még néhány marék pénzt a tengerbe - amikor megérkeznek, több mint hétezer fonttal (175 000 frank) lesz könnyebb az útizsák, melyben a bankók lapulnak!

HARMINCHARMADIK FEJEZET

Phileas Fogg a helyzet magaslatán

Egy óra múlva a *Henrietta* steamer elhagyta a Hudson torkolatát jelző Light-boatot, megkerülte a Sandy-fokot, s nekivágott a nyílt tengernek. A nap folyamán Long Island mentén haladt a Fire Island mellett, és sebesen siklott kelet felé.

Másnap, december 13-án délben egy férfi lépett a parancsnoki hídra, hogy meghatározza a hajó helyzetét. Bárki lefogadná, hogy Speedy kapitány! Szó sincs róla. A férfi: Phileas Fogg esq.

És Speedy kapitány? Őt bizony egész egyszerűen bezárták kabinjába, ott üvöltözött dühében, s még azt is meg kell neki bocsátanunk, hogy szinte őrvongott a haragtól.

Közben csupán a következők történtek. Phileas Fogg Liverpoolba akart jutni, a kapitány nem volt hajlandó oda menni. Erre Phileas Fogg beleegyezett, hogy Bordeaux-ba megy, és a hajóra szállás óta eltelt harminc óra alatt oly ügyesen gazdálkodott bankóival, hogy a hajó legénysége, matrózok és gépészek egyaránt úgy táncoltak, ahogy ő füttyült - kétes társaság volt, meglehetősen hadilábon álltak a kapitánnyal. Hát ezért vezette most Speedy kapitány helyett Phileas Fogg a hajót, ezért van bezárva kabinjába a kapitány, és végül: ezért halad a *Henrietta* Liverpool felé. Abból pedig, ahogyan Mr. Fogg kapitánykodott, csak a vak nem láthatta, hogy Mr. Fogg tengerész is volt.

Hogy mi lesz a kaland vége, arról majd később értesülünk.

Mrs. Auda mindenesetre meglehetősen nyugtalankodott, bár ezt egy szóval sem fejezte ki. Fixnek az esze is megállt. Passepartout pedig egyszerűen isteninek találta a dolgot.

- Tíz-tizenkét csomó között - mondta Speedy kapitány, s a *Henrietta* valóban tartotta is ezt az átlagos sebességet.

Ha tehát - és lesz még „ha” bőviben! -, ha tehát a tenger nem támaszt túl sok bonyodalmat, ha nem fordul keletre a szél, ha nem éri sérülés a hajót, nem éri baj a gépet, a *Henrietta* a december 12-étől 21-éig terjedő kilenc nap alatt megteheti New Yorktól Liverpoolig a 3000 mérföldet. Az is igaz ugyan, hogy a *Henrietta* históriája még csak tetézi az Angol Bank körüli bonyodalmakat, s alighogy megérkeztek, fájhat majd a feje a gentlemannek, jobban is, mint szeretné.

Az első napokban remek körülmények között haladtak. A tenger meglehetősen sima volt; tartósnak látszott az északkeleti szél; felvonták a vitorlákat, s a *Henrietta* igazi óceánjáró módjára siklott két árbocának vásznai alatt.

Passepartout alig fért a bőrébe. Egészen a fejébe szállt gazdája legújabb hőstette; következményeivel nem volt hajlandó foglalkozni. A hajósok meg sosem akadtak össze ilyen fürge, vidám fickóval. Minden módon kedvében járt a matrózoknak, és elkápráztatta őket kötél-táncos-mutatványaival. Szép szóval, tüzes itókéval csöppet sem fukarkodott. Hogy kedvében járjanak, minden matróz úgy végezte dolgát, mint megannyi gentleman, a fűtők úgy fűtöttek, mint megannyi isten. Közvetlen jókedve valamennyiükre átragadt. Elfelelte a múltat, a veszélyeket, a bonyodalmakat. Csupán az oly közeli cél lebegett szeme előtt, és majd felvetette a türelmetlenség, mintha a *Henrietta* kazánjai őt magát fűtenék. A derék fiú néha ott ólálkodott Fix közelében; „sokatmondó” pillantással méregette, de szóba nem állt vele, mert a két jó barát között örökre vége volt a bizalmas kapcsolatnak.

Fix egyébiránt, mi tagadás, egészen megkavarodott. A feje is zúgott, ha végiggondolta, hogyan foglalták el a *Henriettát*, vásárolták meg a matrózokat, s milyen tökéletes tengerész ez a Fogg. Igazán nem tudta mire vélni. De végül is az a gentleman, aki előbb 55 000 fontot elemel, később igazán lophat hajót is. Fix nagyon természetesnek látta, hogy a *Henrietta*, Fogg parancsnoksága alatt sosem jut már el Liverpoolba, hanem kiköt valahol a világ túlsó végén, ott aztán kalózzá vedlik a rabló, s végleg biztonságba jut. Meg kell hagyni, felettébb kézenfekvő feltevés; s a detektív most már egyre jobban fájalta, hogy belekeveredett a dologba.

Speedy kapitány eközben lankadatlanul üvöltött kabinjában, és bármily edzett fickó volt is Passepartout, most, hogy a kapitány táplálása reá hárult, oly szörmentén bánt vele, mint még senkivel. Mr. Fogg pedig mintha el se tudta volna képzelni, hogy kapitány is van a hajón.

13-án jutottak el az új-fundlandi sziklapad széléhez. Rossz hírű vidék! Gyakori itt a köd, főleg télen rémítőek a szélviharok. A barométer már az előző napon hirtelen süllyedt, és közeli változást jelzett a légköri viszonyokban. Éjszaka csakugyan változott a hőmérséklet, még hidegebb lett, ugyanakkor délkeletre fordult a szél is.

Baj, és megint baj! Mr. Fogg, hogy le ne térjenek az útról, kénytelen volt sebtében bevonni minden vitorlát, és nagyobb gőzt adatni. A hajó sebessége mégis csökkent; a tenger hosszú hátú hullámai szakadatlanul ostromolták a *Henrietta* orrtökéjét. Vadul bukdácsolt keresztül a hullámokon, eközben is vesztett sebességéből. A szél lassanként orkánná fokozódott, és minden pillanatban várták, hogy a csavargózós nem bírja tovább keresztezni a hullámokat. Márpedig ha hátba kapja őket a szél, megint szembe kell szállniuk az ismeretlennel, s az ismeretlen új balszerencse forrása lehet.

Az éggel együtt Passepartout ábrázata is elkomorult, s a derék fiú a pokol minden kínját végigszenvedte két álló napon át.

Phileas Fogg azonban vakmerő tengerész volt, dacolt a háborgó hullámokkal, rendületlenül haladt előre, még csak a gőzt sem csökkentette. A *Henrietta* néha nem bírt felkapni a hullámok tarajára: ilyenkor „toronyiránt” vágott rajtuk keresztül; a víztömeg teljesen elborította és végigsöpörte fedélzetét, de a hajó mégiscsak előbbre jutott. Egyszer-egyszer, amikor egy-egy hullámhegy magasra emelte a hajó farát, a hajócsavar is kiemelkedett a vízből; szárnyai eszeveszetten csapdosták a levegőt, ők azonban egyre csak rohantak, rendületlenül.

Szerencsére a szél mégsem fokozódott annyira, mint várták. Óránként kilencvenmérőföldes sebességgel tomboló orkánra számítottak, de az orkán elmaradt. A szél vadul fűjt, de sajnos tartósan délkelet felől, s ezért nem bonthattak vitorlát. Pedig, amint csakhamar látni fogjuk, ugyancsak javukra vált volna, ha a gőz hajtóerejét egyéb módon is fokozzák.

December 16-ával a hetvenötödik nap telt el, mióta útnak indultak Londonból. A *Henrietta* késése tulajdonképpen még nem volt aggasztó. A tengeri útnak megtették mintegy a felét, és túljutottak a legrosszabb útszakaszon. Ha nyár van, ez már felért volna a teljes sikerrel. Ám télvíz idején a szeszélyes időjárás volt az úr. Passepartout még nem adta fel a játszmát. Szíve mélyén ott élt a remény: ha cserbenhagyja is őket a szél, a gőzre mindenesetre számíthat.

A gépész azonban történetesen épp e napon felment a fedélzetre, megkereste Mr. Foggot, és meglehetősen élénk vitát folytatott vele.

Passepartout maga sem tudta, miért - talán homályos ösztöne súgta -, valami megfoghatatlan nyugtalanságot érzett. Rászánta volna egyik fülét, ha a másikkal hallhatja, miről beszélnek. De néhány szót azért mégiscsak elcsípett, többek között, amikor gazdája így szólt:

- Biztos az, amit mond?

- Biztos, uram - felelte a gépész. - Ne feledje, hogy mióta útnak indultunk, valamennyi kazánban ég a tűz, és jöllehet elég szénünk volt ahhoz, hogy New Yorkból fél gőzzel átjussunk Bordeaux-ba, ahhoz már nem, hogy teljes gőzzel keljünk át New Yorkból Liverpoolba!

- Gondolkozom a dolgon - felelte Mr. Fogg.

Passepartout mindent megértett. Halálos aggodalom fogta el.

Kifogy a szénük!

„Hát ha a gazdám most is kivágja magát - gondolta magában -, akkor igazán nagy ember!”

Mivel éppen útjába akadt Fix, nem állhatta meg, hogy ne tájékoztassa a történeteikről.

- Szóval - mondta neki a detektív összeszorított foga közül - most is azt hiszi, hogy Liverpoolba megyünk.

- Hát hová mennénk?!

- Marha! - felelt a detektív, és vállát rándítva odébb ment.

Passepartout már-már azon volt, hogy kamatostul fizet a díszes jelzőért, melynek egyébként nem is érthette igazán a jelentését, de meggondolta magát: ez a szerencsétlen, ez a Fix nyilván egészen összeomlott, nyilván porig alázták önérzetében, hisz amilyen kétfallásas, hamis nyomon loholt végig az egész világon - és Passepartout nagylelkűen szemet hunyt.

Hát Phileas Fogg ugyan mihez kezd? Még elképzelni is nehéz. Márpedig a szenvtelen gentleman, úgy látszik, mégiscsak tudta, mit tegyen, mert még azon az estén magához hívatta a gépészt, és így szólt hozzá:

- Fűtsenek teljes erővel! Előre mindaddig, míg csak tart a fűtőanyag!

Néhány pillanat múlva a *Henrietta* kéménye kavarogva okádta a füstgomolyokat.

A hajó tehát teljes gőzzel haladt tovább, azonban a gépész két nappal később, 18-án, mint már előre jelezte, bejelentette, hogy a nap folyamán kifogy a szénük.

- Ne csökkentsük a fűtést! - felelte Mr. Fogg. - Sőt: ne kíméljük a szelepeket!

Déltájban Phileas Fogg megmérte a nap állását, kiszámította a hajó helyzetét, magához hívatta Passepartout-t, és megparancsolta neki, menjen el Speedy kapitányért. Mintha csak arra kérte volna a derék fickót, hogy oldja le láncáról a tigrist. Amikor Passepartout megindult a hajóbástya felé, azt gondolta:

„Lesz most dühöngés!”

És csakugyan, néhány perc múlva nagy üvöltözés és káromkodás közepette becsapott a bomba a hajóbástyába. A bomba neve Speedy kapitány volt. A vak is láthatta, hogy pillanatok múlva felrobban.

- Hol vagyunk? - kezdte azonnal, mihelyt dührohamai közt levegőhöz jutott; az érdekes férfiú aligha úszta volna meg ép bőrrel, ha csupán egy csepp hajlama is van a gutaütésre. - Hol vagyunk?! - harsogta újból, lila képpel.

- 770 mérföldnyire Liverpoltól - felelte Mr. Fogg rendületlenül.

- Kalóz! - bömbölte Andrew Speedy.

- Azért hívatam, uram...

- Haramia!

- ...uram - folytatta Phileas Fogg -, hogy megkérjem, adja el a hajóját.

- Nem! Az istennek sem!
- Tudniillik kénytelen vagyok felaprítani tűzifának.
- Felaprítani a hajómat!
- Úgy van, legalábbis a felső részét, mert fogytán a fűtőanyag.
- Tűzifának! Az én hajómat! - hörgögte Speedy kapitány, aki már egyetlen értelmes szót sem tudott kinyögni. - Az én ötvenezer dolláros (250 000 frank) hajómat!
- Itt van érte hatvanezer (300 000 frank)! - válaszolta Phileas Fogg, s egy köteg bankjegyet nyújtott át a kapitánynak.

A hatás bámulatos volt. Andrew Speedyn meglátszott, hogy tősgyökeres amerikai: nincs amerikai, aki meg ne rendülne, amikor hatvanezer dollárt tolnak az orra alá. A kapitány abban a pillanatban elfeledte haragját, bebörtönzését, minden sérelmét, melyet utasa miatt elszenvedett. A hajója húsz éve járta a tengert. És most ez az üzlet - igazi aranybánya!... Most már nem robban a bomba. Mr. Fogg elnyomta a gyutacsát.

- De a vas hajótest az enyém marad - szólalt meg aztán, szemlátomást megszelídülve.
- Az öné uram, a géppel együtt. Áll az alku?
- Áll!

És Andrew Speedy lecsapott a bankjegykötegre, megszámolta, majd zsebre vágta.

Passepartout holtsápadtan nézte végig a jelenetet. Fixet a guta kerülgette. Majdnem húszezer font úszik el, és ráadásul ez a Fogg az eladónak ajándékozza a hajó testét meg a gépet, vagyis a hajó összértékének mintegy a felét! Igaz, hogy az az összeg, amit az Angol Banktól elloptak, 55 000 fontra rúgott.

Amikor Andrew Speedy zsebre tette a pénzt, Mr. Fogg így szólt hozzá:

- Ne csodálkozzon rajtam, uram. Tudja meg: húszezer fontot vesztek el, ha nem érek Londonba december 21-én este nyolc óra negyvenöt perckor. Én azonban lemaradtam a New York-i hajóról, és mivel ön megtagadta, hogy Liverpoolba vigyen...
- És igazam is volt, ötvenezer ördög a tanúm! - kiáltotta Andrew Speedy. - Hisz legalább negyvenezer dollárt nyerek a bolton! - Aztán némileg lehiggadva így folytatta: - Hanem azt meg kell mondanom, kapitány uram - de mi is a neve?...
- Fogg.

- Kedves Fogg kapitány: önben egy jenki veszett el.

E bóknak szánt kijelentés után távozni készült. Phileas Fogg azonban még utána szólt:

- Most már tehát az enyém a hajó?
- Természetesen, az orrtőkétől az árbocgombig, de persze csak a „tűzifa”!
- Rendben van. Szedesse szét a belső berendezést, és fűtessen tovább ezzel a törmelékkal.

Képzeltethjük, mennyit kellett elfűteni ebből a száraz fából, hogy a kazánokat kellő nyomás alatt tarthassák. E napon véget ért a hajóbástya, a parancshídház, a kabinok, a hajófülkék s a fedélzeti védőborítás földi pályafutása.

Másnap, december 19-én feltűzelték az árbocokat, a hajópárkányt, a póznákat. A két főárbocot kivágták, és baltával felaprították. A legénység hihetetlen buzgalommal szorgoskodott. Passepartout ütött, vágott, fűrészelt, tíz ember helyett dolgozott. Törtek-zúztak, akár a tébolyultak.

Másnap, 20-án lángsírba szálltak a mellvédek, hajósáncok, a holtrészek s a fedélzet túlnyomó része. Csupán a letarolt hajóváz maradt meg a *Henriettából*: olyan lett, akár egy ponton.

De ezen a napon feltűnt előttük az ír partvidék s a fasteneti világítótorony.

És mégis, este tíz órakor még csupán Queenstownt láthatták oldaliránt a hajóról. Phileas Foggnek már csak huszonnégy órája volt, hogy Londonba jusson! Ennyi idő alatt pedig a *Henrietta* éppen hogy Liverpoolba érhet - ha teljes gőzzel halad is. S a kazánokból, a vakmerő gentleman alatt, most már végképpen kifogy a gőz!

- Uram - szólította meg ekkor Speedy kapitány, aki maga is egyre inkább érdeklődött Phileas Fogg vállalkozása iránt -, igazán sajnálom önt. Mintha minden összeesküdött volna! Még csupán Queenstown előtt vagyunk.

- Igen? - kérdezte Mr. Fogg. - Szóval Queenstown fényei látszanak amott?

- Igen.

- Befuthatunk a kikötőbe?

- Csak dagály idején, vagyis három óra után.

- Várjunk! - szólt nyugodtan Phileas Fogg, és arcán semmi sem jelezte, hogy, mintegy felsőbb sugallatra, ismét nekivág, és megpróbálja térdre kényszeríteni a balszerencsét.

Queenstown Írország partjain fekszik; az Egyesült Államokból érkező tengerjáró hajók nem futnak be kikötőjébe, csupán a postázásokat dobják ki. A postát állandóan készenlétben álló gyorsvonatok továbbítják Dublinbe. Dublinból gyors járatú steamerek viszik át Liverpoolba, s így tizenkét órával megelőzik a tengerjáró vállalatok legfürgébb gőzhajóit.

Ha az amerikai posta tizenkét órát nyerhet, Phileas Fogg eltökélte, hogy ő is nyer ugyanennyit. Ahelyett, hogy a *Henriettával* másnap este futna be Liverpoolba, már délben odaér, és így este nyolc óra negyvenöt perc előtt Londonban lehet.

Éjfél után egy óra tájban a *Henrietta*, miután kivárta a dagályt, horgonyt vetett a queenstowni kikötőben, Phileas Fogg pedig erélyesen megrázta Andrew Speedy kezét, és otthagya a kapitányt a hajó megtépzott maradványain, mely így is megérte még a vételár felét.

Utasaink azon nyomban partra szálltak. Fixben mohón fellobbant a vágy, hogy ebben a pillanatban letartóztassa „ezt a” Foggot. És mégsem tette meg! De miért? Miféle küzdelem dúlt bensőjében? Talán megváltozott a véleménye? Egy bizonyos: Fix nem tágitott Mr. Fogg mellől. Vele, Mrs. Audával és Passepartout-val, aki lélegzeni se ért rá, éjfél után fél kettőkor vonatra szállt Queenstownban, hajnalban megérkezett Dublinbe, és máris átszállt az egyik olyan steamerre, melynek orsó alakú acélteste egyetlen hatalmas hajógépezet, és nem sokat bajlódik a hullámveréssel, hanem keresztbe hasítja a tenger habjait.

December 21-én, husz perccel déli tizenkettő előtt Phileas Fogg végre partot ért a liverpooli kikötőben. Csupán hat óra választotta el Londontól.

Ám ebben a pillanatban Fix elébe állt, vállára tette kezét, felmutatta az elfogatóparancsot, és így szólt:

- Ön Phileas Fogg?

- Igen, uram.

- A királynő nevében: letartóztatom!

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET

Passepartout rossz, de meglehetősen eredeti szójátéka

Phileas Fogg fogoly volt. A liverpooli vámháznak, a Custom House-nak őrszobáján csukták le, itt kell majd töltenie az éjszakát, addig is, amíg Londonba nem viszik.

A letartóztatás pillanatában Passepartout rá akart rohanni a detektívre. A policemanek azonban lefoglalták. Mrs. Audát a kegyetlen eset halálra rémítette: semmiről sem tudott, semmit nem értett. Passepartout mindent megmagyarázott neki. Mr. Foggot, a becsületes és bátor gentlemant, akinek életét köszönhetette, tolvajként letartóztatták. Az ifjú hölgy lázadozva hallgatta ezt a gyanúsítást, lelke mélyéig felháborodott, s amikor látta, hogy semmit sem tehet, semmihez sem foghat, hogy kiszabadítóját kiszabadítsa - megeredt szeméből a könny.

Fix pedig azért tartóztatta le a gentlemant, mert így írta elő kötelessége. Bűnös vagy ártatlan? - ezt majd kideríti az igazságszolgáltatás.

Most egy gondolat, egy iszonyú gondolat villant át Passepartout agyán: semmi kétség, ő az oka az egész kudarcnak! Miért is titkolta el a bonyodalmakat Mr. Fogg elől? Hogy merészelt hallgatni, amikor Fix elárulta, hogy detektív, és elmondta, mi a megbízatása? Ha értesítette volna gazdáját, az biztosan meggyőzte volna ártatlanságáról Fixet, rábizonyította volna, hogy téved, és semmi esetre sem cipelte volna saját költségén magával az istenverte zsarut, akinek első dolga volt, hogy fülön csípje, mihelyt az Egyesült Királyság földjére teszi a lábát. Amikor szegény fiú végiggondolta minden hibáját, minden oktalanságát, leküzdhetetlenül mardosta a lelkifurdalás. Úgy sírt, hogy bárki szíve megesett volna rajta. Falba szeretne volna verni a fejét.

A hideg ellenére a vámház oszlopcsarnokában várakozott Mrs. Audával. Egyikük sem volt hajlandó eltávozni. Még egy pillanatra látni akarták Mr. Foggot.

A gentleman bizony, annak rendje és módja szerint, csődbe jutott, mégpedig éppen akkor, amikor már-már célhoz ért. A letartóztatás megadta neki a kegyelemdőfést. Amikor déli tizenkettő előtt december 21-én Liverpoolba ért, nyolc óra negyvenöt percre kilenc óra öt perc állt rendelkezésére, hogy jelentkezzen a Reform Clubban - és ahhoz, hogy Londonba jusson, hat óra is elég volt.

Ha valaki e pillanatban besurranhatna a vámház őrszobájába, látná Mr. Foggot, amint a harag minden jele nélkül, rendíthetetlenül, mozdulatlanul üldögél egy fapadon. Nemigen látszott letörtnek, s ez a végső csapás sem rendítette meg, legalábbis látszólag nem. De talán titokban mégis gyűlt-gyülemlett benne a harag, mely annál rémítőbb, minél jobban fékezik, és ellenállhatatlanul robban ki a végső pillanatban? Lehet. Phileas Fogg pedig csak ült nyugodtan, arra várva, hogy... mire is? Remélt még valamiben? Hitt még a sikerben, amikor bezárult mögötte a börtön ajtaja?

Mindenesetre Mr. Fogg gondosan kitette óráját egy asztalra, és figyelte, hogy forognak a mutatói. Ajkát egyetlen szó nem hagyta el, de pillantásában volt valami furcsa merevség.

Mindenképpen iszonyú állapot, s aki nem láthatott bele gondolataiba, így foglalthatta volna össze a helyzetet:

Ha Phileas Fogg ártatlan, akkor tönkrement.

Ha bűnös, akkor hurokra kerül.

Vajon gondolt-e rá, hogy megszökik? Megfordult-e fejében, hogy valahogyan kijut az őrszobából? Gondolt-e rá, hogy elmeneküljön? Nem lehetetlen, mert egyszer csak körüljárt a szobában. Ám az ajtó szorosan zárva volt, az ablakot vasrács védelmezte. Visszaült hát a helyére, és tárcájából elővette útitervét. A következő sort:

„December 21. szombat, Liverpool” - így egészítette ki: „80. nap, délelőtt 11 h 40 perc” - és várt.

A Custom House órája ütni kezdett. Mr. Fogg megállapította, hogy zsebórája a toronyórához képest két percet siet.

Két óra! Ha ebben a pillanatban gyorsvonatra szállna, még este nyolc óra negyvenöt perc előtt Londonba érne, és megjelenhetne a Reform Clubban. Kissé összeráncolta homlokát...

Két óra harminchárom perckor lárma hallatszott kívülről, feltáruuló ajtók csapkodása. Aztán Passepartout hangja és Fix hangja.

Phileas Fogg szeme felvillant egy pillanatra.

Kinyílt az őrszoba ajtaja, és megpillantotta Mrs. Audát, Passepartout-t és Fixet - mindnyájan feléje rohantak.

Fix melle zihált, haja kuszán lógott a szemébe... Egy szót sem bírt kinyögni.

- Uram - dadogta -, uram... bocsánat... igazán sajnálom... de úgy hasonlít... A tolvajt három napja... elfogták... ön... szabad!

Phileas Fogg szabad volt! Odalépett a detektívhez. Jól a szeme közé nézett, és - most csinálta életében az első és utolsó gyors mozdulatot - hátrarántotta a karját, majd pontosan, akár valami gép, mindkét öklével a szerencsétlen detektívre sújtott.

- Megkapta! - kiáltott Passepartout, majd, vérbeli francia lévén, mindjárt egy rossz szójátékra ragadtatta magát: - Ez már igen! Valódi angol „kézimunka”!

Fix elnyúlt a földön, meg se mukkant. Elvette megérdemelt jutalmát. Mr. Fogg, Mrs. Audá és Passepartout pedig máris rohantak kifelé a vámház épületéből. Kocsiba ugrottak, és néhány perc múlva kinn voltak a liverpooli pályaudvaron.

Phileas Fogg megérdeklődte, van-e azonnal gyorsvonat London felé...

Két óra negyven perc múlva... a gyors harmincöt perccel azelőtt elment.

Phileas Fogg erre különvonatot rendelt.

Több sebes járású lokomotív is állott útra készen, befűtve, azonban a forgalmi szabályzat folytán három óra előtt egyik sem hagyhatta el a pályaudvart.

De három órakor Phileas Fogg valami jutalmat emlegetett a mozdonyvezetőnek, és máris robogtak London irányába az ifjú hölgyel meg a hűséges inassal.

Öt és fél óra alatt kellett megtenniük a liverpool-londoni utat - mi sem egyszerűbb ennél, ha a pálya teljes hosszában szabad. De nemegyszer megállásra kényszerültek, s amikor a gentleman megérkezett a pályaudvarra, London valamennyi toronyórája nyolc óra ötven percet mutatott.

Phileas Fogg körülutazta a világot, és most öt perc késéssel ért célba...

Veszített.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET

*Passepartout nem várja meg, hogy gazdája
kétszer megismételje parancsát*

A Saville Row lakosai ugyancsak elámultak volna, ha másnap azt hallják valakitől, hogy Mr. Fogg ismét elfoglalta lakását. A ház minden ajtaja, ablaka zárva volt. Az épületen kívülről semmi változás. Phileas Fogg ugyanis, miután eltávoztak a pályaudvarról, megparancsolta Passepartout-nak, vásároljon be, azután hazatért.

A gentleman, természetének megfelelően, szenvtelenül fogadta a reá zúduló csapást. Tönkrement! Tönkre egy ügyetlen detektív miatt! Biztos léptekkel futotta be hosszú útját, leküzdött ezer akadályt, szembeszállt ezer veszéllyel, sőt arra is talált időt, hogy útközben jót tegyen; és most, mielőtt révbe érne, elbukott egy előre nem sejtett eseményen, amellyel szemben föl sem vértézhette magát - iszonyú! Tetemes összeget vitt magával, amikor elindult; alig pár fillérje maradt. Minden vagyonából csupán a Baring testvéreknél letétbe helyezett húszezer fontja van meg, és éppen ennyivel tartozik a Reform Clubban kollégáinak. A fogadáson amúgy is aligha gazdagodott volna meg, annyi költség merült fel útja során, és valószínűleg meg sem fordult a fejében, hogy meggazdagodhat - azok közé tartozott, akik a dicsőség kedvéért fogadnak -, most azonban, hogy elvesztette a fogadást, koldusbotra jutott. A gentlemannek különben is kész volt a terve a továbbiakra. Tudta, mi lesz a kötelessége.

A Saville Row-i ház egyik szobáját Mrs. Audának tartották fenn. Az ifjú hölgy kétségbe volt esve. Mr. Fogg bizonyos célzásaiból arra következtetett, hogy a gentleman valami végzetes tervet forgat a fejében.

Hiszen közismert, milyen sajnálatos szertelenségekre kaphatók néha ezek a bogaras angolok, ha valamilyen rögeszme hatása alá kerülnek. Így aztán Passepartout gondosan szemmel tartotta gazdáját, de úgy, hogy az észre ne vegye.

A derék fiú azonban mindenekelőtt felsietett szobájába, és kioltotta a nyolcvan nap óta égő gázt. A levélszekrényben megtalálta a gázművek számláját, és úgy gondolta, itt az ideje, hogy véget vessen az effajta költekezésnek, amiről igazán csak ő tehet.

Eltelt az éjszaka. Mr. Fogg lefeküdt, de vajon aludt-e? Mrs. Auda mindenesetre egy pillanatra sem talált nyugalmat. Passepartout házőrző kutyaként őrködött gazdája ajtajában.

Másnap reggel Mr. Fogg behívta, és szűkszavúan megparancsolta neki, legyen gondja Mrs. Auda reggelijére. Ő csupán egy csésze teát és pirítóst kért. Mrs. Auda lesz szíves megbocsátani, hogy nem vehet részt a reggelin és az ebéden, de minden percre szüksége van, mert rendet akar teremteni dolgaiban. Nem, nem hagyja el szobáját. Arra azonban kéri Mrs. Audát, engedje meg, hogy este néhány szót válthasson vele. Így hát Passepartout megkapta a napi-parancsot, s engedelmeskednie kellett, ez volt a dolga. De csak nézte, nézte a gazdáját, aki most is éppoly szenvtelen volt, mint bármikor, és nem tudta rászánni magát, hogy távozzon a szobából. Szíve csordultig volt, furdalta a lelkiismeret és talán még sosem érezte ily világosan, hogy a jóvátehetetlen kudarcért őt terheli a felelősség. Igen! Mert ha idejében szól Mr. Foggnak, ha feltárja Fix terveit, Mr. Fogg nyilván nem cipeli magával Fixet Liverpoolig, akkor pedig...

Passepartout lába alól egészen kicsúszott a talaj.

- Fogg úr, kedves gazdám - tört ki -, átkozzon meg! Az én hibám, hogy...

- Senkit sem vádolok - szólt Phileas Fogg rendkívül nyugodtan. - Elmehet.

Passepartout távozott a szobából, felkereste az ifjú hölgyet, és tájékoztatta gazdája szándékairól.

- Asszonyom - tette hozzá -, én tehetetlen vagyok, teljesen tehetetlen! Nem tudom befolyásolni gazdám akaratát. De talán kegyed...

- Én, én hogyan tudnám? - felelte Mrs. Auda. - Mr. Foggot senki sem befolyásolhatja! Észrevette ő talán, hogy az iránta érzett hálától túlcserbul a szívem?... Talán lelkembe látott valaha?... Arra kérem, barátom, ne hagyja magára egyetlen pillanatra sem. Azt mondja, ma este beszélni óhajt velem?

- Igen, asszonyom, valószínűleg arról, mi módon biztosíthatná a kegyed helyzetét Angliában.

- Várjunk - válaszolt elgondolkozva az ifjú hölgy.

Így azután ezen a vasárnapon olyan volt a Saville Row-i ház, mintha lakatlan volna, és most fordult elő első ízben, mióta Phileas Fogg itt lakott, hogy amikor a parlament tornyában fél tizenegyet ütött az óra, a gentleman nem indult el a Reform Club felé.

De miért is ment volna a klubba? Kollégái már amúgy sem várták. Phileas Fogg december 21-én, vagyis tegnap este, azon a végzetes szombati napon, nyolc óra negyvenöt perckor nem jelentkezett a Reform Club szalonjában, tehát elvesztette a fogadást. Még a bankárjához sem kellett elmennie, hogy átvegye tőle a húszezer fontot. Ellenfeleinek birtokában volt a csekkje, rajta saját kezű aláírása, csupán néhány sort kell a Baring testvéreknek eljuttatnia, s a húszezer fontot nyomban javukra írják.

Mr. Foggnak tehát nem volt miért eltávoznia, és így nem is távozott. Szobájában maradt, és rendezgette iratait. Passepartout szünet nélkül fel s alá kószált a Saville Row-i ház lépcsőin. Úgy érezte, megállt az idő. Hallgatózott gazdája ajtaján, és nem is álmodta, hogy ez tulajdonképpen tolakodás! Be-belesett a kulcslyukon, és azt hitte, joga van hozzá. Passepartout minden pillanatban katasztrófától tartott. Olykor eszébe jutott Fix, de most már egészen másképpen gondolt rá. Nem haragudott a detektívre. Mint mindenki, Fix is téves véleményt alkotott Phileas Foggról, és csupán kötelességét teljesítette, amikor üldözőbe vette és letartóztatta, ő pedig... egészen összeomlott, ha erre gondolt, és az emberek aljának érezte önmagát.

Mikor azután már túlságosan kínoztta az egyedüllét, kopogtatott Mrs. Auda ajtaján, bement, némán leült az egyik sarokba, és elnézte az ifjú hölgyet, aki most is gondolataiba merült.

Este fél nyolc tájban Mr. Fogg érdeklődött, tiszteletét teheti-e Mrs. Audánál, és néhány pillanat múlva négy szemközt maradt a szobában az ifjú hölgygel.

Phileas Fogg széket hozott, és Mrs. Audával szemben a kandalló mellé ült. Vonásain nem tükröződött semminemű indulat. Visszatérése után Mr. Fogg pontosan ugyanolyan volt, mint mielőtt útnak indult. Ugyanoly nyugodt, ugyanoly szenvtelen.

Öt percig némán üldögélt. Azután Mrs. Audára emelte tekintetét.

- Asszonyom - kezdte -, megbocsátja, hogy áthoztam Angliába?

- Ó, Fogg úr... - felelte Mrs. Auda, és igyekezett elfojtani szívdobogását.

- Engedje meg, hogy befejezzem - folytatta Mr. Fogg. - Amikor úgy gondoltam, hogy ily messzire eltávolítom arról a földről, ahol annyi veszély környezte kegyedet, még gazdag voltam, és úgy terveztem, rendelkezésére bocsátom vagyonom egy részét. Boldog, szabad élet várt volna kegyedre. De koldusbotra jutottam.

- Tudom, Fogg úr - válaszolt az ifjú hölgy -, és most én kérdezem: megbocsátja-e, hogy követtem útján, s ezzel talán - ki tudja? - magam is akadályoztam útját, és kudarcának részese lettem...

- Asszonyom, kegyed nem maradhatott Indiában, és mindig veszélyben forgott volna az élete, amíg oly messze nem jut, ahol már nem érhetik el ezek a fanatikusok.

- Ön tehát, Fogg úr - folytatta Mrs. Auda -, be sem érte annyival, hogy megmentett a szörnyű haláltól, hanem úgy gondolta, még azzal is tartozik nekem, hogy idegen földön megalapozza biztonságomat?

- Igen, asszonyom - felelte Fogg -, azonban ellenem fordultak az események. Ennek ellenére kérem, engedje meg, hogy azt a keveset, amim maradt, rendelkezésére bocsássam.

- De kedves Fogg úr, most önnel mi lesz? - kérdezte Mrs. Auda.

- Nekem, asszonyom - felelte hidegen a gentleman -, nincs szükségem semmire.

- Mégis, uram, hogyan ítéli megjövendő helyzetét?

- Ahogy meg kell ítélnem - válaszolta Mr. Fogg.

- Olyan embernek, mint ön - folytatta Mrs. Auda -, a nélkülözéstől nyilvánvalóan nem kell félnie. Jó barátai...

- Nincsenek barátaim, asszonyom.

- Rokonai...

- Már azok sincsenek.

- Akkor sajnálom önt, Fogg úr, mert a magány igazán szomorú. Akinek senkije sincs, hogy kiönthesse szívét... pedig azt mondják, hogy kettesben még a nélkülözés is elviselhetőbb!

- Azt mondják, asszonyom.

- Fogg úr - szólt erre Mrs. Auda felállva és a gentlemannek, nyújtva kezét -, akarja, hogy valaki egy személyben rokona és barátja legyen? Akarja, hogy a felesége legyen?

Erre már Mr. Fogg is felállt a helyéről. Valami szokatlan fény csillant fel szemében, s mintha remegett volna az ajka. Mrs. Auda nézte a férfit. A nemes lelkű nő mindenre kész volt, hogy megmentse azt, akinek mindent köszönhetett; pillantásának őszintesége, egyenessége és szelíd határozottsága először csak bámulatba ejtette, majd teljesen lenyűgözte Phileas Foggot. Egy pillanatra lehunyta szemét, mintha nem akarná, hogy ez a pillantás még inkább lelke mélyére hatoljon... Aztán ismét az asszonyra tekintett, és ennyit mondott csupán:

- Szeretem... Igen, mindarra, ami számomra szent a világon, szeretem, és kegyedért mindenre kész vagyok!

- Ah!... - sóhajtott Mrs. Auda, és szívére tapasztotta kezét.

Csöngettek Passepartout-ért. Passepartout máris jött. Mr. Fogg még mindig kezében tartotta Mrs. Auda kacsóját. Passepartout mindent megértett, és széles ábrázata felragyogott, mint amikor a nap delelőre hág a trópusokon.

Mr. Fogg azt kérdezte tőle, nincs-e még nagyon késő, átmehet-e Samuel Wilson főtisztelendő úrhoz, a Marylebone-templom plébánosához.

Passepartout mosolya fülig szaladt.

- Ehhez sosincs késő - felelte.

Még csak nyolc óra öt perc volt.

- Tehát holnap, hétfőn! - szólt gazdájához.

- Holnap, hétfőn? - kérdezte Mr. Fogg az ifjú hölgyre pillantva.

- Holnap, hétfőn! - felelte Mrs. Auda.

Passepartout elrobogott.

HARMINCHATODIK FEJEZET

Phileas Fogg árfolyama ismét felszökik

Ideje, hogy közöljük, mekkorát fordult az Egyesült Királyságban a közvélemény, amikor köz-tudomásra jutott, hogy december 17-én Edinbourghben letartóztatták az Angol Bank igazi tolvaját - egy bizonyos James Strandet, név szerint.

Három nappal azelőtt Phileas Fogg még bűnöző volt, akit égre-földre hajszol a rendőrség, majd ismét visszaváltozott makulátlan gentlemanné, aki matematikai pontossággal halad fantasztikus útján a föld körül.

Micsoda szenzáció! Micsoda hűhó a hírlapokban! Akik valaha mellette vagy ellene fogadtak, és már réges-rég elfelejtették a dolgot, szinte varázsütésre feltámadtak poraikból. Ismét érvényesnek számított minden ügylet. Visszanyerte érvényét minden kötés, és megújult lendülettel újramezdődtek a fogadások. Phileas Fogg árfolyama a piacon megint magasra szökött.

A gentleman öt kollégája a Reform Clubban meglehetősen nyugtalanul töltötte ezt a három napot. Phileas Foggot már el is feledték, ő pedig ismét feltűnik szemük előtt! Ugyan hol jár ebben a pillanatban? December 17-én - amikor James Strandet lefogták - hetvenhat nap telt el Phileas Fogg elindulása óta, és azóta hírt sem hallottak felőle! Szerencsétlenség érte talán? Feladta a küzdelmet, vagy rendületlenül követi a terv szerinti útvonalat? És december 21-én, szombaton este nyolc óra negyvenöt perckor, mint a pontosság istene, megjelenik majd a Reform Club szalonjának küszöbén?

Reménytelen vállalkozás volna lefesteni, milyen aggodalomban élt az angol társadalomnak ez a rétege. Sürgőnyt sürgönyre küldtek Amerikába, Ázsiába, hogy értesülést szerezzenek Phileas Fogggról. Éjjel-nappal megfigyelőket indítottak a Saville Row-i házhoz... De hiába. Maga a rendőrség sem tudta, mi lett Fix detektívvél, aki oly szerencsétlenül követte a hamis nyomot. A fogadások azonban ennek ellenére újból elszaporodtak, nagyobb hullámokban, mint eddig. Phileas Fogg, akár egy versenyparipa, eljutott az utolsó fordulóhoz. A fogadások aránya most már nem egy volt a százhoz, hanem egy a húszhoz, tízhez, öthöz, sőt az öreg, béna Lord Albermale egy az egyhez fogadott rá.

Nem is csoda, ha szombaton este egész tömeg szorongott a Pall-Mallen s a szomszéd utcákban. Mintha alkuszok egész hada tartott volna ügyletet a Reform Club környékén. A forgalom megakadt. Szájaltak, vitáztak, úgy harsogták „Phileas Fogg” árfolyamát, mint az angol államkötvényekét. A policemanek alig tudták féken tartani a csődületet, és minél inkább közeledett a perc, amikorra Phileas Fogg érkezését várták, annál jobban fokozódott az izgalom, már-már túl a valószínűség határain.

A gentleman öt kollégája akkor este már nyolc órára egybegyűlt a Reform Club nagyszalonjában. John Sullivan és Samuel Fallentin, a két bankár, Andrew Stuart mérnök, Gauthier Ralph, az Angol Bank igazgatója és Thomas Flanagan sörgyáros aggódva vártak, valamennyien.

Amikor nyolc óra huszonöt percet mutatott a szalonban a nagy óra, Andrew Stuart felállt, és így szólt:

- Uraim, húsz perc múlva lejár a határidő, melyben megegyeztünk Phileas Fogg-gal.
- Hány órákor érkezett meg Liverpoolból az utolsó vonat? - kérdezte Thomas Flanagan.
- Hét óra huszonháromkor - válaszolta Gauthier Ralph -, s a következő csupán éjfél után tíz perccel érkezik.

- Akkor pedig, uraim - folytatta Andrew Stuart -, ha Phileas Fogg megérkezett volna a hét óra huszonhármassal, már itt lehetne. Tehát úgy vehetjük, hogy megnyertük a fogadást.

- Várjunk, ne nyilatkozzunk idő előtt - felelte Samuel Fallentin. - Tudják, hogy kollégánk milyen furcsa bogár. Pontossága mindenben közismert. Sohasem érkezik sem túl későn, sem túl korán, és az sem lepne meg különösebben, ha az utolsó percben jelenne meg körünkben.

- Én meg - szólt Andrew Stuart, aki szokása szerint most is felettébb ideges volt - akkor sem hinném el, ha a saját szememmel látnám.

- Szó, ami szó - folytatta Thomas Flanagan -, örülség volt ez a Phileas Fogg-féle terv. Bármily pontos ember is, nem háríthatott el bizonyos késedelmeket, márpedig két-három nap elég, hogy felborítsa útitervét.

- Ne felejtsek el azt se - jegyezte meg John Sullivan -, hogy egyetlenegyszer sem kaptunk hírt kollégánkról, jóllehet útközben mindenütt van táviróhivatal.

- Veszített, uraim - hajtogatta Andrew Stuart -, százszor is veszített! Egyébiránt jól tudják, ugyebár, hogy a *China* - az egyetlen gőzhajó, mellyel idejében megérkezhetett New Yorkból Liverpoolba - már tegnap befutott. Tessék a Shipping Gazette, közli az utasok jegyzékét, de Phileas Fogg neve nincsen közöttük. Ha a legkedvezőbb esélyeket vesszük is, kollégánk legfőljebb ha Amerikában járhat! Úgy hiszem, legalább húsz napot késik a kitűzött időhöz képest, s az öreg Lord Albermale is búcsút mondhat az ötezer fontjának!

- Napnál világosabb - felelte Gauthier Ralph -, most már csupán annyi a dolgunk, hogy holnap jelentkezzünk a Baring testvéreknél Mr. Fogg csekkjével.

E pillanatban a szalon órája nyolc óra negyven percet mutatott.

- Még öt perc - szólt Andrew Stuart.

Az öt úr egymásra nézett. Feltehetőleg mégiscsak gyorsabban vert egy kicsit a szívük, hisz bármily viharedezettek voltak is, nem babra ment a játék! Ezt azonban nem akarták elárulni, mert - Samuel Fallentin javaslatára - helyet foglaltak az egyik kártyaasztalnál.

- Ha 3999 fontot ajánlanának - mondta Andrew Stuart, miközben helyet foglalt -, akkor sem tenném fel ellenében a négyezer fontot, mely rám esik a fogadásból!

E pillanatban nyolc óra negyvenkét percet jelzett az óramutató.

Játékosaink felvették a kártyát, de szemük minden pillanatban az óra felé kalandozott. Bármily biztosak voltak is dolguk felől, még sosem érezték ily lassúnak a percek múlását.

- Nyolc óra negyvenhárom - szólt Thomas Flanagan, és megemelte a kártyát, melyet Gauthier Ralph feléje nyújtott.

Majd egy pillanatra valamennyien elhallgattak. A klub nagyszalonja lecsendesedett. Kívülről azonban behallatszott a tömeg moraja és időnként egy-egy harsányabb felkiáltás. Az órainga szabályos ketyegése gépiesen jelezte az időt. A játékosok fülét betöltötte a ketyegés: valamennyien számolták a másodperceket.

- Nyolc óra negyvennégy! - mondta John Sullivan, és hangja önkéntelenül is remegett az izgalomtól.

Még egy perc, és megnyerték a fogadást. Andrew Stuart és kollégái abbahagyták a játékot. Letették a kártyát. Számolták a másodperceket.

Elmúlt negyven másodperc - semmi. Ötven - még mindig semmi.

Az ötvenötödik másodpercben mennydörgő rivalgás harsant fel odakint, dübörgő taps, éljenzés, sőt helyel-közzel egy-egy szitok is, mind tovább terjedő, szakadatlan morajban.

A kártyázók felálltak.

Az ötvenötödik másodpercben kitárult a szalon ajtaja, s az inga még nem ütötte el a hatvanadik másodpercet, amikor megjelent Phileas Fogg, nyomában ünneplőinek tömege, akik behatoltak a klub épületébe. Phileas Fogg megszólalt, és csupán ennyit mondott:

- Uraim, itt vagyok!

HARMINCHETEDIK FEJEZET

*Kiderül, hogy Phileas Fogg nem sokat nyert a világ
köri utazással, mindössze a boldogságot találta meg*

Igen! Phileas személyesen!

Emlékszünk, hogy este nyolc óra öt perckor - mintegy huszonhárom órával azután, hogy utasaink Londonban megérkeztek - Passepartout-t megbízta gazdája, tájékoztassa Samuel Wilson plébános urat egy bizonyos házasságról, melyet másnap óhajtanának megkötni.

Passepartout ragyogva el is távozott. Szaporán elsietett Samuel Wilson lakására, de a plébános úr még nem tért haza. Passepartout természetesen megvárta, és legalább jó húsz percet várakozott. Egy szó annyi, mint száz: nyolc óra harmincöt perc volt, amikor elhagyta a plébános úr hajlékát. De hogyan! Hajadonfőtt, borzasan, és loholt, ahogy emberemlékezet óta nem loholtak, egyre-másra fellökdösve a járőkelőket, forgószélként tarolva végig a járdát!

Három perc alatt visszatért a Saville Row-i házba, és lélekszakadva vágódott be Mr. Fogg szobájának ajtaján.

Egy hang nem jött ki a torkán.

- Mi baj? - kérdezte Mr. Fogg.

- Uram... - lihegte Passepartout - házasság... lehetetlen...

- Lehetetlen?

- Holnap... lehetetlen.

- Miért?

- Mert holnap... vasárnap!

- Hétfő - felelte Mr. Fogg.

- Nem... ma... szombat.

- Szombat? Az nem lehet!

- De, de, de! - kiabált Passepartout. - Egy napot tévedni tetszett, uram! Huszonnégy órával korábban érkeztünk meg... de most már csak tíz percünk van...

Passepartout galléron ragadta gazdáját, és ellenállhatatlanul vonszolta magával.

Az elhurcolt Phileas Fogg fel sem eszmélhetett, oly hirtelen hagyta ott szobáját és házát; bérkocsiba ugrott, száz fontot ígért a kocsisnak, és alig taposott el két kutyát, alig döntött fel öt fogatot, máris a Reform Clubban volt.

Nyolc óra negyvenötöt mutatott a falióra, amikor a nagyszalonba belépett...

Igen. Phileas Fogg megtette az utat nyolcvan nap alatt a föld körül!

Phileas Fogg megnyerte a húszezer fontot, megnyerte a fogadást!

De hogyan esett, hogy ez a pontos, aprólékos ember egy napot tévedhetett? Hogyan hihette, hogy szombat volt, amikor december 21-én befutott Londonba, holott csupán december 20-a volt, és péntek, mindössze hetvenkilenc nappal elindulása után?

Íme, a tévedés magyarázata. Igen egyszerű.

Phileas Fogg, „anélkül, hogy sejtette volna”, egy nappal megelőzte útitervét - mégpedig kizárólag azért, mert *kelet felé* utazta körül a földet, míg ha ellenkező irányban, vagyis *nyugat felé* ment volna, akkor veszített volna egy napot.

Phileas Fogg ugyanis keletnek tartva állandóan a nap felé haladt, és ezért számára minden egyes nap annyszor négy percet rövidült, ahányszor szélességi fokot érintett kelet felé.

A föld kerülete, mint tudjuk, 360 fokra oszlik, s ha ezt a 360 fokot négy perccel megszorozzuk, pontosan huszonnégy órát kapunk - vagyis éppen annyit, amennyit Phileas Fogg nyert, észrevétlenül. Más szóval: miközben Phileas Fogg, keletnek tartva, *nyolcvanszor* látta a napot delelni, Londonban maradt kollégái csupán *hetvenkilencszer*. Ezért várták hát barátai a Reform Club szalonjában azon a bizonyos napon, mely szombat volt, és nem, mint Phileas Fogg hitte, vasárnap.

Passepartout híres-nevezetes zsebórája - mely állandóan londoni idő szerint járt - szintén bizonyíthatta volna ugyanezt, ha a napokat is jelzi, nem csupán az órákat és a perceket!

Tehát Phileas Fogg megnyerte a húszezer fontot. Minthogy azonban útközben körülbelül tizenkilencezret el is költött, a mérleg nem éppen ragyogó. De az is igaz, hogy mint tudjuk, a bogaras gentleman csupán a küzdelem és nem a pénz kedvéért vállalta a fogadást. Sőt: a maradék ezer fontot is szétosztotta a derék Passepartout és a szerencsétlen Fix között, akire nem tudott haragudni. A rend kedvéért mindössze az 1896 órás gázfogyasztás összegét vonta le inasától.

Este Mr. Fogg, éppoly szenvtelenül és közönyösen, mint bármikor, így szólt Mrs. Audához:

- Továbbra is szándékában áll a házasság, asszonyom?

- Ezzel a kérdéssel - felelte Mrs. Auda - én tartozom önnek, kedves Fogg úr. Az imént koldus-szegény volt, most ismét gazdag...

- Bocsásson meg, asszonyom, vagyonom kegyedet illeti. Ha nem jut eszébe a házasság, inasom nem kereste volna fel Samuel Wilson plébános urat, én nem jöttem volna rá a tévedésre, és...

- Aranyos Fogg úr... - szólt az ifjú hölgy.

- Drága Auda... - felelte Phileas Fogg.

Csak nagyon természetes, hogy a házasságot negyvennyolc óra múlva megkötötték, s hogy az ifjú hölgy tanújának szerepét a büszkeségtől sugárzó Passepartout töltötte be. Hiszen az életét mentette meg; kijárt neki ez a dicsőség!

Másnap reggel azonban már pirkadatkor erélyes dörömbölés hangzott fel Phileas Fogg ajtaján. Passepartout lármázott.

Az ajtó kinyílt, és megjelent a szenvtelen gentleman.

- Mi az, Passepartout?

- Nagy újság, uram! Éppen most hallottam...

- Beszéljen!

- ...hogy hetvennyolc nap alatt is körülutazhattuk volna a földet!

- Persze - válaszolt Mr. Fogg -, ha nem utazunk át Indián. De ha nem utaztam volna át Indián, nem menthettem volna meg Mrs. Audát, Mrs. Auda most nem volna a feleségem, és...

És Mr. Fogg nyugodtan becsukta az ajtót.

Phileas Fogg tehát így nyerte meg a fogadást. Megtette az utat nyolcvan nap alatt a föld körül! Közben minden közlekedési eszközt kipróbált: gőzhajót, vasutat, lovas kocsit, jachtot, kereskedelmi hajót, szánkót, elefántot. Ezalatt a különöc gentleman számtalan tanújelét adta bámulatos hidegvérének és pontosságának. De aztán? Mit nyert azzal, hogy végigrohant a földön? Mit hozott haza az utazásból?

Hogy semmit? Mondjuk, hogy semmit, legfeljebb bájos feleségét, aki - bármily hihetetlenül hangzik is - oly boldoggá tette, amilyen boldog még senki sem volt.

Hát igen! És ki ne utazná körül ennél kevesebbért is a világot?

.oOo.